

MONICA M. CONDAN

(Coordonator)

ȘCOALA DE LITERATURĂ
„EUGEN DORCESCU – 80”

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Școala de literatură „Eugen Dorcescu - 80” / . - Timișoara : Editura Waldpress,
2024

ISBN 978-606-614-412-4

Coperta I:

Școală medievală românească (Domeniu public).

Coperta a IV-a:

Portretele dascălilor și ale alumnilor.

© Autorii, 2024.

MONICA M. CONDAN

(Coordonator)

ȘCOALA DE LITERATURĂ
„EUGEN DORCESCU - 80”

Editura Waldpress

Timișoara, 2024

ARGUMENT

Școala de literatură „EUGEN DORCESCU-80”, TIMIȘOARA, a luat ființă în 15 iunie 2021, cu serioase pregătiri începând încă din 2015, de la lansarea în Aula Magna a Universității de Vest din Timișoara a antologiei Eugen Dorcescu, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (Editura Eurostampa, Timișoara, 2015, 608 pagini), ediție critică de Mirela-Ioana Borchin (din 2017, Dorcescu). Datorită multiplelor inițiative, concretizate în proiecte culturale de un grup de studenți, masteranzi și absolvenți cu interes pentru literatura contemporană, cu toții apropiați de Eugen Dorcescu, s-au ivit premisele conlucrării pentru comentarea și promovarea creației acestuia. Astfel, la inițiativa Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, prozatoare și eseistă, Conf. univ. dr. la Facultatea de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara, s-a născut acest salon literar sui-generis, cu finalitatea elaborării unei monografii a operei dorcesciene.

De atunci, Eugen Dorcescu și soția sa au devenit mentorii Școlii, cursanți fiind: Prof. Silvia-Gabriela Almăjan, Prof. Mariana Anghel, Prof. Marian-Cătălin Ciobanu, Prof. Anișoara-Violeta Cîra, Prof. Monica M. Condan, Eleva Maria Costa-Bălan, Prof. Cristina-Liliana Diaconița, Doctor Susana Dumele, Teolog Ticu Leontescu, Prof. Dragoș Micaciu, Prof. Mariana Pășlea, Prof. Ana-Maria Radu, Prof. Marioara Rus, Inginer Lucia Țunea.

Organizarea și funcționarea Școlii se întemeiază, potrivit viziunii lui Eugen Dorcescu, pe filosofia Cavalerilor Mesei Rotunde: fiecare component este „primus inter pares”, iar autoritatea, de altfel strictă și unanim recunoscută, este de ordin profesional, nu administrativ.

Activitatea Școlii (prelegeri, lansări de carte, editare de carte, dezbateri pe teme de critică și istorie literară, de sociologie a literaturii, despre arta și știința traducerii etc.) s-a desfășurat și continuă să se desfășoare, în întâlniri lunare, online, dar, mai cu seamă, *in praesentia*, în săli ale Universității de Vest din Timișoara (Amfiteatrul A 12, Sala 202) și, cu deosebire, într-un elegant separeu al renumitei cafenele timișorene Viviani sau, mai de curând, în locuința familiei Eugen și Mirela-Ioana Dorcescu.

Istoria acestei inedite Școli urmează a fi scrisă. Deocamdată, oferim cititorilor un corpus de comentarii literare, semnate de amintiții dascăli și alumni, precum și o grăitoare Bibliografie, la un moment de bilanț, după trei ani și jumătate de activitate.

EFIGII DE AZI: EUGEN DORCESCU
ȘCOALA DE LITERATURĂ
DE LA TIMIȘOARA
(CONFRERIE DE SPIRITE ALESE)

Dacă încă nu ați auzit despre ȘCOALA DE LITERATURĂ „EUGEN DORCESCU-80” de la Timișoara, aflați că ea există de prin vara lui 2021 și s-a dovedit, în scurtă vreme, o instituție de creație literară în plină desfășurare. Undeva, universitara Mirela-Ioana Dorcescu preciza că, în 2021, „alături de soțul meu, am pus bazele unei școli de interpretare a textului literar”, „o școală fără note, fără catalog, în care discipolii – profesori, literați, iubitori de carte – citesc, scriu, publică, dar, mai presus de atât, sunt îndrumați de mentorii lor, deveniți – în școală – profesori exigenți” (Mariana Anghel, „Laudatio EUGEN DORCESCU”, în: Eugen Dorcescu, *Leviatanul*, Editura Eurostampa, 2022).

În recentul volum de poeme *Leviatanul* (cu frumoasa Postfață semnată de prof. Mariana Anghel, din Timișoara), cuprinzând o parte din „opera submersa” (inedită) a clasicului poet, – editată, în mare parte, din 2019 încoace, de Doamna Mirela-Ioana Dorcescu (dascăl universitar, prozatoare, eseistă și editor experimentat, prezență „providențială” în viața poetului), de la cele două volume

de *Jurnal*, la câteva volume de poeme –, găsim drept DEDICAȚIE a poetului această însemnare lămuritoare:

„Dedic LEVIATANUL «Școlii de Literatură Eugen Dorcescu – 80»: Prof. Silvia-Gabriela Almăjan, Prof. Mariana Anghel, Prof. Marian-Cătălin Ciobanu, Prof. Anișoara-Violeta Cîra, Prof. Monica M. Condan, Eleva Maria Costa-Bălan, Prof., Cristina-Liliana Diaconița, Conf. univ. dr. Mirela-Ioana Dorcescu, Dr. Susana Dumele, Prof. Dragoș Micaciu, Prof. Mariana Pășlea, Prof. Ana-Maria Radu, Ing. Lucia Țunea”.

Sunt nume importante în biobibliografia lui Eugen Dorcescu, deja afirmate sau pe cale de afirmare, lucrările unora dintre aceștia au fost comentate și de noi, în vremea din urmă, făcând dovada unor reale aptitudini critice, interpretative (Silvia-Gabriela Almăjan, *Eugen Dorcescu – un écrivain pas comme les autres*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2022; Marian-Cătălin Ciobanu, *Et in Arcadia ego*, Eurostampa, 2022; Mariana Pășlea, *Lectio profana*, Eurostampa, 2022 etc.)...

„Onest, demn, integru, exigent îndeosebi cu sine – scrie Mariana Anghel – Eugen Dorcescu este pentru noi un model de factură spirituală, imaginea elocventă a unui «clasic în viață». El este poetul care a scris despre o lume în care și pentru care Dumnezeu există. Opera lui are vocația universalului” (este, de fapt, cuvântul rostit la sărbătorirea a 80 de ani de viață și a 50 ani de trudă literară, ce a avut loc la sediul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România, din Piața Sf. Gheorghe, nr. 3).

Despre poezia lui Eugen Dorcescu (Cetățean de Onoare, din 2014, al Timișoarei eroice, încununat cu importante premii și distincții) au scris condeie critice importante de ieri și de azi, în istorii, dicționare, panorame literare, culegeri, periodice: Mircea Zăciu, Marian Popa, Marian Papahagi, Aurel Sasu, Al. Ruja, Cornel Ungureanu, Marian Odangiu, Mirela-Ioana Borchin (neîntrecut hermeneut al liricii),

Iulian Chivu, Livius Petru Bercea, Mihai Cimpoi, Traian Vasilcău, Gh. A. Stroia, Silvia-Gabriela Almăjan, Marian-Cătălin Ciobanu, Mariana Pășlea, Zenovie Cârlușea, Petru Vasile Tomoiagă, redactorșef al ziarului „Timișoara” și mulți alții.

*

Din lucrarea amintită a Silviei-Gabriela Almăjan (care se declară drept „umil discipol”), aflăm că „Școală de literatură EUGEN DORCESCU - 80”, „înființată la 15 iunie 2021, la inițiativa tinerească, generoasă și nobilă a Doamnei Profesoare Mirela-Ioana Dorcescu”, este un fel de „Salon literar”, cum zice poetul, având drept țel „cunoașterea și aprofundarea mării literaturi române și universale, în general, și, în special, studiul detaliat și promovarea, cu obiectivitate, profesionalism și respect pentru valoare, a creației lui Eugen Dorcescu”. În întrunirile mensuale, de format online, sau *in praesentia*, Școala „oferă șansa afirmării fiecărui participant, încurajând debuturi, stimulând realizarea de comentarii la cărți publicate de cursanți, păstrând relații rodnice cu edituri și reviste etc.” Cursanții sunt în majoritate „foști studenți sau masteranzi al Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, acum profesori, dar și alte persoane cu studii filologice...” Obiectivul prioritar al Școlii («Si Dieu le veut!», zice poetul) ar fi realizarea unei Monografii a Operei lui Eugen Dorcescu (cap. IV. *Despre Eugen Dorcescu și opera sa*).

Din evocarea-profil *Poetul Eugen Dorcescu*, a domnului prof. Marian-Cătălin Ciobanu (v. lucrarea amintită mai sus), aflăm că în jurul poetului „s-a format și o «Școală literară», aici, la Timișoara”, că, încă din 2015, trei studenți de la Filologie, anul I, „au intrat pe porțile acestei «Școli»: Anișoara-Violeta Cîra, Cristina Temu și subsemnatul. Și încă suntem în «Școală» – studiem, citim, scriem, discutăm, păstrăm permanent legătura cu maestrul și ne întâlnim periodic. Astăzi «Școala» s-a lărgit, cuprinde alți foști studenți, masteranzi,

profesori, cu toții pasionați de literatură și cultură, impulsionați de puternica personalitate a lui Eugen Dorcescu. Soții Dorcescu duc, prin noi, mai departe, și învățătura dascălilor lor de geniu..." (*Et in Arcadia ego*, pp. 24-25).

*

Iată, așadar, o nouă instituție, un fel de „Junime” timișoreană, întrunind spirite adevărate și afirmate ori pe cale de afirmare, dincolo de orice criterii restricționiste (profesie, domiciliu, vârstă etc.), care a început să dea frumoase roade. Este un fel de „salon”, de cenaclu, o confrerie de spirite alese, fiecare fiind – în felul său – „primus inter pares”...

De aceea, propun atenției domniilor-voastre această societate de ținută intelectuală.

Atenție: Școala de literatură DE LA TIMIȘOARA există! Grăbiți-vă să-l cunoașteți pe complexul scriitor EUGEN DORCESCU (poet, prozator, eseist, memorialist, traducător, editor, mentor)! Este contemporanul nostru, mare scriitor clasic în viață! Aveți numai de câștigat și pentru drum lung!...

Tg.-Jiu, 6 noiembrie 2022.

MIRAJUL COPILĂRIEI

Recenta carte a Monicăi M. Condan, apărută la Editura Euro-stampa din Timișoara, în anul 2021, ilustrată de Nona Dănilă și intitulată *Trăistuța de poveste*, este, în esență, un elogiu al copilăriei. Plină de emoție, de feminitate, candoare, pigmentată de umor, cartea vorbește, pe tot parcursul, despre neasemuitele bucurii trăite de autoare, după îndelungată așteptare, în proximitatea celui mai important copil din viața sa de dăscăliță: Daria.

Izvorâtă din dorința de a dăruii (cartea este, în intenția scriitoarei, un cadou pentru nepoțica Daria, la împlinirea a cinci ani), *Trăistuța de poveste* ne împărtășește fericirea de a fi bunică – o fericire al cărei început poate fi datat (v. ziua nașterii Dariei), dar pentru care nu se poate prevedea sfârșit. Fără limită finală, fericirea aceasta devine tot mai intensă, mai comunicabilă, mai tonică, mai debordantă, pe măsură ce Daria crește frumos, depășind orice așteptare, orice imaginație.

Încă din primii săi ani de viață, micuța Daria are privilegiul de a se învăța cu grija și dragostea bunicilor, prin experiență directă și durabilă. Nuanțat, consolidat, de la o zi la alta, faptul de a fi iubită și foarte bine îngrijită este una dintre primele certitudini ale Dariei, un neclintit punct de sprijin în explorarea lumii în care trebuie să se integreze. Casa, curtea, grădina bunicilor, ca și prezența lor în imediata apropiere creează un ambient ideal, o atmosferă de mare încredere, în care Daria se mișcă dezinvoltă, îndrăzneț, croindu-și propria cale pe un târâm sigur, cultivat, moral și, mai ales, impregnat de iubire, înțelegere și bunăvoință.

Autoarea cărții – narator și personaj implicat – întinerește în preajma nepoatei sale. Ea revine, prin intermediul Dariei, la copilul, amorțit, temporar, în sine, stimulat, vitalizat și remodelat în contextul generos al bunicii. Monica M. Condan scrie, așadar, cu acel suflet de copil, revigorat, căutând binele, frumosul, armoniosul și, surprinzător sau nu, (re)găsindu-le în tot locul, pentru a se referi la ele ca la niște adevăruri indiscutabile.

Chiar dacă Daria contribuie covârșitor la desfășurarea firelor epice, alimentându-le, particularizându-le și propulsând dezvoltarea lor, cu seriozitatea și impetuoșitatea copilului care (se) întrebă mereu despre lume, oameni, natură și timp (negociind scenariile dintr-un film al existenței foarte agitat și, categoric, foarte solicitant), concepția și construcția poveștilor, conturarea personajelor purtătoare de semnificații și învățăminte, ca și actul povestirii, în care rezidă farmecul, savoarea îi eleganța acestui volum, îi aparțin binecunoscutei scriitoare Monica M. Condan.

Nu este deloc ușor să scrii despre fericirea proprie. Nu e deloc ușor să-ți temperezi elanul, entuziasmul, efuziunile de atâtea feluri într-o biografie atinsă de o baghetă magică. Sau de o aripă de înger. Se simte din formula adoptată de autoare o permanentă autocenzură, corelată cu un control superior al emoțiilor, cu o prețioasă miză estetică etc. Toate acestea intervin în arhitectura textuală de factură clasică, impunând decenta detașare emoțională, rigoarea, coerența, respectarea convențiilor unei expuneri epice, asumate încă din titlul care, indicând specia, poveste, implică și genul literar.

Poveștile sunt recente, unele par pagini desprinse dintr-un jurnal, altele sunt înfiripate ad-hoc, cu finalități educative, câteva provin dintr-un trecut nu prea îndepărtat (din copilăria bunicii) sau sunt imaginate în tiparele, destul de predictibile, ale feeriei. Toate au același naratar intradiegetic: Daria, dar se adresează unui public larg,

tuturor celor atrași de fantezii originale, de infailibil, de mirific, de zâne blânde, de magia existenței.

Personajul central, înfășurat în imagini variate – preponderent vizual-cromatice, sonore, motrice –, cel care a inspirat și a determinat rafinata elaborare a cărții-cadou, este Daria.

Ca orice copil cu părinți și bunici, Daria este centrul atenției, prima dintre priorități, subiectul predilect, preferata. Renunțând la comodități, toți cei din familie și-au descoperit, dintr-o dată, de la ivirea ei pe lume, aceeași menire, un țel pe care îl urmăresc într-o solidaritate fără cusur: creșterea Dariei. De foarte mică, ea este o prezență vie, năstrușnică, extrem de agreabilă, ce se cere, negreșit, adoptată sufletește.

Daria nu iese din patternul copilului universal, decât pentru a se contopi, în finețe și frumusețe, cu bunica sa Monica. Relația dintre cele două protagoniste este de oglindire reciprocă, de glisare dinspre una spre cealaltă și de întrepătrundere, fapt ce relativizează diferențele, propunând o metaimage a fetei fericite. Simplă. Cuceritoare. Adorabilă.

Precum majoritatea copiilor mici, Daria are neastâmpăr, curiozitate, o dulceață indicibilă, este cuminte, docilă, caldă, pe alocuri, atât cât îi stă bine, imprevizibilă în reacții, dovedind, la fiecare pas, inteligență, maleabilitate, dispoziția de a învăța, de a cerceta ambianța, dar și de a-și crea un univers propriu. În personalitatea micuței converg două dorințe, aparent contradictorii: de a crește repede și, în aceeași măsură, de a rămâne, cât mai mult timp, mică, adică alintată, înconjurată de jucării, de surprize plăcute, beneficiind de libertăți nenumărate, dar și de tihna binecuvântată a poveștilor, de care este foarte atașată.

Trăistuța de poveste conține, în exclusivitate, poveștile Monicăi M. Condan, o povestitoare cu imaginație, care transpune pe hârtie

istorisiri orale, invite întru liniștirea, mângâierea și încântarea nepoțelei sale. Prin prenumele său, Monica, autoarea ne amintește de o altă fetiță cuminte, de celebrul personaj al lui Ionel Teodoreanu din *La Medeleni*. Prin urmare, putem considera, cu teamei, că *Trăistuța de poveste* este cartea fetițelor cumiști. Unite pe veci printr-o tainică legătură. Precum Daria și Monica. Autoarea are, de altfel, o revelație pneumatică, într-un moment copleșitor, atunci când, contemplându-și ființele cele mai iubite, conștientizează darul divin al legăturii de sânge:

„Stăteam întinsă pe pat, veghind două ființe dragi, care sunt viața mea. În partea stângă, alături de mine, dormea adânc, răpus de oboseală, fiul meu, iar în dreapta, în pătuțul ei, dormita plescând comoara noastră. Am simțit atunci un puternic flux magnetic, un curent de energie care se intersecta în mine, venind dinspre fiul meu și dinspre nepoțică. O senzație de beatitudine m-a copleșit, un moment rar, unic în viața mea. Mulțumesc, Doamne Dumnezeule, că mi l-ai dăruit!” (I, p. 12)

Acest puseu de emoție atinge maxima spirituală dintr-un text complex, traversat de multiple strategii de evidențiere a valorilor general-umane: strategii ale iubirii, ale bucuriei (regăsirea Paradisului pierdut al copilăriei: „Din acea zi, nepoțica a început să se joace cu păpușile bunicii, trezindu-le din amorțea în care au stat câteva decenii” – p. 41), ale contemplării („Cascada are cincisprezece metri înălțime și apa alunecă pe un tobogan în două trepte. Nu-ți mai venea să pleci, atât era de maiestuos spectacolul apei” – p. 48), ale limbajului („ – Acum Bunicu este Nunicicu. Eu am scăpat, nu mai sunt Nunicica!” – p. 24; v. și rimele-ecou: Trandafir-Musafir, Țânțari-Barbari, Smochin-Magazin etc.), ale gândului înțelept („El știe acum că nu trebuie să îți pierzi speranța niciodată, că nu întotdeauna când

ești arătos poți să fii și cel ales. Totul vine la timpul potrivit” – p. 35), ale armoniei între cele ce sunt („Ce voie bună, ce cântecele răsună în toată grădina! Florile sunt invitate la dans și se leagănă armonios în adierea vântului. Nici copacii nu se lasă mai prejos” – p. 51) etc., acestea fiind subsumabile unor strategii didactice, fiindcă Madame Monique nu se dezmente, rămânând profesoara, care, în accepțiunea iubitei Daria, poate preda orice: „ – Bunico, tu acum ești profesoară de joc! Cu tine mai înveți limba franbuneză!” – p. 41. Personalizarea discursului narativ este la fel de accentuată de la început la sfârșit, fiindcă vocea autoarei se lasă modelată de copilul din preajmă, egal cu copilul din sine, dezvelit fără nicio rețineră și scos în relief în mod constant. Câți ar fi, oare, capabili de o asemenea strategie stilistică?

Trăistuța de poveste este o revărsare de frumusețe – discretă, dar vibrantă, în armonizare cu peisajul de fundal, cu personajele fără astâmpăr, cu destinele fericite ale acestora –, ce emană, în detaliu, din personalitatea autoarei, teleportată magic pe insula copilăriei, în care se simte ca „în casa păpușilor” de demult. În *Trăistuța de poveste*, multe istorisiri se adună, toate se amestecă, în perfectă armonie, cu duioșie, fericite. La nesfârșit.

Aș amâna concluziile. Căci e neplăcut, e chiar trist să te desparți de acest mediu inocent și să te întorci într-o realitate imuabilă, fără fantezie, umor și zăbavă, în care toate se aglomerează, nu e timp de joacă, de contemplare, de povești. Mă-ntorc la *Trăistuța de poveste*. Vreau să înveți și eu franbuneza...

* * *

CIOBURI DIN PAHARUL VIEȚII*

Chiar dacă este absorbită parțial de memorie și poate fi (re) povestită pentru posteritate, „pusă în piuneze”, cu farmec și umor,

viața trecută se înfățișează, analogic, ca un pahar făcut țăndări. Și așa poate fi reprezentat trecutul: ca un pahar spart, împrăștiat, ocupând o suprafață mai mare decât înainte, poate, dar nemaiînsemnând prea mult. În majoritatea cazurilor, aduni cioburile pe un fâraș și le arunci. E adevărat că, din acestea, dacă ai cu ce să le lipești, poți remodela paharul. Dar ce folos? Nu vei putea să-i redai funcția utilitară, nicidecum claritatea de cristal. Totuși, nimic nu te oprește să-l transformi într-un obiect de artă, de pildă. Ar fi chiar o experiență interesantă.

Exact asta face Mariana Pășlea într-un volum de proză memorialistică de aleasă savoare și de mare tristețe. Schimbă destinația ciobului. Îi conferă statut de unitate fundamentală, simbolică, pentru o scriere literară. De obiect al contemplației retrospective. Și al meșteșugului scriitoricesc. Un antidot pentru uitare, care rănește: „... astăzi, când neamțul cel șugubăț îmi tot ascunde ochelarii, stiloul, portmoneul, și alte o sută de lucruri, pe care le caut minute întregi și pe care le găsesc destul de aproape de mine: ochelarii pe nas, stiloul în mână, iar portmoneul pe masă, la jumătate de metru de ochii mei” (p. 8). Acest procedeu, de mimare a glumei la suprafață și de potențare a melancoliei în adânc, devine predilect. Și captivează. Mărește ecartul emoțional. Ține atenția/curiozitatea trează. Cutremură. Fiindcă se așază, inspirat, sub semnul timpului distrugător, care ne... pulverizează, în cele din urmă. Cum poți trăi cu gândul morții tot mai apropiate?!... Autoarea găsește o soluție... temporară. Revine la formula lui Ion Creangă. Întorcând spatele viitorului. Și întorcându-se mult în trecut. Înainte de orice gând al răului, înainte de orice experiență a morții. Într-o copilărie cu copii mulți, cu frații și verișorii primari în preajmă – toți parcă de-o seamă, și fizic, și psihic: „Mama și mătușa Jenița au avut câte cinci copii! Câte trei fete și doi băieți. Vă puteți imagina ce jocuri, ce hârjoană, ce dispute pe puținele jucării din vremea aceea aveau loc, atunci

când ne întâlneam toți zece verișorii?" (p. 9). O bucurie intensă. Un chicot de râs. O imensă liniște sufletească. Toate efemere. Precum naivitatea, de care nu mai e loc la vârsta senectuții. Acum e vremea unor alte experiențe. Cu totul noi. De exemplu, e momentul pentru lansarea într-o carieră literară. La zece ani de la pensionare, Mariana Pășlea debutează cu un volum de poezie intitulat *Dragoste târzie*. Și nu oricum. Și nu oriunde. Invită scriitori consacrați să îi deschidă calea, lansează cartea la Mănăstirea Țara Almăjului, într-un cadru spiritual, cu binecuvântarea preoților și a Munților Banatului, sub un cer albastru și însorit, acela din care a primit culoarea ochilor și lumina din ei Doamna Profesoară Mariana Pășlea. Am scris prefața acestui volum, pe care am intitulat-o *Bucuria ieșirii din anonimat*. Am și vorbit cu ocazia lansării de o *joie de vivre* în sânul familiei, de o colecție impresionantă de tablouri rezultată din evocările lirice ale membrilor acesteia. Tot atunci, „nașul” său literar, Eugen Dorcescu, semnatarul textului de coperta a IV-a, se referea la un „mal de vivre”, intuind thanatofobia din care s-au ivit multe dintre poemele mai întunecate ale autoarei. După încă un volum de o feminitate răvășitoare, intitulat *Primul țipăt* și apărut anul acesta la Iași, Mariana Pășlea, care între timp elaborase și cronici literare, cu o mână sigură, cu un ochi pătrunzător și într-un limbaj elevat, după decenii de activitate de predare a literaturii, abordează proza. Se transformă din eu liric în eu narativ. Menținând sfera inspirației în aceleași coordonate existențiale: între plăcerea de a trăi și frica de moarte.

Naratoarea de acum adună ciob cu ciob din ceea ce a fost propria-i viață, extrage din „cioburi” tâlcul, ni-l transmite întotdeauna cu modulații vocale, desfășurând cu generozitate întâmplările unui timp mai fericit sub ochii noștri... Un timp în care am fost cu toții. Dar din care mulți am ieșit definitiv. Amintirea îl revitalizează. Îl reconfigurează. Proiecțiile filmice încălzesc sufletul. Sau învârt

cuțitul în rană. Smulg zâmbete. Sau câte o lacrimă, ștersă pe furiș. Oricum, nu se poate lăsa cartea din mână. Lectura și vizionarea sunt una. Poveștile se înlănțuie precum secvențele filmice. Mariana Pășlea „turnează”, dirijând personajele, potrivit frapant volumele, culorile și emoțiile, dându-le suflu. În „ceasurile trecătoare ale vieții”. Nu s-ar mai opri din povestit/regizat/filmat/redactat, căci ar avea încă multe de spus și ar putea să o facă foarte bine, cu aceeași vervă. Un singur gând o blochează: cel la moarte, la capătul de drum, la nedoritul SFÂRȘIT:

„În buna tradiție a cinematografiei, ar trebui să scriu și eu «SFÂRȘIT» astăzi când am încheiat această cărțuție, după ce am recitat-o de vreo două ori, fără a fi convinsă că nu mi-a scăpat nicio greșelută... Recitind-o, am avut senzația că privesc un film, nici tare bun, nici tare slab, cu personaje-eroi dintre care unii au trecut în lumea fără dor... Voi scrie totuși «VA URMA», că prea sunt multe amintirile unor întâmplări rămase nepovestite... E posibil să mai scriu, dacă drumul meu prin viață nu va urma cumva o traiectorie nedorită, neașteptată...” (p. 158).

În serile lungi de toamnă-iarnă, la gura sobei, probabil, amintirea se revarsă în reverii. La o anumită vârstă, visele nu se mai proiectează neapărat în prezent sau în viitor. Apar pregnant visele trecutului. La fel de incitante. Ele readuc, în tihna solitudinii, în stare de veghe sau, dimpotrivă, atunci când conștiința e mai trează ca oricând, oamenii dragi care au fost împrejurul unei ființe sensibile, cum este, fără îndoială, Mariana Pășlea, deopotrivă poetă și prozatoare, aflată, chiar acum, când scriu aceste rânduri, în așteptarea binemeritatei legitimații de scriitor. Privirea spre trecut conturează scene de familie, profesionale, artistice etc. perfect credibile. Reperete contextuale, tipologia umană, sentimentele

relevante sunt recognoscibile. Universale. Căldura descrierii acestora este cea a femeii mature, plină de îngăduință față de cei mici – copii, adolescenți –, cunoscătoare a psihologiei lor, capabilă să-i plaseze în centrul relatărilor, trecând în revistă generațiile de elevi, copii, nepoți, de care a avut parte, cu bucurie, până la cei 70 de ani împliniți (Mulți ani înainte, cu sănătate!). Realismul ponderat este cel al omului echilibrat și nobil, care vede și binele, dar și răul, prețuiește, dar nu incriminează, iubește, iartă și iar iubește, transformând în personaje plauzibile și memorabile rude, colegi, prieteni (reali și virtuali), vecini, scriitori etc., într-o construcție epică animată și spectaculoasă. Buna-dispoziție a naratoarei este molipsitoare. Ea se distrează povestind experiențele proprii sau ale unor personaje care îi furnizează întâmplări comice. Bucuria cu care participă la actul narativ, creativ, deși tot ce spune pare a fi rupt din realitate, te determină să îi cazi în plasă, adică să te prinzi în jocul superficial și să ignori detaliul – mai semnificativ decât povestea în sine – care vorbește despre durerea de a fi, oprind-o subtil pe autoare să cadă în păcatele edulcorării sau idealizării imaginilor din ireversibilul trecut. Intensitatea emoției resimțite de naratoare în procesul de amintire este însă foarte ridicată. Semnul de punctuație ce sare în ochi este cel al exclamării. Acesta marchează excesul de emoție, răbufnirea afectivă: v. *A venit bunica la noi!*, *Vica și cartea de matematică!*, *Creștem pui de rândunică!*, *Focul de sub cort!*, *Cu uratul și semănatul!*, *Mămică de băiat!*, *Fata mea!*, „*Buni, nu mai folăi!*” etc. etc. Iată un fragment din *Primul meu vals!*, care ilustrează tehnica narativă fundamentală, de împletire a zâmbetului cu lacrima, pe fondul unor emoții puternice:

„De pe un disc se revărsa în cameră o voce masculină, care interpreta un vals. M-am pomenit cu tata cerându-mi să dansez cu el. N-o mai făcusem și i-am spus că nu cred că mă voi descurca,

dar, minune, deși aveam doar șaisprezece ani și nu mai valsasem vreodată, m-am trezit dansând ca o adevărată profesionistă! Drept e că tata era un dansator priceput. Știa să mă poarte și eu valsam de parcă nici nu atingeam dușumeaua. În culmea fericirii, tata, care dansa prima dată cu fata lui cea mare, a exclamat: «Acum, toată lumea e a mea!»

Nu i-am înțeles decât câțiva ani mai târziu starea de mulțumire și fericire, când viața m-a învățat câte ceva. Acum sunt în vârstă, nimeni nu mă mai invită la vals și nici nu știu dacă picioarele mele cu artroze de tot felul m-ar mai asculta, dar în urmă cu vreo douăzeci de ani am dansat vals și tango cu fostul diriginte al soțului meu la un botez, unde am fost nașă. Încă de la primul vals, ochii mi s-au umezit, pesemne îmi intrase o amintire în ei, iar gândul s-a întors spre tinerețe, în urechi răsunându-mi vocea tatălui meu, rostind, plin de mulțumire sufletească: «Acum, toată lumea e a mea!»” (p. 63).

Magistrală pagină despre bătaia lungă, covârșitoare, a amintirii! Aflată la mare distanță de locurile copilăriei, neputând spulbera distanțele dintre lumea aceasta și cea de dincolo decât prin forța gândului, Mariana Pășlea transformă o amintire luminoasă într-una îndurerată, structurând excepțional tabloul emoțiilor sale de nestăvilite.

Volumul de față radiografiază vârstele omului, amintind, prin empatia cu care autoarea se dedică fiecăreia, prin înțelegerea superioară a ponderii diferite în care se manifestă caracteristicile sinelui în funcție de etapa existențială în care se află, de celebrul poem al lui Lucian Blaga, intitulat *Trei fețe*:

„Copilul râde:

«Înțelepciunea și iubirea mea e jocul!»

Tânărul cântă:

«Jocul și-nțelepciunea mea-i iubirea!»

Bătrânul tace:

«Iubirea și jocul meu e-nțelepciunea!»

Ca și la Ion Creangă, la „moldoveanca” din Țara Almăjului, umorul se împletește constant cu duioșia. Rememorările sale pun un accent special pe starea de bine a copilului genuin, pur și mulțumit cu tot ceea ce are într-o lume mare și bună, în care până și bunicii îi sunt tineri și îndestulați. Naivitatea, curiozitatea, imitarea celor mari etc. scuză pozele copiilor. Risipirea cânepii prin curte, confecționarea hăinuțelor pentru păpușă din poalele rochiei noi a bunicii, mestecarea mucurilor de țigară adunate de pe stradă, lăsarea matematicii la dispoziția văcuței Vica, râșnirea puilor de rață, disperarea fetei care și-a pierdut „cel de-al doilea nas”, dorința băiețelului de a mânca o felie de lună, sau aceea de a face să crească pământul, pentru ca toți oamenii să aibă loc și să nu mai moară niciunul, convingerea micuților că oamenii mari sunt „proști”, că „au minte de găină” etc. fac deliciul povestirilor scurte, dar numeroase, despre „fericita vârstă a copilăriei”:

„Când mirele, cu un adevărat alai, s-a dus la casa miresei, vreo doi-trei, care se dădeau drept vânători, au intrat în casă și, sub pretextul că au urmărit o căprioară, care pare că s-a ascuns la casa gazdelor, au cerut acestora să le-o aducă. De fapt, veniseră după mireasă. Ai casei au scos mai întâi o bătrână știrbă și aplecată, urât îmbrăcată, întrebând «vânătorii» dacă pe aceea o caută. Mirele refuză «oferta» și gazdele aduc o fetiță de vreo câțiva anișori! E frumoasă foc, zic oamenii mirelui, dar e prea mică! Ei îi urează fetei să trăiască și să crească, apoi să se mărite! În tot acest timp, povestitorul, un puști pe vremea aceea, se mira

în sine cum pot fi atât de proști oamenii mari, de nu știu care e mireasa, că până și el o știa” (p. 34-35).

Specificitatea copilăriei constă în inocență, candoare, maleabilitate – trăsături reliefate și interpretate, corect, cu punctul pe *i*, de către naratoarea care îi simpatizează pe cei mici și se revigorează vorbind despre ei:

„Dar, după zece minute, am reluat jocul, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Copiii nu știu să țină mânie, să stea supărați mai mult de cinci minute, sau să-și amintească a doua zi de pumnii dați sau primiți. Nici oamenii care ne iubesc nu păstrează prea mult supărarea, cum nici copiii, suflete curate și iertătoare, nu o fac” (p. 36).

Cu un umor sănătos, stârnind un râs tonic, dar și cu suferința încă nevindecată a „veneticei” din Banatul montan, naratoarea se mișcă nonșalant între două zone istorice ale românității (Moldova și Banatul), ba chiar în întreaga țară și în spațiul european, pe unde au purtat-o pașii, neacceptând să se izoleze la Bozovici și, Doamne ferește!, să îmbătrânească înainte de vreme. Pofta sa de răs, dorința de a-i face pe cititori să se amuze, să se elibereze de griji citind-o, ne arată cât de tânăr îi este sufletul.

Târziu, dar nu tardiv, s-a născut, în persoana Marianeii Pășlea, un prozator român matur, foarte talentat, cu un formidabil simț al limbii, cu o excelentă stăpânire a frazei, cu o limpezime fără pată a expresiei, dar și cu o bună cunoaștere și stăpânire a convențiilor literare și, mai presus de orice, cu un suflet bogat – rezervor inepuizabil de autentice trăiri, necesare înfăptuirilor artistice. Realizările sale literare de până acum ne îndreptățesc să așteptăm din parte-i alte volume de același nivel calitativ. Deci, VA URMA...

---

*Mariana Pășlea, *Cioburi de viață*, Iași, Editura Pim, 2020.

MELIORISMUL CA ATITUDINE ESTETICĂ

Nimeni n-ar spune, citind *Destine* de Luchy Lucia (Iași, Editura Pim, 2018), că a avut de-a face cu un roman de debut. Tăria suflului epic, structura logică impecabilă, eficiența elementelor de coeziune textuală, individualitatea și farmecul unor personaje greu de uitat și imposibil de confundat, cadrul realist și verosimilitatea tuturor evenimentelor, relatate cu o plăcere și cu o preocupare ieșite din comun de a explora în detaliu universul de referință, dozarea tensiunii, alternând perioadele de acalmie cu loviturile fatidice, precum și strategia unică de captivare a cititorului caracterizează un roman plurivalent, matur din punct de vedere artistic, pe care am fi tentați să îl atribuim mai degrabă unui scriitor consacrat decât unui debutant în proză.

Acest exordiu are menirea de a sublinia, înainte de toate, meritele unui debut încununat de succes, datorită căruia Luchy Lucia a intrat cu capul sus în lumea scriitorilor.

În propria-mi lectură, originalitatea romanului *Destine* constă în atitudinea scriitoarei față de lumea creată. Dând impresia că își îndrăgește, în egală măsură, personajele care prind viață sub condeiul său, autoarea le angajează în evoluții ce stârnesc emoție, convertindu-l, bunăoară, pe unul la valorile creștine, sau trecându-l pe altul, prematur, la cele veșnice, în fine, dându-i celui de-al treilea povara remușcării etc. Astfel, într-o manieră personală, trezește simpatie și compasiune față de toate tipurile de personalitate pe care le are în vedere, chiar și față de cele negative.

Această atitudine melioristă, de sorginte creștină, nu se manifestă doar în registrul caracterelor, ci și, indirect, prin rezonanță, în

reconfigurarea pozitivă a contextului în care acestea evoluează. Ameliorarea nu înseamnă edulcorare. Există în carte, cum spuneam, și personaje negative, chiar demonice, cu care nu se poate coabita. Dar, dezamorsând, cu finețe și abilitate, conflictele dintre personaje și, mai departe, pe cele lăuntrice, a căror motivație dispare treptat, autoarea ne orientează către un orizont senin, prielnic dragostei și conviețuirii pașnice.

Titlul *Destine* implică o tematică de natură existențială, tratată nu sub semnul fatalității, ci sub cel, de preferat, al valorificării potențialului și voinței proprii în modelarea parcursului vital. Conturarea destinelor se sprijină pe momente-cheie, relevante nu doar pentru viața personajelor, ci și pentru construcția romanului. Abilitatea de arhitect a romancierei a fost observată mai întâi de Eugen Dorcescu. Acesta afirma, în cadrul Școlii sale de literatură, într-o prelegere din 15 decembrie 2021, că, pe temeiul romanului *Destine*, „se poate face o bună lecție de literatură”, remarcându-i textului literar, între alte calități, structura estetică. În viziunea distinsului scriitor, o carte de proză trebuie să îndeplinească, din punctul de vedere al mecanismului textual, următoarele condiții: să înceapă bine, să se sfârșească bine și să aibă pe traseul său elemente de autopropulsare, astfel încât narațiunea să se miște singură înainte, trezind, în fiecare etapă, curiozitatea cititorului. Romanul supus analizei întrunește toate exigențele formulate de Eugen Dorcescu. Începe *ex-abrupto*, cu o dramă: în atmosfera calmă, casnică, în care Laura pregătea prânzul cu fiul său Ionuț, apare Nicolae, soțul ei și tatăl copilului. Este beat și face scandal. Laura are o reacție rapidă și fermă: își ia copilul și, împreună cu acesta, părăsește domiciliul. Socrul ei era de față. Element de surpriză: el nu intervine să o oprească, recunoscându-i tinerei nurori dreptul de a decide pentru sine. Este un moment crucial, de schimbare, de rupere de trecutul

apăsător, inconfortabil. Laura nu privește înapoi. Se mută la mama sa, unde și ea, și copilul sunt primiți cu drag, iubiți și înțeleși. Destinul nu-i surâde prea curând Laurei. Și apare un alt moment-cheie, de rezolvarea căruia putea depinde succesul sau ratarea cărții. Anume acela în care socrul o caută, îi comunică despre accidentul lui Nicolae și îi cere să se întoarcă la el. Autoarea iese admirabil din această provocare. Laura nu acceptă. Refuză cu argumente, nu cu țâfnă, cu nervi. Cumpănește și apoi ia o decizie. Este constantă. Nu renunță la principiile, standardele, obiectivele sale, adaptate deja la o altă situație. Luptă pentru normalitate cu o imensă sete de bine.

Epilogul certifică stabilitatea acestei lumi a binelui pe care Laura și-a identificat-o corect și care, de aceea, s-a dovedit durabilă, fiind confirmată și „după douăzeci de ani”.

De la primul episod la ultimul, impresionează atitudinea melioristă a autoarei. Opțiunea morală devine un element subsidiar de înaintare discursivă, o adevărată călăuză spre finalul fericit al cărții. Sfera sa de aplicabilitate este, însă, restrânsă. Doar câteva personaje, compatibile, prin educație și prin aspirații, au capacitatea de a se armoniza într-un nucleu al unei insulare fericiri, în care persistă, intensificându-se, candoarea și entuziasmul copilăriei și ale adolescenței, triumfă și se dezvoltă frumos primele și adevăratele iubiri. Inevitabil, păstrând proporțiile, lumea fictivă, propusă de Luchy Lucia, ne duce cu gândul la mitemul Insulei Fericirilor și chiar mai departe, la Eden. Nu ne hazardăm să punem în discuție forța mitică a romanului (acum, la apariția sa, așteptăm, cu interes, receptarea!), ci ne mulțumim să evidențiem perspectivele conturate în opera debutului literar, abținându-ne de la judecăți de valoare ori de la comparații, mai mult sau mai puțin legitime.

Proiectată pe fundalul neajunsurilor materiale și morale din perioada comunismului, povestea centrală are simplitatea, căldura și

frumusețea unui basm. Profilul personajelor, cu mici excepții, nu este influențat de epocă. Ele au trăsăturile omului universal și atemporal, relațiile și visurile acestuia, desprinzându-se de orice doctrină pasageră, nu însă și de atașamentul față de familie și de grupul socio-profesional.

Pendulând între realitate și ficțiune, narațiunea este densă, de o lungime considerabilă, destinele prezentate de naratorul omniscient se interferează, finalmente, într-o familie, care, în dinamica sa, comportă punți cu alte câteva familii, cu funcție de ecou. Ni se prezintă, pe tot parcursul romanului, destinele îngemănate a trei personaje, pe care, din rațiuni de politețe, le menționăm în următoarea ordine: Laura, Gabi și Ionuț.

Cel mai interesant dintre ele mi se pare a fi cel al lui Ionuț, personajul copil, care ne atenționează să nu cumva să uităm de el – o hârtie de turnesol pentru bine și rău, un „câmp de luptă”, pe care se revarsă și se augmentează, în conformitate cu vârsta sa biologică, dar și cu cea psihologică, tot ceea ce ajunge la cunoștința lui, de pe o scenă a vieții pe care nu o poate cuprinde integral. Iubit, însă maltratată psihic în prima familie, de către tatăl său Nicolae, care, în timpul crizelor de nervi, majoritatea de gelozie, era brutal atât cu soția sa, Laura, cât și cu unicul lor fiu, preșcolar, Ionuț este inițial un copil trist și deusolat. Are deplină justificare pentru reacții afective primejdioase, de la timorare la anxietate, pentru proiecția mentală a unor scenarii de salvare, sortite, din păcate, toate, eșecului. Nici nu ar putea fi altfel, de vreme ce un copil nu deține date exacte despre ceea ce se întâmplă în jurul lui, nici instrumente potrivite de reflecție. Speriat de percepțiile și de concluziile analizelor sale, Ionuț este tot timpul îngrijorat de viitorul lui și al ființelor îndrăgite, pe care nu le mai putea păstra alături, așa cum și-ar fi dorit. Cu sensibilitatea serios afectată de drama familială, el își însoțește mama pe calea

spre libertate. Drumul ales, care se arăta promițător, le aduce însă necazuri și mai mari, mai greu de îndurat. După traumele ieșirii din spațiul natal, ale despărțirii de cei dragi (tata și bunicul), Ionuț se confruntă curând cu spaima de a-și vedea mama rănită cvasiletal într-un accident rutier, care se petrece literalmente sub ochii săi. Sângele, starea de inconștiență a tinerei femei, determinând tăcerea și imobilitatea ei, lipsa răspunsului, oricât de vag, la disperatele rugăminți ale fiului său de a nu muri, experiența disforică a spitalului acutizează, până la un prag alarmant, neliniștile unui copil chinuit, amplificându-i senzația acută de vulnerabilitate.

Accidentul se dovedește a fi, de fapt, „fereastra” lui și a mamei sale spre o lume mai bună. În același timp, este o excelentă *mise-en-scène* a unei povești de dragoste. Autoarea a gândit remarcabil adâncirea în suferință și în ursita rea, pentru a plasa chiar acolo, în adâncul hăului, raza salutară de lumină pentru Laura și, prin efecte, pentru fiul său, Ionuț. În mediul spitalicesc, are loc o întâlnire, pe care autoarea o introduce ca pe un semn indubitabil al predestinării, dat fiind că doctorul ortoped, Gabi, care o descoperă, cu surpriză, pe Laura, ca pacientă, este un fost coleg de liceu al acesteia, un adevărat prieten, de care era foarte apropiată sufletește. El a fost îndrăgostit în adolescență de Laura și, paradoxal, chiar iubit de ea, într-o vreme în care tânăra, neștiind ce e dragostea, a confundat-o cu prietenia – și aceasta, un fel de iubire, de altfel. Dar și Laurei, și lui Gabi, soarta le-a mai dat o șansă. În aceste noi circumstanțe, din amintirea acelei iubiri din trecut, din ingenuitatea și din elanul unor suflete adolescente, se naște o pasiune debordantă. Căsniciile eșuate îi fac pe cei doi eroi ai narațiunii mult mai responsabili, atenți să ia hotărâri impecabile, să-și traseze înțelept calea spre fericire. Ei acționează asupra propriului destin. În această acțiune comună, complementaritatea feminin-masculin se bazează pe atracție fizică, pe compatibilitate, dar și pe

o calitate umană excepțională. În dragoste, armonie, generozitate, se construiește, pe vechile dureri, o familie lărgită, cu copiii din căsătoriile anterioare – Ionuț și Iulia –, întregită apoi cu Daria, fetița cuplului Laura-Gabi.

Ionuț se vindecă sufletește, găsește în tatăl vitreg un model, care îi întărește încrederea în sine și îl face să-și dorească să îl urmeze în cariera profesională, dar și în modul în care înțelege să se dedice unei femei.

Axându-se pe revenirea și, apoi, pe ascensiunea lui Ionuț, pe uluitoarea *transformare* a copilului revitalizat în contextul iubirii familiale, argumentația epică este plauzibilă. Tânărul Ionuț conștientizează că este în siguranță și își croiește un destin asemănător celui al tatălui vitreg, devenind medic.

Cele trei destine arată că dragostea rezolvă pentru totdeauna probleme de orice natură. Și nu este de mirare, din moment ce *Evanghelia* o recomandă ca virtute creștină supremă. Finalul fericit subliniază forța inimaginabilă a acestui sentiment și a tuturor simțămintelor ce decurg din el.

Nu e nevoie de multe cuvinte, de personaje numeroase, de problematizări și de exemplificări abundente pentru a susține o asemenea teză. Sunt suficiente talentul, experiența de viață, arta comunicării, capacitatea de a construi o lume verosimilă, pe care le posedă și le probează cu eleganță Luchy Lucia.

Antrenant și succulent, romanul este, în cele din urmă, un exemplu de cum se poate ajunge sub cupola binelui, fără niciun compromis. Dând întâietate dragostei, onoarei și speranței. *Destine* este, în esență, un roman de dragoste, în care erosul se împletește cu iubirea dintre părinți și copii. Un roman original, ce valorifică „o mare cantitate de ființă”, răspunzând și acestei exigențe de lectură critică asupra căreia insistă Eugen Dorcescu în cursurile sale de la Școala de literatură, căreia îi aparține și Lucia Țunea (care a semnat aici Luchy Lucia).

ADEVĂRUL POEZIEI LUI TICU LEONTESCU

În prima parte a volumului *Poeme în clarobscur*, publicat la Editura Mirton din Timișoara, în anul pandemic 2021, Ticu Leontescu include zeci de piese lirice eclatante, scrise parcă la Porțile Împărăției lui Dumnezeu.

Aflat la vârsta maturității, autorul își conștientizează unicitatea unui tenace parcurs spiritual și ne mărturisește, prin strategii poetice consacrate, care ar fi treapta pe care a ajuns în urcușul său spre Creator. Caracterul gradual al *îndumnezeirii* este marcat de prefixul incoativ în-, care figurează în structura internă a unui verb din familia lexicală a lui Dumnezeu. Ticu Leontescu îl folosește programatic. Astfel, forma verbală *îndumnezeiesc*, de indicativ, prezent, persoana I, singular, se comportă asemenea unui verb performativ („Și zi de zi sporesc lăuntric/ mă îndumnezeiesc” – *În șoaptele Scripturii*), indicând o acțiune certă, exercitată asupra sinelui ce râvnește la contopire cu Ființa supremă.

Mult visată și temeinic pregătită, răspunzând chemărilor de pe fiecare treaptă, îndumnezeirea devine, dintr-o țintă îndepărtată, un proces tot mai aproape de finalizare. În consecință, lumea de referință preferată acum de poet este cea a *Scripturii*, în care totul este adevărat, fiindcă este rostit sau inspirat de Dumnezeu. În substanța poetică se produce saltul de la verosimilitate la adevăr. În mediul sacru, nu livresc, eul liric se situează printre celebre personaje biblice (Ioan Botezătorul, Profetul Ilie, Apostolul Petru, Maria Magdalena, Maria din Betania ș.a.), în toposuri sfinte (Tabor, Iordan, Betania, Golgota, Sodoma etc.), declarându-se frate al lui Ruț, în urma căreia culege spicele rămase, dar și frate „geamăn” al lui Toma, împreună

cu care se îndoiește, „înfrentând adevărul”, pentru a se convinge de puterea lui. Contextul spațio-temporal, ieșit din limitele frustrante ale contingenței, este pentru poet o „cetate de scăpare” din fața nesocotiților săi vrăjmași, întotdeauna nedrepti și plini de ură. Ascunzișul în Trupul divin este deja o formă de integrare poetică a ființei sale în Ființa absolută: „m-ascund în Tine/ca-ntr-un schit”. Pătrunderea aceasta simbolică în... toate teritoriile luminii, ale ordinii, ale binelui în care sălășluiește Trupul divin se realizează prin rugăciune – simbol creștin de anvergură mondială. Eul liric se roagă neîncetat, trimițându-și doleanțele spre Cel Etern ca o mitralieră cu foc automat. De altfel, rugăciunea îi este armă poetului. Subiectul poetic înțepenește cu gura pe trăgaciul acesteia. Echivalarea rugăciunii cu o armă denotă forță și determinare într-o luptă perpetuă de salvagardare a „valorilor... eterne”. Care sunt, indiscutabil, cele ale Cerului. Totuși, unele dintre ele au fost arătate și chiar încredințate spre cunoaștere muritorilor – în general, atât de nechibzuiți, de ignoranți, de obtuzi, încât, neputându-le evalua corect, atentează la distrugerea lor.

Traseul îndumnezeirii nu este o simplă proiecție artistică la Ticu Leontescu. El reprezintă o angajare morală, o aspirație vitală, ce-l poartă spre lumea metafizică. Din registrul diurn al unei impresionante imaginații lirice (aș spune și al unei convingeri, la fel de impresionante, de sorginte teologică, dar prefer să nu mă hazardez), aflăm despre sentimentul fecund al contemporaneității eului liric cu cei din *Evanghelie*, despre cel, la fel de fertil, al consangvinității cu unii dintre ei, ca și despre participarea sa, de asemenea valorificată creativ, la evenimente fundamentale din istoria creștină (Botezul, Cina cea de taină, Învierea etc.), ori despre intervenții providențiale/ epifanii ce au loc în prezentul etern al Cuvântului trimis în lume (întâlnirea cu Domnul în Catedrală; sau chiar în „cămara” de-acasă). Chemările Acestuia sunt percepute de poet „cu duhul cuprins de fiori/ și fața

ca zarea senină” (*Chemări*). Fiindcă poetul beneficiază de darul de har al apartenenței la lumea evocată, un arsenal poetic admirabil mărturisește și argumentează această apartenență. De pildă, în poemul intitulat *Prin har*, unde titlul devine un refren ce coincide cu ultimul vers al fiecărei strofe, adică un element de coeziune sintactică și de reliefare semantică, se subliniază statutul nobil, de lucrător cu divinul Cuvânt, al poetului-pastor.

Departate de a mai urmări aici un fenomen de intertextualitate cu *Cartea Cărților*, care este augmentat, frecvent, prin figuri de analogie, citate sau aluzii, într-o sinteză asemănătoare cu... o mică *Biblie*, admirăm, în acest poem, un autoportret liric robust și persuasiv. Ni se prezintă, prin raportare la eșantioane celebre din textul sacru (rostite în Apocalipsă, la Cina cea de taină, la Răstignirea lui Iisus și în Pilda talanților), pe un ton ferm, condiția rarisimă a celui ales pentru a-și pune în lucrare talantul într-o altă realitate, de natură divină. Într-o asemenea situație abisală, poetul nu jubilează, nici nu se înspăimântă. Își asumă senin menirea, asimilându-se prototipic „robului cel bun” și sperând că va fi, în cele din urmă, invitat „a intra în bucuria Stăpânului”:

„Doamne,
sunt unul dintre cei cărora
le-a fost dat să cunoască
taina Împărăției Tale,
prin har.

Sunt unul dintre cei cărora
le-a fost făcută invitația Ta:
«Vino și vezi». Și am venit,
prin har.
Sunt unul dintre cei cărora

Te-ai dăruit zicând:
«Luați, mâncați,
acesta este trupul Meu...»,
prin har.

Sunt unul dintre cei care
crede în făgăduința
rostită de Tine pe Cruce:
«Azi vei fi cu Mine-n Rai»,
prin har.

Fi-voi unul dintre cei cărora
le vei zice-ntr-o zi: «Bine, rob bun.
Intră în bucuria Stăpânului».
Și voi intra atunci și eu,
prin har”.

Dacă, pentru insul comun, îndumnezeirea ar reprezenta un ideal foarte greu de atins, pentru cel înzestrat cu harul slujirii Cuvântului, aceasta este un ideal imposibil de ratat. Dar, predestinarea de a fi omul lui Dumnezeu (pastor sau/și poet) impune obligații multiple. Bunăoară, obligația purificării, a rezistenței la ispite, a lucrului de calitate, onest și neîntinat, executat, nu în clarobscur, ci în plină zi. În esență, Ticu Leontescu abordează constrângerile cu onoare și aduce la lumină o poezie de calitate, onestă și limpede, pe placul și spre slava Domnului.

Conviețuirea cu sfinții, apostolii și personajele feminine proeminente din *Biblie*, asimilarea organică a învățăturilor *Scripturii* scot în evidență câteva aspecte-reper ale existenței din Cer, prelucrate liric de Ticu Leontescu: purificarea tot mai accentuată (de la „puritatea stropilor de rouă dimineața” – *Vreau să vă vorbesc* la „Cerul nu este

patria lacrimilor,/ ci a celor mai curați decât... lacrima” – *Mai curați decât... lacrima*), orientarea spre o lumină din ce în ce mai strălucitoare (de la „năzuiri spre stele” – *Acorduri de dor* la „strălucirea cuvintelor Tale” – *Mă-ntorc uimit*) și iubirea superioară (de la „... ne-ncetat să murmur:/ Stăpâne, Te iubesc!” – *Ruga unui rob* la „Înflăcărează, Doamne,/ iar, în viața tuturor/ mai aprigă iubirea,/ spre a Te adora./ Și-n ziua revenirii,/ trezit de-un sfânt fior,/ convoi de Magdalene,/ cântând, Te-or aștepta” – *Maria Magdalena*). Aceste aspecte sprijină înaintarea poetului pe calea îndumnezeirii. Recunoaștem în ele coordonatele statornice ale marilor religii ale umanității, care dăinuiesc de milenii. Ticu Leontescu le identifică în universul său și le tratează în stil propriu. Cu naturalețe, cu bucurie și cu încredere nestrămutată în forța lor de a motiva, a converti și a înălța ființa umană către promisiunile majore ale unui destin celest. De a acționa sinergic întru bine. Toate, la superlativ. Într-o lume ce tinde spre frumos, spre rafinat, spre sublim.

Poemul inaugural este simptomatic pentru această tendință. Are rolul unui exordiu inspirat dintr-un discurs unitar, elevat, adresat unui public destul de numeros și de comprehensiv, acum când Ticu Leontescu este apreciat de confracții săi din domeniul teologic, dar și de cei din sfera literaturii datorită experiențelor sale pozitive din elita pastorală și scriitoricească. Pe cei ce-l cunosc, îl înțeleg „pe dinăuntru” și îi respectă felul de a trăi și de a crea, îi consideră compatibili, numindu-i „semeni ai mei”. Prin urmare, el știe că nu este singur și nu vorbește în van, „încovoiat sub cruce” cum este, știe că, dimpotrivă, are un auditoriu empatic și informat, cu care poate comunica pe aceleași lungimi de undă. În consecință, de la bun început, anunță tema centrală a acestui volum: „Dragostea”. Scrierea cu majusculă a lexemului tematic trimite imediat la semnificația sa biblică. Dragostea propovăduită de *Noul Testament* este durabilă,

intensă, atotcuprinzătoare și salutară, mai presus chiar și de nădejde și de credință, în viziunea paulină, adesea citată. Ea este în sinonimie perfectă cu Iubirea („Mă cheamă suspinul Iubirii,/ să fim împreună la Cină” – *Chemări*; „N-ai înțeles nimic,/ privind Mielul Iubirii/ jertfit pe Crucea istoriei?” – *Mielul Iubirii*), purtând semnificația grecescului Agape aprox. dragoste jertfelnică, pentru care jertfa hristică este modelul perfect: „Doar ea [Iubirea] de mi s-ar refuza,/ nimic în schimb n-aș accepta./ Doar ea m-ajută să rezist/ pe-acest tărâm bolnav și trist.// Transfigurat în crin ceresc,/ pe cruce, jertfă să-nfloresc.” – *În chip ceresc*). Dragostea/Iubirea simbolizează lumina și veșnicia, întruchipându-L pe Hristos. Deci, a vorbi despre Dragoste înseamnă, pentru poet, ca și pentru „ascultătorii săi” („Ascultați-mă!”), dincolo de toate, a-L glorifica pe Iisus – „Împăratul înviat din propria jertfă,/ ca pasărea Phoenix” (*Vreau să vă vorbesc*). Iată ce puteri supraomenești are Dragostea: învie din morți! Cu alte cuvinte, Iubirea și numai Iubirea învinge moartea. De aceea, în Iubire își pune eul liric toată nădejdea, anume în „lumina vieții” fără „apus”, din moment ce „Lumina vieții e... Iisus!” (*Degetul divin*). Toate drumurile, toate inferențele, toate minunile Iubirii duc la Domnul Iisus Hristos, promițând săvârșirea (în)dumnezeirii în Ființa Sa:

„Cu ultime luciri,
s-o stinge în apus,
candela vieții mele
ce-a ars aicea jos.
Dar mistuit-aici,
s-o reaprinde sus –
o rază de lumină
în nimbul lui Hristos”.

(În nimbul lui Hristos)

Maturitatea și originalitatea viziunii artistice se conjugă fericit cu dexteritatea și ingeniozitatea probate în mânuirea limbajului poetic. Frapează, în plan stilistic, redundanța unor figuri de construcție specifice coeziunii sintactice, precum repetiția (v. *Prin har, Amforă alabastră, Mă-ntorc uimit* etc.) sau paralelismul sintactic (v. *Stânca veacurilor, Te-aștept, Alert* etc.), ce întăresc relațiile interne dintre componentele poemelor. Prin acestea, se conjugă unitatea de conținut cu o unitate de formă. Lor li se asociază surprinzătoare analogii, materializate în comparații și metafore foarte expresive, inserate predilect în pasaje intertextuale, ce ilustrează deschiderile infinite ale textului biblic: „Lăsând pe alții-n voia lor,/ mă prostern-naintea Lui/ precum odinioară-n Betania Maria” (*Inevitabil*); „Mă cheamă mireasma cântării,/ cu susurul blând și subțire,/ să umblu pe apele mării/ ca fulgul în alba-i plutire” (*Chemări*); „Să fiu crinul ce-n vale/ mireasma ta răsfărânge,/ căci m-ai udat cu lacrimi/ și m-ai albit cu sânge” (*Ruga unui rob*) etc.

Ticu Leontescu ne oferă o poezie de excepțională claritate, confesivă și educativă, bazată pe adevăr, pe litera și spiritul *Bibliei*, o poezie în „dulcele stil clasic”, din care se degajă liniște și siguranță, o poezie în care se revarsă torențial pacea interioară a artistului pentru care Însuși Domnul a întins „masa tăcerii”.

HIC SUNT LEONES

Povestea a început în noiembrie 2007.

Iată însemnările mele din *Adam*, cel de-al doilea volum din Jurnalul meu, apărut, în două tomuri, la Editura Mirton din Timișoara, în 2020 (primul volum se numește *Îngerul Adâncului*):

„Sâmbătă, 3 noiembrie 2007, ora 11:30

Am primit un e-mail de la Ciprian Valcan, cu invitația de a participa la o întâlnire cu poeți spanioli «importanți», în 27 noiembrie, ora 18, la Librăria «Joc secund», invitație însoțită de rugămintea să-i trimit cinci poezii, pe care să le dea la tradus în spaniolă. I-am expediat un grupaj de zece, rugându-l să aleagă el cinci, cu condiția ca una să fie neapărat *Adam*, și, totodată, să păstreze dedicația «To the happy few».

Marti, 27 noiembrie 2007, ora 22:25

Întâlnire minunată (acesta este cuvântul: minunată, ținând de ceea ce numim excelență) la «Joc secund». Trei poeți spanioli – doi bărbați și o femeie: Rosa Lentini, din Tarragona; Jesús Hilario Tundidor, din Madrid; și Coriolano González Montañez, din Tenerife. Am avut succes. Chiar mare succes. În final, unul dintre spanioli, cel mai în vârstă (Tundidor), mi-a spus că eu sunt «muy inteligente», mi-a cerut adresa, i-am dat-o, am făcut schimb de e-mailuri. Am citit doar *Adam*. Dar am vorbit și ceea ce am

spus le-a plăcut mult tuturor. I-am definit, scurt, pe Robert și pe Bodnaru, care era gripat, am spus un cuvânt și despre mine (așa au făcut toți), am subliniat câteva dintre ideile pe care le evocase doamna Rosa Lentini. Robert m-a numit «clasic». Eu am spus că el ilustrează o poetică a contingenței, eu – o poetică a transcendenței, iar Butnaru – o poetică a poeziei înseși. Și despre relațiile confraterne (inter-)scritricești am vorbit, ceea ce, iarăși, a atras atenția. A fost prezent și directorul Institutului Cervantes, Joaquin Garrigós (care știe românește). Am conversat în franțuzește cu spaniolii și, după întâlnire, la cafea, cu doamna Rosa Lentini, mai ales, care stăpânește această limbă. Doamna Lentini m-a întrebat dacă am poezii traduse în limba franceză. «Da, am», i-am răspuns, «și traduse, și scrise direct în acest idiom». «Atunci», mi-a replicat, «v-aș ruga să îmi trimiteți câteva». Și mi-a înmănat o carte de vizită. I-am promis că îi voi expedia un număr de poeme, în zilele următoare. Am conversat, tot în franceză, și cu cel de-al treilea oaspete, poetul din Insulele Canare, Coriolano González Montañez. Mă privea cu ochii lui melancolici, adânci, încercând să mă descifreze, așa cum și eu încercam să-l descifrez. «Am putea fi prieteni», m-am gândit. «Dacă nu și-ar avea căminul atât de departe». Le-am dat câte o carte celor trei spanioli, directorului (tot spaniol și el) și celor trei traducătoare (două studente și dascălița lor, doamna Ilinca Ilian, care mi-a spus, de câteva ori, ce fericită e că mă cunoaște). În fine, i-am oferit un exemplar și lui Marian Oprea, care stătea, modest, mai la o parte, și care m-a felicitat pentru felul cum am cuvântat. A durat mult întâlnirea, aproape trei ore. Ne-am întors cu troleibuzul 19, în care l-am avut companion pe simpaticul Ciprian Valcan”.

*

A fost o seară providențială. Unul dintre cele mai importante evenimente din întreaga mea existență scriitoricească. Voi găsi, poate, altă dată, răgazul necesar pentru a-i relata pe larg mirajul și consecințele. Deocamdată, trec peste anecdotică, peste detaliile edificării unor pilduitoare amicitii literar-spirituale. Rețin esențialul.

În 2010, Coriolano González Montañez, profesor și reprezentant de seamă al literaturii spaniole din Insulele Canare, a tradus în castiliană cartea mea de poeme *drumul spre tenerifel el camino hacia tenerife*, publicată la Idea Ediciones, Santa Cruz de Tenerife – Las Palmas de Gran Canaria, carte ce i-a atras, instantaneu, atenția lui Andrés Sánchez Robayna, celebru poet, eseist și profesor la Universitatea din La Laguna, Tenerife. Apoi, în 2012, a apărut la Ediciones Igitur, din Montblanc (Tarragona), Spania, volumul meu *Poemele Bătrânului/ Poemas del Viejo*, în traducerea Rosei Lentini, cu o prefață de Andrés Sánchez Robayna. Volumul a fost primit foarte favorabil în Spania, un comentator fiind însuși Jaime Siles, strălucit poet, eseist și profesor la Universitatea din Valencia. În continuare, Coriolano González Montañez, care, între timp, învățase românește, a tradus și prefațat *Elegiile de la Bad Hofgastein/ Elegías de Bad Hofgastein*, publicate în România, în 2013, la Editura Mirton din Timișoara. Și tot Coriolano González Montañez a îngrijit, împreună cu Mirela-Ioana Dorcescu, antologia, ediție critică, Eugen Dorcescu, *Elegías Rumanas*, Arscesis Ediciones, La Muela, Zaragoza, Spania, 2020. În 21 martie 2023, Academia Hispanoamericană de „Buenas Letras” din Madrid mi-a acordat titlul de Membru Corespondent (Académico Correspondiente), la propunerea lui Jaime Siles. Președintele acestei înalte Instituții este Guillermo Eduardo Píla, scriitor și profesor universitar de renume la Universitatea din La Plata, Argentina. În fine, pot consemna o foarte recentă apariție: EUGEN DORCESCU, *CÁNTICOS DE VIAJE/ CÂNTECE DE CĂLĂTORIE*, Ediciones

Hespérides para CUADERNOS DE CASA BERMEJA, La Plata, Argentina – 2023. Traducción del rumano al español de CORIOLANO GONZÁLEZ MONTAÑEZ. Presentación: GUILLERMO EDUARDO PILÍA.

*

Cunosc îndeajuns opera acestor iluștri scriitori și dascăli de expresie spaniolă (de altfel, poligloți, unii – Jaime Siles și Guillermo Eduardo Pilía – experți inclusiv în greacă veche și latină), pentru a îndrăzni o scurtă încadrare estetică a fiecăruia, potrivit sistemului meu analitic și interpretativ. Am ales, însă, pentru o abordare separată și, deopotrivă, integratoare a celor patru mari scriitori spanioli contemporani, câte una dintre cărțile de poezie ale fiecăruia (câte o carte tradusă în limba română):

- Andrés Sánchez Robayna, *Marea cea mare/ Por el gran mar*, poezie, ediție bilingvă română-spaniolă, traducere, prefață, fișă biobibliografică, opinii de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2018, 84 p. (Premiul Special al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Timișoara, 2019);

- Coriolano González Montañez, *Tatăl/ Padre*, poezie, ediție bilingvă română-spaniolă, traducere, prefață, aparat critic de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021, 96 p.;

- Jaime Siles, **Meránides el frigio/ Meránides frigianul**. Poemas - Poeme, edición bilingüe español-rumano, traducción y presentación: Eugen Dorcescu, Editura Eurostampa, Timișoara, 2023, 96 p.;

- Guillermo Eduardo Pilía, **Como hierba en la sombra/ Ca iarba la umbră**, Treinta poemas/ Treizeci de poeme (1990-2021), edición bilingüe español-rumano, traducción y presentación: Eugen Dorcescu, Editura Eurostampa, Timișoara, 2023, 94 p.

Și, apoi, câte un text poetic decisiv, rezumativ, emblematic, din aceste volume:

Andrés Sánchez Robayna:

XX

Vuelvo a verte en el sueño, a hablar contigo,
me llamas con palabras que sonríen,
a unos pasos la noche se disuelve,
ahí afuera, en la grava sigilosa,
y renace el jardín con el rocío.
Mira, el manzano ha dado nuevo fruto,
el mar reposa abajo y se consagra
a las nubes que cruzan, las aguas centellean
en este nuevo vuelo de la reminiscencia.

Te vas y estás presente, y otra vez
llevas tu mano suave hasta los mangos,
toco contigo el fruto, es como si los árboles
buscasen ese tacto, como si,
apacible, la piel del mundo ansiara
ofrecerte su entraña, y el deseo
de su pulpa entregarse a ti, tan viva
como lo más viviente, sin asomo
de finitud, presencia ardiente, pura.

Regresas a mis ojos, a mis manos,
el sueño se entreabre a la presencia,
nada se ha roto, voy hasta tus ojos
que me contienen, mientras la cadena
del ser vuelve a enlazarme a ti sin término,
las olas allá abajo recomienzan
sin fin también, de nuevo rompe el alba,
todo se abre una vez más, resuena
la grava, el sol revive, el cielo gira.

(XX)

*Te revăd în vis, vorbesc iarăși cu tine,
mă chemi cu surâzătoare cuvinte,
la câțiva pași noaptea se dizolvă
acolo afară, pe lespede mută,
și grădina renaște, și roua...
Iată, mărul a dat fruct nou,
dedesubt, marea se odihnește și se consacră
norilor ce se petrec încrucișându-se,
apele scânteiază
în acest nou zbor al reminiscenței.*

*Pleci și ești prezentă, și încă o dată
îți întinzi mâna suavă până la mango,
ating împreună cu tine fructul, ca și cum arborii
ar căuta această atingere, ca și cum,
dulce, pielea lumii ar dori
să îți ofere lăuntrul ei, și dorința
pulpei sale ți se predă ție, ce ești la fel de vie
precum cea mai vie fință, fără vreun semn
al finitudinii, prezență ardentă, pură.*

*Te întorci la ochii mei, la mâinile mele,
visul i se întredeschide prezenței,
nimic nu s-a rupt, mă îndrept spre ochii tăi
care mă conțin, în timp ce lanțul
finței mă leagă iar și iar de tine pentru totdeauna,
acolo jos pornesc valurile
și ele de neoprit, din nou se crapă de ziuă,
toate reîncep, răsună
pietrișul, soarele renaște, cerul se rotește).*

Coriolano González Montañez:

La piedra del valle

Padre, he vuelto al valle donde te esparcimos
hace ya una semana.
He vuelto solo
y allí estaban, esperándome, inmóviles,
los trazos de tus cenizas blancas.
No las grises que dibujaron
tirabuzones en la tarde,
sino las blancas,
aquellas que no eran cenizas
sino restos triturados de tus huesos,
aquellas que caían
y no se fundían con el viento.
Pasé mi mano por las diminutas esquirilas
de tu cráneo o de tu fémur
o del tórax que albergara tu corazón.
Cogí los pequeños restos de ti
y traté de desmenuzarlos
con mis dedos,
de retornarlos a la tierra.
Pero abandoné la tarea
por inútil y carente de sentido.
Con las manos y los pies
traté de confundirlos con el polvo,
pero siempre emergía el tono marfil
que se extendía hasta las retamas.
Entonces me senté en la piedra, padre.
Y contemplé el volcán mientras miraba
el lugar de las cenizas.
Recordé cómo mamá cogió tu urna

y quiso esparcirte de una sola vez al viento,
cómo el recipiente se le escapó de las manos
y casi le golpeó la cabeza,
cómo lo cogí al vuelo
mientras mucho de ti se depositó
ahí donde ahora miraba.
Luego continué arrojándote
con rabia y desespero.

Pero todo es inútil, padre.
Sigues aquí y ni siquiera el viento
que ahora sopla en el valle
logra dispersarte.
Te quedarás para siempre,
tiñendo el tono de la tierra de los ancestros.
Bastará con remover la superficie
y aparecerás.

O quizá te lleven
o te confundas o te pierdas
cuando lleguen las lluvias y las nieves.
O quizá no.

Pero yo volveré y me sentaré
otra vez en la piedra
para hablarme o hablarte.
Que es lo mismo.
Para buscar restos de tus huesos
y deshacerlos en mis dedos
y darme cuenta
de que jamás te irás.

(Piatra din vale

*Tată, m-am întors în valea unde te-am împrăștiat
acum o săptămână.*

Am venit singur.

*Și, iată, erau acolo, așteptându-mă, nemișcate,
urmele albe ale cenușii tale.*

*Nu cele gri, care au desenat
spirale în aerul înserării,
ci acelea albe,*

care nu erau cenușă,

*ci rămășițe sfărâmate ale oaselor tale,
cele ce cădeau*

și nu se topeau în vânt.

*Mi-am trecut mâna peste micile așchii
ale craniului tău sau ale femurului
ori ale toracelui care adăpostea inima ta.*

Am luat micile tale rămășițe

și am încercat să le sfărâm

cu degetele mele,

să le înapoiez pământului.

Dar am renunțat la această strădanie,

căci era inutilă și fără-nțeles.

Cu mâinile și picioarele,

am încercat să le amestec cu pulberea,

dar mereu se ivea o sclipire de fildeș

ce se prelungea până la arbuști.

Atunci m-am așezat pe o piatră, tată.

*Și am contemplat vulcanul, în timp ce priveam
locul cenușii.*

Mi-am amintit cum mama a luat urna ta

și a vrut să te împrăștie dintr-o dată în vânt,
cum recipientul i-a scăpat din mâini
și aproape i-a lovit capul,
cum l-am prins din zbor,
în vreme ce o mare parte din tine s-a depus
acolo unde priveam.
Apoi am continuat să te arunc
cu furie și disperare.

Dar totul este inutil, tată.
Ești încă aici și nici măcar vântul
care acum suflă în vale
nu te poate risipi.
Vei rămâne aici pentru totdeauna,
colorând țarina strămoșilor.
Va fi de-ajuns să se dea la o parte stratul de suprafață
și tu vei apărea.

Sau poate te vor duce apele,
ori te vei amesteca, ori te vei pierde
când vor veni ploile și zăpezile.
Sau poate nu.

Dar eu mă voi întoarce
și mă voi așeza și altă dată pe piatră,
ca să vorbesc cu mine sau să vorbesc cu tine.
Ceea ce este totuna.
Ca să caut rămășițele oaselor tale
și să le sfărâm cu degetele mele
și să realizez
că tu niciodată nu vei pleca).

Jaime Siles:

Meránides el frigio

Meránides el frigio
miraba el brillo de los caballos tracios
perlados por el metálico rocío de la sal.
La luz del mediodía coronaba sus crines
y el curso de sus venas tatuaba sus patas.
Parecían estatuas de bronce
y Meránides el frigio los miraba
como si en ellos no hubiera ya nada animal.
Por un momento pensó que no eran animales
ni estatuas de bronce sino dioses
y sintió su galope y vio cómo sus cascos
golpeaban el suelo, y una nube de polvo
nublaba su visión.
Supo que habían ascendido hacia el cielo
y que eran transparentes y azules como el aire,
y que nunca ya nadie los vería
como él, a la luz de aquel eterno mediodía,
fundidos en la luz y el aire para siempre, los vio.
La vida está hecha de instantes
como el de Meránides el frigio,
en los que los dioses nos revelan,
más que la belleza, el carácter fugaz de su visión.
Saber que las imágenes existen
ocultas en los pliegues de las cosas
y que sus símbolos traducen,
unas veces, la luz y, otras, la oscuridad.
Y que nosotros vivimos siempre
del lado de la sombra y que lo que nos llega

son los restos, los flecos, los despojos
que nos arroja, a modo de limosna,
la bondad o el descuido de algún dios.
Eso es lo único propio que poseemos:
aquello que los dioses, en su olvido calmo,
nos han querido dar.
Veamos, pues, las cosas
como vio sus caballos Meránides el frigio
y ascendamos como ellos: estatuas de bronce
fundidas para siempre en un aire sin tiempo
transparente y azul.

(Meránides frigianul

Meránides frigianul
contempla strălucirea cailor traci
perlați de roua metalică a sării.
Lumina amiezii le încununa coamele
iar cursul venelor le tatua picioarele.
Păreau statui de bronz
și Meránides frigianul îi privea
ca și cum nu ar mai ar fi fost nimic animalic în ei.
Pentru o clipă gândi că de fapt nu erau animale
nici statui de bronz, ci zei
și le simți galopul și văzu cum copitele lor
loveau pământul, și un nor de pulbere
îi întuneca priveliștea.
Știú că se înălțaseră la cer,
că erau transparenți și albaștri ca aerul
și că nimeni nu-i va mai vedea vreodată
cum i-a văzut el, în lumina acelei amieze eterne:

topiți, pentru totdeauna, în lumină și-n văzduh i-a văzut.
Viața este făcută din momente
precum acela al lui Meránides frigianul,
momente în care zeii ne descoperă,
mai mult decât frumusețea, natura trecătoare a nălucirii lor.
Știm că imaginile există
ascunse în faldurile lucrurilor
și că simbolurile lor traduc,
uneori, lumină, alteori întuneric.
Și că trăim mereu
de partea umbrei și că ceea ce ajunge la noi
sunt rămășițele, franjurii, fărâmele,
pe care ni le aruncă, în chip de milostenie,
bunătatea sau nepăsarea vreunui zeu.
Aceasta este singura noastră avuție:
ceea ce zeii, în uitarea lor calmă,
au binevoit să ne dea.
Să vedem, așadar, lucrurile
cum și-a văzut caii Meránides frigianul
și să ne înălțăm aidoma lor: statui de bronz
topite pentru totdeauna într-un văzduh fără timp
transparent și albastru).

Guillermo Eduardo Pilía:

Los maestros

Ocho horas diarias de estudio: era el tiempo que me recomendaban los maestros, en mis años de estudiante de griego y latín. Cuántas mañanas, cuántas noches, cuántas tardes de sol o de lluvia sobre Píndaro y Virgilio...

Tanta seca gramática para escribir
estas tres palabras, maestros, algunos versos
medianamente venturosos... Qué tristes meses
aguardando un examen, repitiendo
aoristos y declinaciones... Pero también,
qué añoranza siento ahora al recorrer los lomos
de libros que hoy no tengo obligación de leer...
— *Si hoy ya no existe el profesor de griego
al que tanto quería, el de latín
que me aterrorizaba, si ambos son
hierba y sonido, igual que lenguas muertas...*
Yo soy también vosotros, maestros: soy el hijo
que aprendió a vuestro lado la nostalgia
de la luz antigua, pero no a morir; el hijo
que hoy en Píndaro y Virgilio os recuerda.

(Maeștrii

*Zilnic, opt ore de studiu: acesta era timpul
pe care mi-l recomandau maeștrii, în anii mei
de student la greacă și latină. Câte
dimineți, câte nopți, câte după-amieze
cu soare sau cu ploaie, dedicate lui Pindar și lui Vergilius...
Atâta gramatică uscată pentru a scrie
aceste trei cuvinte, o, maeștrilor, și niște versuri
moderat norocoase... Ce luni triste
așteptând un examen, repetând
forme de aorist și declinări... Dar, de asemenea,
ce dor simt acum când mângâi cotoare
de cărți pe care astăzi nu am nicio obligație să le citesc...
— **Dacă astăzi nu mai există profesorul de greacă***

*pe care atât de mult îl iubeam, nici cel de latină
care mă teroriza, dacă ambii sunt
iarbă și sunet, ca niște limbi moarte...*

*Eu sunt voi, maeștrilor: sunt fiul
care a învățat lângă voi nostalgia
luminii antice, dar nu a muri; fiul
care astăzi în Pindar și Vergilius își amintește de voi).*

*

Cititorul atent va observa numaidecât că, potrivit temei, viziunii și atitudinii, cei patru poeți se grupează câte doi, rămânând, esențialmente, toți patru, în armonie: Andrés Sánchez Robayna și Coriolano González Montañez, pe de o parte; Jaime Siles și Guillermo Eduardo Piliá, pe de alta. Luați câte doi, sunt corelativi și complementari. Diferă, însă, în interiorul diadei, după cum și diadele diferă una de cealaltă. Poeții diferă, firește, sunt individualități puternice, accentuate, dar nu-și distrug consonanța în planul unei sinteze superioare, cum vom vedea. Cei dintâi sunt nocturni, romantici. Sunt insulari (Tenerife). Au în jur și până la limita privirii și a închipuirii o nemărginire instabilă (oceanul), deasupra căreia se desenează un orizont vag, volatil, nedefinit. Ceilalți sunt diurni, clasici. Continentali (Spania, Argentina). Au în jur, până în zare și dincolo de zare, o nemărginire statornică (continentul), pe ale cărei forme neclintite de relief se sprijină un orizont perceptibil, ferm, chiar dacă și el rămâne veșnic de neatins. Cei dintâi sunt precumpănitor acvatici. Ceilalți sunt precumpănitor telurici.

Ce-i unește, totuși, pe cei patru? Îi unește perspectiva necondiționat spirituală asupra existenței. Toți au ca arhitemă corelația viață-moarte/ moarte-viață. Constatăm o fascinantă simetrie: Coriolano González Montañez și Andrés Sánchez Robayna își orientează emoția, închipuirea și gândul dinspre moarte spre viață.

Jaime Siles și Guillermo Eduardo Pilía, invers, își vectorizează energia lirică și reflexivă dinspre viață spre moarte. În interiorul primei diade, Coriolano González Montañez recurge la limbajul nemijlocit al morții; Andrés Sánchez Robayna cultivă codul secret al morții. În cealaltă diadă, Guillermo Eduardo Pilía îndrăgește limbajul deschis al lumii (al vieții). Jaime Siles – codul lor tănuit. Este uimitoare această eflorescență de simetrii directe și inverse. Studiind-o, simțim cum planăm deasupra unui peisaj sufletesc, imaginativ și mental de o strivitoare vastitate.

Nici nu putea fi altfel: *Teritoriul explorat de cei patru poeți este ființa umană în căutarea Ființei.*

În *Elegiile de la Bad Hofgastein*, m-am încumetat să propun o definiție a ființei. Anume: „Ființa este sinteza de nepătruns dintre viață și moarte”.

Or, această definiție, acest statut ontologic al ființei sunt ilustrate magistral de cei patru poeți spanioli, de cele patru statuare persoane umane (pentru conceptul nostru de „persoană umană”, cf. *infra, passim*). Fiecare dintre ei și toți laolaltă dezbat, cu mijloacele creației lirico-reflexive, problematica ființei. Viața și moartea, în vertiginoasa lor indistinție, sunt prezente în fiecare dintre poemele reproduse și în cele patru opere, incluse, *in nuce*, în aceste poeme. Apoi, preeminența morții la primii doi se alipește de preeminența vieții de la ceilalți doi. Încât, în ansamblu, cele patru creații întruchipează exact sinteza dintre viață și moarte, invocată în definiția noastră. Am fost, cândva, un acerb iubitor de matematici, de geometrie îndeosebi. M-au fermecat misterele nebănuite ale acestei regine a științelor. Acum, vechea pasiune îmi sugerează o analogie. Dacă figurăm ființa, în perfecțiunea ei, printr-un cerc (eventual, sferă), atunci, cei patru poeți, pe cât de asemănători, pe atât de diferiți, se situează în vârfurile unui pătrat (sau ale pătratului frontal de la un cub). Relația

poeziei lor cu existentul, cu *cele ce sunt*, este însăși cvadratura lirico-existențială a cumplitului cerc al ființei.

Și am mai tentat o definiție. Am declarat că valoarea unei opere de artă stă în cantitatea de ființă pe care cea operă o conține. Cantitatea de ființă! Precum în operele comentate în aceste șiruri.

Quod erat demonstrandum.

Acești patru uriași îmi sunt prieteni. În poezie, în duh și adevăr. Cei mai apropiați și cei mai nobili prieteni pe care i-am avut vreodată.

Mil gracias, Caballeros!

* * *

POEZIA VOCAȚIEI ANTROPOCOSMICE

Poezia Doamnei Zoia Elena Deju (*Limpezimi de mărgăritar*, 1994; *Iluminări în amurg*, 2005; *Măiastra cerului*, 2008; *La Ghetsimani*, micro-psalmi, ediție trilingvă, 2009; *Îngerul din cadru*, 2011; *Pridvor de septembrie*, 2013; *Pridvor de veghe*, 2013) atrage atenția, frapează chiar, încă de la lecturarea și aprofundarea primelor stihuri, printr-o cu totul originală sinteză dintre delicatețea dicției (pe de o parte) și uimitoarea forța intrinsecă (discretă, însă, tainică) a mesajului (pe de altă parte). Această tensiune, intens productivă sub raport estetic, face ca versuri suave, enigmatice, abia șoptite, să poarte o grea, adesea o copleșitoare încărcătură semantică, generată de complexitatea, de profunzimea, de abisalitatea vieții sufletești:

„de aici se poate vedea
până departe în suflet
și în desișul de semne
al marelui zodiac

prin spărtura
cometei

șesurile neantului
și până departe
potecuța pe care ai venit
și estuarul
în care te așteaptă
ca o ghilotină
fântâna cu cumpănă

în susurul pleoapei
în zbaterea candeliei"

(*panoramă*)

De aici, adică din „chilia sufletului” (p. 10) sau, mai curând, de pe „stânca sufletului” (p. 35), sinonimii ad-hoc pentru consacratul „acies animae”, sinele își arată nemărginirea, absorbind nemărginirile lumii și lăsându-se, la rându-i, cu duhovnicești delicii, sobre, deloc retorice, deloc exclamative, absorbit de universul contemplat din „pridvorul pleoapei”:

„de parcă ai întâmpina
Răsăritul
mărgăritar pe muchea
amiezii –

jos
în ferigile văii
un copil cu ochii
atârnați
de vulturul zânatic
și rotitor

în pridvorul pleoapei
un dor de câmpie

coaptă (amintire
șesoasă) și stele
de mare”

(în pridvorul pleoapei)

Parcurgând textele, foarte bine alese și profesionist înmănunchate în volume (căci o carte e o structură vie, nu un amalgam), constatăm că eul liric explorează, senzorial, emoțional, reflexiv, cu mare atenție, ambianța concretă, că tresare la semnalele acesteia, că și le asumă, că își asumă, deci, aparența (evenimente, obiecte, peisaj), dar și că, deopotrivă, o fluidizează, o traversează, o depășește, trece dincolo de ea, fără a o nega, fără a o abandona sau a o pierde, fără a o ignora sau repudia, ci glisând de la sensibil la inteligibil, de la materie la duh, asimilând-o la nivel spiritual, aducând lumea cu sine într-o largă și fericită iluminare, într-un zbor metafizic, spre nebănuite înțelesuri, spre esențe. Peisajul este absorbit în lăuntricitate și spiritualizat. Lăuntricitatea este proiectată în afară, părând a deveni totuna cu priveliștea.

Astfel, eul creator atinge și își apropiază beatitudinea calmă, desăvârșită, a unei vaste perspective, deopotrivă exterioare și lăuntrice, a unei foarte personale **perspective antropocosmice** asupra existenței, perspectivă potrivit căreia om și lume tind a-și egaliza dimensiunile și durata:

„din nerostite
cuvinte
numele zării
și împăcarea

din potrivirea
poemului

cu respirația
preajma zării
departele sinelui”
(*departele*)

Viziunea antropocosmică este însăși arhitema poeziei acesteia, o poezie profund originală, demnă de talentul, viețuirea și lucrarea unui *homo spiritualis*. Din nucleul fertil al arhitemei pomenite (relația bidirecțională, cvasi-echivalența om - cosmos) decurg toate temele și toate motivele particulare, altfel spus toate întâmplările, toate pretextele declanșatoare de discurs, tot ceea ce descoperă ochiul lăuntric și tot ce reține reflecția, în urma contemplării, din „pridvorul pleoapei”, a ineditului peisaj antropocosmic – în fapt, un cosmoid susținut și întărit de elanul rugăciunii:

„autumnale ofrande
arcuiesc gânduri
înstrugurate
o brumă stelară
în iluminări
de zăpezi –

acolo
lângă tâmpla
bisericii
adăstând
în pulsul grăbit
al rugăciunii”
(*iluminări de zăpezi*)

Acest Om, care a trecut dincolo de „a ști”, ajungând la „a crede”, forma ultimă a cunoașterii, acest *Homo spiritualis*, este senin și grav. S-a eliberat de egoism, egocentrism, narcisism, de vane orgolii, de trufie. Starea sa sufletească este încredințarea. Cultivă iubirea *agape*, cea non-instinctuală, cea întemeiată pe convingeri. E împăcat. Nu este, însă, întotdeauna și neapărat, fericit. Mai exact, el cunoaște o fericire a lui, tăioasă, silențioasă, devoratoare, o permanentă situație metafizică între evidența vieții și așteptarea înfrigurată, cvasi-frenetică, a morții. Iată clipa unei acutizări a crizei existențiale:

„un dor ascuțit
pe gresia
așteptării –
în răscrucea
bătătorită
de hora iluziilor
bate toaca”

(*dor ascuțit*)

Sau. spre a contura, mai limpede încă, tabloul, pendularea perpetuă între „aproape” și foarte „departe”:

„nu-i timp de adăstat
în livada cu fragi
nici să desenezi
căsuțe fumegânde
încate-n omăt –
tot mai aproape
de jarul Căii Lactee
și tot mai înstrăinată
de mine însămi –
pierzându-te

poți să te regăsești
pentru a nu mai uita
de tine
niciodată”

(*tot mai aproape*)

Toată această substanță lirică neliniștită, toată această dezbateră existențială înaintează, firesc, organic, cum anticipam mai sus, spre iluminarea credinței, spre elogierea Creatorului și a Mântuitorului, iluminare și laudă prezente, mai cu seamă, în volumul *La Ghetsimani*, conținând „micropsalmi” de remarcabilă concentrare și forță expresivă (*tehillim*).

Reproducem câteva asemenea mărturii psaltice. amintind, parcă, de smerenia vechilor peveți, ce slujeau la strană, sfâșiați între întinările vieții, nădejdea iertării, a mântuirii și viziunea reintegrării genezice:

„Plumbuitele picioare –
rătăceau prin tenebre;
pierdusem cărarea!”

*

„Cu slava Ta să mă îmbraci –
izbăvirea Ta,
pune-o în rana sufletului!”

*

„Înnoiește cu Duh mântuitor –
Sufletul,
Doamne al Milei!”

*

„Pământ roditor fi-voi –
întru desnădejde
și bucurie!”

Este nevoie de multă energie creatoare, de hiperluciditate și necruțare de sine, de viețuire în duh, pentru a ajunge la asemenea performanțe ale subtilității de sens și ale finisării expresiei. Nu era cu puțință, deci, o mai adecvată la context descripție și calificare analogică a poemelor Doamnei Zoia Elena Deju decât aceea pe care poeta însăși ne-o oferă:

„taur ridicat
din praf
poemul își scutură
coama –

din horbote de irizări
augustane
se-alege
Înaripatul

văd totul
din văluritul lan
de secară
cu luna-n tălpi
și stelele-n palmă”

(viziune)

Vom spune, în finalul acestui comentariu, că o poezie precum cea a Doamnei Zoia Elena Deju nu este la îndemâna oricui – poet sau exeget. Cel dintâi, poetul, nu va putea să o scrie oricând și oricum, dată fiind natura cu totul personalizată a reflecției și a inspirației care au zămislit-o, dată fiind altitudinea ideii trăite ce animă fiecare text și fiecare stih. Anume: caracterul iluzoriu al cunoașterii empirice, realitatea de neclintit a Celor ce sunt, întrezărirea indistinției om/univers.

Or, la noi, din păcate, înflorește (și se veștejește repede) o poezie lipsită de orice orizont, de orice sentiment și de orice idee, „o însăilare de nimicuri” (Șerban Foarță), nu o dată încărcată, brutal, de obscenități. Iar în domeniul hermeneuticii, supraviețuiește, inertial, resuscitat, reformat, dezorientat și confuz, sărmanul ateism științific de odinioară, garnisit, pe alocuri, cu gesticulații și țâfne, fără nicio urmă de spiritualitate, de metafizică, inclusiv de mult îndrăgita, cândva, dialectică, făcută să explice și să justifice orice. O asemenea „metodă” nu are acces, nu poate, chiar dorind, să aibă acces la o literatură întemeiată spiritual, la o literatură pentru care Dumnezeu există, așa cum sunt etericele scrieri ale Doamnei Zoia Elena Deju.

Ca urmare, celălalt actant al dramei literar-estetice, interpretul, chiar dacă nu este un ins totalmente mundan, va avea mari dificultăți să decodifice simbolurile unui atare discurs liric, în absența unei extinse informații de filosofie a culturii (și de filosofie și estetică, în general), în absența călăuzirii *Sfintelor Scripturi*, în absența unui temperament larg deschis spre misterele Ființei. Poezia Doamnei Zoia Elena Deju este întemeiată pe talent, pe măiestrie și, în excelența ei, pe har – acesta permițându-i ieșirea din constrângerile contingentei, spargerea carapacei spațio-temporale și, concomitent, intervenția sacrului în profan.

Eu sunt convins, am spus-o mereu, că valoarea unei opere literare (a unei opere artistice) stă în cantitatea de ființă pe care acea operă o conține, ființa fiind, în opinia mea, așa cum am afirmat adesea, inclusiv în scris, sinteza de nepătruns dintre viață și moarte.

În poezia Doamnei Zoia Elena Deju palpită o apreciabilă cantitate de ființă. De aici, marea ei valoare umană și artistică și, tot de aici, entuziasmul adânc ce a întemeiat, motivat și îndreptățit aceste mult prea succinte gloze ce-mi poartă iscălitura.

POEZIE ȘI PREDICĂ. PREDICĂ ȘI POEZIE

„Eu am zis: «Doamne, miluiește-mă; vindecă
sufletul meu, că am greșit ție»”. (*Psalmul 40/41, 4*)

Doamna Iuliana Leontiu mi-a oferit, cu gentilețe, o foarte interesantă carte de poezie creștină, intitulată *Doftorie din Orașul Rozelor*, pe care a publicat-o în 2020, la Editura Noua Speranță din Timișoara. Textul este prefațat de Cornelia Stoica, Marius Radu și Ileana Radu și beneficiază de sugestive ilustrații semnate de Marius Leontiu și Flaviu Leontiu.

Titlul definește fără echivoc ideea (și arhitectura) cărții: Făptura, în întregul ei, este bolnavă, este în suferință și, ca urmare, o ființă rațională s-ar cuveni să caute vindecare la Creator. Inteligentă, instruită, poeta își organizează cu pricepere și eficiență pledoaria, desfășurându-și discursul pe mai multe secțiuni, însoțite, cum anticipam, de frumoase ilustrații alb-negru, reprezentând, pentru început, Catedrala timișoreană, apoi diverse farmacii din Orașul rozelor: *Tratament de urgență, Diagnosticare, Tratament eficient, Îngrijire de specialitate, Picături – se administrează una pe zi, Tratament încheiat*, tot atâtea etape în eliberarea trudnică, îndelungată, de păcat și accederea la libertate și lumină:

„Te binecuvântează, Viață,
Că mi-ai fost dar din mâna Lui,
Deși pândit de-a morții ceață,
Din prima zi, cu Tine sui!
Te binecuvântează, Lumină,
Că m-ai găsit și... Te-am aflat,
Deși eram murdar de vină,

În Tine Însuși m-ai spălat!
Te binecuvânteț, Iubire,
Cu-adânc de-nțelepciune plin,
Că-ai rupt zapisul de-nrobire
Și m-ai mutat sub Har deplin!
Te binecuvânteț, Putere,
Și-adorm atât de mângâiat,
Căci trupul meu, la Înviere,
Va fi și el răscumpărat!"

(*Te binecuvânteț*)

Meritul de căpetenie al poetei, din unghi reflexiv și estetic, constă în evitarea triumfalismului, a trufiei (căci mântuirea nu este garantată nimănui, oricât de meritoriu ar fi sau s-ar crede), constă în îndemnul la smerenie, la veghere, la sondarea perpetuă a abisalității lăuntrice, spre a surprinde și elimina orice tresărire a eului perfid, înclinat, din fire, spre alunecare în ispită și păcătuire (să se vadă, între altele, poemele *Șarpele*, *Laodicea*, *Aleși*). De altfel, Iuliana Leontiu identifică trei dușmani ai propășirii sufletești, cel de al treilea fiind chiar sinele, vătămat, întunecat, încă de la Geneză:

„Mărturisesc, am trei dușmani puternici
Și lupt din greu în fiecare zi,
Nădăjduind s-ajung printre cei vrednici,
Ce la sfârșit învingători vor fi!
Mărturisesc că unul nu se teme,
Deși la Golgota a fost înfrânt,
Știind că i-a rămas puțină vreme
Lovește azi cum n-a lovit nicicând!
Mă-mpotrivesc, sfințit prin Jertfa Sfântă,
Și, câteodată, fuge rușinat,

Dar alteori se-ascunde-așa de bine,
C-aș fi ucis, de n-aș fi apărat!
Mărturisesc că alt dușman mi-e lumea,
Cu robi ce-oferă sau batjocoresc,
Mă-mpotrivesc, 'nălțându-mi rugăciunea,
Și-n Stânca mea, umil, m-adăpostesc.
Mi-aduc aminte, atunci, că-s toate-o clipă
Și să-ndrăznesc, căci El a biruit!
Acoperit cu sfânta Lui aripă,
Chiar viața să mi-o dau sunt pregătit!
Dar, alteori, văd îngrozit tot timpul
Că-i lumea-n jur, dar și-n lăuntrul meu,
Căci firea pământească-i inamicul
Ce-l port lipit, să fac... nu ce vreau eu!
Și iată, ce n-aș vrea să fac vreodată,
Îngrijorat, privesc c-am și făcut.
Zdrobit, înfrânt, îmi strig iubitul Tată,
Să mă ridice iar când am căzut!
Și gem, și-L rog ca vechiul să dispară
În omul nou născut din veșniciei,
Cum iarna se preschimbă-n primăvară
Și noaptea în lumină-n zori de zi.
Mărturisesc, am trei dușmani puternici,
Și lupt cu ei cât sunt pe-acest pământ,
Dorind s-ajung, cândva, între cei vrednici,
Ce lupta bună-au dus pân' la mormânt!"

(Trei dușmani)

Poeta își gândește și își evaluează atent fiecare pas, fiecare act, fiecare gest profilactic sau curativ, nu se lasă în voia hazardului, a inspirației, ci îi adaugă acesteia un program etico-estetic și

duhovnicesc, așa cum ne declară într-o artă poetică foarte limpede exprimată:

„Poetul are datoria de onoare,
Mai înțelegător cu orice om,
Să-ntindă cititorului o floare,
Ce-n groapa deznădejzii... crește pom!
Pe el, încet, urcând ca pe o scară
Să iasă la lumină-nviorat,
Să vadă limpezit că-i primăvară,
Iar harul Mântuirii n-a-ncetat!
Speranța-i lângă el, la fel Credința,
Iar Dragostea, venită din vecii,
Va dăltui în cititor dorința
Trăirii-adevăratei bucurii!
Trezit, astfel, la viață ca din moarte,
Se va-ndrepta spre rugă și Cuvânt,
Iar ce a scris poetul într-o carte
Îi va-nsoți cărarea pe pământ!
Ca un psalmist, din slove milenare,
A stărui să scrie-adevărat
Cuvinte mai adânci, mereu mai clare,
Mai vrednic de primit și de urmat!
Și dacă va rămâne numai versul,
El însuși devenind un anonim,
Va fi-nălțat Acel ce Universul
Ni l-a creat, iubind... ca să-L iubim!”

(Poetul creștin).

Este evident că Iuliana Leontiuc cultivă un lirism grav, o poezie de idei, hrănită nu de efuziuni sentimentale, ci de credință, nădejde și dragoste, o poezie în care lauda nu este zgomotoasă și ostentativă,

ci profundă, discretă, străbătând, irigând și fortificând, ca o apă freatică, toate arborescențele textului. Mesajul său este vital, nu convențional. Schimbarea de mentalitate (metanoia) și schimbarea de direcție existențială (convertirea) sunt fenomene sufletești de maximă complexitate și vizează, în fond, nu doar credincioșii practicanți, ci și mari mulțimi de indeciși, precum și orice ins, credincios sau nu, care își ia în serios existența. Autoarea se adresează, deci, unor largi categorii sociale, mai întâi creștinilor, desigur, dar și agnosticilor doritori de revelații și certitudini. Concomitent, ea explorează cu atenție, cu neliniște, dar și cu speranță psihologia profundă a omului credincios, trăitor în mijlocul deșertăciunilor lumești (*Lumea ca un mall*). Iată o mostră de memorabilă măiestrie analitică, de interpretare, de exegeză, de hermeneutică biblică:

„Intră, dragul meu, în casă; astăzi suntem bucuroși!

Hai, povara jos ți-o lasă, prea ai ochii mânioși!

Noi avem o veste bună: fratele tău, cel plecat,

Rătăcit și mort prin lume, s-a întors... a înviat!

Da, e-adevărat! Vițelul cel mai gras se frige-acum.

Eu am poruncit să-l taie, fiindcă fiul meu, pe drum,

Se împleticea de foame, și de grabă am poftit

Să se bucure și alții: cel pierdut... a fost găsit!

De-l vedeai atunci, în zdrențe, cum venea plângând cu-amar,

Ai fi plâns și tu alături!... Ostenit, slab și murdar,

Cum a-ngenunchiat, sărmanul, și mi-a spus să-l fac argat,

Că nu-i vrednic fiu să-mi fie... cel pierdut a fost aflat!

Am pus slugile să-l spele, să-l îmbrace-n nou

veșmânt,
Am ars hainele lui rele... s-a întors ca din mormânt.
Da! I-am pus inelul, care-i semn că și el mi-este fiu.
Haide, stai cu el la masă. A fost mort, dar azi e viu!
Nu te mânia! Prea mare-i bucuria ce-o trăim.
S-a întors risipitorul! Tu ce-ai vrea, să nu-l primim?!
Cum te porți cu-atâta ură? Tu n-ai fost îngrijorat?
Ai iubirea cu măsură? El, cel mort, a înviat!
Cât l-am așteptat să vină! L-am purtat în rugăciuni,
Ca, în țara cea străină, să-ntâlnească oameni buni,
Să nu-l jefuiască nimeni, mă temeam c-ar fi ucis,
Când aflam că se-adâncește tot mai tare în abis!
Am făcut deosebire? Tot ce-ați vrut v-am împărțit.
Unu-a risipit departe, altu-a vrut... dar n-a-ndrăznit.
Tot ce am îți aparține. Orice-ai vrut puteai să-ți iei.
N-ai vorbit de vreo dorință. Nu mi-ai arătat ce vrei!
Eu credeam c-așa îți place: fără prieteni, muncitor,
Să-ți mărești mai mult avutul, dar erai... risipitor!
Te-ai fi dus și tu cu-aceia, dar rușinea te-a oprit,
Și-ai dorit să faci asemeni cu acel ce-a risipit!
Nu mi-ai înțele iubirea, cu năduf mă ascultai,
Azi îți înțeleg privirea... n-ai rămas că mă iubeai!
Intră, fiule, în casă! Nu-ți mai spun de două ori,
Să m-așez și eu la masă, cu doi fii... risipitori!"

[*Fiul (ne)risipitor*]

Cercetând psihologia profundă a credinciosului, reflectând la mântuire sau pierzare, îndreptându-și elanul spre Creator, insistând pe relația personală a individului cu Dumnezeuul său, Iuliana Leontiu depășește cadrul strict al unei poezii ecleziale, merită a fi recitată în sîajul serviciului religios, și își asumă zborul larg și înalt

al poeziei mistice, iluminată de haloul ideilor trăite în perspectiva Nemărginirii (*Anunțul*). Poeta are nu doar talent și meșteșug (să se observe, spre exemplu, subtila dexteritate prozodică a rimelor duble), ci și har. Harul îi asigură audiența pe întreaga întindere și cuprindere a doritorilor și iubitorilor de poezie. Fiindcă Iuliana Leontiu nu aservește poezia unor precepte religioase reci, abstracte, preschimbând-o în predică, ci, dimpotrivă, preschimbă predica în poezie, potențându-i, universalizându-i mesajul hristocentric. Performanță pe care nu oricine o poate atinge.

* * *

NUNC FLUENS/ NUNC STANS

Cu puțină vreme în urmă, Doamna Manolita Dragomir-Filimonescu mi-a încredințat spre lectură și, eventual, spre formularea unei opinii o culegere de poeme inedite, intitulată *Poemul se scrie singur în palmă*, Editura Academiei Române, București, 2024. Îi cunoșteam, desigur, scrisul, am și comentat unele dintre măiestritățile-i tălmăciri din literatura franceză (tălmăciri care au atins *performanța echivalenței* text bază-text țintă, telul suprem în arta traducerii). Dar acest volum mi se pare mai incitant, în sine, decât tot ce l-a precedat, el având, în plus, și statutul privilegiat al unei sinteze semantico-tematico-stilistice, vizând întregul parcurs scriitoricesc al autoarei: o densitate extremă, o simplitate extremă, o expresivitate extremă, decurgând, toate acestea, dintr-o clarificare lăuntrică extremă. L-am citit cu interes și cu desfătare intelectuală. Și m-am simțit îndemnat a-l însoți cu o seamă de succinte glosări.

Doamna Manolita Dragomir-Filimonescu, poetă și traducătoare de prestigiu, Membră a Uniunii Scriitorilor din România, a Uniunii Autorilor și Realizatorilor de Film din România, dar și a Societății

Poeților și Artiștilor din Franța și a Societății Poeților Francezi, ne oferă, în *Poemul se scrie singur în palmă*, o poezie cu o puternică personalitate, caracterizată, axiomatic, prin consistența, chiar vastitatea substanței, în original contrast cu decența, discreția și economia lingvistică ale formei. Ceea ce nu înseamnă că expresia ar fi neglijată, ci, dimpotrivă, stihul este suplu, elegant, elaborat cu talent și pricepere, impulsul creator, conștiința artistică, inteligența și cultura autoarei slujind, deopotrivă, pregnanța și polisemia enunțului. Fapt e că poeta nu caută și nu așteaptă efecte imediate, nu mizează pe retorică, pe rostirea înaltă și împodobită, ci pe mesajul surdinizat, receptat și decriptat nu în auz, ci în penumbra „sufletului” (termen dominant), în abisalitatea interioară, unde sensurile se generează la nesfârșit, într-un păienjeniș de sugestii și ecouri. Iată, spre exemplu, o definiție metaforică a „Vietii”: „Și totuși viața, acest bagaj uitat într-o gară/ Care nici măcar nu există”. (*Prea târziu uneori*).

Recenta carte a Doamnei Manolita Dragomir-Filimonescu se impune, cum anticipam, ca un *summum bonum* al întregii sale creații. Arhitema poemelor, moderne și clasice în egală măsură, este durată umană, în veșnică și dureroasă confruntare cu timpul cosmic, necruțător, ermetic, auster. Scena confruntării desenează un peisaj genezic, nemărginit, esențializat, un teritoriu de început și de sfârșit de lume, actanți fiind timpul, spațiul (ruina vizibilă, palpabilă a timpului), nisipul, scoicile, perscăruii, sufletul (ființa umană), cuvântul (poemul). O melancolie grea, reținută, însă, clădită pe contemplare și reflecție, iluminează și întunecă textul, de la un capăt la altul, urmând ritmurile eternei „schimbări”: „Să ai nevoie de trupul tău pentru/ A traversa timpul primit cadou./ Să ai nevoie de vocea ta ca să poți striga/ sufletul tău în formă de cuvinte/ doritoare de zbor. Să ai forța/ unei pietricele, să-ți lovești dușmanul,/ să-l distrugi cu o lovitură rapidă/ a sufletului în formă de zbor/ fără țintă, pentru sine.

Pasărea/ pe care visele o vor întâlni undeva/ în univers și aceste scoici sfărâmate/ sub pasul indiferent schimbă poate/ totul în nisip egal și etern el însuși” (*Schimbări*).

Poemul însuși nu este un subterfugiu, nu salvează de la aneantizarea cosmică, el, pur și simplu, rămâne o reacție vitală, o afirmare, de o clipă, a eului în atotcuprinzătorul și fascinantul sublim al nimicniciei și al deșertăciunii: „Bucățile zilei/ tăiate în două de liziera/ vântului, cuvintele își/ împărțeau silabele/ sub aripa unei păsări efemere./ Veneau urme/ de pene/ Deșirate. Cuțitul zăcea/ în sângele apusului și/ poemul se năștea deja rănit/ cu dinții noștri pe cale de-a/ devora timpul, clipă după/ clipă. Poemul se scria/ singur în palma/ gardianului celest.// Dezordine și liniște în tunelul/ Sufletului spart în mii de cioburi” (*Poem rupt*).

În secolul al VI-lea d. H., Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius (n. 480 d.Hr., Roma, Kingdom of Italy – d. 524 d.Hr., Pavia, Regatul Ostrogot), filosof ce face trecerea de la cultura romană a Antichității la Scolastica Evului Mediu, spunea, inaugurând o extinsă și nobilă tradiție de gândire și de creație artistică: „Nunc fluens facit tempus, nunc stans facit aeternitatem”.

În ilustrul siaj al lui *Nunc fluens* se înscrie și poezia Doamnei Manolita Dragomir-Filimonescu, dimensionându-și, sub acest orizont, anvergura estetică, morală și spirituală.

* * *

POEZIA AGNOZEI

Lectura noului volum de poeme al domnului Viorel Surdoiu (Editura AIUS, Craiova, 2024), intitulat cu un nume de agent, creație personală, ATRACTOR. *Catedrale de vânt* (de la „a atrage la sine”, „a-și apropria”), desemnând (potrivit autorului) statutul și rostul eului

artistic, în conjuncție cu geamănul său empiric, îmi oferă prilejul de a relua și aprofunda o seamă de idei, pe care le-am formulat în recenta mea carte „Hic sunt leones. Exegeze”, Editura Waldpress, Timișoara, 2023. În orizontul acelor disocieri, „Atractor” ilustrează, deliberat sau nu, exact relația dintre eul creator și o lume despiritualizată, căreia i s-a retras harul, care a pierdut simțământul (certitudinea) Centrului și, în consecință, rătăcește în propria derută:

„sunt un atractor straniu
care își găsește echilibrul
în toamna târzie”

(ATTRACTOR)

Sociologia literaturii, disciplină relativ tânără și deloc lipsită de merite (dimpotrivă), pare a ignora, totuși, măcar în parte, (sau, oricum, a minimaliza) tripartiția spiritual-existențială a societății umane, a publicului cititor, a publicului în general, precum și a efectivului de creatori, ignorare de înțeles, poate, în vremurile noastre moderne, incapabile de vocație metafizică, ignorare ce a limitat și subminat, însă, adevărul și anvergura concluziilor ultime ale cercetărilor specifice. Fiindcă societatea umană nu este, duhovnicește, omogenă. Oricine privește cu atenție în jur și are deprinderea de a medita descoperă numaidecât că o comunitate cuprinde trei categorii de indivizi, amestecați aleatoriu, dar configurând trei lumi total diferite, între care funcționează o comunicare strict convențională, nicidecum una vitală: inșii religioși, ce trăiesc într-o lume unde Dumnezeu există; ateii, a căror lume este străină de Dumnezeu (în atotputernicia Sa, Dumnezeu poate decide și făptui orice, inclusiv să nu existe, pentru unii, existând, firește, în mod absolut); agnosticii, populând o foarte extinsă lume asemantă, redusă la aparență, o lume fără adâncime și fără perspectivă. Lumea credincioșilor este intensă, are profunzimea,

abisalitatea Sensului (ale Adevărului și încredințării); lumea ateilor, intensă și ea, are profunzimea Nonsensului (a neantului, a angoasei și a disperării); lumea agnosticilor are platitudinea asemiei (a sărăciei sufletești și a unei covârșitoare anxietăți latente).

Individul credincios este, în felul meu de a gândi, „*ființă întru mântuire*”; ateul este „*ființă întru moarte*” (Martin Heidegger); agnosticul mi se pare a fi „*ființă întru ființare*”. Și atât. Nehotărârea, duplicitatea acestuia din urmă mă duc cu gândul la pasajul din „*Apocalipsa 3,14-16*”, referitor la Biserica din Laodiceea: „Iar îngerului Bisericii din Laodiceea scrie-i: Acestea zice Cel ce este Amin, martorul cel credincios și adevărat, începutul zidirii lui Dumnezeu: Știu faptele tale; că nu ești nici rece, nici fierbinte. O, de ai fi rece sau fierbinte! Astfel, fiindcă ești căldicel – nici fierbinte, nici rece – am să te vărs din gura Mea”.

Acest univers plat și inert poate fi, și chiar este, problematic, tocmai prin cele trei căi ce i se deschid, clipă de clipă, spre a ieși (sau nu) din lațurile prostrației: revelația (ce îl va conduce la Adevăr), intuiția (prăbușindu-l în neant și deznădejde), agnoza, refuzul oricărei căutări (ce-i pecetluiește nulitatea existențială, eșecul). Ca urmare, vastul teritoriu al agnozei poate fi un atrăgător obiect de studiu pentru gânditorii laici, pentru teologi, dar, totodată, și un spațiu privilegiat al abordării literar-estetice.

Un asemenea periplu artistic întreprinde poetul Viorel Surdoiu în volumul său. De pe platforma, discret, dar ferm, declarată a propriului statut duhovnicesc, animat de marea și cuprinzătoarea energie a cunoașterii sensibile pe care o deține, ca ATRACTOR, poetul contemplă, mai întâi, evenimentele și entitățile agnozei:

„de ceață să mă leg?

de pânzele inundate de stele

agățate de frunze sau frunzele de ele

de tăcere?
bună dimineața i-am spus paznicului de sus
și ceața a răspuns tremură

eram terțul inclus
în căutarea Celui Ascuns”

De acum înainte, el va zugrăvi și va analiza, în tușe precise și cu luciditate, tabloul contingenței, chipul tern, inexpressiv al veacului:

„e o lume pustie
singură
fără drumuri fără urme de pași
fără gări și batiste
în clipa în care am plecat
totul s-a oprit
o lume pustie
într-o lume plină de mișcare
neastâmpăr grabă haos
indiferență

fără penitență
....
libertatea de a nu mai fi om
ne ridică la alt nivel
al pustiului
prin care se zbat turbioane de praf
devenim Catedrale de Vânt”

De reținut această „libertate de a nu mai fi om”, precum și, în altă parte, referirea decisă la „necredință”:

„vin apele
apele
care iau cu ele
cuietele și lemnul înflorit de necredință”

Peisajul social, peisajul natural, peisajul lăuntric se înscriu în aceeași tristă aglomerare pe orizontală, ca într-un cosmic happening, aglutinare contrazisă, sfâșiată, când și când, de mântuitoarea „cruce” („sfânta ta cruce/ sfânta ta cruce a răscumpărat lumea”) sau de enigmaticele „Catedrale de vânt”, apariții ambigue, antropo-cosmice (am definit, cândva simbolul drept „expresia lingvistică a unei realități antropo-cosmice”), știut fiind că ebraicul „*ruah*” și grecul „*pneuma*” înseamnă, deopotrivă, „vânt” și „duh”.

Sterilitatea lăuntrică afectează puternic rostirea, iar tăcerea, nemaifiind mistică, rămâne doar amprenta mută a fostului cuvânt:

„câteodată e secetă
ploile pline de praf îngheață în trupul desfrunzit al gândului
cuvintele sunt nisip nu mai numesc nimic
nu mai sunt râuri care să-mi inunde privirea
în interior izvoarele sunt fresce într-o catedrală pustie
evangheliile sufletului nu mai anunță mântuiri
litania tăcerii”

Cu destinul său abandonat sau mereu amânat, omul agnostic distruge misterul, anulează farmecul, savoarea, frumusețea făpturii. Bucuria dispare, se instaurează teama. (Să ne amintim cele două axiale îndemnuri-porunci din „Scriptură”: „Nu vă temeți!” și „Bucurați-vă!”):

„orașul se trezește cu greutatea nopții palpitând încă sub pleoape
trandafirii au înflorit gardurile
privirea mea care se întinde peste strada pustie
toate formele altfel nebăgate în seamă parcă prind viață

prezența lor este aceeași cu prezența mea
fragment de istorie repetată ca o răsfoire
albumul cu fotograme
cine oare s-a chinuit să deseneze toată povestea și de ce?
în vârful degetului meu stau literele
așa cum talpa își scrie traseul peste care se așază
măsoară și mănâncă distanțe
cândva era nevoie de trei degete
care strângeau un creion și cuvintele se scurgeau
peste foaia de hârtie
închinare adunând energiile din cele patru zări ale corpului
dialogul cu cel care stă undeva în toate și ascultă
doar ascultă și nu știi de ce doar ascultă
acum litera nu mai are o istorie a ei
cuvântul nu se mai naște din linie
omul nu-și mai povestește drumul doar îl parcurge cu ochiul
se informează

azi orașul se odihnește
trandafirii și vrăbiile nu
povestea lor e alta azi
a omului e mâine”

În diverse locuri din textele pe care, de-a lungul anilor, m-am învrednicit a le scrie, am afirmat că valoarea unei creații artistice constă în cantitatea de ființă pe care o conține. Poezia de factură reflexivă a lui Viorel Surdoiu, explorând, de pe poziția plină de relief a ființei întru mântuire, orizontalitatea mohorâtă și anostă a ființei întru ființare, îmi justifică opinia.

Iată un poem memorabil, hrănit de imboldul vizionar și de inteligența emoțională ale poetului:

„vasele se adunau în port
pentru că marea începuse să sece
oceanele deveniseră cearcăne
înconjurând ochii oboșiți ai pământului
vii doar când luna le revenea ca un iris bolnav
tu așteptai uscată pe o piatră uscată crăpată
rădăcini încremenite ca un cârd de pantere în săritură

‘rien ne va plus, les jeux sont faits!’
oricum nimeni nu mai juca nimic
sorții de izbândă pluteau acum către găuri negre
crupierul și ultima aruncare a planetei
în roata distopică a fractalilor
deșertul peste care pluteau
oamenii ca niște păpădii
păpădiile ca niște oameni

tu așteptai
eu cu un pas neterminat
o mână întinsă care te striga
ecou rătăcit
valuri de vânt de tăcere”

(VALURI DE VÂNT DE TĂCERE)

Aici, problematizările tac, ideile se preschimbă în elan liric, verbul dobândește înțelesul zborului și al nemărginirii. De la un capăt la celălalt al cărții, poetul izbuteste să armonizeze densitatea fondului, gravitatea mesajului cu virtuțile unui limbaj artistic caracterizat de adecvare, exuberanță stilistică și eleganță.

SILVIA-GABRIELA ALMĂJAN

O CARTE FUNDAMENTALĂ, UN REPER TEORETIC ȘI APLICATIV

Studiul Mirelei-Ioana Dorcescu, *Semiotica metaforei. Inducția metaforică în poezia românească*, publicat în 2022 la Editura Eurostampa din Timișoara, reprezintă un reper teoretic și aplicativ, o carte fundamentală, pentru știința limbii și pentru arta literară, privind definirea conceptelor de „metaforă” și de „inducție metaforică” în poezia românească. Volumul, atent meșteșugit, se prezintă drept o lucrare de excepție: pe coperta I – Școala din Atena (Rafael, frescă, domeniu public), iar coperta a IV-a conține afirmația lui G.I. Tohăneanu, extrasă din Prefața la cartea Mirelei-Ioana Borchin (Dorcescu), *Modalitatea și predicatul verbal compus*, apărută la Editura Helicon din Timișoara în 1999: „Adeptă mărturisită a interdisciplinarității, Mirela-Ioana Borchin [Dorcescu] își însușește informații din toate științele afine lingvisticii, încrucișându-le atât de coerent și de convingător, încât logica, semiotica și gramatica par a fi dus-o într-o dulce frățietate de la începuturile lumii”.

Ne propunem realizarea unei incursiuni în acest studiu (axându-ne pe nivelul pur descriptiv) și sublinierea importanței sale în context semiotic și literar. Tema a suscitat un interes major în rândul filologilor, fiind abordată în maniere diferite. În cadrul unui text literar, efectele stilistice țin atât de valorificarea sintaxei poetice, cât

și de folosirea figurilor de stil. Încă din Antichitate se face distincția între figuri de sintaxă, fonetică și tropi. Există mai multe clasificări ale tropilor: figuri ale cuvintelor (metateza, sincopa, apocopa), figuri de construcție (anacolutul, elipsa), figuri care modifică sensul prim al cuvintelor (metonimia, sinecdoca, metafora) etc. În *Teoria literaturii*, Boris Tomașevski reduce categoria tropilor la două tipuri fundamentale: metafora și metonimia. Alți cercetători consideră figuri de stil axiale imaginea, metafora, simbolul și mitul. În unele teorii, metafora este prototipul tuturor figurilor de stil.

Cunoscutul lingvist Eugeniu Coșeriu afirma într-unul dintre studiile sale: „Ne aflăm în prezența a ceea ce, într-un sens foarte amplu, numim metaforă, pe care n-o înțelegem aici ca fiind o simplă transpunere verbală, ca o comparație prescurtată, ci ca expresie unitară, spontană și imediată (adică fără niciun intermediar) a unei viziuni, a unei intuiții poetice, care poate implica o identificare momentană a unor obiecte diferite (cap-dovleac), sau ca o hiperbolizare a unui aspect particular al obiectului (ca în cazul lui medved' «cel care mănâncă miere» pentru a desemna ursul, în limbile slave) și chiar o identificare între contrarii, absurdă din punct de vedere logic, dar cu semnificat și cu efect evident ironice, în anumite situații, cum ar fi în cazul lui negru – blond sau când unui gras i se zice slab, iar un bătrân e numit tinerel” (Eugeniu Coșeriu, *Omul și limbajul său. Studii de filosofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2009, p.179-180).

Dar *Semiotica metaforei*. Inducția metaforică în poezia românească lărgeste sfera de interes, oferă o nouă viziune și dezvoltă teoria inducției metaforice preluată din lucrarea *Metafora poetică*, Editura Cartea Românească, București, 1975, a poetului Eugen Dorcescu. Autoarea își derulează demersul secvențial: ... Rolul inducțiilor metaforice și al grefelor în realizarea simbolului antropocosmic;

Completări la teza inducției metaforice; Inducțiile și grefele în construcția discursului poetic; Eugen Dorcescu și metafora poetică.

Primele 130 de pagini dezvoltă perspectiva teoretică a metaforei, abordând direcții afirmate spre final de secol XX: direcția semantică, direcția sintactică și direcția pragmatică. Așa cum am menționat anterior, preocupări pentru studiul metaforei au existat din cele mai vechi timpuri. Ele se accentuează începând cu al șaptelea deceniu al secolului XX. Lingvistul francez Georges Kleiber vorbește despre trei perioade succesive, care marchează tot atâtea orientări științifice de cercetare a metaforei: sintactică, semantică și pragmatică.

Această reprezentare triadică se regăsește la Charles Morris (1938), care circumscrie domeniul semioticii: „Semiotica este o metaștiință, ce înglobează o semantică – pentru studiul relației dintre semn și referent, o sintaxă – pentru studiul relației dintre semn și alte semne, precum și o pragmatică – pentru studiul relației dintre semn și utilizatorul său”. Astfel, din „conexiunea lor organică” se „întemeiază o semiotică a metaforei” (p.14).

Metafora este „un mod de comunicare artistică”, cu forță estetică evidentă. De anumite metafore, „expresii lingvistice cu statut de hapax” este legat numele unor poeți: „ochiul lumii cei antice” (Mihai Eminescu), „corola de minuni a lumii” (Lucian Blaga), „ou/ Palat de nuntă și cavou” (Ion Barbu), „liceu – cimitir al tinereții mele” (George Bacovia), „mi-e sufletul o năruire de statui” (Alexandru Philippide), „leoaică tânără, iubirea” (Nichita Stănescu), „vulpea timpului” (Radu Stanca), „lumina – substanță a eternității” (Eugen Dorcescu), „brățara veche-a zâmbetului” (Șerban Foarță) etc. Descifrarea unei metafore devine exercițiu de factură cognitivă.

Din variatele definiții ale metaforei derivă principalele orientări în tratarea acestei figuri în demersul Mirelei-Ioana Dorcescu, care presupune:

- legarea metaforei de categoria substanței, a numelui, dar și de ideea de mișcare;
- clasificarea metaforelor (catachreze și metafore poetice; metafore *in praesentia* și metafore *in absentia*; metafore filate etc.);
- descrierea mecanismului prin care metafora dezvăluie legături între obiecte;
- recunoașterea unei deviații, a unei incongruențe discursive în ocurența metaforică;
- corelarea deviației cu împrumutul numelui străin și substituția;
- sublinierea intercondiționării operațiilor din procesul metaforic;
- sesizarea inovației;
- eliminarea, prin metaforă, a unui „gol semantic”;
- exploatarea tensiunii, a conflictului de idei;
- raportarea metaforei, ca figură de similitudine, la comparație;
- relaționarea metaforei cu simbolul;
- abordarea rolului discursiv al enunțurilor metaforice;
- preocuparea pentru abordările interdisciplinare etc. (p.17-19).

Trecerea de la sensul propriu la cel figurat implică „în cursul metaforizării, acroșarea unui sens/ a unui fragment de sens aparținând unei terțe entități, cu care atât termenul metaforic, cât și cel propriu prezintă evidente asemănări” (p. 19).

Pentru a explica direcția semantică, autoarea aduce în atenția cercetătorului, pentru început, două exemple: „Primăvară.../O pictură parfumată cu vibrări de violet” (George Bacovia, *Nervi de primăvară*) și „Luna pe cer: thanatică mireasă” (Eugen Dorcescu, *Elegiile de la Carani*), pe care le explică detaliat din perspectivă semiotică. Între

emițător și receptor trebuie să existe „intuiție, inspirație, știința textului poetic”: «Metafora este cel mai elaborat dintre tropi, căci trecerea de la un sens la altul are loc printr-o operație personală, bazată pe o impresie sau o interpretare și aceasta trebuie regăsită, dacă nu retrăită de cititor» (Bernard Dupriez, 1984: 286)” (p. 25).

Direcția sintactică

În gramatica românească, Elena Slave este cea care propune o taxonomie a metaforei. Însă, Pierre Fontanier observase deja că toate clasele lexico-gramaticale pot constitui metafore. Acest fapt este exemplificat de Mirela-Ioana Dorcescu prin apel la extrase din poezia românească:

- metafore substantivale (cu substantive simple sau compuse): „Necunoscuta care se vindea/ Era chiar *tinerețea* mea” (I. Minulescu, *Romanța tinereții*); „...Voi pleca, pe înserat de-acasă/ Și voi deveni, de-atunci, *ogor*” (L. Bureriu, *Decizia*); „e bine să știu/ că exiști/ *atol* în mijlocul Pacificului” (Zoia Elena Deju, *atol în pacific*); „Sunt *omul-cal*,/ sunt numai bătători,/ fiece deget// e un inel cu-o piatră de granit” (E. Jebeleanu, *Visul omului-cal*); „La *cumpăna apelor*/ balaurul ascultă spre hotare deșarte” (L. Blaga, *Drumul sfântului*); „în *pridvorul pleoapei*/ un dor de livadă coaptă” (Zoia Elena Deju, în *pridvorul pleoapei*) etc.
- metafore verbale: „... la curcani vână-i creasta/ Și cu pasuri melancolici *meditând* îmblă-n ogradă” (M. Eminescu, *Cugetările sărmanului Dionis*); „Și-ascute timpul coasa lângă tine” (Al. Philippide, *Îndemn la drum*); „Priveam, printre crenele, câmpul gri,/ Pe care fiara *fulgera* în goană” (E. Dorcescu, *Avatar II*) etc.
- metafore adjectivale: „Era orașul de-altădată/ Sub plopi de-argint, muiăți în soare,/ O verde oază fermecată/ Cu repezi ape *cântătoare*” (Al. Macedonski, *Rondelul orașului de altădată*);

- „... Și dacă-am să cad pe covoare/ În tristul, tăcutul salon, – / Tu cântă-nainte, iubito, încet, monoton” (G. Bacovia, *Trudit*); „Fie. Dar ia-mi, de pe cuvinte, ceața,/ oprește *sommoroasele* ei roți” (N. Turtureanu, *Melca II*); „Depart, într-un paltin *mohorât*,/ Se sparge cupa lunii în puzderii” (E. Dorcescu, *Spre seară*) etc.
- metafore adverbiale: „Îți plânge toamna în priviri/Și-ți moare *leneș* la fereastră” (B. Fundoianu, *Sonet de toamnă*); „Trimite, Doamne, semnul depărtării,/ Din când în când câte un pui de înger.// Să bată *alb* din aripă la lună/ Să-mi dea din nou poava ta mai bună” (T. Arghezi, *Psalm*); „Izvorul de ce râde și lăcrimează *stins*,/ La fel cu umbra verde, pierdută-n necuprins,/ Când sângerează aspru, sub raza lunii, iazul” (E. Dorcescu, *Flaut*) etc.
  - metafore participiale: „Vedeam Ceahlăul la apus,/Depart-n zări albastre dus,/Un uriaș cu fruntea-n soare,/De pază țării noastre *pus*” (G. Coșbuc, *Vara*); „Dar zilnic se simte *furat* de-o visare” (Al. Macedonski, *Noapte de decembrie*); „...Însumi mă scufund/Spre-acel inel de negură, rotund,*Iluminat* intens de-un negru soare...” (E. Dorcescu, *Păduroasa cetate*) etc.

În viziunea lui Eugen Dorcescu, doar metaforele substanței determină generarea altor categorii de metafore: „Analiza textelor ne îndreptățește să credem că în procesul creației artistice primul salt de la propriu la figurat se face în domeniul substanței, urmând ca o viziune puternic integratoare să asocieze termenului figurat, potrivit exigențelor acestuia, acțiunea și calitatea” (1975:12). Așadar, metaforele verbale, adjectivale/ participiale gravitează în jurul unei metafore substantivale. Poetul Eugen Dorcescu delimitează trei tipuri sintactice de metafore: apozitivă, predicativă suplimentară și predicativă. După o serie de exemple pentru fiecare dintre ele, concluzia este: „Limbajului poetic îi corespunde o «gramatică»

aparte (așa cum îi corespunde și o logică aparte), cu relații și «clase» morfologice identice cu cele ale gramaticii comune, dar altfel realizate și construindu-se diferit, potrivit funcțiilor sale distincte” (E. Dorcescu, 1975:32).

DIRECȚIA PRAGMATICĂ

În cazul unui enunț metaforic, „unicitatea este o condiție *sine qua non*”, legată nu numai de context, dar și de originalitate.

Cel de-al doilea capitol al volumului prezintă tipuri de metafore, având ca temei importante studii teoretice, între care se numără: *Tratatul despre figurile limbajului* de Pierre Fontanier (1821-1830), *Retorica generală* a Grupului μ (1970/1974), *Știința textului și analiza de text. Semiotică, lingvistică, retorică* a lui Heinrich P. Plett, *Metaphors we live by/ Les metaphors dans la vie quotidienne*, de G. Lakoff și M. Johnson (1980/1985), *Geneza metaforei și sensul culturii* de Lucian Blaga (1934/1994), *Metafora poetică* de Eugen Dorcescu (1975). Astfel, se pot distinge: metafore de uzaj vs. metafore poetice (metafore structurale, metafore de orientare, metafore ontologice), metafore în structuri sintactice simple (metaforele *in praesentia*/coalescente vs. metaforele *in absentia*/implicate, cu funcții sintactice diferite), metafore în structuri sintactice complexe (metaforele filate), metaforele plasticizante vs. metaforele revelatorii.

În capitolul al treilea este explicată inducția metaforică în concepția lui Eugen Dorcescu. Teza inducției metaforice este o contribuție românească remarcabilă în domeniul metaforologiei ultimului sfert al secolului XX. Poetul a introdus noțiunea de inducție, termen cu aplicabilitate în structurile metaforice complexe: „Inducția este un fenomen atât de complex, încât permite o abordare la toate cele trei nivele”, a căror relevanță în procesul metaforic a fost deja subliniată:

semantic, sintactic și pragmatic. Pentru a explica apariția rețelilor de metafore substantivale în structurile complexe ale textului poetic și Tudor Vianu se aplecase asupra teoriei grefei.

În concepția dorcesciană „inducția metaforică se limitează la calitatea de liant între structura formală și cea semantică a metaforei. În esență, este privită drept acțiune semantică, de contaminare, în care sunt antrenate întotdeauna părți de vorbire diferite, având, deci, repercusiuni sintactice” (p. 191). Studiile referitoare la modelul formal (în *Metafora poetică*, 1975) și modelul semantic inițiat în *Metafora poetică* și completat în anii următori) au fost reunite în cartea *Poetica non-imanenței* (București, Ed. Palimpsest, 2009). Ulterior, poeticianul timișorean își menține afirmațiile, însă adaugă și operațiile semantice pe care le presupune inducția: „personificarea, depersonificarea” (depersonificarea este forma preferată de poet), interacțiunea (sinteza) acestora generând, în viziunea sa, simbolul artistic.

Inducția metaforică poate fi aplicată și în cazul interpretării discursului științific, dar, mai ales, în interpretarea textului poetic. „Cu fermitatea specialistului în poetică, dar și cu ochiul poetului, încântat sau, mai rar, nemulțumit de ceea ce percepe”, cercetătorul aplică instrumentele de concepție proprie și în studiul metaforei din creația unor clasici români: L. Blaga, I. Barbu, G. Călinescu, T. Arghezi, M. Eminescu, B. Fundoianu. Textele sunt meticolos alese, „indubitabile culmi estetice” ale poezilor români. De pildă, *Luceafărul*, capodopera eminesciană: „Hyperion,..., este un om-astru și, simultan, un astru-om. Analiza câtorva strofe din *Luceafărul* ni se pare edificatoare:

«Privea în zare cum pe mări
Răsare și străluce,
Pe mișcătoarele cărări,
Corăbii negre duce.

Îl vede azi, îl vede mâni,
Astfel dorința-i gata:
El iar, privind de săptămâni,
Îi cade dragă fata...»

Așadar, Hyperion este subiect al predicatelor *răsare*, *străluce* (sem: astral, extraterestru), *duce* (sem: uman), *privind*, *(îi) cade dragă* (sem: uman). Bilateralitatea determinărilor, simultaneitatea personificării astrului și a de-personificării lui (odată personificat) generează, într-adevăr, un semantism profund și ilimitat, în structura căruia semul uman este o prezență obligatorie. Indiferent ce interpretare îi oferă exegeza, Hyperion rămâne înaintea de orice, o natură dublă antropocosmică: Hyperion plus *răsare*, *străluce*, *s-aprinde* = astru; Hyperion plus *duce*, *privind*, *(îi) cade dragă* = ins” (2009:14), (p.234)

În același deceniu se pare că și Ion Coteanu a fost preocupat de simbolizarea poetică și, chiar dacă urmează o altă direcție interpretativă, prin osârdia sa, confirmă, în linii mari, viziunea dorcesciană.

Capitolul al patrulea descrie „drumul” dinspre metaforă spre simbol, dar și rolul inducțiilor metaforice și al grefelor în realizarea simbolului artistic. Cu destulă dificultate, mărturisește autoarea, a identificat, în poezia noastră, câteva simboluri artistice „în care umanul se imbrică într-o unitate semiotică cu non-umanul” pe care le grupează în cinci clase: <uman> – <obiectual>, <uman> – <stihial>, <uman> – <vegetal>, <uman> – <animal>, <-/+uman> – <-/+lume>.

În următorul capitol, autoarea aduce completări importante, decisive, la teza inducției metaforice. Astfel, Mirela-Ioana Dorcescu **identifică metafora adverbială, sesizând acțiunea inducției metaforice și în cadrul grupului verbal**. Este un câștig teoretic și aplicativ foarte valoros: verbul nu este doar obiect, ci și subiect al fenomenului inductiv. Metaforele verbale sunt întotdeauna induse

de cele substantivale și, la rândul lor, pot induce alte metafore. Astfel, în cadrul grupului verbal, centrul verbal metaforic influențează adverbul modal, atrăgându-l în sfera lui semantică. La fel se întâmplă și în cazul grupului nominal, unde centrul – din clasa numelui își transformă determinantul adjectival în metaforă.

Alte exemple de inducții și grefe în construcția discursului poetic întemeiat pe reverberațiile unei metafore mențin atenția cititorului în capitolul al șaselea, în care se analizează texte edificatoare, preluate din lirica autorilor: T. Arghezi, Gr. Vieru, E. Dorcescu, B. Fundoianu, L. Bureriu, I. Pillat, N. Turtureanu, Ș. Foarță, Zoia Elena Deju, L. Blaga, V. Voiculescu, D. Iacobescu, Z. Stancu, M. Eminescu, Al. Macedonski, Alexandru T. Stamatiad, Radu Stanca, Adrian Maniu, Dimitrie Anghel. De reținut capacitatea de a urmări dezvoltările metaforice, împletirea lanțurilor metaforice în structura unor poeme a căror vitalitate constă în forța expansiunii metaforice. Metafora proliferantă este structura de rezistență a tuturor poemelor analizate cu maximă competență lingvistică și pragmatică.

În loc de concluzii, autoarea subliniază faptul că viziunea lui Eugen Dorcescu este în concordanță cu cea a lui Paul Ricoeur, care, la rândul lui, vedea în toată materia poeziei o metaforă vie. Mecanismul inductiv descoperit de poetul timișorean Eugen Dorcescu funcționează cu logică și precizie matematică. „Se pretează la abordări interdisciplinare. Le-am urmărit, le-am ajustat, le-am pus în aplicare. Am îndrăznit să le adăugăm o perspectivă pragmatică. (...) În poetica timișoreană, întemeiată de G.I. Tohăneanu, există continuitate. Cel mai de sus, prin realizări, se situează, în acest moment, Eugen Dorcescu (...) un autentic Poet al metaforei (...). Se așază, deopotrivă, alături de marii teoreticieni ai metaforei din final de secol XX și alături de marii poeți români ce au izbutit să meșteșugească, ingenios și original, suflul devastator al metaforei-poezie” (p.370).

Continuăm această frumoasă încheiere subliniind meritul Mirelei-Ioana Dorcescu de fi conceput un studiu referitor la semiotica metaforei. Și nu orice studiu! Este o lucrare valoroasă, o carte importantă, bine documentată, exemplar realizată, care poate călăuzi cercetătorul în domeniu, poate elucidă mecanismele metaforice având la bază exemple diverse și urmărind conexiuni interdisciplinare.

* * *

CRITICA LITERARĂ – O ARTĂ COMPLEXĂ

„Nu poți fi critic fără perspectiva istorică, nu poți face istorie literară fără criteriul estetic, deci fără a fi critic”.

(George Călinescu)

La începutul lunii iunie 2024, a apărut, la Editura Waldpress din Timișoara, volumul de analize, sugestiv intitulat *Bucuria textului*, de Mirela-Ioana Dorcescu. Autoarea s-a remarcat prin numeroase lucrări de proză și eseistică: *Punctul interior*, *Apa*, *Celesta*, *Spre nicăieri*, vol. I. *Piatra de silex*, vol. II. *Întâmplător sau nu?* (coautor), *Paradigme ale comunicării – limbaje și limbi*, *Dicționar de comunicare (lingvistică și literară)*, vol. I-II-III (coautor), *Comunicarea orală*, *Semantica modurilor incertitudinii*, „*Etern într-o eternă noapte-zi*”. Eseu hermeneutic în dialog cu poetul Eugen Dorcescu, *Primăvara elegiei* (Despre „Elegiile de la Carani” de Eugen Dorcescu), *Hermeneia*, *Semiotica metaforei*. *Inducția metaforică în poezia românească*.

Tomul la care ne vom referi cuprinde interpretări, cugetări, opinii asupra unor texte în versuri sau proză ale unor scriitori remarcabili. Pe coperta I – bustul autoarei sugerează seriozitate, îndemn la cugetare, înțelepciune și seninătate, bucurie totodată. Este expresia clipei fericite care marchează întâlnirea dintre operă și comentator.

Cartea „se lasă” deslușită, iar cel care o analizează trăiește revelația, bucuria descifrării.

În genere, cei care analizează texte pot fi clasificați: unii fac o critică estetică, alții o critică psihologică, alții genetică sau academică; puțini sunt cei care le însușează. Potrivit mărturisirilor lui Ov. S. Crohmălniceanu, George Călinescu era unul care le făcea pe toate. În această manieră de interpretare se înscrie și Mirela-Ioana Dorcescu; se dovedește a fi un critic stăpân pe activitate, unul de vocație, care lasă deoparte elementele de prisos și merge direct spre „inima operei”. De altfel, critica literară este o literatură a ideilor ce presupune studiul, evaluarea și interpretarea operelor, iar criticul este cel care mediază între text și cititor.

Volumul cuprinde două mari părți: POEZIA și PROZA. Poemelor le sunt alocate primele 166 de pagini, iar prozei, următoarele 156. Fiecare titlu de recenzie subliniază ideea, esența comentariului pentru textele poetice: *Metafizica iubirii* – Elisabeta Bogățan, *Imaginând hotarul de dincolo de hotar* – Elisabeta Bogățan, *Revitalizarea poezicii orfice* – Maria Bologa, *Un cuvânt despre excelența traducerii* – Carmen Bulzan, *Mit și credință în „Apele care ne poartă”* – Nina Ceranu, *În universul rotitor* – Zoia Elena Deju, *Un discurs liric original – „Pildele în versuri” ale lui Eugen Dorcescu* – Eugen Dorcescu, *Nora Ferentz și poezia existenței*, *Manierism și gramatică textuală* – Șerban Foartă, *Gravitate și candoare în poezia lui Ticu Leontescu*, *Cântec de dor... major* – Florica Munteanu-Cuc, *Guillermo Eduardo Pilia – poezia riscului și a biruinței*, *A trăi netrăind...* – Ana Pop Sîrbu, *Elegia perennis* – Monica Rohan, *Poezia lui George Schinteie*, *The Quiet Inquiry* – Corina Victoria Sein, *Penultimele versuri de dragoste de farmec pline* – Nicolae Turtureanu și pentru lucrările în proză: „*Rotirea neamurilor*” în *lectură semiotică* – Veronica Balaj, *Domnița valahă – „persoană umană”* – Viorica Bălțeanu, *Prosa perennis* – Livius Petru Bercea, *Obiectele memoriei dintr-o copilărie*

salutară – Margareta Bogdan, Emilia Lungu Puhalo și Nina Ceranu – scriitoare române de ieri și de azi, De la himerele lumii, la fericirea întoarcerii acasă – Nina Ceranu, Existențialism în registru baroc: Tiberiu Cercel, „Provincia melancoliei”, Crepuscul la Ullervad. Despre cel „mutat de la noi”... – Iulian Chivu, Monica M. Condan și mirajul copilăriei, Ratomahia și estetica repulsiei în lectura intertextuală a romanului „Pesta” de Dana Gheorghiu, Valsul sângelui – între „a fi” și „a face” – Constanța Marcu, Jocul iluziilor și al adevărului – Dumitru Oprișor, Dramele feminității în proza Mariei Pongrácz, Despre Ludovica – Ana Pop Sîrbu, Proza lui Petru Vasile Tomoiagă, „Atemporal” – un roman spiritual – Vasile Dan Zaberca.

Iubirea este o temă des întâlnită în literatură. Poetul Eugen Dorcescu, într-unul dintre memorabilele discursuri sublinia formele sale: dragostea – STORGHE, PHILIA, EROS, AGAPE. Toate acestea se regăsesc în poemele interpretate de Doamna Mirela-Ioana Dorcescu. Trăirile intense stimulează capacitatea creatoare. Dacă ar fi să identificăm o legătură între volumele de poezie recenzate, cu siguranță că absența este una dintre ele. Trecerea „dincolo de hotar” a unei persoane apropiate, fie că este vorba de soț/ soție/ mamă, produce o avalanșă în plan ideatic. Referindu-se la volumul Doamnei Elisabeta Bogățan, Doamna Mirela-Ioana Dorcescu remarcă „șocul existențial”, „convulsiile sufletești ale poetei într-o atmosferă de sfârșit de lume” și amărăciunea intensă: „Poemul se rostogolește ca o lacrimă amară, pornită din colțul ochiului spre gura încleștată. Nu atât tristețea, suferința, deznădejdea, cât amărăciunea domină volumul” (p. 13). Sau moartea: „Nemiloasă și infinită este suferința în beznă. Frigul pune atunci stăpânire peste fire. (...) La Nina Ceranu, răceala nopții este răceala morții. O dovedesc tălpile reci ce trec hotarul dinspre lumea de dincolo. Presupunând învingeri ale faliilor dintre cele de-acolo și cele de-aici. Din abisale întunecimi se ivesc duhurile celor plecați, luând chipuri recognoscibile” (p. 43).

Aceeași tristețe se regăsește în *Trecătoarele doruri* de Nora Ferentz, unde pregnant nu este „dorul de copilărie, de părinți, de tinerețe, de țară”, ci „dorul – speranță pentru ceea ce urmează (fiindcă mereu urmează ceva), în sufletul poetei împletindu-se promisiunea divină cu perspectiva unui viitor real după moartea fizică. Trecătoare sunt, astfel, doar dorurile terestre” (p. 81).

După Aristotel, Pitagora sau Platon, literatura are o funcție cathartică, eliberatoare, purificatoare, transfiguratoare. Doamna Mirela-Ioana Dorcescu reușește să confere textelor interpretate aceste calități. Astfel, remarcă inventivitatea, spontaneitatea, gramatica textuală în cazul poetului Șerban Foarță, gravitatea și candoarea poeziei lui Ticu Leontescu, sinceritatea confesiunilor Floricăi-Munteanu Cuc, felul în care iubirea „STORGHE și PHILIA sunt clamate în plină lumină, iar EROS și AGAPE sunt sugerate în obscuritate” (p. 119) în cazul scriitorului argentinian Guillermo Eduardo Píla, tradus de Eugen Dorcescu. Lirica Anei-Pop Sîrbu se remarcă printr-un limbaj „criptic, inaccesibil. Când colțuros, stâncos, când fluid, acvatic. Întotdeauna surprinzător (...)” (p.126). Volumul *Paravis* de Monica Rohan este „o carte-elogiu/carte-omagiu, în care mama autoarei este salvată de la uitare” (p.138). Conform Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, poezia Monicăi Rohan se înscrie în prestigioasa specie a elegiei, alături de *Elegiile de la Bad Hofgastein*, *Nirvana*, *Moartea tatălui*, parțial *Elegiile de la Carani* de Eugen Dorcescu, *Penultimele și Precedentele* de Nicolae Turtureanu, *Marea cea mare/ Por el gran mar* de Andrés Sánchez Robayna și *Tatăl /Padre* de Coriolano Gonzáles Montañez. Problematika identității (despre sine și despre relațiile cu semenii artiști) este subliniată în poezia modernă a timișoreanului George Schinteie. Printr-un limbaj poetic fin, pur, înscris într-o retorică a feminității, în care este adus în prim plan simbolul oglinzii – „simbol al consecvenței,

în progresie semantică, oglinda este asociată cu simboluri care reflectă aspecte ale personalității poetei” (p.155) – se remarcă poeta Corina Victoria Sein. De o explorare în profunzime a textului beneficiază și *Penultimele* poeme ale lui Nicolae Turtureanu: „farmecul limbajului, cursivitatea, autoironia, balansul interior, din care se ivesc surprinzătoare imagini poetice, nu acoperă decât superficial cruzimea unei suferințe «dureros de dulce», ce se așterne în structurile adânci ale poeziei”. (p.159) – un lirism cu intertextualitate prin citări celebre, prin intervenții, cu notabile substituții, permutări în structura proverbelor, aluzii la motive literare, jocuri de cuvinte, dublete etimologice, creații lexicale, figuri fonetice etc.

Cea de-a doua parte a lucrării, PROZA, se deschide cu romanul autobiografic al Veronicăi Balaj, *Rotirea neamurilor*, o carte impresionantă prin idei, simboluri, personaje: „Veronica Balaj concepe strategii arhitectonice variate, dirijând corect câmpurile semantice și atingând un nivel înalt de expresivitate artistică” (p.170). Astfel, romanciera Veronica Balaj nu se dezice de poeta Veronica Balaj, romanul avânt multiple inserții lirice. Ba chiar mai mult: „trei voci se împletesc în carte pentru a de sens, relevanță și valoare artistică unui motiv literar de prestigiu, și anume întoarcerea la matcă, adaptată la datele unei povești feminine de viață, care, categoric, are sens: povestea prozatoarei, a poetei și a jurnalistei Veronica Balaj, reductibilă și inconfundabilă în toate aceste registre de expresie” (p. 177).

Debutul în proză al scriitoarei Viorica Bălțeanu cu *Domnița valahă* oferă un model prin efigia Dorei d’Istria (Elena Ghica). Deși romanul urmează o schemă epică simplă, cu acțiune lineară, cu focalizare asupra unui singur personaj, cartea impresionează, conferind un caracter excepțional unui destin ca semn al excelenței.

Prosa perennis este titlul recenziei pentru cele șapte povestiri adunate în volumul *Moara*, ale bine-cunoscutului lingvist, stilistician și critic literar timișorean, Livius Petru Bercea. Simbolul morii aparține tradiției literare. Poate fi întâlnit la Ioan Slavici, *Pădureanca*, la Mihail Sadoveanu, *Venea o moară pe Siret* sau la Aron Buciumeanu. Sunt povestiri confesive ce evidențiază atrocitățile comunismului din mediul rural, incriminând distrugerea valorilor satului, pornind de la țăranul însuși.

Copilăria în vreme de război face subiectul cărții *Copil într-o lume în flăcări* a Margaretei Bogdan din Bănia, o localitate din Țara Almăjului. Cutia poștală dobândește un rol important, acela de a primi scrisori de la soldații aflați pe front și de a le trimite răspunsuri. Doamna Mirela-Ioana Dorcescu cataloghează tomul drept – „text-document, interesant ca monografie, ca istorie personală și comunitară, ca traseu psihologic etc.” (p. 208).

Doamna de pe Spion Strasse este titlul Ninei Ceranu, care conturează portretul Emiliei Lungu Puhalo (scriitură despre o scriitoare) – „Nina Ceranu abordează cu realism, cu inteligență, dar și cu atașament și satisfacție, acest subiect puternic, polivalent, înălțător, însă deloc lipsit de contradicții și de subminări. Majoritatea acestora din urmă decurg din condiția de român într-un imperiu multinațional și discriminatoriu. La fel de expusă la atacuri nemeritate este și condiția de femeie-intelectual, cu preocupări literare” (p. 214). Aceeași condiție a femeii-intelectual cu preocupări literare este tratată chiar într-un roman al comentatoarei (v. Mirela-Ioana Borchin, *Punctul interior*).

Nu întâmplător, scriitoarea Nina Ceranu este considerată de Poetul Eugen Dorcescu drept un „uriaș talent”. Romanul *Viața de la zero la unu* prezintă „o lume reală și ireală, în care indivizii se zbat între a fi nimic/ nimeni și ceva/ cineva și eșuează din diverse pricini”. Volumul se deschide cu „un țipăt de împotrăvire, urmat

de amenințarea cu întoarcerea acasă a protagonistului, Ovidiu. Dacă dislocarea/exilul amintește de Ovidius Publius Naso, pentru întoarcerea în ciuda tuturor primejdiilor reperul este Ulise. Cele două simboluri nu rămân singulare, ele fiind corelate sugestiv cu alte două simboluri: fluviul și marea. Astfel Nina Ceranu „crează lumi și le structurează precum marii constructori ai romanului” (p.228).

Referindu-se la Provincia Melancoliei a lui Tiberiu Cercel, Mirela-Ioana Dorcescu afirmă că este „un volum-oglină, greu de încadrat într-o specie literară”. Ca scriitor, nu renunță în totalitate la îndeletnicirea de pictor. Chiar dacă nu convinge mereu, reușește să impresioneze, să trezească admirația cititorului printr-o frază lucrată în cel mai mic detaliu, finisată ca un tablou.

De o critică psihologică beneficiază volumul *Crepuscul la Ullervad* al remarcabilului eseist, critic literar și prozator Iulian Chivu, ce descrie lumea într-o perpetuă frământare, animată de conflicte care „își schimbă forma, nu fondul”. Un roman uimitor, concentrat, cu puternică vibrație spirituală.

Cu *Trăistuța de poveste*, Monica M. Condan, membră de frunte a Școlii de literatură „Eugen Dorcescu - 80” aduce un „elogiu copilăriei”. Cartea îi este dedicată nepoțelei Daria, la împlinirea a cinci ani, și subliniază, cu candoare, delicatețe, fericirea de a fi bunică. Personalitatea autoarei pare a fi teleportată magic în lumea inocentă a copilăriei, cu joc, râsete, culoare, povești.

O abordare intertextuală i se aplică romanului Danei Gheorghiu *Pesta* de către lingvistul, specialistul în pragmatică și comunicare – Mirela-Ioana Dorcescu. Atât scriitoarea Dana Gheorghiu, cât și prozatorul Dan Negrescu sunt „veritabili creatori de mitologie urbană... contemporană” prin poveștile lor despre cartiere periferice ale Timișoarei: Fabricul – în proza Danei Gheorghiu, respectiv Mehala – în proza lui Dan Negrescu. În cazul ambilor scriitori, șobolanul

este simbolul negativ, ce face parte dintr-o alegorie a odiosului, este simbolul trădătorului. Un roman cu accente naturaliste, în care naratorul omniscient delegă prezentarea tabloului unui narator subiectiv. Lexicul, atent selectat, menit să provoace repulsie, conține diferite valori morfologice: substantive, adjective, verbe. Tot pentru a creiona estetica repulsiei se folosesc imagini vizuale, auditive, olfactive, motrice, dinamice; diverse figuri de stil: epitete, comparații, enumerații, personificări, metafore. Romanul permite „o psihanaliză a literarității în câțiva pași: la nivel descriptiv, la nivel psihic, iar, în cazul celui de-al treilea, „psihicul individual se contopește cu cel colectiv, al orașului. Insul și comunitatea se confundă cu întregul oraș cuprins de angoasă” (p. 270).

Romanul contemporan *Valsul sângelui* se înscrie în paradigma romantică, respectând directivele din Introducția la „Dacia literară” a lui Mihail Kogălniceanu. În contextul istoric și sociopsihologic al Banatului de la mijlocul secolului al XIX-lea, se conturează un „conflict profund între existență și manifestare prin discordanța verbelor *a fi* și *a face*. Concluzia este aceea că romanul „se înscrie, cu succes, într-un act de comunicare literară, satisfăcând expectanțele publicului de astăzi” (p. 279).

În colecția de texte narative *Femeia care te strigă* a lui Dumitru Oprișor, iluzia se dovedește a fi o temă literară excelentă, iar autorul „abil mânuitor de psihologii (...) mare creator de atmosferă” (p. 286).

O altă colecție de povestiri supusă analizei este *Orașul pleșuro*, carte a Doamnei Maria Pongrácz, tradusă expresiv de Ildikó Gábos-Foarță. Autoarea descrie absurdul și cruzimea vieții, aduce în fața cititorului o lume în care fericirea nu există. Numai miraj, magie, fantasmagorie etc. Reprezentantă de frunte a literaturii în limba maghiară din Banat, (...) apreciată pe plan național și internațional, autoarea oferă adevărate mostre de măiestrie artistică”.

Ludovica, romanul Doamnei Ana-Pop Sîrbu, i-a adus autoarei sale mulți cititori și exegeți. Considerându-l un poem în proză, Mirela-Ioana Dorcescu citează: „Acum merg pe un drum îngust cu unghiuri dure, tăioase. Deschid ușa. Nu mi se pare nimic palpabil. Am ochii speriați și colțurile gurii în jos. Lipită și mai strâns de perete, nu știu cum să înaintez, unde să mă așez” (p. 148).

Cu proza densă și complexă a lui Petru Vasile Tomoiagă și, apoi, cu *Atemporal*, roman al lui Vasile Dan Zaberca se încheie volumul de analize *Bucuria textului*. Conform mărturisirilor interpretei, *Atemporal* este un roman ce poate fi citit din mai multe unghiuri. Lecturile multiple ar fi posibile pentru istorie, arhitectonică, filosofie, psihologie, semiotică, însemnări etnografice, izbânzi estetice.

În ansamblul său, volumul *Bucuria textului* se remarcă prin analize minuțioase ce dovedesc o înțelegere în profunzime a textelor comentate, demonstrând, și de această dată, talentul înnăscut al Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, bucuria cu care se apropie de lectură, posibilitățile multiple de interpretare care o înscriu cu siguranță între exegeți de frunte.

* * *

ESEUL AȘTEPTAT

„Cum se îndură tatăl de copii,
așa Se îndură Domnul de cei care se tem de El”.

(*Psalmul 103, 13*).

ÎNCERCARE ASUPRA OPEREI LUI EUGEN DORCESCU (ȘI ALTE ESEURI) este titlul recentei cărți, publicate, în 2024, la Editura Waldpress, din Timișoara, de Mariana Anghel, scriitoare licențiată în Filologie (Română-Engleză) și în Teologie ortodoxă-Litere, autoare

a numeroase articole, cronici, eseuri, studii, cărți, apărute online și print, colaboratoare a unor reviste importante, membră a Școlii de Literatură „Eugen Dorcescu - 80”. Amintim că, nu demult, Mariana Anghel a publicat o carte de indiscutabil interes pentru cei preocupați de biografia și bibliografia lui Eugen Dorcescu: Mariana Anghel, *Viață și operă. Dialog cu poetul Eugen Dorcescu*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2022.

De altfel, dintre toți cursanții Școlii de Literatură „Eugen Dorcescu-80”, Mariana Anghel este cea mai în măsură să scrie despre textul poetic dorcescian. Pasiunii sale, chemării pe care a demonstrat în repetate rânduri că o are înspre textele de factură spirituală, li se adaugă studiile de specialitate. E adevărat că fiecare om s-ar cuveni să parcurgă *Biblia*. Nu se poate numi scriitor/ cititor o persoană care nu a cercetat, cât de cât, *Cartea Sfântă*. Însă, nu oricine se poate apropia de textul sacru așa cum o face Mariana Anghel.

Tocmai de aceea credem că Eseul său (Încercarea sa) era așteptat de lumea spiritual-artistică și trebuia să apară.

Chiar titlul volumului sugerează modestie, lipsă totală de orgoliu, întrucât autoarea face doar o „încercare”, convinsă fiind că ar mai fi multe de spus *vis-à-vis* de această temă.

Structura este simplă, echilibrată, cartea este realizată din patru părți, precedate de o *Notă* a autoarei și secundată de o *Addenda*, în care sunt cuprinse alte trei exegeze. Prima parte abordează STIHURI DIN SFINTELE SCRIPTURI, a doua – POEZIA MISTICĂ ORIGINALĂ, a treia – ESEISTICA, a patra – BIOBIBLIOGRAFIE – EUGEN DORCESCU, toate acestea urmate de pomenita ADDENDA, cu: POEZIA MĂRTURISIRII (ZOAIA ELENA DEJU), TEORIA ȘI PRACTICA METAFOREI VII (MIRELA-IOANA DORCESCU), POEZIA LUI JAIME SILES SAU LUMEA PERFECTĂ A IDEILOR PURE.

Aflăm din *Nota* autoarei că paginile tomului conțin comentarii asupra poeziei lui Eugen Dorcescu din perioada 2021-2024, mai exact analize ale volumelor: BIBLICE, ediția a doua, revăzută și adăugită, cu cele două secțiuni: *Stihuri din Sfintele Scripturi (Psalmii în versuri, Ecclesiastul în versuri, Pildele în versuri, Rugăciunea Regelui Manase în versuri)* și *Poeme originale*, APROAPELE. 111 PSALMI ȘI ALTE POEME; LEVIATANUL. POEME UITATE; MIOZOTIS. POEME REGĂSITE. Cele trei din urmă „valorifică manuscrisele purtătoare de mesaj mistico-religios ale poetului Eugen Dorcescu, manuscrise rămase, până la această dată, în arhiva familiei și tipărite, acum, din inițiativa Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu și prin strădania conjugată a lui Eugen Dorcescu și a soției sale, la fel cum s-a întâmplat, anterior, cu placheta de versuri *Agonia caniculei* (...) și cu cele două tomuri masive ale *Jurnalului dorcescian, Îngerul Adâncului și Adam*” (p.5).

Păstrând o tonalitate modestă, cunoscând cât de mici suntem în fața Creatorului, Mariana Anghel face dovada filologului obișnuit cu interpretarea textelor. Observațiile, nu doar că sunt pertinente, ci profunde. Subliniază exact esența, iar exemplele sunt cele mai potrivite. În plus, se documentează continuu, ține cont de părerea altor comentatori avizați. Îi citează pe exegeții de prestigiu: Zenovie Cârlușea, Livius Petru Bercea, Gheorghe A. Stroia, Mirela-Ioana Dorcescu, Constantin Stancu, Ion Banu, pe Mitropolitul Bartolomeu Valeriu Anania, dar și pe colegii domniei sale de la Școala de literatură „Eugen Dorcescu - 80”, Anișoara-Violeta Cîra, Ana-Maria Radu, Marian-Cătălin Ciobanu, Dragoș Micaciu etc.

Cu abilitatea-i pedagogică, e mereu în căutare de explicații etimologice, semantice, observă atent elementele de prozodie, temele literare, cuvintele-cheie. Și, nu în cele din urmă, valorifică ceea ce transmite textul. Fascinată de textul sacru versificat, uneori alege fie să citeze pasaje mai extinse, fie chiar întregul poem. Un astfel de

exemplu ar fi: *Psalmul 22/23*, psalm pe care am auzit-o recitându-l în repetate rânduri și pe care îl vom reda în cele ce urmează, căci „Eul liric resimte, asemenea psalmistului biblic, revărsarea acestei binecuvântări în viața sa plinar, într-un șuvoi de «prea-plin» duhovnicesc” (p. 40):

„Acum că Domnul e păstorul meu,
Oare de ce voi duce lipsă eu?
Odihnă-mi dă, pășunile sunt verzi,
Cu ape liniștite și livezi.
Îmi întremează sufletul. De rău
M-absolvă, căci ador Numele Său.

O, Doamne, chiar când calc a morții vale,
N-am teamă, că-s sub paza mâinii Tale.
Pasul mi-l lași să treacă și să meargă,
Strunindu-mi-l cu înțeleapta-Ți vargă.

Atunci când toți vrăjmașii sunt de față,
O masă-mi pui Tu, dis-de-dimineată.
Capul mi-l ungi cu mir din cel mai fin,
Paharu-mi se revarsă de prea plin.

Aceste negrăite bucurii
Întreaga viață mă vor însoți,
Voi locui în casa Domnului
La nesfârșit, prin îndurarea Lui”.

Așa cum bine remarcă autoarea, scopul cărții *Ecclesiastul* este acela de a-l îndemna pe om să fie înțelept, să respecte legile divine, să fie pios, cumpătat, pentru a fi, pe pământ, relativ fericit:

„Ci iată care-i ultimul cuvânt
Din tot ce-ai ascultat și auzit:
Pe Dumnezeu să-L temi neconținut
Și să-I păzești poruncile oricând.
Acesta este lucrul cuvenit
Oricărui om de humă pe pământ.
Yah Elonim din veșnicii ascuns e,
Dar are sub privire toate cele,
De la noianul mării, pân' la stele,
Și judeca-va lucrurile-ascunse –
Pe toate: Fie bune, fie rele”

(*Ecclesiastul XII, 13-14*).

Referindu-se la *Biblice*, Mariana Anghel mărturisește: „Poezia spirituală cuprinsă în volumul *Biblice* este accesibilă celor care au capacitatea de renunța la orice convenții transmise cultural, pentru a se întâlni cu o poezie trecută prin filtrul rugăciunii, al trăirii autentice, o poezie transfigurată în Duh, rezultatul unei chemări care s-a interiorizat «ca o necesitate existențială»”. (p.62)

Rugăciunea Regelui Manase impresionează prin elocvență, „este atât de aproape de filonul ei mistic, teologic, încât, citind-o, o poți considera un îndreptar de spovedanie (...), rugăciunea rămâne singura formă veritabilă de rezistență și de vindecare, într-o lume asaltată de idoli, și ne ajută să regăsim chipul cel dintâi, după cum am fost zidiți” (p. 73).

De apreciat faptul că la finalul exegezei *Leviatanului*, autoarea amintește, spre mărturie pentru istoria literară ce va urma, că Mirela-Ioana Dorcescu este cea care a avut fericita inspirație de a scoate la lumină, cu acceptul scriitorului, bineînțeles, poeme care au fost numite pe bună dreptate „bijuterii literare”. Astfel, cu multă răbdare, muncă, meticulozitate vor vedea lumina tiparului și poemele ce compun volumul *Miozotis. Poeme regăsite*.

Partea a III-a se compune din analiza critică la amplul tom *Hic sunt leones* ce însumează opinii, eseuri, comentarii scrise și publicate de poetul Eugen Dorcescu în perioada 2008-2023.

În secțiunea *Alte eseuri*, o găsim pe poeta Zoia Elena Deju, despre care Mariana Anghel afirmă: „Zoia Elena Deju dovedește o puternică sensibilitate pentru trăirile spirituale, o delicatețe isihastică, un temperament larg deschis spre trăirile Ființei. Poemele ei, concentrate, axiomatice, exprimă simțămintele cele mai intime în relația sa cu Dumnezeu” (p. 178).

Semiotica metaforei, bine documentatul volum elaborat de Mirela-Ioana Dorcescu, „va rămâne o piesă de referință pentru studiul metaforei (...), o lucrare necesară, valoroasă, consistentă și riguros întocmită despre metafora vie în poezia românească” (p.188).

Explorând poezia ilustrului poet și profesor universitar spaniol Jaime Siles, tradusă de Eugen Dorcescu, Mariana Anghel apreciază atât valoarea poetului, cât și pe cea a traducătorului.

Cartea Mariane Anghel se adaugă, cu succes și, credem, cu strălucire, amplei exegeze de care se bucură poezia lui Eugen Dorcescu, ea având meritul cu totul special de a aborda, în cunoștință de cauză, profesionist, secțiunea așa-zicând sacră a creației poetului – adică stihuirile sale din *Sfintele Scripturi* și volumele originale de poezie mistico-religioasă. Remarcabilă este și analiza în sine a textului poetic dorcescian. Mariana Anghel recurge, cu dezinvoltură, la instrumentele criticii universitare, la critica tematică, la critica stilistică, la psihocritică, investigând, cu energie și cu un foarte personal entuziasm, atât excelența formei, cât și abisalitatea conținutului – intelectual, afectiv, imaginativ, existențial.

În peisajul destul de anemic al criticii literare contemporane, cartea Mariane Anghel este o prezență tonică, viguroasă, intens originală, despre care, în lumea profesioniștilor literaturii, se va scrie și se va vorbi.

* * *

ÎN ORIZONTUL APORIEI: SENS TRĂIT – SENS RECEPTAT

„Nu există prieten mai loial decât cărțile”.
(Ernest Hemingway)

Când, la un moment dat, am auzit numele Doamnei Monica M. Condan, am avut sentimentul, de netăgăduit, că acest nume îmi este cunoscut. Mai apoi, am văzut-o (cred că pentru prima dată) la o întrunire online a Școlii de Literatură „Eugen Dorcescu - 80”. Din nou am trăit acel déjà-vu. Fizionomia, vocea calmă, caldă, atitudinea, toate laolaltă scot în evidență un cuget elevat, un eu afectiv cu trăiri intense, un intelectual sensibil, un om al literelor. În curând, amintirea s-a limpezit: Da, numele scriitoarei fusese rostit și personalitatea sa creatoare fusese evocată, nu o dată, în mediile literare unde am avut prilejul să mă aflu uneori. Am reținut, spre exemplu, în mod special, faptul că Monica M. Condan coordonează voluntar, de 17 ani, revista de cultură „Coloana Infinitului”.

În plus, Monica M. Condan este un cadru didactic de vocație, frecventează Școala de literatură „Eugen Dorcescu - 80”, iubește cărțile, literatura și tot ceea ce ține de promovarea acesteia, are numeroase volume publicate (*Jouer en français, Cocorico, Trepte de poveste, Parfum de Hexagon, Inserții predestinate, Stihuri condimentate, Repere ale infinitului, Albastru vital, Trăistuța de poveste*), titluri cărora li se adaugă și volumul de față, *În orizontul aporiei: sens trăit-sens receptat*, apărut recent, la Editura Castrum de Thymes, din Giroc, la care vom face câteva referiri în cele ce urmează.

Titlul volumului anticipează conținutul. O carte nu poate „trăi” decât prin cititorii săi. Ea prinde viață când este îndelung citită, apreciată, recomandată, interpretată. Paginile numeroase ce compun

tomul reflectă pasiune, bucuria lecturii, a înțelegerii, a descifrării misterelor ascunse în filele cărților.

Poetul Eugen Dorcescu, în Prefața intitulată *În căutarea sensului trăit*, atrage atenția asupra următorului aspect: „Între sensul trăit (cel generat de un individ uman, de autorul unui text literar, în cazul nostru) și așa-zisul sens «obiectiv» (cel identificat/recuperat de exeget) nu există și nu poate exista nici măcar, pe de-a-ntregul, continuitate, necum identitate, întrucât intervin, pe lângă viața conștientă a celor doi, pe lângă intenționalități strict personalizate, alte multe variabile – timp, loc, formație, temperament etc. Dar, această nepotrivire perpetuă între cei doi actanți și dintre cele două universuri semantice, departe de a fi un impediment, un obstacol (...) îi oferă, dimpotrivă, cercetătorului șansa unei mari (dar prudente!) libertăți”.

Observații foarte utile oricui se încumetă să abordeze un text artistic, întrucât îl feresc de eventualul său orgoliu scientist, de capcana excesivei și naivei sale încrederi în sine.

Monica M. Condan pare a adopta o asemenea concepție asupra actului critic, de unde și echilibrul, credibilitatea exegezelor prezente în recenta sa carte.

În ansamblul său, volumul are două secțiuni: *Lecturi electiv*e și *Lecturi selective*.

Chiar din primul text, aflăm despre mândria scriitoarei de a fi urmașă a lui Paul Everac. Dedicția, care „pare dictată de dincolo de timp”: «Urmașei mele cu privirile mai aproape de cer,/Celei ce-și marchează neobosită al ei reper/De spiritualitate, spirit critic și fler,/Monicăi noastre. Din tărâmul de mister...» o face să exclame: „Este minunat să meriți astfel de cuvinte!”

Așadar, având, ereditar, apetență culturală, Monica M. Condan se apleacă asupra textelor cu naturalețe și bunăvoință, le citește, le decodifică, se emoționează la vorbele de duh, subliniază farmecul și ineditul lor, formulează interpretări ce dovedesc pricepere, siguranță.

Cele aproximativ 380 de pagini demonstrează muncă, răbdare, iubire față de text. De multe ori, poetul Eugen Dorcescu a stăruit asupra ideii că trebuie să iubești textul, altfel nu poți emite păreri. Doar o lectură onestă a cărților, o înțelegere a substratului acestora, o bună cunoaștere a scriitorului, a gândirii și operei sale, stăpânirea viziunilor și modalităților analitice consacrate, precum și o intuiție vie și un talent interpretativ specific pot asigura reușita unui comentariu. În cazul Monicăi M. Condan aceste condiții sunt îndeplinite.

De pe o asemenea platformă teoretică și metodologică, sub călăuzirea unui puternic talent hermeneutic, autoarea purcede la analize concrete, amănunțite, dar energice, avântate, marcate, deopotrivă, de generozitate și de exigență axiologică.

Astfel, este remarcată strădania lui Virgil Birou pentru dezvoltarea și afirmarea literaturii și artei din Banat. Se subliniază statutul, rolul și importanța criticii literare, în general, sau cu aplicare la *Cuvintele în sărbătoare* ale Valentinei Bobină Vucovan: „Critica nu este un apendice superficial al literaturii, ci dublul său necesar, pentru că textul nu poate spune niciodată întregul său adevăr, nu își dezvăluie în totalitate mesajul, interpretarea comună este superficială față de critica profesionalizată. Se știe că, fără critică, literatura ar fi un fenomen cultural incomplet”. (p.26)

Lui Vlad Cernea Jerca, autoarea îi alocă mai multe pagini, apreciindu-i acestuia și creația lirică, și opera epică, în special literatura pentru copii sau adolescenți (*Povestea Anabellei, Trezirea din vis, Peștera fantomei* etc.).

Sărbătoare târzie, volumul de proză scurtă al lui Ion Florian Panduru, este „o carte captivantă, la care cititorul devine pe nesimțite un colaborator al povestitorului”.

Cu admirație este privită și cartea *Profesori și elevi ai Colegiului Național C. D. Loga*, rod al trudei lui Pavel Petroman.

Despre Nicolae Stanciu ni se spune că este „fin observator al lumii dezlănțuite în care a trăit și a creat (...) poetul Nicolae Stanciu a surprins în opera sa lirică o problematică existențială foarte vastă”, iar concluzia acestui comentariu, bazată pe un citat din Lucian Blaga, îndeamnă la reflecție: „fiecare filosof, care își merită acest nume, este autorul unei lumi singulare, a sa, pe când poetul este autorul unor lumi, la plural, căci fiecare poem poate fi o lume pentru sine”.

Și portretizările succinte, emblematiche, continuă:

Ion Marin Almăjan este un „apărător al tradițiilor populare, al istoriei țării și implicit al bisericii ortodoxe. Scrierile sale sunt în totalitate o dovadă în acest sens”.

Traducătoarea și poeta Viorica Bălțeanu se impune și în proză cu romanul *Domnița valahă*, în care conturează memorabil portretul domniței valahe Elena Ghica.

Un spațiu extins și o foarte fină analiză disociativă (excellentă probă de virtuozitate interpretativă) sunt dedicate, în capitolul *Trilogia optimistă*, scrierilor lui Eugen Dorcescu și ale Mirela-Ioana Dorcescu, scrieri ce comunică adânc, nu doar estetic, ci și existențial. Este vorba, pe de o parte, despre *Elegiile de la Carani* ale lui Eugen Dorcescu și, pe de altă parte, despre *Primăvara elegiei* și *Celesta*, ale Mirelei-Ioana Dorcescu. Sunt urmărite legăturile profunde dintre volumul de poezie dorcescian *Elegiile de la Carani* și *Primăvara elegiei*, amplu demers exegetic, dedicat acestor elegii, de Mirela-Ioana Dorcescu, demers considerat, dincolo de profesionalismul interpretărilor, în plan subtextual, confesiv, o scrisoare de dragoste, un răspuns la epistola poetului. „Un element de paratext, epigraful” ce însoțește romanul *Celesta*, indică, încă de la început, comunicarea de esență a *Celestei* cu *Elegiile de la Carani*: „Căci dincolo de-a lacrimii perdea,/O-mbrățișai. Și EA te-mbrățișă” (Eugen Dorcescu, *Triada*). Povestea de dragoste dintre Arina și Teodoru, redată în roman, devine un simbol, la fel cum „Carani este un spațiu mai mult simbolic decât geografic”.

Capitolul *Trilogia optimistă* ni se pare a fi o capodoperă analitică, o mostră de psihocritică și de spiritualitate.

Romanul *Spre nicăieri*, autori Mirela-Ioana Lazarescu (Mirela-Ioana Dorcescu) și George Safir este lucrarea care-și propune a fi „un strigăt” în vederea reabilitării martirului Vasile Lazarescu, „misiune curajoasă pentru Mirela, nepoata Mitropolitului, dar și pentru George, coechipierul său în acest demers, acțiune bazată pe documente autentice, pe manuscrise cu semnătură”.

Cartea lui Vasile Derunc, *În dialog cu Dumnezeu*, potrivit spuselor autoarei, are menirea de a păstra credința creștină în inima cititorului prin „conotații filosofice” și „rugăciuni poetice”.

Demne de remarcat sunt și textele ce evidențiază frumusețile naturale, ori marile împliniri culturale românești – lucrările lui Constantin Brâncuși, dar și multe alte pagini în care sunt semnalate sau comentate volume de poezie sau de proză. În unele dintre acestea ne reîntoarcem, imaginar, la vârsta copilăriei, la lumea satului, cu obiceiuri și tradiții locale, la descrierea unor locuri mirifice (*Minunata lume a Anei Ghiaur* sau *Povestea Stanei*), iar altele se referă la mediul citadin (*Monumentala lucrare a lui Ștefan Tat*, eseu în care se face referire la cartea *Monumente de artă timișorene*, sau *Din dragoste pentru Timișoara*, articol ce pune în valoare „comorile” Timișoarei și îi accentuează identitatea).

În acest volum dens, bogat în informații de istorie și de critică literară, bine întemeiat teoretic și clădit cu pricepere și eficiență, beneficiind, totodată, de un stil curat, elegant, convingător, Monica M. Condan reușește să pună o parte din sufletu-i delicat, din inteligența sa neliniștită, din amplele sale cunoștințe, din finețea-i caracteristică. Talentul analitic cooperează firesc cu cel portretistic și cu cel narativ, potențându-se mutual și asigurând nu doar folosul, ci și farmecul lecturii.

TEORIA ȘI PRACTICA METAFOREI VII

Semiotica metaforei, recentul volum al Mirelei-Ioana Dorcescu, este un studiu grandios despre ocurența metaforei în literatura română și are ca subtitlu *Inducția metaforică în poezia românească*. Acest studiu, apărut la Editura Eurostampa din Timișoara în anul 2022, propune ca punct de plecare un demers pictural renescentist, cu sugestii metaforice. Astfel, pe coperta 1, regăsim un tablou emblematic pentru tema abordată: *Școala din Atena*, o frescă de Rafael Sanzio. Ideea care leagă demersul pictural de tema cercetării este aceea că preocupările pentru studiul metaforei sunt străvechi, ele descinzând chiar din Antichitatea greacă.

Mirela-Ioana Dorcescu precizează de la bun început că metafora este „cea mai frecventă, mai imprevizibilă și mai expresivă dintre figurile de stil”. Teoretician și semiotician abil, format la școala Magistrului Gheorghe I. Tohăneanu, Mirela-Ioana Dorcescu vede în metaforă nu doar o figură de stil, ci și un mijloc de construcție a discursului poetic: „metafora acaparează discursul, îi sporește valoarea estetică, îi conferă identitate și-i asigură specificitate”. Dacă poeticile clasice impuneau metaforei anumite limite și restricții, poeticile romantice au eliminat orice restricții, făcând din metaforă „figura centrală a discursului poetic”.

Reperul întemeietor pentru literatura română de la care pornește cercetarea Mirelei-Ioana Dorcescu este Mihai Eminescu. El este

poetul prin excelență, care a deschis românilor calea metaforei: „sub autoritatea lui Eminescu, zilele de aur a scripturilor române au dobândit referențialitate”.

Cu o suplețe incredibilă a discursului și cu o vastă documentare pe tărâmul teoriei și criticii literare, Mirela-Ioana Dorcescu ne poartă printre marii teoreticieni ai metaforei: Paul Ricoeur, Michel Riffaterre, Henri Suhamy, Georges Kleiber, Anne Reboul, Jacques Moeschler, Eugen Dorcescu, Elena Slave și alții. Această lucrare vastă, de 400 de pagini, este dedicată lui Eugen Dorcescu, a cărui *opera submersa* a făcut obiectul valorificării și editării unor volume de poezii inedite de către Mirela-Ioana Dorcescu. După prezentarea direcțiilor în care a evoluat studiul metaforei de-a lungul evoluției teoriei literare (semantică, sintactică, pragmatică) și după clasificarea metaforelor poetice, autoarea face referire, în al treilea capitol al lucrării, la teoreticianul și întemeietorul teoriei inducției metaforice: poetul Eugen Dorcescu, autor al unor lucrări de referință pentru cercetarea de față: *Metafora poetică* (1975), *Embleme ale realității* (1978), precum și *Poetica non-imanenței* (2009). Modelul dorcescian de interpretare a metaforei a fost valorificat de colegii de școală poetică patronată de Profesorul Gheorghe I. Tohăneanu de la Universitatea de Vest din Timișoara. *Inducția metaforică* este un concept introdus în poetica românească de poetul Eugen Dorcescu în teza sa de doctorat, publicată în 1975: „Numim inducție metaforică atracția semantico-stilistică exercitată de substantivul-metaforă asupra verbului de care este legat printr-un raport gramatical oarecare, atracție în urma căreia verbul însuși se metaforizează” (*Semiotica metaforei*, p. 192, apud E. Dorcescu, *Metafora poetică*, p. 51). În percepția Mirelei-Ioana Dorcescu, aceasta este o tehnică de articulare a unui simbol artistic pornind de la metaforă. Eugen Dorcescu descrie, clar și exact, traseul creativ dinspre metaforă spre simbolul artistic. A nu se înțelege,

totuși, că Eugen Dorcescu este singurul semiotician care leagă, în poetica românească, simbolul de metaforă sau de personificare. În această privință, în deceniul al optulea al secolului trecut, domnia sa se înscrie într-o paradigmă teoretică relativ omogenă, alături de mari specialiști români în poetică, precum I. Coteanu, S. Alexandrescu, Ecaterina Mihăilă ș.a.

În primul capitol al lucrării, semioticiană Mirela-Ioana Dorcescu abordează metafora dintr-o perspectivă teoretică, trecând în revistă direcțiile afirmate spre final de secol XX. Cele trei direcții în studiul metaforei – sintactică, semantică și pragmatică –, identificate de Kleiber, lingvist francez, corespund celor trei nivele constitutive ale semioticii, a cărei structură a fost prezentată de Charles Morris în 1938. Din acest punct de vedere, „cele trei direcții, sintactică, semantică și pragmatică, în conexiunea lor organică, întemeiază o semiotică a metaforei” (p. 14). Mirela-Ioana Dorcescu vede în metaforă o construcție complexă, înzestrată cu o veritabilă forță estetică: „metafora scoate receptorul din comoditatea decodării unui limbaj transparent, îi testează perspicacitatea (...) cu cât sporesc dificultățile de interpretare, cu atât este mai apreciat autorul de metafore” (p. 14). Dincolo de aspectele sale estetice, prin care încântă și farmecă cititorul, metafora are o redutabilă forță gnoseologică, impulsționând cunoașterea. Pentru a explica mai bine cum operează metafora în discursul poetic, autoarea îl citează pe H. Suhamy: „metafora transfigurează sensul cuvintelor, după cum precizează și etimologia sa, care dă ideea unui transport și a unei mutații” (p. 24).

Trecând în revistă anumite tipuri de discurs, Mirela-Ioana Dorcescu afirmă că metafora nu este exclusiv apanajul literaturii culte, ci este la fel de frecventă în limbajul non-poetic. În limbajul religios, de pildă, pentru reprezentările transcendenței, metafora este cuvântul ce exprimă adevărul.

Descifrarea unei metafore este un exercițiu de factură cognitivă. În *Poetica* sa, Aristotel definește metafora punând accentul pe ideea de transfer asupra unui lucru al unui nume ce desemnează alt lucru, operație efectuată în condițiile existenței unui raport logic de analogie între obiectele universului de discurs. Mirela-Ioana Dorcescu citează metafore poetice, compară, abordează structuri metaforice, pe care le analizează hermeneutic, cu mare folos pentru teoria literară și pentru stilistică. Versurile selectate în exemplificarea metaforelor sunt antologice. Teoreticiana ne surprinde cu analize inedite ale stihurilor poeților români: M. Eminescu, Radu Stanca, Nichita Stănescu, George Bacovia, Alexandru Philippide, Ion Barbu, Eugen Dorcescu sau Șerban Foarță.

Pe un fond teoretic coerent, Mirela-Ioana Dorcescu cercetează minuțios și în mare siguranță, cu o acribie care nu obosește, ci instruieste, componentele metaforei: termenul de pornire, termenul de sosire, formula de sens și intersecția celor două mulțimi de seme, unde se generează figura. Pe acest model analizează, de pildă, comparația subsidiară din metafora *varul* în versul „Sunt norii ce-și topesc în geamuri varul” (E. Dorcescu, *Desen în galben*). Semioticiana identifică și segmentul absent din enunțul poetic, cel ce devine, de fapt, motivul comparației în versul „Pe un deal răsare luna ca o vatră de jărat” (M. Eminescu, *Călin – file din poveste*). Chiar dacă poetul ar fi avut la îndemână și metafore echivalente, care ar fi prescurtat versul, autoarea remarcă, în acest context, valoarea superioară, în plan estetic, a comparației la Eminescu. Informarea și documentarea par a fi exhaustive, conducând analiza până la cele mai mici detalii. Sporadic, autoarea reproduce discuții antologice pe tema intenției poeților de a exprima, prin metafore, altceva decât ceea ce afirmă literal: „Gérard Genette, vorbind despre literalitatea poeziei, reproduce replica furibunda a lui Breton în legătură cu o

perifrază a lui Saint-Pol-Roux: «Nu, domnule, Saint-Pol-Roux nu a vrut să spună. Dacă ar fi vrut, ar fi spus-o». Concluzia Mirelei-Ioana Dorcescu: „... poetul nu fabrică metafore. Exprimă idei în modul său original de a privi spre lume sau spre sine. «Nu vorbește figurat. Tot ce spune este la propriu»” (apud E. Dorcescu, *Agonia caniculei*, 2019: 102, în vol. *Semiotica metaforei*, p. 42).

Mirela-Ioana Dorcescu surprinde prin profunzimea interpretării achizițiilor teoretice din domeniul metaforei:

„Analiza semantică structurală câștigă enorm prin asimilarea tezei interacțiunii. Dacă se intrase într-un oarecare impas cu investigațiile structurale înainte de formularea acestei teze, apelul la acestea în căutarea «terțului exclus» le reabilitează, le recunoaște competența de a stabili cvasi-complet amploarea mișcărilor de idei în procesul de generare a unei imagini metaforice. Într-o secvență poetică precum: «Noi cârpim cerul cu stele...» (M. Eminescu, *Epigonii*), metafora centrală, cerul, se referă, reductiv, la suportul material al scripturii – pagina (de hârtie), pergamentul, palimpsestul etc.” Autoarea glosează pentru a identifica motivul, locul și momentul ce validează uzul metaforic al verbului *a cârpi*: cerul planetar este suprafața vizibilă ce înconjoară un corp ceresc, în vreme ce pagina (de hârtie), pergamentul, palimpsestul reprezintă o suprafață special preparată pentru a se scrie pe ea. (...) La intersecția celor două mulțimi de semne se găsește indicația de suprafață, care poate fi de mai multe feluri, inclusiv textilă (v. p. 65-66).

Referindu-se la metafora argheziană, Mirela-Ioana Dorcescu dezvăluie un foarte interesant procedeu de relocare în cadrul aceleiași categorii ontologice: „Ca să schimbăm, acum, întâia oară,/ Sapa-n condei și brazda-n călimară” (T. Arghezi, *Testament*). Acestea evocă trecerea de la o cultură materială la una spirituală. Ambele transferuri *sapă-condei* și *brazdă-călimară* din versurile argheziene implică și un

terț ascuns: unealta, respectiv, elementele complementare acesteia: brazda pentru sapă și călimara pentru condei, ce pun în contrast munca fizică și cea intelectuală” (p. 67).

În poezia *Diacul*, această traiectorie spirituală este continuată de *condeiul* dorcescian. Condeiul este semn identitar pentru poet, dar nu se raportează la evoluția uneltelor, ci a armelor – simbol al invincibilității. Eul liric, al cărui „blând condei” este „cea mai oțelită dintre arme”, se definește, precum înaintașii săi, ca luptător pentru valorile sfinte ale poporului român: „grai, și neam, și cruce”. Pentru poet, cea mai eficientă și mai puternică armă este cuvântul. În procesul de generare specific metaforei, echivalența condei-armă este legitimată de terțul absent – cuvântul: „Privesc, pe masă, blândul meu condei:/ Îl port și când nu-l port. Și zi, și noapte./ Hârtia albă, în – albă – carnea ei,/ E plină de tăişuri și de șoapte. // Condei avea și tata. Însă el /Îl mânua spre-a desluși vreo carte./ Eu am făcut la fel. Dar și-n alt fel: /Am dus condeiul tatei mai departe.// Bunicul – Dumnezeu să se îndure /De duhul lui – trudea, și el, la scris. /Plimba penița iute pe zăpis,/ Ca pe-o închipuire de secure. //Străbunii mei, popor întrezărit/ În tulburata sângelui oglindă,/ S-au sprijinit pe plug. Și, negreșit,/ Pe sabie, pe lance sau pe flintă.// Îi știu pe toți. Îi simt. Plugari, oieri, /Cu snopul de săgeți într-o desagă,/ Călugări, scribi, în post și privegheri,/ Ori călăreți, înveșmântați în fier,/ Rotind în soare lanțul greu cu ghioagă.// Din începuturi, fiecare-și duce/ Destinul către mine, cel de-acum./ Eu însumi sunt fărâcă dintr-un drum,/ Cu-aceleași semne: grai, și neam, și cruce.// Când Domnul e cu noi, cine să sfarme /Acest torent de duh și de cuvânt? /Condeiul meu, condeiul meu cel blând,/ E cea mai oțelită dintre arme” (Eugen Dorcescu, *Diacul*).

Autoarea studiului menționează existența unei gramatici a metaforei, potrivit căreia există corelații între metafore și clasele

gramaticale cărora le aparțin expresiile metaforice. Astfel, dacă Eugen Dorcescu delimitează trei tipuri sintactice de metafore (apozitivă, predicativă suplimentară și predicativă), Mirela-Ioana Dorcescu le ilustrează cu extrase din poezia românească.

După un periplu poetic cuprinzător și valoros, Mirela-Ioana Dorcescu încheie, citându-l pe Eugen Dorcescu: „Limbajului poetic îi corespunde o «gramatică» aparte (așa cum îi corespunde și o logică aparte), cu relații și «clase» morfologice identice cu cele ale gramaticii comune, dar altfel realizate și constituindu-se diferit, potrivit funcțiilor sale distincte” (p. 95).

În studiul amplu și dens asupra metaforei, care trădează un volum uriaș de muncă, Mirela-Ioana Dorcescu se sprijină pe realizările unor generații diferite de poeți, de la Eminescu, Macedonski, Coșbuc, Goga, la Ștefan Augustin Doinaș, Ion Barbu, Eugen Jebeleanu, Ion Minulescu, Nicolae Dabija, Benjamin Fundoianu, Ion Pillat, Radu Stanca, aplecându-se cu feroare asupra poezilor contemporani: Grigore Vieru, Eugen Dorcescu, Nichita Stănescu, Șerban Foartă, Ana Pop Sîrbu, N. Turtureanu, Zoia Elena Deju sau Lörinczi Francisc-Mihai. Mirela-Ioana Dorcescu demonstrează implicit și evoluția metaforei, arătând că una este metafora în poezia romantică, alta în poezia clasică, modernă și alta în lirismul contemporan. Un loc aparte îi rezervă metaforei din opera lirică dorcesciană, din volumele: *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015), *Elegiile de la Carani* (2017), *Agonia caniculei* (2019), *Biblicele* (2021), *Aproapele. 111 Psalmi și alte poeme* (2022) și *Leviatanul. Poeme uitate* (2022). În aserțiunile finale asupra metaforei, autoarea îl așază pe Eugen Dorcescu printre marii poeți, dar și printre marii teoreticieni de secol XX.

Cu o vocație hermeneutică incontestabilă, Mirela-Ioana Dorcescu reușește să pătrundă, prin metaforă, în orizontul aporiei. Nu cu căldură, nici cu răceală, ci cu o empatie datorită căreia se devoalează viziuni poetice axate pe metaforă.

Nu am nicio îndoială că opera de față este și va rămâne o piesă de referință pentru studiul metaforei, o lucrare în care discipline lingvistice autonome și discipline afine lingvisticii se întrepătrund pentru a oferi iubitorilor de poezie un suport în înțelegerea și aprecierea rolului discursiv al metaforei. Mirela-Ioana Dorcescu semnează o lucrare necesară, valoroasă, consistentă și riguros întocmită despre metafora vie în poezia românească.

* * *

„MEMENTO VIVERE”. LECȚIA DEMNITĂȚII

Memento vivere. Cartea Marianeii, volum apărut, în 2023, la Editura Eurostampa din Timișoara, este un dureros jurnal confesiv. Autoarea, Anișoara-Violeta Cîra, evocă „substanța vitală a unei povești” (după cum notează poetul Eugen Dorcescu, pe coperta 4 a cărții) teribile, sfâșietoare, și anume ultimele zile, pline de durere, agonia și sfârșitul surorii sale, Mariana. Temporal, cartea notează trăirile, îndoielile, suferința care au pus stăpânire pe o întreagă familie, dar, mai ales, suferința Marianeii, de la diagnosticarea cu cancer la sfârșitul lunii decembrie 2022, până la slujba înmormântării sale din 6 aprilie 2023, oficiată la biserica evanghelică Sf. Ulrich din Nürnberg. Relatarea este cu atât mai dureroasă, cu cât Mariana, cadru medical la o clinică din Nürnberg, află diagnosticul sumbru de cancer chiar în ziua pensionării sale. Timpul începe să comprime în el amintiri de familie care trebuie imperios evocate. Cu ani în urmă, Anișoara primea, de la o clinică de chirurgie din Timișoara, „un cadou similar, osteoclastom, o tumoră care i-a invadat coloana”. Acest dar al suferinței crunte le-a unit profund pe cele două surori: Mariana, „îngerul păzitor”, o aduce pe sora ei, Anișoara, în Germania, pentru operații și tratament. Un drum al crucii care pentru Anișoara continuă și azi.

Anișoara-Violeta Cîra, absolventă de Politehnică, devine filolog cu studii complete, în urma unei întâlniri mirabile cu profesoara Mirela-Ioana Dorcescu de la Universitatea de Vest, Timișoara, absolventă de Litere și profesoară pasionată de literatură română. O întâlnire providențială, care i-a marcat destinul literar. În pagini duioase, Anișoara relatează povestea unei frumoase prietenii literare și a unui devotament rar întâlnit din partea familiei Dorcescu. Mirela-Ioana Dorcescu nu doar că a încurajat-o pe Anișoara să facă Litererele, ci, împreună cu poetul Eugen Dorcescu, a susținut-o în demersurile ei literare. Mai mult, în aceste grele clipe, Mirela-Ioana Dorcescu a îndemnat-o să scrie: „Mirela m-a îndemnat să scriu tot, să mă descarc. Vede în scris o terapie pentru durerea mea și un omagiu pentru unica mea soră” (p. 20). Maestrul Eugen Dorcescu i-a fost alături Anișoarei și ca redactor de carte și ca prieten al familiei Anișoarei, părtaș la toate durerile și dramele acesteia. Anișoara-Violeta Cîra, în puținul răgaz dintre două ședințe de recuperare, pregătește elevi la limba și literatura română. Într-o altă cronologie, interioară, a suferinței, întrebările Anișoarei, care se îngrijorează pentru starea ei de sănătate, sfredolesc mintea și inima cititorului: „Voi mai alerga vreodată? Voi atinge cerul? *O, tempora!* O voi mai revedea pe Mariana?” (p. 10)

De partea cealaltă, plimbările cu sora sa, Mariana, prin centrul Nürnbergului, care o îndemna să nu se simtă stânjenită de căruciorul special în care trebuia să stea, devin amintiri neprețuite pentru Anișoara: „Mariana mă încuraja și-mi spunea: Nu-i nicio rușine să fii bolnav. Importantă esti tu!” (p. 17).

Firele durerii se împletesc. Și buna lor mamă, al cărei sfârșit este descris cu realism și durere, a trecut prin mari suferințe și perioade dificile de spitalizare. Și atunci, sfatul și expertiza surorii din Germania au fost neprețuite. Mariana a venit în țară într-un suflet

să-și vadă mama bolnavă, dar pentru ea a fost prea târziu. O altă cumpănă, o altă încercare grea unește destinele celor două surori: „... până atunci mi-am închipuit că mama e cea mai tare ființă de pe pământ. Nemuritoare”. Acum, când află ce prognostic îngrozitor i-au dat medicii Marianeii – „mai are patru luni de trăit” – Anișoara se duce într-un suflet în Germania, ca s-o însoțească, la spital și acasă. De aici, relatarea acelor ultime zile din viața Marianeii devine sfâșietoare prin realismul cu care notează agonia surorii și imposibila despărțire a soțului iubitor, a fiicei lor, Patricia, de Mariana, această femeie blândă și dârză. În universul durerii, Anișoara are o mângâiere: „Singura prietenă alături de care îmi încep și sfârșesc fiecare zi e Mirela-Ioana Dorcescu, Doamna poetului Eugen Dorcescu”.

Ce a însemnat Mariana pentru Anișoara? În primul rând, o bună soră, „o insulă de stabilitate”, care i-a dat încredere și forță în momentele de mare încercare ale vieții. Mariana avea leac și disponibilitate pentru toată familia și „a trecut prin toate de mână cu mine”. Avea o vorbă calmă, „niciodată răstită”. Sacrificiul uriaș al Marianeii lasă un gol imens: „... parcă nu am luat destul din imaginea ei” (p. 100). Despărțirea de ea e de neconceput: „nu-mi dau pace amintirile. Mai cu seamă cele foarte recente. Cele care reactualizează chinurile agoniei” (p. 92). Anișoara îi simte prezența chiar și după trecerea ei în veșnicii: „o văd pe Mariana prin casă. Mi-o amintesc, de fapt. Aștept să intre pe ușă, să îmi arate ce a mai târguit” (p. 65).

Ce învățăm din *Cartea Marianeii*? Dragoș Micaciu, coleg de facultate și coleg din Școala de literatură cu Anișoara-Violeta Cîra, identifică în această proză memorialistică lecția vitalității, a bucuriei de a ne avea unii pe alții alături și precizează clar: „să nu uităm să trăim”. Scriind despre trecut, trecutul are în sine o funcție tămăduitoare. Recitind de mai multe ori anumite secvențe, așa desprinde și lecția demnității. „Mariana nu s-a plâns deloc de durere. Doar suspinele ei au rămas în toată casa și în inimile noastre” (p. 65).

Romanul are un punct de maximă tensiune, când Anișoara îi scrie Mirelei: „Gata!” Doar că uluirea, misterul morții nu dau timp Anișoarei, copleșită de durere, să scrie tot și nu fac inteligibilă descifrarea mesajului laconic, astfel că Doamna Mirela, aflată la mare distanță, înțelege că e vorba despre lumina care o însoțește pe Mariana în lunga ei călătorie. Rememorând aceste momente grele, Anișoara notează: „Sora mea s-a sfârșit demn, creștinește. Cât se poate de ușor, în situația dată” (p. 56). Rămânem pătrunși de această lecție a demnității în fața suferinței și a morții, dar și de predarea benevolă a vieții în mâinile lui Dumnezeu. Prezența Mariane este resimțită vie, în însăși absența sa. În această taină a iubirii mai puternice decât moartea, nădăjduim că Dumnezeu va primi sacrificiul și suferința Mariane și salutăm ofranda pe care Anișoara i-o aduce surorii sale: o carte impresionantă, bine scrisă, autentică, plină de emoție, în care se simt gradat toate ipostazele durerii omenești.

* * *

MONTSÉGUR – SAU DESPRE IUBIREA CARE DĂINUIE

MONTSÉGUR este titlul recentei cărți de poezie a poetului Eugen Dorcescu, apărută în luna mai a anului 2024, la Editura Waldpress din Timișoara, într-o ediție de lux. Subintitulată „Poemele Mirelei”, cartea are, deopotrivă, o valoare sentimentală, de ofrandă adusă soției, Mirela-Ioana – datorită osârdiei căreia Eugen Dorcescu a publicat volume inestimabile de poezie și jurnal din marea sa *opera submersa* aflată în manuscris –, dar și o importantă valoare literară, prin poeziile metafizice și suav erotice, depozitare ale unor trăiri profunde, inefabile. Pe coperta 1, pe un fundal de roșu intens, sângieriu, se află *Poarta dintre cele două lumi*, operă în bronz

a sculptorului timișorean Remus Irimescu. Lucrarea sculptorului, celebru pentru studiul „pragurilor”, pe care omul le trece de-a lungul vieții, este complementară unei poetici a „arhetipurilor tulburătoare” (Mircea Lăzărescu), pe care Eugen Dorcescu le ipostaziază magistral în poezie. Coperta a 4-a, pe același fundal roșu-intens, păstrează opiniile critice ale unor valoroși exegeți contemporani: Șerban Foarță, Zenovie Cârlușea, Mircea Lăzărescu și Cornel Ungureanu.

Montségur este o antologie de poeme scrise în șapte ani, un timp simbolic al creației din viața poetului. Eugen Dorcescu, ajuns, pe plan istoric, la o venerabilă senectute, ne surprinde prin vioiciunea și forța spiritului său tânăr și liber, care răscumpără, prin iubire și creație, timpul rămas: „Am scris aceste 33 de poeme în răstimpul fericit al anilor 2017-2024, mereu în preajma și spre bucuria soției mele, Mirela Ioana-Dorcescu”, notează poetul (text olograf) pe pagina interioară a cărții.

Poemul *Ioanitul* deschide volumul, ilustrând o temă cu ecouri medievale, avatarul eului liric fiind „Bătrânul Cavaler”, înzestrat cu toate însemnele bravurii, dar sosit acum la o altă cumpănă a vieții:

„Bătrânul Cavaler se-ntoarce-acasă,
Frumos și pur, la fel ca la-nceput.
Nici urmă n-a rămas din lănci și scut.
Din strigătul de luptă – o grimasă.”

(*Ioanitul*)

După o evocare concentrată a idealului cavaleresc, urmează figuri oximoronice, sugerând forțarea limitelor în atingerea misiunii sale: „Luna de jar și soarele de fier,/ Ritmând, îi luminează Infinitul”, pentru a reprezenta mai apoi trecerea spre Împăratul slavei. „Pe care-o viață-ntreagă L-a slujit.” Surprinzător e finalul încununat de jertfa ce sfâșie dramatic aparenta atmosferă de calm și de împăcare:

„Frumos și pur. Și mult prea fericit./ O rană-i taie inima de-a latul.”
În continuarea aceluiași ideal cavaleresc, *Templierul*, un alt avatar al poetului, înzestrat cu virtuți creștine, vitejie și noblețe, el, „brav oștean al lui Hristos” și „lângă Crucea Domnului străjer” (*Templierul*), rememorează bătăliile glorioase de altădată. Solidar cu încercările legendarilor templieri, alături de care „Am fost trecut prin sabie și fier”, poetul și-a construit o existență demnă, întemeiată pe sacrificii: „Au preluat destinul meu postum./ Și iată, peste vremi, sunt iarăși viu.” (*Templierul*)

O adevărată fenomenologie a tăcerii, care comunică mai mult decât cuvintele, o regăsim în poezia *Cel mai mult te-am iubit*. Portretul iubitei este aureolat de dimensiunea sacră a tăcerii care-i unește tainic prin cuvântul nerostit, dar prezent:

„În clipa aceea.
erai tu,
numai tu,
nesfâșiată de
la Nu către Da,
de la Da către Nu,
erai tu, numai tu,
cea din adânc...”

(*Cel mai mult te-am iubit*)

Pe aceste piscuri ale tăcerii elocvente, Eugen Dorcescu se întâlnește cu Tudor Arghezi, cu Vasile Voiculescu din *Sonetele sale*, cu Nichita Stănescu din ale sale *Elegii și poeme*, dar și cu Mihai Eminescu din lirica filosofică. O întoarcere în timpuri austere, cu bătălii și intervenția iminentă a morții, propune poezia *Un luminiș*. Imaginile artistice de mare forță vorbesc despre singurătatea poetului:

„Un luminiș pustiu, cu vechi stejari,
Cu iarbă până-n umeri, grea și deasă.
Luna pe cer: thanatică mireasă,
Calm presărându-și crinii funerari.”

(*Un luminiș*)

Și, în această traiectorie a existenței sale, are loc apariția izbăvitoare a iubitei, pe care poetul o cântă în versuri cu rezonanțe psalmice:

„... Și, iată, ai venit,
Ai pus balsam pe răni, ai stăvilat
Durata ce curgea spre Infinit.”

(*Un luminiș*)

Ivirea ei este plină de viață și restauratoare. Interogația retorică din final indică dualitatea morții și posibilitatea învierii prin iubire: „Acolo am murit. Sau n-am murit?/ Acolo chiar, în luminișul criptic.” (*Un luminiș*)

Universul tematic al poemelor este fascinant prin cheile de lectură interpretativă. Înfățișarea iubitei, „Doamna mea, cu ochi luminători”, se suprapune și unui model biblic, apocrif: „Tu, Lilith, revenind din veșniciei” (*În fața casei*). Frumusețea ei este cântată în versuri scurte, în ritmuri popular-arhaice, amintind de poetica *Vechiului Testament*: „ești un lujer de/ spânz/ vișiniu...” (*Într-un mistic pustiu*). Farmecul ei trece, adeseori, în *registru*l spiritual: „Tu,/ floare de foc și de raze,/ cu petale de/ flăcări,/ cu veșminte/ de fum” (*Șăgalnicul drum*). Imaginile delicat-viguroase din *Șăgalnicul drum* transcriu misterul metafizic și luminile celeste ale iubirii: „Între poartă și/ scară,/ e-o cărare de/ ceară./ O cărare de ceară/ cerească,/ precum/ mierea soarelui. (...)/ O cărare/ de nisip ceruit,/ selenar,/ pe care urmele/pașilor tăi/ și răsar,/ și dispar,/ după cum/ îți faci și-ți/ refaci/ înspre mine/ șăgalnicul drum...” (*Șăgalnicul drum*). În lumea ideilor pure, a poeziei și a spiritualității sacre spre care tinde, Poetul este convins că nu o

întâmplare, ci bunăvoința divină este cea care l-a binecuvântat cu această mângâietoare și tandră iubire:

„Pe ceruri – sori. În câmp, același soare.

Și-alături – tu, solar miozotis.

Ce taină! Ce miracol! Ce chemare!

E, oare, un mesaj din Paradis?”

(Între canaturi)

Un poem de o copleșitoare frumusețe a imaginilor artistice și de o desăvârșită construcție estetică este *Salcâmi sacri*, scris în 2018 și dedicat soției. Iubirea este evocată aici în versuri de o insondabilă profunzime. Doamna Mirela-Ioana Dorcescu, soția poetului, recunoaște în *Salcâmi sacri* „o declarație de dragoste durabilă, de o puritate și de o spiritualitate magnifice.” După ce enumeră o întreagă istorie glorioasă și sacră totodată, poetul se oprește la puritatea unei lumi pe care doar iubirea poate să o instituie: „Și-mi amintesc de Țarigrad, de Râm,/ De-oștiri, și de Scripturi, și de odoare, (...)/ Îmi amintesc și magicul tărâm,/ Al întâlnirii noastre. Știi tu, oare?/ Iubirea-i o pădure de salcâm...” (*Salcâmi sacri*)

În aceeași notă de armonie pastoral-patriarhală se construiește și poezia *În Parcul Botanic*, o rememorare a unor vremuri fericite. Eugen Dorcescu ne trimite la o istorie trăită în doi, „Pe-aleile acelea solitare” ale Parcului Botanic, unde s-a plimbat adeseori, pentru a savura „Din loc în loc, răspântii largi de soare./ Din timp în timp, celeste adieri.” Asocierea iubitei cu florile parcului și cu armonia edenică încheie apoteotic poezia: „Edenic parc! Edenică uitare!/ Iubita mea de astăzi și de ieri,/ În zariștea eternei primăveri,/ Ești numai fericire și splendoare...” (*În Parcul Botanic*)

Conștiința unei alegeri divine, care i-a reunit, este evidentă în *Visul sacru*. Întâlnirea celor doi a fost și este un dar celest reîntregitor:

„Ce fericiți dansam noi doi în vis!
Ah, visu-acesta El ni l-a trimis,
Din negura și veșnicia Sa,
Spre-a ne redobândi și vindeca!”

(*Visul sacru*)

În acel dans nupțial, din vis, cei doi iubiți sunt încadrați de simplitatea începuturilor și de armonia unui cosmos care încununează fericirea lor:

„Dansam: Tu-mpodobită. Eu – desculț.
Frumoși și puri. Un heruvimic luth
Sacraliza eternul început.”

(*Visul sacru*)

Ultima strofă reia încredințarea divină a alegerii reciproce a celor doi prin refrenul: „Știu: visul sacru Domnul L-a trimis.” Conștient de pronia divină care călăuzește orice faptură, Eugen Dorcescu încheie teologic această *teofanie* și exprimă lucrarea divino-umană a iubirii dumnezeiești:

„Ne-a reclădit femeie și bărbat.
El m-a rănit. Tot El m-a vindecat.”

(*Visul sacru*)

Poemele închinare *ei* alternează cu cele în care *el*, Poetul, se prezintă ca fiind, pe rând, *Ioanitul*, *Templierul*, „*diacul tomnatic și alumn*”, *hieraticul scrib*, *rugătorul* care, inspirat de harfa lui David, versifică psalmii biblici și deplânge dramele orașului. Lecturând *Diacul*, ca pe-un poem întemeietor, acesta seamănă atât cu o „carte a neamului său”, cât și cu un „testament” arghezian, în care „condeiul” moștenit de la înaintași devine, în mâinile poetului, „cea mai oțelită dintre arme”. Eugen Dorcescu realizează o magistrală incursiune în istoria neamului său de mânuitori ai condeiului, dar și ai sabiei, ai flintei și ai lăncii:

„Bunicul – Dumnezeu să se îndure
De duhul lui – trudea, și el, la scris.
Plimba penița iute pe zăpis,
Ca pe-o închipuire de secure.

Străbunii mei, popor întrezărit
În tulburata sângelui oglindă,
S-au sprijinit pe plug. Și, negreșit,
Pe sabie, pe lance sau pe flintă”.

(Diacul)

Descendent al unui neam viguros, al unui popor vrednic, de plugari, oieri, arcași și călăreți „înveșmântați în fier”, Eugen Dorcescu, „poet de linie înaltă” (Zenovie Cârlogea), își recunoaște misiunea sa profetică, întemeiată pe valori care transgresează istoria:

„Din începuturi, fiecare-și duce
Destinul către mine, cel de-acum.
Eu însumi sunt fărâmbă dintr-un drum,
Cu-aceleași semne: grai, și neam, și cruce.”

(Diacul)

Montségur, poezie cu străluminări istorice – aluzie la catarii albigenzi și la fortăreața Montségur din Franța secolului al XIII-lea –, dar și cu reflexii erotice, cavalierești, dă titlulului acestui volum de mare forță și noblețe cavalierească. Poezia *Montségur*, capodoperă a stilului și a construcției poetice, „piatră de hotar” a liricii dorcesciene, este o veritabilă *ars poetica*. Fortăreața este pentru poet „natalul *Montségur*,/ Biruitor în orișice înfrângeri.” Asemenea catarilor devotați crezului lor, pentru care au și murit, iubirea evocată în acest poem este una care îi ridică pe îndrăgostiți deasupra mundanului și a materiei: „... Eram atât de puri,/ Încât păream mai îngeri între îngeri.// Desprinși de lume, rupti de elemente,/ De apă, de văzduh și de pământ,/ Ne-am

fost iubit aievea-n trup și-n gând.” Asemenea dezastrului istoric de la Montségur, și iubirea îndrăgostiților a ignorat „vrăjmașu-așezământ/ Al omenirii pururea demente”, iar destinul lor a culminat într-o jertfă totală: „Și-am renăscut în două flori de plasmă” (*Montségur*).

Poetul deplânge căderea în barbarie și-i sancționează pe contemporani cu verbu-i caustic:

„Barbarii noi, mai răi decât păgânii,
Mutanți siniștri, ghiftuiți de carte,
Dar care-au dat Scripturile deoparte (...)
Slujind idolatriile deșarte,
Își dușmănesc mult mai cumplit bătrânii
Și mult mai iscusit, și mai aparte.”

(*Barbarii*)

În ce-ar putea să stea această „dușmănire a bătrânilor”, a celor neputincioși, care sunt „numai suferință, numai trup”? Găsim răspunsul în *Spital pandemic*, poezie-strigăt, scrisă în 9 aprilie 2021, generată de dramele pandemiei, de lipsa compasiunii semenilor față de cei greu încercați. Interogațiile retorice au o tonalitate acidă, vecină cu invectiva:

„Cum de-ndrăznești, mai mare peste vraci,
Cum îndrăznești să faci ceea ce faci?”

Sfidarea rânduiei sfinte și lipsa de respect pentru ființa umană, confruntată cu boala și cu moartea, sunt sinonime, în conștiința poetului, aparținător al unui neam creștin, cu profanarea făpturii zidite de Dumnezeu:

„Ai poruncit ca bieții decedați,
La sânul Celui Veșnic adormiți,
Să fie-n grabă mare înhumați
(aluzie la uciderea pruncilor din Betleem, n.n.),

Goi, anonimi, înghesuți în saci,
Ne-mpărtășiți, neplânși, neprohodți...
AI PORUNCIT SĂ FIE PROFANAȚI!"

(*Spital pandemic*)

Asemeni unei voci profetice, care dezvăluie public păcatul strigător la cer și imposibilitatea unei dezvinovățiri, poetul îndeamnă la pocăință:

„Vai ție! Te deplâng. Mai bine taci!
Nu știi pe Cine-nfrunți. Nu știi ce faci.”

(*Spital pandemic*)

În *Gând miezonoptic*, Eugen Dorcescu se revendică pe sine ca poet al stării de veghe. Dăruit cu o acută trezie duhovnicească, el radiografiază fără menajamente tabloul pestriț și diform al societății în care trăiește:

„Viază-n lumea celor ce cuvântă
Mulțimi de idolatri și atei.
Destinul lor postum mă înspăimântă.”

Chestiunea teologică a existenței divine, a Ființei absolute, prezente pretudindeni, în însăși evidentă Absența Sa, este dezbătută în termeni apofatici, apodictici, cu un inegalabil talent literar:

„Deci, când deliruri antropocentriste
exultă și ingenui corifei
ai vidului își caută temei
spre-a profera profane acatiste,
eu plâng, înțelegând că, pentru ei,
Cel Veșnic a decis să nu existe.”

(*Gând miezonoptic*)

Finalul poeziei este unul sentențios, amintind de avertismentul paulin: „Și precum n-au încercat să aibă pe Dumnezeu în cunoștință, așa și Dumnezeu i-a lăsat la mintea lor fără judecată, să facă cele ce

nu se cuvine" (*Epistola către Romani*, 1, 28). Poetul, bun cunoscător al Scripturilor, actualizează acest răspuns apostolic și zugrăvește singurătatea înspăimântătoare a celor care-L resping pe Dumnezeu:

„Sunt singuri. Și în viață, și în moarte.
Ori i-a uitat. Ori i-a lăsat deoparte.”

(*Gând miezonoptic*)

La răscrucea dintre poem mistic și poem de dragoste se află poezia *Miozotis*. Profunzimea temei „vieții ca vis” și anvergura ei universală, precum și motivul eminescian al florii albastre, ilustrat în poezie prin floarea de nu-mă-uita (lat. *miozotis*), construiesc, prin harul inegalabil al poetului, „un poem de incontestabilă altitudine estetică” (Mirela-Ioana Dorcescu). Hermeneut și semiotician, Mirela-Ioana Dorcescu aplică poeziei o analiză stilistică și prozodică și concluzionează că, în acest poem, se regăsește *sectio aurea*, celebra *secțiune de aur*, atât de rar întâlnită în poezie: „în *Miozotis*, text profetic, cu fundamente culturale și rafinate vibrații erotice, sunt 68 de silabe neaccentuate și 44 accentuate. Raportul lor este 1, 61904...”, adică foarte aproape de numărul de aur al lui Euclid (1, 61803...), proporția divină, constanta care exprimă perfecțiunea matematică prezentă, aici, în poezie.

„Spunea, cândva, sublimul Calderón
(În care veac, mileniu sau eon?),
Spunea-n viu grai, vedenie sau scris
Că viața omenească-i doar un vis.

L-am fost crezut? Sau nu l-am fost crezut?
Mă-ntreb dinspre sfârșit spre început.

Corabia-mi, trecând din val în val,
Se-apropie, treptat, de cellalt mal,
De țărâmurii tărâmului promis” [...]

(Eugen Dorcescu, *Miozotis*, 18 martie 2023)

Dacă la Eminescu floarea albastră este evocată din perspectiva unei iubiri pierdute: „Floare-albastră! floare-albastră!/ Totuși este trist în lume!” (M. Eminescu, *Floare albastră*), în cazul poemului *Miozotis*, eul liric dorcescian este împăcat, formând cu iubita „un cuplu fizic și metafizic” (Mirela-Ioana Dorcescu), perspectiva morții nefiind una teribilă, prin despărțirea sfâșietoare pe care o presupune, ci este o cale spre unirea eternă cu iubita, pe care o invocă senin în clipa morții: „Ah! Lungul drum n-a fost decât un vis.// Adorm pe brațul tău, Miozotis!” De o mare forță poetică este sugestia erotică, respectiv adormirea pe brațul iubitei: astfel „lungul drum” i se pare ca un vis. Această observație aparține doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, muza poetului, poemul în discuție fiindu-i dedicat, ca și volumul omonim în totalitate.

Cu cât drumul căutării lui Dumnezeu este mai anevoios, iar „calea mai îngustă”, cu atât bucuria urcușului spiritual și a întâlnirii cu Domnul în Duh este mai mare. Poetul reușește, chiar și în acest vacarm spiritual, să-L regăsească pe Domnul și să se bucure de prezența Lui:

„Chilia mea-i un vechi pavilion,
Deschis în patru zări, spre cer și soare,
Spre-un rai de trandafiri și spre-o cărare,
Ce duce la altar și la amvon.”

(*Pavilionul*)

O arhi-temă a psalmilor dorcescieni este nostalgia paradisului, care, în versurile acestui volum, este însoțită de imaginea împărăției ce va să vină, fiind asemănată unei primăveri perpetue, paradisiace. Poetul se vede copleșit de iubirea pe care o trăiește: „Trăiesc, prea fericit, de-o bună vreme” (*Ostrovul iubirii*) și descrie, rezonând cu Platon, perfecțiunea ideilor pure și a iubirii neatinse de rău, dar ocrotite de harul divin:

„Acolo viețuim de-o bună vreme:
Făpturi întruchipând Ideea clară.
Sub soarele Iubirii ideale,
ce-și află-n transcendență arhetipul”

(*Ostrovul iubirii*)

Experiențe greu de cuprins în cuvinte sunt trăite în peisajul munden din parcul bisericii:

„Aici, în parc, la numai câțiva pași
de casa mea și, totuși, ce departe
de lume, de viață și de moarte,
de n-ar fi fost ca Duhul să mă poarte,
spre lumea celor scriși în Marea carte,
aș fi rămas, pe veci, cu cei rămași.”

(*Zefirul*)

Volumul *Montségur* se încheie într-o notă a speranței, a primăverii paradisiace. Poeziile din final transmit fie nostalgia țărmurilor sfinte (*Sicomorul*), fie frumusețea lumii create (*Țărm*) și a femininului inocent care-l înconjoară (*Prințesa*), totul culminând în refrenul „Iubito, este iarăși primăvară./ Și noi, mai puri, mai tandri ca oricând,/ Redobândim Grădina celui Sfânt” (*Mărțișor*). În apărarea iubirii sale, poetul se definește „... eternul luptător/ al Crucii, în Războiul Nevăzut.” (*Fatum*)

În *La o aniversare*, poezie scrisă în Duminica Floriilor, aprilie 2024, anticipând ziua soției, poetul sărbătorește apoteotic iubirea sa, încununând-o cu bucuria Crucii:

„Spre tine vin, în nimb să te-nfășor,
Spre tine urc, prin goticul decor,
Tălăzuindu-mi lanțul greu de fontă
Ce mi-a legat Cel veșnic la picior.”

(*La o aniversare*)

Finalul volumul ni-l înfățișează pe poet în ipostaza de stihuitor care se roagă. Psalmul 69 (70) încheie acest volum, într-o mărturisire deplină a iubirii de Dumnezeu și de aproapele:

„Ajută-mă, Doamne! Tu-mi știi
Lanțul durerilor, ca steiul de greu.
Tu, Ajutorul meu, Tu, Izbăvitorul meu,
Tu, Dumnezeul Meu, nu zăbovi!”

(Psalmul 69 /70)

Volumul *Montségur* recapitulează temele majore ale creației dorcesciene: alteritatea, identificarea cu avatarul, timpul mundan, istoric/ timpul cosmic, trecerea, apele primordiale, negura, curgerea vremii, istoria cu dramele sale, trupul cu toate simțurile sale (ochii, privirea, chipul, carnea, pieptul, sângele), spiritul, vidul, absența/prezența, adâncimile subconștientului, regnurile, elementele – apa, piatra, granitul și focul. Temele acestei poezii sunt fascinante prin ambiguitatea lor: Maniera de construcție a versurilor, simbolismul imaginilor artistice și substanța metafizică a poemelor indică virtuozitatea poetului aflat la apogeul carierei sale. Acest fapt îl recunoaște Zenovie Cârlușea, atunci când îl numește pe Eugen Dorcescu „un uriaș clasic al poeziei românești”, iar Cornel Ungureanu îl consideră „un scriitor exponențial pentru România începutului de secol”. Poetul Șerban Foartă, în propriu-i stil auto-ironic, contează pe temeinicia dăruirii poetice a lui Eugen Dorcescu și-i *mulțumește sfios*, „ca unui fără, azi, pereche în poezia românească.” De ce i-ar mulțumi poetului? Tocmai pentru conștiința și onoarea cu care slujește cauza Poeziei. Și citim, în continuare: „Într-un răstimp în care ea (*poezia*, n.n.) e, mai cu seamă, improvizație anodină sau însăilare de nimicuri, acest poet de primă linie, al modului sever și apodictic, poate să spună, cu François al Franciei, că «totul e pierdut, minus onoarea». Onoarea poeziei, căreia el, maestrul Eugen Dorcescu, îi este unul

dintre garanți” (Șerban Foarță). La aceste minunate ziceri, adăugăm, cu modestie, bucuria și onoarea noastră de a fi contemporani cu un mare poet metafizic, cu un martor onest al vremurilor (a)spirituale pe care le trăim.

* * *

„M-ASCUND ÎN TINE/ CA-NTR-UN SCHIT//
CA-NTR-O... CETATE DE SCĂPARE”

Volumul *Poeeme în clarobscur*, al poetului timișorean Ticu Leontescu, publicat în 2021, la Editura Mirton din Timișoara, oferă cititorilor, în anii de grea încercare ai pandemiei, o lectură sacră a vieții și a condiției creștine de fiecare zi. Sunt reunite aici poezii spirituale, străbătute de un fior mistic intuit acut sau evocat într-o manieră descriptivă, cu multiple referințe biblice. La acest corpus de poeme creștine, Ticu Leontescu adaugă o secțiune de „poezii comice, cu fes” (*Cu fes*, p. 89), intitulată *Lada cu poeme... fără acoladă*, texte scurte, scrise în tonuri ironice, ce te readuc în realitatea cotidiană, despre care poetul notează în subtitlu: *Zâmbind prin... valea plângerii*. Cum a reușit să alătore într-un volum poezii de inspirație biblică, de înaltă trăire creștină și aceste versuri necanonice, cu alură de fabulă și satiră, înțesate de umor benign, autoironie și pamflet? Dincolo de afinitățile sale elective, am găsit o parte din răspuns în *Mai presus*, poezie în care Ticu Leontescu descifrează etapele creației sale: „La început,/ am pictat literele./ Apoi, cu litere, cuvintele./ Prin cuvinte,/ locuri și oameni./ Stări și atitudini./ Și, desigur,/ lucruri de dincolo/ de... lucruri:/ Culorile,/ valorile,/ legile și oamenii/ Împărăției Cerurilor! (...)” Ținta scrisului este, deopotrivă, ideal și cale: „Lumina vieții n-are apus./ Lumina vieții e ... Iisus!” (*Degetul divin*). Conștient de valoarea mărturisitoare a poeziilor sale, poetul rezumă, cu sinceritate, cât de

inegale și dramatice i-au fost treptele devenirii: „așa s-a născut,/ în durerile nașterii,/ poezia mea...” (*Mai presus*).

Poezia care deschide volumul, *Vreau să vă vorbesc*, amintește, prin maniera de adresare și oralitatea enunțului, de stilul apodictic al lui Khalil Gibran din *Profetul*: „Vreau să vă vorbesc/ despre Dragoste,/ semeni ai mei”. Urmează un adevărat program literar, desfășurat într-o expunere demnă de literatura orientală. Tematica poeziilor vizează frumusețea, prezentă în toate coordonatele lumii văzute și nevăzute: frumusețea creației, frumusețea omului și gloria Domnului înviat. Cu imperativul „Asculțați-mă!”, începe aventura lirico-spirituală a unui poet însetat de comuniunea cu Dumnezeu, care își ia alături cititorii, drept martori și parteneri, în această călătorie.

În *Acorduri de dor* suntem îndemnați să luăm aminte la acele „acorduri/ de dor și de avânt/ din inima-mi făcuță/ harpă-ntru Cuvânt”. Stilul direct, abundă în îndemnuri la o viață nouă. Imaginile artistice alcătuiesc un pastel desprins din lirica biblică a *Vechiului Testament*. Poetul se identifică, pe rând, cu „fratele lui Rut”, cu profeții și cu ucenicii Domnului. Asemeni moabitencei Rut, se consideră nevrednic de a face parte din „poporul lui Dumnezeu”: „sunt spice strânse-n urmă/ de... fratele lui Rut”. Simbolurile biblice indică o creștere graduală a trăirilor: *harpă, mană, spice, calvar, cruce, iubire*, precum și posibilitatea unei alegeri mântuitoare: „încovoieri sub cruce/ și năzuiri spre stele” (*Acorduri de dor*). Același crescendo mistic se revelează în poezia *Chemări*. Laitmotivul poeziei, amintit din titlu, înnoiește și transfigurează: „Mă cheamă Cuvântul în zori/ să-mi scalde gându-n lumină”, „să umblu pe apele mării”, pentru ca, mai apoi, „să-mbrac a strălucirii haină”. Pregătit pentru cina mistică, eului liric i se revelează dramatismul condiției umane: „Mă cheamă suspinul Iubirii,/ să fim împreună la Cină./ Și pân-la sărutul trădării,/ la rugă să stăm în grădină”. Comuniunea cu Domnul se află sub

semnul ambivalent al sărutului. Din nou, finalul e incert, alegerea definitorie aparține omului care poate fi salvat dacă înțelege ce înseamnă privegherea în rugăciune, alături de Domnul.

În poezia *Prin har* sunt enumerate prilejuri prin care poetul a fost chemat la comuniune cu Domnul, la mântuire, asemenea atâtor alte personaje biblice. Și pentru toate aceste șanse și chemări nu-și revendică vreun merit personal, ci știe că sunt daruri primite „prin har”. Asemenea apostolilor, cărora Mântuitorul le explică *Pilda Semănătorului*, poetul știe de ce el înțelege limpede cuvântul *Scripturii*: „Sunt unul dintre cei cărora/ le-a fost dat să cunoască/ taina Împărăției Tale,/ prin har”; aluzia la textul evanghelic de la *Matei* (13, 11) este evidentă. Asemenea lui Natanael, care s-a îndoit că din Nazaret se poate ridica vreun profet, poetul a auzit și el chemarea pe care altădată Filip i-a făcut-o lui Natanael: „vino și vezi!” (*Ioan* 1, 46). Și darul Domnului l-a coplesit: „Și am venit,/ prin har”. Darurile Domnului nu se opresc aici: „Sunt unul dintre cei cărora/ Te-ai dăruit zicând: / «Luați, mâncați,/ Acesta este trupul Meu»”. Împreună cu tâlharul de pe Cruce, și el crede în cuvântul iertării: „Azi vei fi cu mine în rai” și nădăjduiește că va auzi, asemenea slujitorului harnic din *Pilda Talanților* (*Matei* 25, 23): „Bine, rob bun./ Intră în bucuria Stăpânului” (*Prin har*).

„*Amfora alabastră*” ipostaziază simbolul căinței și al iertării și readuce cititorilor un moment profetic petrecut în Săptămâna Patimilor: o femeie păcătoasă varsă mir scump, „de mare preț” (*Marcu*, 14) dintr-un vas nou, de alabastru, pe picioarele Mântuitorului. În această scenă duioasă și tăcută, a cinei din casa lui Simon Leprosul, femeia primește iertarea, iar smerenia și căința ei sunt date ca model tuturor, până astăzi. Gesturile prin care această femeie necunoscută imploră căința sunt reiterate și introduse în poezie prin laitmotivul ce ne transpune în alt timp, desprins de contingent: „Aieva către

Tine, Doamne". Alegoriile și metaforele se țin lanț: „vrând talpa să-Ți sărut,/ veșmântul să-Ți ating", „să plâng pe al Tău piept", „... inima-mi aleargă-/ amforă alabastra -/ asupra-Ți să se spargă"// „Și valuri de miresme/ să scalde a Ta față,/ din tot ce cu ardoare/ am adunat o viață" (*Amfora alabastră*). Dragostea, exprimată atât de variat în etimoanele grecești în care s-au scris și mare parte dintre cărțile *Noului Testament*, este ilustrată în plenitudinea sensurilor ei în poezia *Dragostea... se risipește*. Construită pe contradicții, alegorii și imagini oximoronice, inspirată și din Imnul paulin al dragostei creștine (*Epistola I către Corinteni, cap. 13*), dragostea – în viziunea lui Ticu Leontescu – este „Regină.../ ea-l face pe alesu-i rege", „De Paște, e miel și pască", „Ea-i cer senin și rugă de sihastru./ E vasul spart de alabastru", „E-un sfânt cutremur și fior -/ transfigurare ninsă pe Tabor", „E-altar și ardere-de-tot", „Pentru slujire, e ștergar./ E Vie Doloroasă și Calvar", „... e moarte și-nviere/ E nesecat izvor de har". Darurile dragostei sunt alese și covârșesc ființa: ea „se dăruie oricui nemeritat", „îmbrățișează cu larghețe tot ce-alege", „...pe nimeni nu minte și nu-nșeală/ Cucernică, trudește fără osteneală", „E transparentă-n toate,/ fără mască/ Veghează ne-ncetat și zi și noapte", „Ea poate tot ce eu nu pot", „Nu ia nimic. Nimic nu cere". Finalul poeziei este unul contrastant: deși Domnul ne cheamă prin felurite chipuri ale dragostei la El, noi nu prețuim îndeajuns acest dar și astfel „Dragostea... se risipește".

Tematica poeziilor lui Ticu Leontescu este variată, subsumată aceleiași teme soteriologice: mărturisirea plină de iubire a bucuriei iertării și a mântuirii primite în dar. Eul liric se simte „flămând de Domnul", experimentează golul, părăsirea, decăderea lumii (v. *Azime din cuvinte, Alert, Când nu vom mai putea, Ca un surghiunit*), se roagă în furtuna acestei vieți și-I mulțumește Domnului pentru darurile Sale (v. *Ruga unui rob, Mă-ntorc uimit, În Șoaptele Scripturii*); vrea să-L

cunoască îndeaproape pe Domnul (*Stânca veacurilor, Te aștept, În nimbul lui Hristos, Hristos a înviat*), rememorează scene și personaje din Vechiul și din Noul Testament (*Adam&Eva, Frații, Noe, Înaintemergătorul, Clopotele Ramei, Profetul Ilie, Simon Petru, Maria Magdalena, Drama lui David*) și se bucură plenar de experiențe de rugăciune și Lumină (*Freamătul liniștii, Mielul Iubirii, În chip ceresc, Inevitabil, Ocrotitor lințoliu, Stingere nu va mai fi*). Analizând îndeaproape poeziile lui Ticu Leontescu, Mirela-Ioana Dorcescu explicitează fin anumite distincții spirituale: „Traseul îndumnezeirii nu este o simplă proiecție artistică la Ticu Leontescu. El reprezintă o angajare morală, o aspirație vitală, ce-l poartă spre lumea metafizică. (...) Dacă, pentru insul comun, îndumnezeirea ar reprezenta un ideal foarte greu de atins, pentru cel înzestrat cu harul slujirii Cuvântului, aceasta este un ideal imposibil de ratat. Dar, predestinarea de a fi omul lui Dumnezeu (pastor sau/ și poet) impune obligații multiple. Bunăoară, obligația purificării, a rezistenței la ispite, a lucrului de calitate, onest și neîntinat, executat, nu în clarobscur, ci în plină zi. În esență, Ticu Leontescu abordează constrângerile cu onoare și aduce la lumină o poezie de calitate, onestă și limpede, pe placul și spre slava Domnului”. (<https://armoniiiculturale.ro/mirela-ioana-dorcescu-adevarul-poeziei-lui-ticu-leontescu/>)

Cu „*În privat*”, începe o serie de poezii cu tentă moralizatoare explicită, în care se resimte contrastul dintre înălțimea unor experiențe spirituale și raportul incisiv al poetului cu realitatea, cu lumea din afara vieții spirituale: „nu deschid ușa nimănu./ oricât ar bate-ar insista, / le spun; – Sunt ocupat./ Vă rog să reveniți.// Sau... așteptați!” (*În privat*). Eul se dezice tranșant de cei falși, mânați de patimi (*Lăudărosul, În cercul meu, Lăuntric, Sapiențiale III*) și glosează pe marginea virtuților creștine într-un stil sentențios, pe alocuri manierist (*Trăgaciul... rugăciunii, Rugă scurtă, Simulacrul iubirii,*

Sapientiale I, Sapientiale II, Știința și... credința). Spiritul satiric și tonul caustic se vădesc în poezia *Profetul*, care este însoțită de un motto cu rol aperceptiv: „De-acest calic, de-acest tembel/ Își bate joc o lume-ntreagă” (Mihail Lermontov, *Profetul*). Astfel, poetul ilustrează, privind prin ochii lumii, cum este înțeles un profet de către cei profani: „Profetul? / monedă calpă./ Un praf în ochi/ și-un scai în păr./ Un spin în talpă./ cu Necuratul văr./ Cine-l prinde./ bată-l... măr!” (*Profetul*) Cu următoarele apelative date profetului, intrăm în registrul pamfletului: „un ins nonconformist./ Când prea vesel/ când prea trist./ Când prea timid./ când prea-ndrăzneț./ Când prea acid./ când prea glumeț./ Prea vorbăreț./ prea incomod. / (...) Profetul?, un paria/ și un proscris./ Un condamnat/ și-un exilat!” (*Profetul*). Curajul de a spune adevărul și directitudinea mesajului fac din profet un om de temut: „Cuvântul lui e profeție/ și taie fără-anestezie”. Apelativele și descrierea nedreaptă a omului lui Dumnezeu nu se opresc aici; poetul însă-I cere Domnului îndurare pentru ca acest „nebun frumos” să fie izbăvit prin har, „că-i sluga Ta”.

Stilul manierist, pe alocuri gnostic și apodictic, se vedește mai pregnant cu seria de poezii *Sapientiale I, II, III, Soluții!, Fără... brizbiz* și cele care-i urmează. Poetul se identifică prin a se numi și fratele apostolului Toma care, „zis geamăn/ e fratele meu ... geamăn. (...) De la el învăț să fiu:/ Nici necredincios/ nici lesne crezător”. Sentințe scurte regăsim în *Sapientiale*: „Creștinul e un om așezat./ Chiar și atunci când stă în picioare” (*Sapientiale I*). Ironia e vecină cu umorul benign în sentința: „Cine va ajunge în Iad/ (dea Domnul să n-ajungă nimeni)/ primit va fi cu foarte multă... căldură!” (*Sapientiale II*). Este invectiv cu falșii învățători pe care-i demască fără menajamente: „Am observant că păcatul care îmi convine/ sau la care nu pot renunța,/ fie îl justific teologic,/ fie îl imput altora!// Deși calea credinței e o cale îngustă,/ totuși, creștinul nu trebuie să fie... îngust” (*Sapientiale III*).

În prima parte a poeziilor din acest volum, îl regăsim pe Ticu Leontescu în ipostaza de rugător, veghetor la porțile *Scripturii*, trăitor ardent al Cuvântului, vecin în construcția poetică cu Traian Dorz (al cărui ucenic și prieten i-a fost în ultimii ani de viață), respirând pe aceleași registre poetice și metafizice cu Lucian Blaga sau cu Nichifor Crainic. În a doua parte a volumului, îl regăsim scriind poeziile pandemiei, cu tot arsenalul de trăiri care l-au tulburat și l-au rănit pe pastorul poet. Trecerea de la bucuria slujirii și a rugăciunii, la suferințele exprimate în confesiunile tainice de către ucenicii săi, s-a făcut, în limbaj poetic, prin aceste strofe cu nuanțe satirice, cuprinse în *Lada cu poeme... fără acoladă*. Unele haiku-uri, altele reflecții concentrate, inegale ca valoare și expresie poetică, aceste texte dezvăluie, prin figuri oximoronice (*D-ale... Parlamentului, Unui teolog... olog*), pamflet și umor benign, posibilitățile nelimitate ale limbii române și vitalitatea ei poetică. Poet consacrat și prin alte cărți de poezie (cf. antologia *Peste edenice ruine*, Editura Mirton, Timișoara, 2017). Ticu Leontescu este acel slujitor onest al Domnului care și-a găsit în Trupul divin refugiu deplin: „... m-ascund în Tine/ ca-ntr-un schit.// Ca-ntr-o.../ cetate de scăpare”. De acolo își iau izvor și substanță poeziile sale confesive, autentice, inspirate din *Scripturi* sfinte. Ticu Leontescu rămâne un poet de referință pentru lirica timișoreană contemporană, un trăitor al credinței creștine și, prin aceasta, un mărturisitor fervent al *Evangeliei*.

JURNALUL SUFERINȚEI, JURNALUL FERICIRII

Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998), Editura Mirton, Timișoara, 2020, una dintre cele mai semnificative cărți ale poetului Eugen Dorcescu, alături de *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (ediție ne-varietur, 2015), *Elegiile de la Carani* (2017), *Biblice* (2021), *Aproapele. 111 Psalmi și alte poeme* (2022), *Leviatanul. Poeme uitate* (2022), *Miozotis. Poeme regăsite* (2023), este structurată pe trei paliere textuale, corespunzătoare unor trepte spirituale: *Moth tamuth* (ebr. „Vei muri negreșit”); *Abaddon* (ebr. „Nimicire”, „Exterminare”, „Îngerul Adâncului”); *Havel havalim* (ebr. „Deșertăciunea deșertăciunilor”).

În concepția autorului, *Jurnalul* nu se adresează unui cititor propriu-zis (poate doar unuia ipotetic). Destinatarul dezbaterilor interioare este poetul însuși, instanța eului estetic și moral, Conștiința, Condiția umană, în vreme ce confesiunile Îi sunt destinate lui Dumnezeu: „Acele rânduri sunt o cronică lăuntrică, un dialog cu mine însumi și, mai ales, o confesiune în fața Celui Veșnic” (p. 34).

Cartea se deschide cu un memorabil poem al lui Eugen Dorcescu: *Templierul*, poezie revelatoare pentru calitatea slujirii Divinității, dar și pentru suferința cumplită, transgresată și transfigurată metafizic, prin care trece Poetul-Cavaler: „Am fost trecut prin sabie și fier/ De oamenii lui Filip cel Frumos” (p. 21).

Din punct de vedere istoric (și social), *Jurnalul* surprinde un amplu și divers tablou post-revoluționar, cvasi-apocaliptic: oamenii decad (aparitia peste noapte a așa-zișilor scriitori și cărturari „de elită”), sunt consemnate atrocități *prae* și *post* revoluționare, primează dezordinea familială, comunitară, descompunerea morală (goana patologică după bunuri materiale, parvenitismul), este în plină desfășurare asasinarea culturii (schingiuirea editurilor, marginalizarea scriitorilor), sunt numite, politic, în funcții înalte, „personalități” corupte, inculte și incompetente etc. etc. Toate acestea, funeste consecințe ale „marii revoluții capitaliste din decembrie”, amenință să distrugă un pilon de normalitate (cultura!):

„O gândire îngustă și șablonardă (profitul!) a rătăcit sufletele. Naivi, izolați, periferici, săraci, încrezători, servili, lacomi și ahtiați după valorile materiale, oamenii cad, fără să-și dea seama, în capcanele computerizate ale rechinilor locali și internaționali. Și iată-ne (pe noi, câțiva, bieții artiști), rătăcind într-o lume de umbre carnivore...” (p. 89).

Cucerirea libertății de expresie și de confesiune, esențiale pentru cariera poetului, care a stihuit, în această perioadă, cărți biblice și a dat glas conștiinței sale în *Cronică* și *Abaddon*, nu contrabalansează dezamăgirea și dezgustul pentru prefacerile sociale orientate după instinctele joase. Hiperbolizând, autorul dă impresia că trăiește în *Infern*, atât în *Jurnal*, cât și în volumele de versuri scrise în primul deceniu care a urmat Revoluției, *Cronică* (1993) și *Abaddon* (1995). Ni se pare fertilă, pentru abordarea cărții din perspectivă socio-istorică, o raportare a *Jurnalului* la poezia zămislită atunci, întrucât arta poetului se întemeiază pe trăire, faptul particular se convertește în experiență generală, ușor recognoscibilă pentru contemporanii săi, dar și pentru noi, cei mai tineri. De pildă, un fragment din *Cronică*

zugrăvește tocmai acest tablou al unei conștiințe colective bolnave, ce duce la derivă și degradare: „... În miezul lor (al zilelor, n.n. – M.-C. C.) sunt oamenii. O ceată/ Difuză, inumană, un coșmar./ Se dușmănesc, se sfâșie. Și par/ Mai singuri și mai triști ca niciodată.// Cu cât mai tare strigă, cu atât/ Îi simți cuprinși de vid și disperare./ Se-agață de un val în plină mare/ Și valu-i dulce, sumbru și urât” (*Cronică*, 1).

Destrămarea Editurii (simbol predilect al culturii – locale, dar și naționale) este privită, din interiorul acesteia, ca atentat mascat la instituțiile culturale. Specialiștii, dintre care unii scriitori consacrați, sunt marginalizați și obligați la demisii. Cei puternici, precum autorul, nu abdică decât aparent, alegând să se dedice unui program cultural ce le este vital: „Și atunci? Atunci e bine să citești, să scrii, să trăiești slujind idealurilor eterne: binele spiritual, în primul rând, pentru cei din jur și pentru tine” (p. 33). Eugen Dorcescu se delimitează de cei cuprinși de binecunoscuta *démence universelle* (despre care vorbea Gustave Flaubert, referindu-se la unul dintre efectele nedorite ale Revoluției Franceze). Și este convins că procedează corect, în acord cu firea sa, dar și cu obligația morală față de chemarea sa artistică: „Eu nu m-am prefăcut. Eu nu mă prefac. Eu – declar cu tărie – am caracter. Eu sunt scriitor, cărturar. Eu nu mă pot asocia decât cu cei de teapa mea. Eu nu accept orice și nu sunt prieten cu oricine” (p. 108). Ca urmare a acestei *démence universelle*, în conștiința poetului are loc o *segregare* socială și afectivă de largi dimensiuni, consemnată și în poemele din amintitele volume: „... între mine și oricare/ Din cei ce-mi stau alături, la un pas,/ S-a-nstăpânit treptat și a rămas,/ Sporind, o infinită depărtare./ Privesc și înainte, și-napoi,/ În lumea mai pustie ca oricând./ Acum, când nesfârșit de singur sunt,/ Mi se arată, clar, că suntem doi” (*Cronică*, 19).

Originalul capitalism postrevoluționar de la noi s-a extins în dauna cărturarului onest: „Și astfel, cărturarul onest e veșnic

prejudiciat. Eu nu vreau și nu pot să fac politică, să fac «gașcă», eu nu pot să spun și să scriu ce nu cred. Ca urmare, a trebuit să mă dau deoparte, să aștept resemnat salariul, să-i văd urcând spre funcții pe X și pe Y, parveniți ordinari, care azi zic una și mâine alta, zic orice și fac orice, fără rușine, numai bani să iasă. Solitudinea mea e agravată de răutatea celor din jur și de propria-mi incapacitate de a le-o trece cu vederea” (p. 34). Eugen Dorcescu nu abdică de la principiile sale. Treptat, se dă la o parte, investește timp în înălțarea sa spirituală. Este scârbit de exterior, dar tot mai fericit lăuntric. Îi întristează duhul „degradarea morală, haosul, deruta semenilor. Răutatea. Rapacitatea. Lipsa de caracter. Lipsa de discernământ. Dorința animalică de înavuțire” (p. 38). Fapt exprimat și liric, la fel de clar: „Semenii/ se demonizează treptat. Strada e plină/ cu umbrele lor, rătăcind în/ neagra lumină” (*Abaddon*, 20). Otrava obștească îi agrează poetului și satul natal (cf. *Jurnal* și poeme): „Aud cum pe uliță se tot duc/ clătînându-se/ megieșii orbeți./ Bărbații, devorați de rachiul,/ par niște arbori betegi./ Femeile, pentru bani și porumb,/ violează moșnegi./ Aud, până-n zori, satul/ bolnav, alcoolizat și diform..” (*Cronică*, 42).

În contextul isteriei sociale, poetul își oferă liniștea izolării, îndelungata autocontemplare și vizează transcendența în creație: „Simt o atracție irezistibilă pentru asceză și solitudine. Mă preocupă esențele, transcendența, forța creatoare și recuperatoare a Verbului. Slava eternă, divină, ce se lasă, *par instants*, bănuită, contemplată” (p. 48). În fond, se retrage din mediul profesional, din cel scriitoricesc și chiar și din cel familial, mizând pe individualitate: „Tu, ca ins empiric și artistic, ești o conștiință, o entitate inconfundabilă, unică. Șansa ta e să-ți rămâi credincios, șansa ta e fidelitatea față de propria-ți substanță, nu plierea după conjuncturi” (p. 54). Misticismul său se accentuează într-o tămăduire mult-așteptată: „Voi contempla. Voi trăi și atât. Ca un empiric ucenic în isihasm. Ca un om la 50 de ani, care nu e sigur de nimic. Care speră însă în Dumnezeu” (p. 164).

Cel de-al doilea capitol al cărții este intitulat *Abaddon* – emblemă a „nimicirii” și Apocalipsei (ebr. *Abaddon*, *Avaddon*, gr. *Apollion* sau lat. *Exterminans* – „Îngerul Adâncului”). *Abaddon* este o prezență abisală și impunătoare; în *Apocalipsa după Ioan*, *Abaddon* este îngerul pustiitor din adâncuri, „regele lăcustelor din Iad”, al sufletelor rele care îi chinuie pe muritori. Societatea în *Abaddon* este mai decăzută decât în *Moth tamuth* – în general, Dumnezeu este uitat, nimeni nu mai cultivă învățăturile *Scripturii*, hipnoza pricopselii și gloria efemeră au întunecat mințile, ateismul viciază conștiința colectivă:

„O lume fără Dumnezeu, mânată pe străzi, pe scări, peste tot, de biciul și hohotul diavolului. De la Continental până în Piața Libertății și, apoi, pe Alba-Iulia, nu poți trece de mulțimea schimbătorilor de bani. Cerșetori, câini vagabonzi, bețivi. De curând, unul dintre vecinii noștri, de la un bloc alăturat, om în vârstă și sobru până acum, a căzut în darul beției” (p. 171-172).

„Apocaliptica Fiară”, din volumul de poezie *Abaddon*, este înveninată, dezbină și distruge ambianța: „Iat-o, cu privirile blânde, cu duioase suspine,/ încearcă să surpe, să toarne venin,/ să dezbine./ Stârnește invidii, competiții, dispute,/ pe cel nefericit împotriva celui nefericit/ îl asmute” (*Abaddon*, 1).

Slugărnicia față de ființe inferioare, comportamentele dubioase, de gașcă (de obicei, politică sau politizată) coboară într-un hău ființa umană: „derută, haos, nimicire, *Abaddon*” (p. 172). Volumul de versuri omonim se concentrează pe asemenea aspecte ale dezumanizării: „Oamenii-câini lasă loc tot mai mult/ câinilor pur și simplu, câinilor-singuri sau/ câinilor-grupuri” (*Abaddon*, 7); „Șerpii alcoolului colindă și-și varsă/ veninul din casă în casă./ Ochiul secăt al izvorului, ochiul lui scurs/se prelinge și plânge,/ lăutarii, beți, în amurg, își numără banii/ și se bat pân’ la sânge” (*Abaddon*, 2); „În săli părăsite se vorbește

intens despre/ bani și cultură./ Și, n timp ce vorbesc,/ vorbitorilor le țâșnesc muște verzi și miasme din/gură” (*Abaddon*, 4).

Profilul psihologic al insului căzut, din toate punctele de vedere, de pe „treapta umanității” este însuși Iovescu, directorul de la Editura de Vest (fosta Facla): „E ceea ce se poate numi un ins diabolic. Ține minte, înregistrează, corelează, interpretează (întotdeauna negativ, ranchiunos) tot ce fac cei din preajmă. Lucruri de nimic, fleacuri ordinare, chițibușuri capătă pentru el dimensiuni apocaliptice. Și, în fiecare cuvânt pe care-l rostește, pulsează răutatea, ura. Îngrozitor specimen. O mizerie de om” (p. 177). Acest „maimuțoi” face parte din gloata „maimuțelor agresive”, evocate în poezie: „O sală cu maimuțe năzdrăvane/ Îmbârligate-n staluri și balcoane./ Se-agită, țipă, mâzgălesc misive,/ Sunt, rând pe rând, mieroase și-agresive,/ În timp ce una doarme, alta rage,/ Stupide, ipocrite, coprofage” (*Abaddon*, 24). Iovescu este un personaj care face echilibristică, pe linia caragialiană dintre tragic și comic.

Sihăstria, ascetismul, transformarea locuinței într-o chilie conduc spre apogeul solitudinii reci, ca răspuns dramatic la degradarea socială: „Sunt prins, sunt crucificat în durere și angoasă. Mai uit, mă mai îndepărtez de mine însumi, dar revin pe neașteptate și-mi privesc ființa. De ce? Până când? Cum? Altădată, mă uitam, în oglindă, la propriu-mi chip, înregistrându-i treptata degradare. De o vreme, de multă vreme, nici această curiozitate n-o mai am. Sunt singur, singur, chiar fără de mine însumi” (p. 206). Numai *spes*, *fides* și *caritas*, valori spre care tinde, îi umplu viața, iar lectura *Scripturilor* și harul care i s-a dat, de către Duh, îl mobilizează. Înțelepciunea și harul aduc, și ele, multă suferință. „Că unde este multă înțelepciune este și multă amărăciune, și cel ce își înmulțește știința își sporește suferința” (p. 233), afirmă autorul, în spiritul *Ecclesiastului*, de care se lasă pătruns, pe măsură ce stihuieste această carte sapiențială.

Eugen Dorcescu, așa cum s-a arătat de multe ori, este un *poeta doctus, poeta genuinus și poeta vates*. Deseori, în *Jurnal*, s-a putut observa cât de complexă este personalitatea sa. Poetul practică metoda autocontemplării sugestive, care amintește de „culmile disperării” cioraniene („neputința de a fi”, „ispita de a exista” etc. etc.), și recurge, frecvent, la grila „de ce-ului”: „Este foarte greu, e chinuitor să trăiești, în orice clipă, la limită. Purtând mereu în minte și-n suflet întrebarea: De ce? Orice fapt, orice gest, orice faptură trec prin această grilă. Imposibilitatea de a pricepe sensul vieții și al morții mă apasă în continuu, ca o boală. Zi de zi. Clipă de clipă. Și în somn și în stare de veghe, fie că se exprimă sau nu cu limpezime. E un morb subconștient, un dat, un fel de tiran lăuntric, ce-mi colorează și-mi direcționează existența. Dar este conștientizat mereu, tulburându-mă și mai tare, răpind realitatea ambianței, plasându-mă într-un vis tragic și absurd. Sufăr. Scrisul meu este, în întregime, expresia acestei suferințe. Dar scrisul se duce în lumea lui, suferința rămâne. Rămân singur, cu acest zid în față, un zid de care mă izbesc, zi și noapte. De aceea, uneori, schițez mici evadări în derizoriu. Ca să uit. Dar nici atunci nu pot uita pe de-a-ntregul. Revin în lumea întrebărilor fără răspuns, în lumea fără milă și fără înțelegere. Treptat, pe măsură ce forța dorințelor trupești se diminuează, sporește acest simțământ al nimicniciei” (p. 265). Despre o asemenea fugă abisală, Eugen Dorcescu vorbește expresiv în lirica sa: „... Fug. Mă afund în peștera sufletului,/ în grota lui nesfârșită./ Alerg tot mai adânc. Să uit, să nu-mi/mai aud/ eul empiric, trupesc, rămas la intrare,/ să nu-l mai aud cum vomită” (*Abaddon*, 23). Cetatea, altădată iubită și cântată în poeme memorabile (cf. *Agonia caniculei*, carte scrisă în anii 1981-1982, dar apărută în 2019), este căzută în dezmaț și păcat, împânzită de grosolănie, hoție, minciună și perfidie: „Lumea în care ne mișcăm e un coșmar. Orașul vuiuște de înjurături și de obscenități, foșgăie de libărci, de câini vagabonzi, de hoți, duhnește a minciună și perfidie” (p. 307).

„Sentimentul inutilității”, statutul de victimă într-o „lume imbecilizată” (p. 306) par a fi augmentate pe un fond pesimist, dar nu este așa, căci la finele tuturor frământărilor sălășluiesc nădejdea, credința și iubirea – prin *Yah Elohim*. Naratorul, ca și poetul, este sfâșiat de o continuă luptă dintre „carne și duh”: „Și acum trupul își cere, adesea vehement, drepturile lui. Lupta dintre carne și duh a fost și a rămas foarte dură, în ce mă privește. Dar mi-e silă. Suntem o specie degradată” (p. 334). V. și: „Cineva în carne și duh te desparte,/ purtându-te așa, ființă duală, devorată/ de chin, dezbinată în sine, zi de zi,/ pân’ la moarte” (*Abaddon*, 25). Acesta este un adevăr. Unul dintre acele adevăruri cardinale, pentru care scrie Eugen Dorcescu.

În ultimul capitol al *Jurnalului*, *Havel havalim* (ebr. *Havel havalim* „Deșertăciunea deșertăciunilor”), perspectivele profesionale par a fi altele. Scriitorul se angajează la edituri particulare: redactor-șef la Amarcord; între timp, lucrează și la Excelsior. Cu toate acestea, „cutremurările” sufletești sunt tot mai pregnante, *isihasmul* devine o stare mereu mai necesară, sihăstria începe să fie un *modus vivendi*, iar ascetismul ocazionalizează noile trăiri mistice ale poetului. Tonul sentențios este tot mai pregnant: „Fără Dumnezeu, nu însemnăm nimic, dar absolut nimic. Pulbere, cenușă cosmică, aneantizare. «Astral gunoi», cum spunea Alexandru Philippide” (p. 424).

Îngerul Adâncului are, la fel ca și poezia dorcesciană, gravitate, poartă pecetea profunzimii și afirmă posibilitatea mântuirii prin *Cel ce este*. Fapt care anulează pesimismul și aduce în prim plan orizontul *salvării*. Nenumăratele lecțiuni biblice îi confirmă autorului tăria credinței, convingerea că omul este o ființă destinată nu morții, ci mântuirii. „Eu am murit acestei lumi” (p. 526) reprezintă declarația unei morți simbolice. Urmată de renaștere într-o ordine superioară, metafizică. În subtextul enunțului „Eu am murit acestei lumi” (p. 526) recunoaștem referința la lumea fizică și detașarea filosofico-spirituală

a poetului de tarele acesteia: de politicianism, mercantilism, parvenitism, ipocrizie, impostură și, nu în ultimul rând, de păcat. „Ne revedem după Apocalipsă?” se întreabă poetul, în cele din urmă, sugerând că nu s-a rupt cu totul de semeni și că speră în izbăvirea lor. E timpul să ne punem și noi această întrebare. Fiindcă, așa cum observa Mirela-Ioana Dorcescu, îngrijitoarea acestei ediții, în prefața intitulată *Opera totală*, „Îngerul Adâncului are caracter formativ. Este o carte de învățătură. Pilduitoare” (p. 18).

O carte unică, adăugăm noi, o carte nobilă, salubră și temerară, o cronică (în sfârșit!) sinceră, neșablonardă, lucidă, inteligentă a epocii postdecembriste, o carte de mare literatură, cu un teribil suflu ideatic, spiritual și stilistic, în peisajul confuz, adesea trivial și „mălăieț”, al literelor române actuale.

* * *

TALENT ȘI ERUDIȚIE

Profesoară, scriitoare și cercetătoare avizată, Mariana Anghel este prezentă cu articole, cronici, eseuri și studii în publicații precum: „Portal Măiastra”, „Actualitatea literară”, „Armonii culturale”, „Gândacul de Colorado”, „Timișoara”, „Luceafărul” etc. De-a lungul vremii, a tipărit și un număr de cărți: *Anotimpurile copilăriei* (Ed. Eurostampa, Timișoara, 2019), *Mozaic de gânduri, printre rânduri* (Ed. Waldpress, Timișoara, 2019), *Viață și operă. Dialog cu poetul Eugen Dorcescu* (Ed. Eurostampa, Timișoara, 2022), iar, mai recent, un volum important, intens comentat: *Încercare asupra operei lui Eugen Dorcescu (și alte eseuri)* (Editura Waldpress, Timișoara, 2024), volum care își propune să aprofundeze, atât literar, cât și spiritual, universul conceptual, existențial, estetic și mistic dorcescian. Autoarea recurge la instrumentele criticii academice, ale criticii tematice și stilistice,

extinzând, deseori, analiza spre motivațiile abisale, existențiale, ale textului cercetat, ceea ce o determină să recurgă, cu abilitate, și la serviciile psihocriticii.

Mariana Anghel își începe demersul cu un studiu asupra *Psalmilor*, tratând atât istoria și semnificația lor, cât și prezența lor în literatura română. Poziționarea psalmilor în incipitul cărții implică și o laudă adusă Divinității, având în vedere semnificația ebraicului *Tehilim*: „Cartea Psalmilor, numită în ebraică *Tehilim*, reunește în special cântări de laudă, de slavă aduse lui Dumnezeu. Pe lângă acestea, Psalmii de pocăință, rugăciuni de iertare sau de mulțumire” (p. 9).

Mariana Anghel analizează *Biblicele* lui Eugen Dorcescu, o antologie (ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021) cuprinzând *Psalmii în versuri*, *Ecclesiastul în versuri*, *Pildele în versuri*, *Rugăciunea regelui Manase în versuri*, plus o secțiune de poeme originale și foarte utila *Mărturie a stihuitorului*. În viziunea autoarei, volumul *Biblice* oferă lectorului, la nivel tematic și conceptual, axioma teologică ce evocă comunicarea omului cu Dumnezeu: „Axioma teologică privind posibilitatea comunicării omului cu Dumnezeu traversează Scripturile vechi și noi și postulează că limbajul omului este un dar divin” (p. 20).

Analizând modul în care Eugen Dorcescu a versificat aceste cărți poetice și sapiențiale ale *Sfintei Scripturi*, Mariana Anghel afirmă că poetul, prin credința, truda și smerenia sa, a dobândit har și un loc în „poporul lui Dumnezeu”: „În năzuința sa cu toată ființa spre dumnezeire, poetul și-a căutat în Scripturile Sfinte un loc în poporul lui Dumnezeu și s-a dezvăluit pe sine ca un poet al transcendenței” (p. 45). Autoarea îmbogățește analiza literară cu enunțuri înnobilate de înțelepciunea *Ecclesiastului*: „Învățătura, căutarea înțelepciunii și întreaga trudă a insului în viață sunt vanități, concluzionează

Ecclesiastul, câtă vreme cunoașterea omului este limitată, iar viața lui pe pământ este scurtă, plină de osteneli și de zbuțum” (p. 48).

Trecând de la poezie la eseistica lui Eugen Dorcescu, Mariana Anghel se dovedește o fină cunoscătoare a procedeelelor hermeneuticii. Vede în *Hic sunt leones* (Editura Waldpress Timișoara, 2023) atât o culegere amplă de eseuri critice, filosofice și artistice, cât și un discurs interpretativ, existențial, vizând destinul ființei care „și-a ratat șansa” (*id est* omul): „un tom maiestuos, pe măsura unora măcar dintre scriitorii interpretați în paginile sale și, poate, mai cu seamă, pe măsura temelor de reflecție, subiacente traseului interpretativ” (p. 149).

Autoarea dedică un studiu atent și poeziei mistice dorcesciene originale, aplecându-se asupra operelor *Aproapele. 111 psalmi și alte poeme* (2022), *Leviatanul* (2022) și *Miozotis* (2023).

În analiza volumului *Aproapele. 111 psalmi și alte poeme*, Mariana Anghel surprinde esența discursului liric în meditația asupra condiției umane: „Condiția umană, în toate ipostazele ei, este arhitema psalmilor dorcescieni, căreia i se subsumează interesante subiecte. Astfel, întrebării *ce este omul?*, prezentă ca un laitmotiv în cărțile didactico-poetice ale *Bibliei*, îi găsim corespondente incitante în poezia lui Eugen Dorcescu, prin raportarea omului la înălțimea chemării la care el nu a putut să se ridice” (p. 76).

Din *Leviatanul*, Mariana Anghel reține, prioritar, forța vizionară a poemelor. Astfel, servindu-se și de uneltele semioticii literare, abordează în profunzime poemul *Nunc stans 12*, observând în rugăciunea dorcesciană o experiență similară celei a misticilor: „Dialogul apofatic cu Ființa, în rugăciune, este transcris în termeni poetici, amintind de experiențele misticilor. În această stare de simțire a Prezenței, se risipesc toate neliniștile și îndoielile, iar sufletul este copleșit de bucurie și har” (p. 100). *Miozotis*, inclusiv (și mai ales)

poezia cu același nume frapează prin adâncimea și originalitatea meditației și simțământului existențial-erotice, prin abisala sinteză dorcesciană *EROS-THANATOS-AGAPE*.

Mariana Anghel încheie volumul cu o *Addenda*, în care analizează poezia Zoiei Elena Deju, *La Ghetsemani*, amplul tratat despre metaforă al Mirelei-Ioana Dorcescu – *Semiotica metaforei. Inducția metaforică în poezia românească* și, nu în ultimul rând, poezia celebrului scriitor și profesor spaniol Jaime Siles, în traducerea lui Eugen Dorcescu.

Încercare asupra operei lui Eugen Dorcescu (și alte eseuri) se impune ca o contribuție esențială la cunoașterea, în profunzime și în extindere, a creației lui Eugen Dorcescu, alături de amplele și esențialele exegeze ale Mirelei-Ioana Dorcescu, de extraordinarele eseuri ale lui Zenovie Cârlogea și de excelentul volum *Eugen Dorcescu – un écrivain pas comme les autres* al Silviei-Gabriela Almăjan. Dotată cu o inteligență superioară și cu o fină intuiție critică, bună cunoscătoare a umanioarelor, dar și a vastului domeniu teologic, Mariana Anghel se poate apropia cu îndreptățită îndrăzneală de opera dorcesciană, care, prin densitate ideatică, elan mistic și substanță scripturistică, adânc și îndelung asimilată, descurajează critica pedestră, atee, străină de lumea spiritului. Textul Marianei Anghel este fluid, are substanță și continuitate. Capitolele comunică între ele ca într-un sistem autonom, de sine stătător.

*

Încercare asupra operei lui Eugen Dorcescu nu este doar o „încercare”, așa cum sugerează titlul volumului, ci o strălucită izbândă, o carte de hotar în traseul ascendent și cumulativ al cercetării universului artistic dorcescian. În context cultural, *Încercare asupra operei lui Eugen Dorcescu* este o consecință a activității Școlii de literatură „Eugen Dorcescu - 80”, care a luat naștere la Timișoara, în urmă cu aproape patru ani, și care, cu valori și repere literare bine definite, se impune,

treptat, în literatura timișoreană și națională, ca școală formatoare de redutabile talente (Cf. Monica M. Condan, *Bilanț după trei ani rodnici*, „Coloana Infinitului”, Anul XXVII, nr. 130/ 2024, p. 32-64).

* * *

„PRIMUL ȚIPĂT”

Profesoară, prozatoare, poetă, membră a Ligii Scriitorilor din România, membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și Director al revistei „Vatră almăjană”, Mariana Pășlea debuta în 2017 cu un consistent volum de poezie de peste 300 de pagini, intitulat simbolic *Dragoste târzie* (Timișoara, Editura Mirton, 2017). Depășind emoțiile debutului, poeta din Bozovici își precizează universul, publicând pagini inedite de versuri, care ne vorbesc despre dragoste, familie, copilărie, moarte, bucuria prezentului – deci viața însăși. Însă, cel mai mult, Mariana Pășlea relevă chiar dragostea sa târzie – Poezia. *Primul țipăt* (Caracal, Editura Hoffman, 2020) evocă o astfel de dragoste, nu târzie, totuși, aș adăuga, ci existențială. Prefațat de Mirela-Ioana Dorcescu, volumul amintește de „substanța afectivă a acelor poeme de debut, gestația elementului autobiografic, pendularea între *la joie de vivre* și simțul acut al morții” (p. 5). Poezia Mariane Pășlea comportă acea fidelitate față de iubirea familială (storghe), jocul de-a poezia (ludic) și (auto)ironia. Completând aceste registre, universul poetic înregistrează și apariția poeziei grave: poeme existențiale, reflexive, sumbre. Autoarea cercetează lumea, se depărtează de ea și se întoarce către sine.

În subsidiarul poemelor, se poate lesne observa melancolia, amplificată de ecoul semnelor thanatice:

„Strident răsună azi în poarta noastră/ Bătăi dinspre apus” (*Apus*);
„ele s-aud mai tare, și la geam” (*Ibidem*); „Visez un prea trist linițoliu (o

fi un vis premonitoriu?” (*Mă îmbie*); „Chipul mi l-am păstrat,/ e acum chircit,/ semn clar al drumului/ spre asfințit” (*Alungă, Doamne!*).

Eul liric, nefericit, contemplă cu teamă ivirea morții, care devine, în subconștientul poetic, o tematică în sine:

„Nu pot alunga din gând,/ C-aș avea la moarte rând” (*M-ascund în nori*). Conjugată pe aceleași cordoane, apare, paradoxal, și teama de viață: „Tămăduiește-mă, Doamne,/ de teama de viață” (*Rugă*). Fiind o tematică în sine, analiza psihologică a thanatofobiei, a disperării, a nefericirii, iterate de eul liric, scoate în relief „impermanența ființei umane” (p. 12). Țipătul, primă reacție a ființei umane la intrarea în lume, se leagă și de durerile facerii, de maternitatea împlinită, biruitoare. Potrivit temperamentului său interiorizat, reflexiv, poeta îl reține din relatările târzii ale mamei sale și îl înregistrează în memoria-i sceptică, deloc triumfalistă: „Mi-a spus [mama]/ cu primul țipăt,/ urechile ne-ai spart,/ da-mi amintesc și azi/ ce mult ne-am bucurat!” (*Primul țipăt*). De aici, începe a se derula existența, viața, cu toate ale sale, glisând, inexorabil, spre exit. Mai întâi, „copilăria copilului universal”, ca să preluăm enunțul călinescian, referitor la opera lui Ion Creangă: „Din cânepă și cârpe,/ Prințese se nășteau/ Și basme fermecate,/ De la noi auzeau.// Iar feți frumoși și zâne,/ Ce-n vizită veneau,/ Mâncau magiun pe pâine/ Și cu noi se jucau” (*Momente de respiro*). Mariana Pășlea își structurează discursul pe axa lineară a timpului, desemnând prima experiență drept formă de cunoaștere – prima zi de școală, primul examen, prima dragoste, primii ani de liceu, primul copil etc.: „... În bănci aurii, de lemn/ Și rostește un îndemn:/ Deschideți abecedarul!/ El vă este, astăzi, darul,// Ce vă-nvață să citiți,/ Să scrieți, isteți să fiți./ Spre basme-aurite porți,/ Vă va deschide la toți” (*La școală*); „Dau examen de-absolvire.../ Primul e din viața mea!/ Plină-s de nedumerire:/ Oare în ce o consta?!” (*Examen*); „Nici bacovieni, nici prea răsfățați,/ N-au fost, pentru mine,

anii de liceu,/ Tocmai de aceea, vă spun, ca la frați,/ Că, de ei, cu drag,
voi vorbi mereu!" (*Anii de liceu*); „Printre cele care-n viață,/ Niciodată
nu se uită,/ Prima dragoste rămâne/ Așezată-n cap de listă!// C-am
primit primul sărut,/ Într-o seară înstelată,/ Pot să jur că n-am uitat,
Nici nu voi uita vreodată" (*Prima dragoste*); „Într-o zi de iulie torid,
Într-un orașel cu oameni faini,/ Întrebați de un «primar gravid»/
Am spus «da» și-am spus-o pe mulți ani!// Două drumuri s-au unit
atunci,/ Contopindu-se în unul lat,/ Iar, după un an, primul dintre
prunci,/ Ne-a legat mai strâns! Nescris contract!" (*Am spus „da”!*). Să
nu ne înșele aparenta naivitate a stihurilor. Sub zâmbet, se ascunde,
strânsă în sine, disperarea. Sub rememorarea senină, palpită angoasa.

În fața valurilor vieții, Mariana Pășlea își are nădejdea și ruga
în Dumnezeu, care îi aduce lumină, odihnă și alinare: „Alungă,
Doamne,/ cu puterea Ta,/ abisu-ntunecat,/ ce rob mă vrea,/ slugă a tot
ce este.../ ca să fie,/ vasal înveșnicit,/ îndestulând,/ a chipului trufie.../
Redă-mi, Tu, Doamne,/ miezul de lumină,/ când, bulgăre de tină,/ mă
frământai,/ cu gând că voi avea/ și chipul, și asemănarea/ Ta!" (*Alungă,
Doamne!*). Eul liric conștientizează trecerea nemiloasă a vremii, trecere
ce își lasă amprenta, deopotrivă, pe suflet și pe chip. Poeta privește în
sine și se privește în oglindă. Această înstrăinare, această dedublare,
această multiplicare a eului conferă vieții o perspectivă halucinatorie,
ce creează, placată pe bonomia discursului, o apreciabilă tensiune
lirică. Remarcăm, așadar, locul și importanța oglinzii în acest univers
estetic. Privindu-se în oglindă, poeta, în singurătatea ei absolută,
acceptă (și nu poate accepta) efemeritatea trupului adamic: „Ea nu știe
că spre mine,/ Eu îndrept un zâmbet silit,/ Că-n ea nu mă recunosc/
Nu i-am dat de bănuț!// Dar nu ridurile _adânci/ Mă deranjează atât/
Ci, din ochi, lipsa luminii/ Îmi pune un nod în gât" (*Constatare!*). La
senectute, Mariana Pășlea își mărturisește, cu feminitate și virtute,
marea dragoste târzie – Poezia: *ars vivendi, ars moriendi, ars amandi*:

„A rămas esența/ Și-n vers am cuprins-o/ C-un gând am aprins-o/ Și,
astăzi, declar/ (nu la primărie!)/ Că vreau să se știe/ Că m-a încercat/
La final de viață,/ Dragostea târzie,/ Pentru poezie!” (*Poezie, dragoste
târzie!*).

Pe alocuri, vocea lirică articulează proiecții tip tabloid, de un pitoresc pur: „Toamna, buna pictoriță,/ A-mbrăcat astăzi alțiță/
Pictată cu mâna ei,/ Înmuiață-n funigei...// Pe fond verde, de brocart/
Talentata a pictat/ Iederă roșu-carmin,/ Accesoriu clandestin/ Dar
expus ostentativ,/ De jur împrejur, lasciv,/ S-ascundă lujeri uscați,
De brumă asasinați!” (*De toamnă...*). Ființa lirică, aflată la senectute,
cu o viață trăită, plină de „sens și țel” (Eugen Dorcescu), se teme atât
de moarte, cât și, paradoxal, de viață. Eul liric cere Atotputernicului
tămăduire, lumină și uniune în spirit: „Tămăduiește-mă, Doamne,
De teama de viață,/ Reașază-mi/ Lumina speranței,/ Pe față,/ Să pot
crede că ești,/ Să pot simți că sunt,/ Umbra gândului tău,/ Cel dintâi,
Pe pământ!” (*Rugă*). Eul liric „suferă de prea mult suflet”!

Ezitatea (mai mult sau mai puțin mimată) între un hedonism decent și teama (nevindecată) de moarte generează, dar și subminează, jovialitatea poetei:

„Umplusem cu vârf două pahare,/ Pentru ea, cuvinte, pentru
mine, vin./ Și mă-ntreb acum, cu mirare:/ Din greșală, n-om fi făcut
schimb?” (*Speranță beată!*).

Trăind, chipurile, asumată și implicată în prezent, Mariana Pășlea declară că n-ar fi preocupată de trecut, căci nu se poate întoarce înapoi; nici de ziua de mâine, căci ce-i scris omului numai Dumnezeu cunoaște: „Habar n-am... ce o fi mâine,/ Nici nu cred c-aș
vrea să știu.../ Și stelele-ntr-un târziu,/ Adorm. Treze n-or rămâne,//
Să vadă de-n zori de zi/ Vor fi nori pe cer, sau dacă/ Soarele va luci,
parcă./ De dorul lor, s-ar topi” (*Și, în rest, pace!*). Dar, spre meritul său și al poeziei sale, exact ce se ocultează la suprafața discursului

se exprimă în subtext: misterul de nepătruns al existenței noastre în timp și în spațiu.

Autoarea, o bună cunoscătoare a literaturii mari, apelează, pare-se, instinctiv, la mentalitatea clasică și urmează îndemnul horațian: „Să nu ghicești din cifre, să afli nu e bine/ Ce hotărât-au zeii cu mine sau cu tine:/ Mult mai ușor răbda-vom de zile mai avem,/ Sau ultima-i zăpada pe care o vedem./ Fii înțeleaptă, -n cupe prefiră-acum licoarea,/ Pe stânci tireniene a ostenit și marea;/ Speranța e departe, prezentu-a și trecut,/ Cât stăm de vorbă, timpul fugit-a nevăzut./ Tu prinde bucuria de azi, pe care o vezi,/ În viitor e bine prea mult să nu te-ncrezi” (*Ad Leuconoen*).

Poate că, într-adevăr, un *poeta genuinus* este, măcar până la un punct, făuritorul propriului destin: „Între alb... și negru, viața/ Poate-avea ce nuanță vrei,/ Dacă n-o să-i lași pe alții/ Să ți-o coloreze ei!!/ Cu un zâmbet dezmierdat,/ Înflorit pe chipul tău,/ Poți alunga, hăt departe,/ Ceața zilei, gândul rău” (*Între alb... și negru...*).

Sub imperativul aceluși vergilian *tempus irreparabile fugit*, universul poetic al Mariane Pășlea este supus curgerii, zborului, goanei spre necunoscut: „Te poartă pe-a lui aripă”: „Bidiviu neîmblânzit,/ Timpul, nu stă-n loc o clipă,/ Ori ești trist, ori fericit,/ Te poartă pe-a lui aripă (...) Doar o clipă se-odihnește,/ La vremea copilăriei,/ Prea grăbit să te alunge/ Înspre vămile pustiei!” (*Timpul*).

„Ce bătrân și ce viclean e timpul!” l-am auzit, odată, murmurând, pe poetul Eugen Dorcescu.

Mariana Pășlea poate fi încadrată, credem, în categoria de *poeta genuinus*, drept mărturie stând volumele publicate. *Primul țipăt* scoate în relief jovialitatea, meditația de intenție și factură existențială, confruntarea senectuții, drama ființei („O apreciază cantitate de ființă” – Eugen Dorcescu). Pe alocuri, autoarea pare a uita de întrebări și incertitudini dureroase, se lasă în seama jocului, a elanurilor

pitorești, își amintește cu drag de părinți, de bunici, de copilărie, se întoarce la ei, însă forța lirică, aici și pretutindeni, este dată de înfiorare, de reflexivitatea gravă, bine ascunsă, bine moderată, care îl învăluie treptat pe cititor și i se fixează, ca o aură crepusculară, în memorie.

SEMIOTICA METAFOREI – O ÎNSEMNATĂ CONTRIBUȚIE EXEGETICĂ

Semiotica metaforei. Inducția metaforică în poezia românească este un nou volum al Mirelei-Ioana Dorcescu, apărut la Editura Eurostampa din Timișoara, la finele anului 2022. Un tratat, aș putea spune, promovând un model de analiză foarte atent realizat. Coperta aleasă de autoare, *Școala din Atena* (Rafael, frescă, domeniu public) pare o invitație la izvoarele teoretice ale metaforei.

Volumul se dedică lui Eugen Dorcescu la 80 de ani. Și dedicația nu se justifică doar prin faptul că scriitorul este soțul autoarei. Domnia Sa este și mentorul acesteia. După un *Argument* în care Mirela-Ioana Dorcescu sugerează un nou mod de abordare a metaforei, autoarea mărturisește, între altele, că a pornit pe acest drum cucerită fiind de teoria inducției metaforice a lui Eugen Dorcescu. Totuși, informația ce ne-o furnizează despre metaforă nu se oprește la fenomenul inducției, care are drept consecință expansiunea metaforei vii până la acapararea unui discurs poetic. Complexitatea figurii permite o serie de alte perspective de studiu. Astfel, primul capitol, *Abordarea teoretică a metaforei*, reunește cele trei direcții după care se ghidează o semiotică a metaforei, și anume: cea semantică, cea sintactică și cea pragmatică. Cel de-al doilea capitol, *Tipuri de metafore*, poate fi considerat un tratat despre stil, în condițiile în care metafora, figura

figurilor, își revendică, cu îndreptățire, întreg domeniul stilistic. Taxonomiei metaforei i se rezervă trei subcapitole: *Metafore de uzaj vs. metafore poetice; Metafore în structuri sintactice simple și metafore în structuri metaforice complexe; Metafore plasticizante vs. metafore revelatorii*. În asemenea opoziții, este ilustrată tipologia metaforei, în cele mai mici amănunte, pe baza unor poeme aparținând liricii bacoviene, bliagene, eminesciene, dorcesciene, nichitastănesciene, argheziene, voiculesciene etc.

Originalitatea concepției transpare abia la începutul capitoului al treilea. Mirela-Ioana Dorcescu se orientează în noua lucrare după *Inducția metaforică în concepția lui Eugen Dorcescu*: „Teza inducției metaforice, o contribuție românească remarcabilă în metaforologia ultimului sfert al secolului XX, ilustrează complex viabilitatea metaforei în *poiesisul* discursiv. Plasată în contextul teoretic expus în prima parte a lucrării și aplicată nuanțat în analiza structurilor metaforice din lirica românească, această teorie își va dovedi eficiența în analiza productivității nelimitate a metaforei poetice. Pentru noi, inducția este cheia tratării metaforei drept acțiune discursivă majoră, de amploare variabilă, întotdeauna modelatoare de discurs poetic și, uneori, identică acestuia” (p. 189).

Termenul de *inducție* este întâlnit atât în științele exacte (matematică, fizică), precum și în filosofie, mai nou, chiar în poetică, și, oriunde, privește relația între entități. Provine de la verbul *a induce/ a influența* (cf. și lat. *inductio*). Inducția matematică, numită și raționamentul prin recurență, reprezintă o modalitate de demonstrație utilizată pentru a stabili dacă o anumită propoziție este valabilă pentru un număr nelimitat de cazuri, contorul cazurilor parcurgând toate numerele naturale. Și în filosofie, inducția implică o generalizare, manifestată dinspre elementul inductor spre elementele induse. Eugen Dorcescu aduce în poetică acest nou concept. Iar Mirela-

Ioana Dorcescu, decizând să îl preia în studiul metaforei, îi lărgeste sfera de aplicabilitate, în plan gramatical (vorbind și despre inducția metaforică adverbială) și în plan discursiv (demonstrând că inducția metaforică justifică, în anumite situații, semnul de egalitate dintre metaforă și discursul poetic). Mergând pe urmele Maestrului Eugen Dorcescu, Mirela-Ioana Dorcescu arată că problema inducției metaforice nu se restrânge la relația dintre o metaforă substantivală și una adjectivală sau verbală, ci implică și relația dintre o metaforă verbală și una adverbială, tip: „... pletele-i curg râu”, privind, deci, atât grupul nominal, cât și cel verbal din enunțul poetic.

Cu talentul ei didactic, ajunge să explice foarte clar modul cum funcționează această inducție metaforică în registrul poeziei. Asemenea inducției matematice, inducția metaforică presupune o acțiune de compatibilizare semantică la nivelul contextului. În logica matematică, inducția este subsidiară teoriei grefei. În textul poetic, inducția implică toate nivelele sale constitutive: semantic, sintactic și pragmatic. Convergența spre această complexitate a fenomenului inducției ambele modele ale metaforei oferite de Eugen Dorcescu; „modelul formal (elaborat integral în *Metafora poetică*, 1975) și modelul semantic (inițiat în *Metafora poetică* și completat în anii următori, în articole publicate în reviste și în volume colective de poetică). Finalmente, unele dintre aceste studii, datând din perioada la care ne referim (deceniile 8-9 ale secolului trecut), au fost reunite în cartea *Poetica non-imanenței* (București, Ed. Palimpsest, 2009)“.

Mirela-Ioana Dorcescu a observat că în *Metafora poetică* relația semantico-stilistică dintre metafora-substanță și metafora-acțiune atinge părțile principale ale propoziției: subiectul și predicatul. Iată la ce concluzie a ajuns Poetul în 1975: „Numim inducție metaforică atracția semantico-stilistică exercitată de substantivul metaforă asupra verbului de care este legat printr-un raport gramatical

oarecare, atracție în urma căreia verbul însuși se metaforizează (1975: 51)”. Eugen Dorcescu a analizat astfel câteva construcții metaforice aparținând unor poeți români: Lucian Blaga, Al. Philippide, Tudor Arghezi, unde se poate observa cu ușurință că verbele sunt induse de metafore substantivale: „Când trec punțile de somn” (L. Blaga), „Mai ard și-acum făcliile latine” (Al. Philippide), „Cu o pensulă de zdreanță/ A vopsit-o cu faianță” (T. Arghezi).

Este interesant de menționat că Mirelei-Ioana Dorcescu i-a atras atenția faptul că metafora substantivală determină apariția unor metafore substantivale din câmpul său semantic. Acestea din urmă poartă denumirea de grefe. Extrase din câmpul semantic al metaforei substantivale nucleu, grefele sunt doar substantivale: „îmi pare/ că sunt o stalactită într-o grotă uriașă” (L. Blaga, *Stalactita*).

Pentru a motiva aprofundarea analizei grefelor, autoarea apelează tot la Eugen Dorcescu: „...epitetul și verbul exprimă însușiri ale substanței, în vreme ce grefa este ea însăși substanță. Metaforele verbale și adjectivale rămân atașate de substantive printr-o adecvare logică, pe când grefele reprezintă extinderea substantivului în propria zonă semantică. Asocierea calității și acțiunii la substanță se face prin inducție, prin contaminarea textului, este ulterioară; grefele nu sunt atrase din afară spre substantiv, ci cresc dinlăuntru său” (1975: 62). Relația cu grefele se întemeiază pe aceeași schemă ce diriguiește relația metaforei substantivale centrale cu cele verbale, adjectivale sau adverbiale induse. În cele din urmă, grefa este tot o formă de inducție. Mirela-Ioana Dorcescu alătură grefele inducțiilor atunci când tratează discursivitatea metaforei vii.

În discursul poetic, inducția joacă un rol esențial în abordarea dinamicii sensurilor figurate. Sensul figurat al metaforei nucleu se prelungește din aproape în aproape, fie prin inducții, fie prin grefe. În subcapitolul al doilea, intitulat *Dezvoltarea tezei inducției metaforice*,

Mirela-Ioana Dorcescu a realizat analize cuprinzătoare, mergând mai departe de teoria inducției metaforice a lui Eugen Dorcescu, aducând în discuție și componenta pragmatică, alături de cea sintactică și semantică, la care s-a rezumat mentorul său.

Un foarte important punct de întâlnire între maestru și discipol îl reprezintă *Inducția metaforică în construcția simbolului artistic*. A vorbi despre construcția simbolului artistic, în viziunea lui Eugen Dorcescu, înseamnă a urmări modul în care substantivul-metaforă centrală poate dinamiza, prin inducție și greță, atât forma artistică a discursului, cât și structurile semiotice, care concurează, prin impact, efectele sintaxei poetice. Autoarea s-a orientat după definiția simbolului artistic formulată de Eugen Dorcescu: «simbolul este expresia lingvistică a unei realități antropo-cosmice, a unui veritabil antropos-ergon» (E. Dorcescu, 1978: 47), definiție omologată de cunoscutul semiotician Ivan Evseev, în lucrarea sa teoretică de căpătâi, intitulată *Cuvânt – simbol – mit* (1983).

În capitolul următor, *Dinspre metaforă spre simbol. Rolul inducțiilor metaforice și al grefelor în realizarea simbolului artistic*, se menționează că inducțiile metaforice și grefele prezente în structura simbolului artistic reflectă saltul de la sintaxa și semantica textuală la sintaxa și semantica simbolică. Profesoara noastră de semiotică se simte în largul său, identificând și interpretând unele simboluri în care umanul, integrat în ambianța versului, se contopește într-o unitate semiotică cu non-umanul. Domnia Sa a clasificat exemplele alese, în funcție de structura ontologică a simbolului nou creat:

<uman> – <obiectual>:

În poemul lui Radu Stanca *De n-ar fi decât visul...*, autoarea a identificat simbolul mixt femeie/ iubită-cupă, pentru care există o tradiție în poezia universală, după cum rezultă din profundele versuri ale lui Omar Khayam: „Iubește-mă acum, căci anii de

năzuinți ne-or pune frâuri,/ Iar zilele vieții noastre se duc ca undele pe râuri/ Și trupul tău ce-mi este astăzi cel mai dorit dintre limanuri/ Va fi un biet urciur din care vor bea drumeții pe la hanuri” (p. 246).
<uman> – <stihial>:

Tot la Radu Stanca, de această dată într-un poem în care crudul adevăr istoric se îmbină armonios cu fantezia: *Lamentația Ioanei d’Arc pe rug*, Mirela-Ioana Dorcescu observă în amănunt și consecințe rodul artificului, al ficțiunii: „Într-o imagine simbolică, mimând scenografia autentică prin semne iconice, pedeapsa capitală aplicată Ioanei d’Arc se înfățișează ca o scenă erotică pe rug, mai mult, ca o nuntire, sugerată de indicele «alb inel». Iluzionarea este... adevăr literar. În plan metaforic, iubitul-foc, dezlănțuit, sub presiunea patimii imense, își devoră mireasa:

«Și, în curând, flămând, iubitul meu,
Întâiul meu iubit, fără să știe,
Mă va cuprinde-atât de mult în el,
Încât nu va putea să mai despartă
De trupul lui pe-al meu – și-n alb inel
Mă va iubi fum zvelt și ceață moartă»” (p. 250).

<uman> – <vegetal>:

În cadrul acestui segment, autoarea a observat că nu de puține ori omul este asociat pomului. Numeroase aspecte semiotice comune generează o asemenea întrepătrundere de entități. Astfel, a ales spre analiză Psalmul *Tare sunt singur, Doamne...*, unde simbolul mixt <uman> – <vegetal>, în varianta de sinteză om-copac, este o performanță argheziană.

<uman> – <animal>:

Tot în poezia lui Tudor Arghezi, mare iubitor de câini, ca și Ion Barbu, în *Câinele sufletului*, inducția metaforică și grefele servesc zămislirii unui simbol poetic compozit: suflet de om-câine/câine - suflet de om:

„Sufletul meu e câine credincios
L-am dezlegat adeseori din lanț,
Adeseori din cușca lui l-am scos
Și l-am târât până la șanț...”

Comentariul autoarei este o excelentă demonstrație hermeneutică. Tot aici își face loc simbolul *eu-lup*, din ciclul avataric al poetului Eugen Dorcescu:

„Înaintam în negură. Eram
Ființa care-mi seamănă. Și care
Se recunoaște-n sine. Cum un ram
Își recunoaște umbra plutitoare.

Și-am tresărit simțindu-mă. În trup
Eram cu mine însumi împreună...
(Când m-am trezit, alătura un lup
Se oglindea în Râul alb și-n lună)”.

< -/+uman> – <-/+lume>:

Ultimul simbol artistic mixt analizat reprezintă un component al fenotextului ce nu mai are nevoie de o analiză semantică de tip generativ. Poezia lui Nichita Stănescu, al cărei limbaj modern implică și crearea de lexeme surprinzătoare (v. ochi-timpan, om-fantă), oferă direct simbolul spre analiză. Crearea acestui simbol îl înnobilează pe marele poet:

„Omul-fantă vine și vede.
Nu se știe dacă între ochiul lui
și ochiul lucrurilor
există vreun spațiu pentru vedere.
Retina omului-fantă e lipită
de retina lucrurilor.

Se văd împreună, deodată,
unul pe celălalt,
unii pe ceilalți,
ceilalți pe ceilalți,
Nu se știe cine îl vede pe cine.
Nu e loc pentru semne,
pentru direcții.
Totul e lipit de tot.
[...]
Totul e lipit de tot;
pântecul de pântec,
respirația de respirație,
retina de retină”.

Mirela-Ioana Dorcescu concluzionează: „Oscilând între minus și plus, între nimic și tot, omul-fantă este o monstrozitate, o sinteză a tuturor eventualităților ce amenință, la extreme, omul contemporan” (p. 266).

Ceea ce aduce nou la teza inducției metaforice e cuprins în capitolul al V-lea, intitulat *Completări la teza inducției metaforice: Metafora adverbială. Inducția metaforică în cadrul grupului verbal*. La metafora adverbială din limbajul comun s-a referit și Pierre Fontanier, dar, după știința noastră, aceasta nu a fost abordată în limbajul poetic. Cu siguranță, nu din perspectiva inducției metaforice.

„Centrii grupurilor nominal și verbal induc metafore; determinanții lor sunt metafore induse. Metafora adverbială se află la capătul unei scheme inductive, căci, spre deosebire de metafora adjectivală și de cea verbală, care sunt induse de metafora substantivală (primară), metafora adverbială este indusă de o metaforă secundă (în raport cu cea substantivală, evident). Indiferent de topica metaforelor, un lanț inductiv care cuprinde o metaforă adverbială s-ar reprezenta, ierarhic, astfel:

metafora substantivală

metafora verbală

metafora adverbială”.

Mirela-Ioana Dorcescu se ocupă, deci, de raporturile subtile dintre genotext și fenotext, creându-și instrumentele cu care să opereze în capitolul despre pragmatica metaforei, pentru a demonstra că o metaforă vie are resurse de a constitui coloana vertebrală a unui text poetic sau de a-l lua literalmente în stăpânire.

Autoarea s-a încumetat să ducă mai departe achiziții, idei, eșantioane ilustrative pe tema bătătorită, încă din Antichitate, a metaforei. Ștefan Munteanu afirma în *Limba română artistică*: „...analiza limbii artistice – devenită interpretare stilistică atunci când se aplică LA UN TEXT DAT – este o componentă substanțială a exegezei operei în formele practicate de critica literară”. Analizele metaforelor vii din textele poetice ale unor autori fundamentali din istoria literaturii române contribuie la îmbogățirea exegezei fiecăruia în parte. De aceea, salutăm curajul și strădania Mirelei-Ioana Dorcescu de a elabora un tratat despre metaforă, cercetând ocurența acesteia în operele marilor poeți români.

* * *

DESPRE „BUCURIA TEXTULUI”

„Ziua zilei spune cuvânt, și noaptea nopții vestește știință. Nu sunt graiuri, nici cuvinte, ale căror glasuri să nu se audă. În tot pământul a ieșit vestirea lor, și la marginile lumii cuvintele lor” (*Psalmul 18, 2-5*).

BUCURIA TEXTULUI (Editura Waldpress, Timișoara, 2024) este rezultatul unei severe selecții de analize literare, aplicată

comentariilor semnate de Mirela-Ioana Dorcescu în ultimii opt ani. Recentul volum oferă, cu un acut simț hermeneutic, o perspectivă personală asupra literaturii contemporane din Timișoara și din țară. Complexitatea stilului autoarei reiese din întemeierea cercetării pe pluri- și transdisciplinaritate. Cartea are două părți: I. Poezia (în care se înscriu articolele *Metafizica iubirii*, *Imaginând hotarul de dincolo de hotar*, *Revitalizarea poeziei orfice*, *Un cuvânt despre excelența traducerii*, *Mit și credință în „Apele care ne poartă”*, *În universul rotitor*, *Un discurs liric original – „Pildele în versuri” ale lui Eugen Dorcescu*, *Nora Ferentz și poezia existenței*, *Manierism și gramatică textuală*, *Gravitate și candoare în poezia lui Ticu Leontescu*, *Cântec de dor... major*, *Guillermo Eduardo Píliá – poezia riscului și a biruinței*, *A trăi netrăind...*, *Elegia perennis*, *Poezia lui George Schinteie*, *The Quiet Inquiry*, *Penultimele versuri de dragoste de farmec pline*) și II. Proza (care include *„Rotirea neamurilor” în lectură semiotică*, *Domnița valahă – „persoană umană”*, *Prosa perennis*, *Obiectele memoriei dintr-o copilărie salutară*, *Emilia Lungu Puhalo și Nina Ceranu – scriitoare române de ieri și de azi*, *De la himerele lumii, la fericirea întoarcerii acasă*, *Existențialism în registru baroc: Tiberiu Cercel*, *„Provincia melancoliei”*, *Crepusul la Ullervad. Despre cel „mutat de la noi...”*, *Monica M. Condan și mirajul copilăriei*, *Ratomahia și estetica repulsiei în lectura intertextuală a romanului „Pesta” de Dana Gheorghiu*, *Valsul sângelui – între „a fi” și „a face”*, *Jocul iluziilor și al adevărului*, *Dramele feminității în proza Mariei Pongrácz*, *Despre Ludovica*, *Proza lui Petru Vasile Tomoiagă*, *„Atemporal” – un roman spiritual*).

Modul în care Mirela-Ioana Dorcescu reușește să încante cititorul este de neconfundat: originalitatea și amploarea interpretărilor, detaliul evidențiat, privirea de ansamblu, comparațiile și trimiterile intertextuale, inteligența observațiilor și eleganța expunerii – toate, într-o hermeneutică de înaltă clasă.

În acest florilegiu, în care predomină critica literară, cu deschideri certe spre discipline conexe, precum teoria literară, semiotica,

pragmatica, sintaxa, semantica, stilistica, autoarea impresionează prin calitatea ei de cititor avizat și pasionat al textului liric sau epic. Întregul discurs critic, plin de culorile și de nuanțele interdisciplinarității, vizează fascinația textului, abordat din unghiuri care să îi surprindă aspectele cele mai nobile și mai bine realizate estetic.

Publicate (și dispersate), în cea mai mare parte, în reviste literare tipărite sau online, comentariile literare sunt acum așezate laolaltă, pentru a comunica între ele, într-un discurs critic unitar, consacrat unor texte literare din bibliotecă, mereu îmbogățită, a Mirelei-Ioana Dorcescu.

Se remarcă, pe tot parcursul volumului, căldura aderenței autoarei la textul prezentat, întotdeauna, în lumină favorabilă. Mirela-Ioana Dorcescu se bucură cu adevărat de fiecare text, caută să vorbească numai despre ceea ce îi atrage interesul și admirația, oferă mereu un feedback pozitiv strădaniei scriitorilor de a crea o lume, în poezie sau în proză. Considerațiile sale sunt imediat probate, se derulează pe multiple paliere, între care izbutește să stabilească o deplină armonie. De aceea, citind-o, te înseninezi, „te minunezi și te instruiști”, după cum a observat, cu sinceritate, Monica M. Condan. Cunoștințele autoarei din sfera umanioarelor nu împovărează, ci deschid orizonturi. Metatextul interpretativ, mai degrabă eseistic, se citește ca un jurnal de lectură, scris cu mare plăcere și fără pic de aroganță, cu onestitate și cu un fel al său de dăruire față de text, în particular, și de literatură, în general. Toate eseurile probează trăsăturile menționate.

Totuși, pentru a ilustra cele afirmate, am reținut, aleatoriu, câteva dintre analizele literare din *Bucuria textului*, grupate de Mirela-Ioana Dorcescu în două secțiuni:

Articole despre poezie (2017-2024);

Articole despre proză (2016-2024).

Din articolele despre poezie, ne-am oprit la *Metafizica iubirii*, *Penultimele versuri de freamăt pline* și *Umbra ceasornicului – o poezie răscolită de timp*.

METAFIZICA IUBIRII

Metafizica iubirii este primul articol din *Bucuria textului*. Acesta reprezintă o cronică la volumul de poeme *Iubirile* al Doamnei Elisabeta Bogățan (Timișoara, Ed. Eurostampa, 2018). Autoarea pătrunde cu delicatețe într-un univers liric accentuat spiritual și deslușește semnificațiile adânci ale simbolurilor lirice dintr-un discurs dens și expresiv, uimind prin perspicacitatea cu care își croiește calea înspre un eu poetic feminin, decent și elevat, ale cărui intenții de comunicare le devoalează treptat, cu deferență și finețe. În optica sa, *Iubirile* Elisabetei Bogățan „frapează și impresionează prin amplitudinea spirituală a mesajului central, prin altitudinea estetică, dar și prin rigoarea construcției”. În registrul compoziției poetice, Mirela-Ioana Dorcescu semnalează de la început caracterul bivalent al *Iubirilor*, care comportă atât o iubire transcendentă, înaltă și onorabilă, cât și una lumească: „autoarea confruntă două tipuri majore de iubire, aparent consubstanțiale, dar, în esență, ireconciliabile, între care percepe o falie, generatoare de tensiune: iubirea față de Dumnezeu – unică și salutară – și iubirea lumii – divizată, împovăraătoare, chinuitoare, creând dependență de «idoli» și înstrăinându-l pe om de sine și de Dumnezeu”.

Cel mai mare păcat pe care un om îl poate săvârși este acela de a nu-L iubi pe Dumnezeu, motiv pentru care Elisabeta Bogățan, prin intermediul încifrărilor poetice, îndeamnă la pocăință. Poezia sa are finalitate, este orientată spre un înțeles esențial: evoluția spirituală a eului liric, care își conștientizează dimensiunile rătăcirii în urma

unei dramatice anamneze. „A nu-L iubi mai întâi – adică mai presus de oricine și de orice – pe Dumnezeu înseamnă a încălca o poruncă axială, a comite, deci, un mare păcat. Contextualizarea pe care o realizează artistic Elisabeta Bogățan este edificatoare în acest sens, îndemnând la reflecție, în toate detaliile sale”. Insatisfacția axiologică a eului liric este privită cu înțelegere de Mirela-Ioana Dorcescu, care estimează consecințele ambivalenței pentru o conștiință superioară: „Eul liric se prezintă, la început, ca scindat: pe de o parte, este trup și suflet, iubind plenar tot ceea ce-i oferă existența terestră, chiar dacă are sentimentul iluzoriului și al efemerului; pe de altă parte, aspiră să fie spirit, cu toate că își conștientizează neputința de a accede la iubirea metafizică”.

Rugăciunea aduce alinare și calm. Acest tip de rugăciune este, în subsidiar, o confesiune. Mirela-Ioana Dorcescu vede în căutarea înfrigurată de învingere a constrângerilor ontologice o postulare scripturistică a liricii elevate, întrucât citează din 1 Tesaloniceni 5, 23: „«Însuși Dumnezeuul păcii să vă sfințească pe voi desăvârșit, și întreg duhul vostru, și sufletul, și trupul să se păzească, fără de prihană, întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos»”.

În cea de-a doua parte a volumului, intitulată simbolic *Calea*, poeta imaginează, treaptă cu treaptă, un drum întru mântuirea sufletului. Mirela-Ioana Dorcescu îl tratează din perspectiva simbolisticii itinerarului: *Calea (iter spiritus)*. În plan semantic, se realizează „înaintarea, treaptă cu treaptă (*Mărăcinișurile, Nisipurile, Labirinturile, Mulțimile, Oglinzile sinelui, Ispitele, Cuvântul*)”. Sufletul, aflat pe *iter spiritus*, se înduhovnicește. Se confirmă astfel viziunea lui Eugen Dorcescu, exprimată în *Poetica non-imanenței* (București, Ed. Palimpsest, 2009), potrivit căreia „omul nu este ființă întru moarte, ci întru mântuire”.

Iubirea înaltă ține de puterea de a urmări un ideal, presupunând încredere, tenacitate și decizie: „«și totuși trebuia să merg/ aici era doar foamea/ și setea/ și teama crescând»”, perspicacitate în găsirea drumului drept, salutar: „«lumini fără număr/ aprindeau ireale culori/ în nisipurile/ de sub picioare// zarea mă îmbia/ egală/ din toate părțile/ eram liberă/ să merg spre oricare/ din pleoapele ei/ căzătoare»” și, desigur, solitudine: „«fiecare se avea ca misiune/ pe sine însuși»”.

PENULTIMELE VERSURI DE DRAGOSTE,

DE FREAMĂT PLINE

Volumul analizat, *Penultimele versuri de dragoste*, al cărui autor este Nicolae Turtureanu (Iași, Ed. Junimea, 2014), îi oferă exegetei un palpitant traseu ideatic: cel al unui *animus excelsior*. Pe fondul unei solitudini dramatice, în acest volum se instituie și progresează o relație ternară între suferință, solitudine și duh. La nivelul expresiei intervine jocul lexical, cu repercusiuni spectaculoase în progresia textuală.

Mirela-Ioana Dorcescu include *Penultimele...* în tradiția elegiilor cu temă erotică. Remarcabil este aici ceea ce dumneaei numește *twistul* „suspans”-ului, care survine pe muchia dintre dramatic și epic, descumpănind cititorul: „Tot volumul șerpuieste. Te rătăcește. Te întoarce din drum. Obligându-te să vezi mai mult. Să-ți limpezești gândurile. Să intuiești conexiuni ascunse. Fiindcă *Penultimele versuri de dragoste* sunt astfel plasate în volum, încât să creeze suspans, să mențină, prin baleierile lor ingenioase, nu doar o copleșitoare tensiune lirică, ci și dramatismul tramei epice subsidiare” .

Mirela-Ioana Dorcescu tratează „portanța morții” ca pe un simbol revelator, deslușit, mai întâi, prin joc și (auto)sugestie și apoi

prin semne lipsite de echivoc, care alungă orice „speranță deșartă”, amintind de infernul dantesc, al cărui spirit nu îi este deloc străin eului liric: „Azi nu mai cred în elfi și-n zburători/ care îmi duc iubirea mai departe./ Tot cerul e acum un câmp de ciori/ și fiecare croncăne a moarte”. Mirela-Ioana Dorcescu urmărește un *modus vivendi* împletit cu o *ars moriendi*, într-un topos în care totul e menit să doară.

Elementele de intertextualitate dau o notă specială întregului volum: „«Toată viața am râvnit să fiu singur./ Hristos a Înviat!/ dar tu – nu. Pînă și bătrîna ta mamă/ (cu care am supraviețuit 9 ani)/ s-a dus la loc luminat, la loc cu verdeață,/ unde nu-i întristare nici suspin./ Nu suspin. Dar aveam, de Paști, cui să-i spun:/ Hristos a Înviat!/ Și ea mie: Adevărat a Înviat!/ Acum sunt, cu-adevărat, singur./ Iau, în dreapta, un ou roșu-proroșu/ și-l ciocnesc de cel verde, din stînga, clamînd:/ Hristos a Înviat!/ Adevărat a Înviat!/ îmi răspund tot eu mie însumi,/ cu viața spre moarte trecînd/ Prima zi de Paști, 2012 (Toată viața am râvnit să fiu singur)»” .

Penultimele versuri de dragoste lasă să se întrevadă, în concepția Mirelei-Ioana Dorcescu, o „înverșunată thanatofobie/thanatofilie de fond” . Aceasta îl așază pe Nicolae Turtureanu alături de Poetul Eugen Dorcescu care, în același an, publica *Nirvana*. Cei doi sunt „confrați în durere cu Edgar Alain Poe”, cu Lamartine sau Orfeu. Reperele culturale sunt foarte onorante. Paradigma mitului orfic (Orfeu și Euridice) este evocată la intersecția ei sublimă „cu paradigma mitului autohton al strigoiului, al ființei neîmpăcate, ce pendulează între două lumi”.

Intertextualitatea se actualizează sub forma unei preferințe pentru versuri ori expresii sau chiar titluri celebre ca: „sur le pont d’Avignon („«În pădurea Agafton/ sună-un clopot monoton/ – sur le pont d’Avignon →”); un veac de singurătate („«Am așteptat – ori mi s-a

părut?/ un veac de singurătate absolută/ în atmosfera oarbă-surdo-mută»"); prin prezența unor proverbe la care autorul își permite să se joace cu topica unor cuvinte („«Toamna se numără cojoacele/ Iarna bobocii își scutură»” etc.

În fraza de încheiere, Mirela-Ioana Dorcescu își dovedește agerimea în psihanaliză, raportând sinceritatea eului liric la cea a poetului Nicolae Turtureanu și reținând esența mesajului său despre o singurătate atât de intensă, încât nu se poate rosti decât pe silabe cuvântul ce o denotă: „Din toate aceste planuri, din «nepătrunsul întrepătrunderilor» posibile, răzbește spre cititor o durere atroce, de nestăvilit. Cu toată splendoarea evadării în mit, exprimată suprarrealist, nota semantică dominantă a acestui volum rămâne realismul acerb: sin-gu-ră-ta-tea”.

UMBRA CEASORNICULUI

– O POEZIE RĂSCOLITĂ DE TIMP

Umbra ceasornicului – o poezie răscolită de timp se referă la o antologie de poezii, intitulată *Umbra ceasornicului* (Timișoara, Ed. ArtPress, 2018) – autor George Schinteie, ediție critică de Cristina Sava.

Rațională, viguroasă, dar și sensibilă, poetica lui George Schinteie oferă cititorului „un act de voință și de fidelitate, realizat, în plan simbolic, sub acțiunea principiului masculin”. Modelul patern este un factor organizator pentru discursul liric: „«și cum stăteam așa/ ca într-o rugăciune/ auzeam/ zvâcnirea umbrelor/ de sub pași/ precum acele unui ceasornic/ pe cadranul rotund al nemărginirii.// ele creșteau și scădeau/ în sensul invers parcurs de soare pe cer/ până când clepsidra întoarsă discret/ muta copilul din mine/ în bărbatul de tata» (*Umbra ceasornicului*).

Mirela-Ioana Dorcescu identifică simbolurile existențiale care constituie fondul poeziei: „«Din ambianța unei copilării frecvent

revizitate, ca parte integrantă a personalității sale („trece un tren/ de păpădie/ prin viața mea/ pe roți de copilărie» – *Autoportret I*), autorul aduce, la rang de simboluri vitale, mai cu seamă elementele naturii”. O parte din floră și faună, păpădia, regina nopții, brândușele, fluturii, melcii „se înscriu într-o poetică a efemerității, în vreme ce copacii – nucul, mesteacănul, salcâmul – compun o complementară poetică a durabilității, într-o diadă fragil-rezistent, în funcție de situarea față de factorul temporal, care structurează tot materialul antologat” .

George Schinteie își rememorează obârșiile, afișându-și atașamentul față de valorile neamului său. Practic, rescrie „copilăria copilului universal”, în paradigma Paradisului Pierdut. În acest context, un loc aparte le revine principalelor simboluri ale credinței creștine, de care a luat act de timpuriu și pe care le prelucrează la maturitate în spectaculoase imagini literare. Mirela-Ioana Dorcescu scoate în relief: brândușa-lumânare „«în toate punctele cardinale/ aprind câte o brândușă» – *Zi*”; crucea-la răscruce „«ploile așteptate se refugiază/ în cruce de pași» – *Remember*”; fântâna cu apă purificatoare și sfințitoare „«pe câmpia galbenă/ între pădăii – fântâna/ cu ciutura întoarsă spre sete» – *luni*”; mănăstirea – simbol al credinței nestrămutate „«și mă zbat să înalț mănăstire/ în sufletul meu/ la care să te-nchini deși/ nu te-ntorci» – *Eu alerg ca o lacrimă*” etc. Concluzia autoarei cronicii este aceea că „peisajul natal este asimilat organic de către eul poetic, devine un bun cvasi-ereditar necesar cunoașterii de sine și un excepțional izvor de inspirație”, fapt întâlnit și în *Verighetele anotimpului*, volum de același autor: „«atunci au început să curgă/ prin brațe copaci și prin fiecare deget/ iarbă»” .

Ca instrument de măsură a timpului, cu o estetică impresionantă, clepsidra este un loc comun în lirica ce absoarbe doar fiori din ireversibilitatea trecerii timpului („*Tempus irreparabile fugit*”). Pentru George Schinteie, clepsidra este un inepuizabil obiect al reflecției și o sursă bogată de limbaj figurativ. O găsim în metafore

generate de analogii formale: „«sânii de speranță/ învață să fie clepsidră» – *Faleza*” sau funcționale: „«port în suflet o clepsidră/ în care moare zilnic/ câte un cuvânt/ la întâmplare» – *Argument*” etc.

Mirela-Ioana Dorcescu supune *Umbra ceasornicului* unei analiza semantice corespunzătoare datelor sistemului limbii române și constată maleabilitatea lingvistică, libertatea față de transferul categorial: „categoria comparației, cu valoarea de superlativ absolut, modifică verbe și substantive” , precum întâlnim în *Atât de-apropierea*: „«și până nu se face uitare-n palma mea/ primește sărutarea străluminând în gând/ atât de-apropierea/ atât de-ndepărtarea»”. Semnul lingvistic din sistemul gramatical se diferențiază mai clar de cel poetic atunci când asistăm la „diluarea ponderii semnificativului, în favoarea pregnanței imaginii conceptuale, fie, invers”.

Dintre articolele despre proză (2016-2024) vom prezenta, de asemenea trei, din cauza spațiului restrâns al acestei recenzii: *Crepuscul la Ullervad. Despre cel „mutat de la noi”, Emilia Lungu Puhalo – Nina Ceranu – scriitoare române de ieri și de azi și Valsul sângelui – între „a fi” și „a face”*.

CREPUSCUL LA ULLERVAD.

DESPRE CEL „MUTAT DE LA NOI”

Interpretarea romanului intitulat *Crepuscul la Ullervad* de Iulian Chivu începe cu trecerea în revistă a particularităților narațiunii. Autoarea depistează rețeaua de relații care apar atât între personajele narațiunii, cât și între fiecare personaj în parte și protagonistul absent, de două ori plecat dintre ai săi: mai întâi, din România în Suedia; apoi, de pe pământ în Cer.

Detaliile par să o atragă foarte mult pe interpretă. De pildă, aceasta se oprește, cu uimire și interes, asupra copertii a IV-a și o analizează,

amănunțit, din perspectiva construcției textuale: „Coperta a IV-a descumpănește. Pare plasată înainte de sfârșit. O bornă. La o răscruce. Cu orizontul oculat. Oare mai urmează ceva? Mai e puțin? Mai e mult de mers? După scurta deziluzie, cititorul constată că nu există un sfârșit propriu-zis al dezvoltării epice. Și că tema, de stringentă actualitate – migrarea (refugiarea) –, dar și personajele îi sunt mai mult decât familiare. Prin urmare, își (re)însoțește eroii pe drumurile sugerate de carte, prelungindu-și participarea la ceea ce, probabil, s-ar întâmpla în familiile, lumile, culturile și religiile la care trimite romanul... Abia acum, începând să problematizeze, pe cont propriu, realizează ce înseamnă și cât poate reverbera, din punct de vedere etic și psihic, experiența doctorului Ovidiu Rucăreanu – simbolică, în datele ei fundamentale, pentru ceea ce denotă ori acoperă astăzi fenomenul complex al emigrării. Punând accentul convenit pe conflictele interne și exterioare ale protagonistului, inerente, cu siguranță, în fazele incipiente ale globalizării, lectorul avizat se instalează cu adevărat în universul de discurs abil exploatat de autor – al cărui ax îl reprezintă emergența realității pe fundalul unei ferme opțiuni spirituale, datorată unor intelectuali pur sânge, care se confruntă cu dilemele integrării ca... reconfigurare, între limite mai mult sau mai puțin aleatorii, în care identitatea se dispersează, decizia individuală e aproape imposibilă, presiunea noii paradigme existențiale e teribilă, iar nostalgia originilor nu poate fi anihilată (v. fredonarea cântecului popular «Mai vino seara pe la noi, Ionele dragă... și în ceasul morții»). Deschiderea spre (auto)interogații este un merit indubitabil al cărții analizate, variațiile pragmatice ale receptării ridicând calitatea mesajelor, convergente și transgresive, pe tema delicată a migrației valorilor”.

Autoarea remarcă faptul că una dintre dramele axiale ale eroului romanului este singurătatea, cauzatoare, în cele din urmă, de moarte.

Emigrant în Suedia, personajul central este un gol evanescent, care impulsionează derularea acțiunilor. Doctorul înstrăinat se confruntă sistematic cu „răceala soției” și se consumă cumplit: „Doctorul Rucăreanu nu fusese înfrânt de neprevăzut, de obstacolele realizării de sine, fiind un bun specialist, ci de singurătate...”. Să trăiești pe pământ străin, să nu ai alături pe nimeni, să încerci să accepți că trebuie să răzbești într-o societate care nu este foarte primitoare sau chiar deloc prietenoasă cu imigranții, să te adaptezi condițiilor de mediu, de cultură și religie sunt provocări reale, la care nu face față oricine. Doctorul Rucăreanu răzbește. Dar, așa cum observă Mirela-Ioana Dorcescu, în ordinea logică a romanului, răceala și izolarea par molute care îi contaminatează și pe alți români din Suedia: „«Avea să înțeleagă de ce nu fac asta doar după ce va fi înțeles că acolo românii chiar se evită pentru a nu li se cere ajutorul și a fi nevoiți să forțeze vreo notă pentru conaționali lor. Devin reci și ei ca suedezii»”. Drama personală reverberează, se generalizează. Toată frumusețea realului e o simplă utopie.

Tibi este protagonistul ce trăiește aventura căutării unui personaj pentru viitorul său roman. La acesta autoarea se referă din perspectiva realizării obiectivului său literar: „traiectoria lui, în viață și în profesie, e prilej de admirație pentru toți cei ce l-au cunoscut: din mărturisirile lor, jurnalistul cu proiecte scriitoricești întocmește o consistentă fișă biografică, un instrument de lucru foarte prețios. De fapt, din amintirile atâtor martori, chestionați direct (Gustaf, Sören, Elsa, Karin etc.), sau indirect (Maria, care intră în dialog numai cu Elsa și cu Minodora), s-a reconstituit, în variantă matricială, dar absolut necesară pentru pregătirea creației literare, un portret generic al intelectualului român emigrant, capabil să sugereze, prin multiplicarea pe care o admite, zbulciumul unei comunități debusolate, în căutare de schimbare, cu speranța într-o lume mai bună, neapărat în exteriorul țării natale” .

Mirela-Ioana Dorcescu își încheie prezenta cronică, datată 7 august 2016, prin exprimarea unei opinii personale despre universul de referință și despre realizarea artistică a romanului: „Lumea contemporană nu este deloc comodă. Este într-o perpetuă frământare. Conflictele își schimbă forma, nu fondul. Iulian Chivu o descrie, după ce i-a luat pulsul și tensiunea direct din artere. În ea fiind. Călător el însuși. Nu și emigrant. Dar cunoscând îndeaproape emigranții din Suedia. Autorul vorbește în cunoștință de cauză. Fără nicio divagație de la subiect. La nivelul său intelectual. Elevant. Cu o impecabilă știință a literaturizării fenomenelor. Cu o critică latentă a faptelor și a personajelor, coerente în arhitectura dinamică a unui roman extrem de concentrat. Cu o permanentă vibrație spirituală. Cu o sinceritate și o autocenzură, la fel de importante pentru reușita actului literar. Cu un extraordinar respect față de cititor, căruia nu îi închide, ci îi deschide orizontul receptării. Cu alte și alte multe merite...”

EMILIA LUNGU PUHALO – NINA CERANU

– SCRITOARE ROMÂNE DE IERI ȘI DE AZI

Impresionanta cronică a Mirelei-Ioana Dorcescu închinată unuia dintre romanele de suflet ale scriitoarei Nina Ceranu, *Doamna de pe Spion Strasse*, este un elogiu al feminității. Romanul se concentrează pe generarea unui modelul literar feminin și românesc, prin intermediul unei scriitoare prototipice: Emilia Lungu Puhalo, prima scriitoare a Timișoarei, contemporană cu Mihai Eminescu, dar și cu Marea Unire din 1918.

În partea de început a comentariului său, Mirela-Ioana Dorcescu precizează cu ce accepțiune va folosi conceptul de „scriitor timișorean”, pentru a sublinia meritele Emiliei Lungu Puhalo de

a fi dobândit acest statut, în condițiile socio-istorice, politice și culturale ale secolului al XIX-lea: „Nu este puțin lucru să fii scriitor. Nu este puțin lucru să fii scriitor român. Nu este puțin lucru să fii scriitor timișorean. Niciodată nu a fost. Din motive diverse, unul dintre cele constante fiind acela că Timișoara s-a constituit și s-a permanentizat ca spațiu plurilingvistic, multiconfesional, multi-și, adeseori, transcultural, cu asperități și provocări specifice unei asemenea configurații în orice epocă, dar poate, mai cu seamă, în cea imperială, la care se referă romanul Ninei Ceranu”.

Mirela-Ioana Dorcescu remarcă faptul că nu ne aflăm în fața unui roman istoric, realist, obiectiv, deși autoarea a avut la îndemână o „irezistibilă ofertă” de informații și resurse de care s-ar fi putut folosi pentru a creiona cu fidelitate portretul Emiliei Lungu Puhalo, resurse adunate cu prilejul pregătirii tezei sale de doctorat, consacrate aceleiași scriitoare bănățene. Romanciera a preferat să-și re-inventeze personajul, îmbogățindu-l și astfel ridicându-l la nivelul literaturii de vârf, „unde autenticitatea îi este stabilită... printr-un act de creație admirabil”. *Doamna de pe Spion Strasse* se pretează la analiza construcției de personaj. Ca și la interpretarea atmosferei, a backgroundului cultural-istoric și a limbajului.

Ca personaj de roman, Emilia Lungu Puhalo nu este „extrasă din dosare sau modelată de sugestiile acestora, reprezentativă și predictibilă”, ci are contururi romantice, „renaște sub ochii noștri”, altfel decât cititorii s-ar fi așteptat să fie o femeie din Timișoara imperială, adică „impunându-se proaspăt, vibrant și irezistibil, mai cu seamă prin tranzivitatea emoțiilor sale, reverberante în actualitatea unui discurs auctorial empatic, cu impact asupra unui cititor – abstract, dar și real –, întotdeauna abil implicat într-un univers textual expansiv, cu cotituri neașteptate și captivante”.

Mirela-Ioana Dorcescu comentează strategia literară adoptată de romancieră, care abandonează limitările unui roman istoric, biografic, și își investește scrierea cu valori simbolice. Personajul central este conceput ca „semn-punte între epoca istorică din care parvine și prezentul receptării”.

Ca patriot, Emilia Lungu Puhalo știe ce înseamnă să fii român în Imperiul habsburgic și este mereu animată de sentimentul datoriei față de propriul popor. Ca feministă, ea este într-o permanentă dispută, pledând pentru recunoașterea de drepturi egale pentru bărbați și femei: „« – Ce mă izbește pe mine însă e interesul dumatăle ca femeie, ca învățătoareasă mai cu seamă, pentru.../ – Greșiți amarnic, când puneți în discuție cuvântul femeie. Ea nu trebuie să fie ignorantă, domnule notar... de ce femeia, care-i răspunzătoare ca și bărbatul de actele sale în fața societății, ea de ce n-ar avea dreptul să-și apere opiniunile?»”.

Limba română în *Doamna de pe Spion Strasse* este, ca și istoria, o veritabilă *magistra vitae*: în „momentul de referință impus de subiectul narațiunii – a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primele două decenii ale secolului al XX-lea, se apropia tot mai mult de varianta literară pecetluită de către creatorul de geniu al poporului, Mihai Eminescu – incontestabilul stâlp al patriotismului românesc”. Simțul datoriei împlinite față de limbă (valorizarea limbii cu harul scriiturii în neamul în care te-ai născut) se naște într-o „atmosferă tensionată, adesea dramatică, dar, neîncetat, ardentă”.

Această cronică reprezintă un manual, concentrat, clar și persuasiv, de interpretare hermeneutică. Mirela-Ioana Dorcescu străbate cu ușurință labirintul textual, nu se lasă înșelată de linearitatea structurilor de suprafață, ci pune în evidență aspecte subtile ale *poiesisului*, valorificând cunoștințele ei de dialectologie, teorie literară, stilistică, semiotică și chiar pragmatică în metatextul interpretativ.

VALSUL SÂNGELUI – ÎNTRE „A FI” ȘI „A FACE”

Titlul propus pentru această cronică dă de gândit. În prima sa parte, metafora romantică a „valsului sângelui” trimite la un dans de salon, la un mediu aristocratic, în vreme ce în a doua parte se problematizează, printr-un verb al existenței și unul al faptei. Efectul perlocuționar este cel scontat: simți nevoia să citești cartea, ca să descifrezi semnificația globală care a sugerat un asemenea titlu. Puterea de pătrundere și de observație a unui specialist în semiotică de talia Mirelei-Ioana Dorcescu, ea însăși romancieră de talent, în universul creativ al Constanței Marcu, este temeiul unei analize hermeneutice complexe, cuprinzătoare și convingătoare, abil dirijate spre aspectele de interes istoric, geografic, social și psihologic ale romanului prezentat.

Autoarea romanului *Valsul sângelui* (Timișoara, Editura Data-group, 2016), Constanța Marcu, tratează o temă cu rene multiple, care suscită la lecturi diferite. Trama epică poartă cititorul pe mai multe planuri, îl captivează, îl determină la o cooperare de tip istoric, cultural, psihologic etc. Acțiunea romanului se petrece în lumea rurală din Banatul secolului XX, descrisă în straturi: sociale, lingvistice, ideologice, culturale. Prin împletirea genurilor discursive, Constanța Marcu narează, descrie, comentează în ample digresiuni, explică, sondează un spațiu și un timp fenomenale. Charlottenburgul este privit ca fenomen plurilingvistic și multicultural, fiindu-i surprinsă o istorie pasionantă – cea a românilor, aromânilor, maghiarilor și șvabilor bănățeni de acum două secole. Pitorescul locului este dublat de mister, de fantezie, pe alocuri, chiar de feerie. A se vedea relațiile intertextuale pe care le evidențiază romanciera cu basme cunoscute despre „prințese efemere”, unde își au loc momentele de visare, ori chiar de reverie.

Din punctul de vedere al tehnicii textuale, Mirela-Ioana Dorcescu reține diminuarea mijloacelor de expresivitate artistică, relatarea evenimentelor într-un cerc restrâns, reducerea diegezei. Și notele de romantism dispar. De la enigmaticele și vraja unei lumi oculte se ajunge la o abordare realistă, în care Cenușăresele sunt respinse, după ce sunt amăgite o vreme:

„Prin această schimbare de procedură și, implicit, prin detașarea de recuzita romantică, autoarea demonstrează, în ciuda oricăror, posibile, tentații – de care înclin, cu simpatie, să o suspectez –, că a ales calea potrivită spre cititorii de acum, spre un orizont de așteptare specific începutului de secol XXI, în care nicio fantezie nu mai poate face abstracție de realitate, după cum niciun *mimesis* nu se mai poate închipui în absența ficțiunii”.

În conformitate cu *Precuoântarea și Argumentul*, volumul de proză a fost conceput în urma unui inspirat îndemn venit din partea unei prietene apropiate Constanței Marcu, și anume, doamna Mena Iovescu: „«– Despre ce mai scrii acum? Îți dau eu un subiect! Scrie despre al treilea Baron Sina... un aromân de-al meu» (p. 8)”.

Acest nobil Baron Sina, bănațean de obârșie aromână, a avut o influență puternică asupra culturii și istoriei Banatului. Aristocratul face parte dintr-o povestire cu suspans, al cărei halou atrage și incită la „lecturi multiple”. Mirela-Ioana Dorcescu trece în revistă câteva asemenea tipuri de lecturi. Pornește de la lectura istorică: „Unul dintre personajele memorabile este, grație sugestiei doamnei Mena Iovescu, nobilul baron Simeon Gheorghe Sina. De origine aromână, baronii Sina erau oameni foarte bogați și influenți în epocă («al doilea om ca avere din Austria, Sina, gata să ajute cu bani la nevoie» – p. 10), cu importante posesiuni și în Banat. Aceștia au beneficiat de simpatie și de încredere din partea cercurilor din

vârful Imperiului Austro-Ungar, lăsând rafinate urme ale trecerii lor prin toposuri celebre (Viena, Budapesta, Veneția), urme pe care scriitoarea le descoperă în fel și chip, într-un soi de «catapultare» (p.8) spre Occidentul secolului al XIX-lea”. Se referă apoi la o lectură din perspectivă socială. Dat fiind faptul că în Imperiul Austro-Ungar societatea este împărțită ierarhic, putând fi reprezentată sub forma unei piramide, clasele superioare se distanțează de cele de jos, zădărniciind din rădăcini orice ideal de înnobilare. În aceste condiții, dorința arzătoare de care eroina se lasă călăuzită nu are nicio șansă de a se împlini: „O asemenea genealogie îi este insinuată de anumite persoane din proximitate, care îi observă aspectul, conduita și par să deducă sorgintea ocultată a fineții sale: Frumoasă fată, să știi de la baba că tu parcă nu ești de-a noastră... Uită, mâna ta cu degetele astea subțiri, lungi, nu semeni deloc cu nătăflontu de frate-tu» (p.19); «Tu nu ești de șmirgluit arginturi. Ești de mai mult» (p. 46); «După cum cobori scările, ai zice că ai fi o baroană, ceva...p. 56) etc”. Lectura etică este justificată de intenția familiei baronului Sina, care simte obligația morală de a-și face datoria de onoare față de frumoasa fată. Baronul se adresează prin scrisori pedante, iscusite, preotului din Charlottenburg, care îi răspunde: „«Domnule Baron, vă rog respectuos să nu lăsăm ca timpul, în vesela lui trecere, să uite de destinul acestei fete. Secretul pe care numai noi îl știm trebuie spart. Inelul cu blazonul unei familii bogate îmi rănește sufletul. Mă rog la Maica Fecioară să găsiți o cale să redăm lumina și frumusețea tinereții acestei fete»”.

Mirela-Ioana Dorcescu reușește să scoată la lumină valoarea estetică a acestei povestiri, datorită contrapunerii atmosferei de basm unui realism contondent. Antonimia este, de fapt, o tehnică de construcție. Astfel, șase elemente antonimice susțin compoziția romanului: vechi *vs.* nou; miraj *vs.* adevăr; romantism *vs.* realism.

Două motive literare predilecte, visul, respectiv oglinda, reprezintă factori de coagulare discursivă, dar totodată și de propulsare diegetică. Prin intermediul acestora se creionează și portretul dinamic al tinerei fecioare, care se află în perioada inițierii, a trecerii pragului dintre adolescență și tinerețe. Estetica frumosului, a ceea ce vezi și simți menține imaginația vie creând o atmosferă de basm. Asemenea legilor de reflexie și refracție a luminii, „pendulând între reflexia realului și reflecțiile pe care le stârnește aceasta, între vise și visuri ce modelează drumul protagonistei, desfășurând un șir ponderat de trimiteri la realitate și de sugestii ale imaginarului, comunicarea literară se produce lent, cu lux de amănunte, dar și cu o savoare aparte”.

Admirabila trecere dinspre vis spre realitate are loc grație unei imense oglinzi de cristal, care creează o tensiune de neimaginat. Puterea ascunsă a sângelui, precum și demersurile unor personaje care apar în momente potrivite o fac pe protagonistă să se îndrepte spre tărâmul visurilor, în sala balului, sub privirea baronului Sina. Cu toate acestea, Mirela-Ioana Dorcescu e de părere că autoarea nu se lasă fermecată, prinsă definitiv (și periculos) în plasa romantică: „În exuberanța descoperirilor, intervine tranșant realul și visul se transformă în himeră. Căderea simbolică pare a le dovedi tuturor că Maria este o impostoare, că locul ei se află în altă parte. Tensiunea epică se destramă, dispar surprizele și, odată cu trezirea la realitate, nu se mai sugerează nimic, se afirmă totul, în ritm alert și în manieră minimalistă”.

Romanciera, cu experiență în practicarea genului romanesc, caută și găsește în același timp o soluție pentru zorirea povestirii, trecând de la intrigă la un final cât mai plauzibil: „... protagonista se emancipează, urcând o treaptă pe scala consacrată, apropiindu-se, astfel, de iubitul său, însă de pe modesta poziție de servitoare în casa

unor aristocrați. Nimic n-a fost în van, dar nici senzațional. Iubirea a biruit, nu independent de visul de mărire, care își dezvăluie, până la urmă, rostul. Generozitatea sus-pușilor este limitată, ea nu poate afecta reputația clasei aristocrate. Totul este plauzibil, tratat prin adecvare la contextul istoric și sociopsihologic al Banatului de la mijlocul secolului al XIX-lea” .

Cele șase secvențe de „critică a criticii” pun în lumină varietatea unghiurilor de abordare a textelor literare. Bucuria comentariului merge mână în mână cu prețuirea Mirelei-Ioana Dorcescu pentru realizările literar-estetice ale unor scriitori contemporani, pe care îi cunoaște personal, îi respectă și îi elogiază cu exigentă generozitate, dar și cu enormă știință de carte.

* * *

MARIANA ANGHEL ȘI POEZIA SPIRITUALĂ A LUI EUGEN DORCESCU

„Un șir de antologii, dar și de versiuni spaniole, îl așază pe Eugen Dorcescu între cei mai importanți poeți de azi”. (Cornel Ungureanu, *Eugen Dorcescu, într-un timp al poeziei*, „TIM 7”, 13 octombrie 2024)

Recenta carte a Marianeii Anghel, intitulată *Încercare asupra operei lui Eugen Dorcescu (și alte eseuri)* – Timișoara, Editura Waldpress, 2024, ne invită, prioritar, într-o călătorie mirifică prin universul poetic și filosofic al scriitorului Eugen Dorcescu. Este o colecție de comentarii și analize literare, consacrate unor lucrări apărute de curând, între 2021 și 2024. Cum cele mai multe dintre acestea îi sunt dedicate lui Eugen Dorcescu, putem spune că principalul scop al Marianeii Anghel a fost acela de a explora diverse volume ale poetului, aducând în prim-plan temele recurente, stilul distinctiv și viziunea sa asupra artei și a existenței spirituale.

Biblice (Editura Eurostampa, 2021) este primul volum analizat. Această a doua ediție, revăzută și adăugită, editată critic de Mirela-Ioana Dorcescu, se împarte în trei secțiuni: *Stihuri din Sfintele Scripturi*, *Poeme originale* și *Mărturia stihuitorului*. În prima parte, Maestrul Eugen Dorcescu reușește să transpună în versuri textele sacre, conferindu-le o dimensiune poetică incontestabilă. *Psalmi*, *Ecclesiastul*, *Pildele* și *Rugăciunea Regelui Manase* sunt interpretate și configurate în tiparele poeziei clasice. Astfel, poetul oferă cititorilor o nouă perspectivă asupra acestor texte vechi, foarte dense și destinate unei posterități îndelungate.

Abordând volumele *Aproapele. 111 Psalmi* și alte poeme (Editura Eurostampa, 2022) și *Leviatanul. Poeme uitate* (Editura Eurostampa, 2022), autoarea subliniază modul cum poetul își valorifică manuscrisele mistico-religioase. Aceste texte, păstrate în arhiva familiei până acum, sunt aduse în lumina tiparului prin eforturile conjugate ale lui Eugen Dorcescu și ale soției sale, Mirela-Ioana Dorcescu. La fel, *Miozotis. Poeme regăsite* (Editura Eurostampa, 2023) continuă această elogiare lirică a spiritualității și a misterului, demonstrând o continuitate tematică și stilistică în opera poetului.

Un aspect notabil în analiza autoarei este ingeniozitatea cu care leagă aparițiile recente de lucrările anterioare ale lui Dorcescu, cum ar fi *Agonia caniculei* (Editura Mirton, 2019) sau cele două volume de jurnal, *Îngerul Adâncului* și *Adam* (Editura Mirton, 2020). Toate acestea valorifică manuscrise „de sertar”, evidențiind evoluția și consistența gândirii poetului și a meșteșugului rostirii.

Pe lângă analiza lirismului sacru și metafizic, Mariana Anghel se referă și la gândirea critică a lui Eugen Dorcescu, dedicând un eseu lucrării *Hic sunt leones* (Editura Waldpress, 2023). Acest tom de exegeze reprezintă o sinteză dintre arta hermeneutică și filosofia existențială, oferind o perspectivă cuprinzătoare asupra dezinvolturii interpretului, a bazei culturale și a stilului său inimitabil.

Încercare asupra operei lui Eugen Dorcescu (și alte eseuri) are o ținută elegantă. Pe un fundal alb, coperta I impresionează prin grafica inedită – **Sfânta Treime** este reprezentată prin trei cercuri galbene ce se întretaie, auriul semnificând **Lumina caldă**, protectoare. Coperta a IV-a conține fotografia autoarei – cu zâmbetul fin și sclipiri în privire – și o scurtă biobibliografie. Aflăm, deci, că Mariana Anghel, născută în 23 decembrie 1972, este absolventă a Universității de Vest din Timișoara, cu licențe în Filologie (Română-Engleză, 1996) și Teologie Ortodoxă-Litere (1997). Dumneai a colaborat cu articole, cronici, eseuri și studii la diverse publicații online și tipărite, precum „Actualitatea literară”, „Armonii culturale”, „Gândacul de Colorado”, „Luceafărul”, „Portal Măiastra”, „Timișoara”, „Tabor” etc. De asemenea, este prezentă în volumul colectiv *Eugen Dorcescu în „Timișoara”*, publicat de Editura Mirton, în 2021. Printre cărțile publicate anterior apariției acesteia, se numără: *Cartea gândurilor noastre* (în colaborare), Editura Eurostampa, Timișoara, 2013, *Anotimpurile copilăriei*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2019, *Mozaic de gânduri, printre rânduri*, Editura Waldpress, Timișoara, 2019, *Viață și operă. Dialog cu poetul Eugen Dorcescu*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2022.

Încercare asupra operei lui Eugen Dorcescu (și alte eseuri) este structurată în patru capitole. Patru este numărul ideal al organizării, simbolizând, în cultura creștină, cele patru brațe ale Sfintei Cruci. Capitole sunt rânduite astfel: I. STIHUIRI DIN SFINTELE SCRIPTURI; II. POEZIA MISTICĂ ORIGINALĂ; III. ESEISTICA; IV. BIOBIBLIOGRAFIE – EUGEN DORCESCU. Acest volum este îmbogățit cu o ADDENDA, ce cuprinde trei eseuri, aplicate operelor unor scriitori contemporani. (Zoaia Elena Deju, *La Ghetsemani*; Mirela-Ioana Dorcescu, *Semiotica metaforei. Inducția metaforică în poezia românească*, Jaime Siles, *Meránides el frigio/ Meránides frigianul*, volum

bilingv (română - spaniolă), *Meránides el frigio!* *Meránides frigianul*, având ca autor un celebru scriitor și profesor spaniol – Jaime Siles – și ca traducător pe Eugen Dorcescu).

Primul capitol, STIHURI DIN SFINTELE SCRIPTURI, debutează cu un scurt istoric al psalmilor. *Cartea Psalmilor*, numită în limba ebraică „Tehilim”, este o colecție de cântări și rugăciuni dedicate lui Dumnezeu. Teologii au clasificat psalmii în funcție de conținutul lor și de contextul în care au fost sau vor fi roștiți. **Cântările de laudă și slavă** exprimă admirația și recunoștința față de Dumnezeu pentru măreția și bunătatea Sa; **Psalmi de pocăință** reflectă căința și cererea de iertare a păcatelor, recunoscând greșelile și implorând mila divină; **Rugăciunile de iertare** includ rugăciuni prin care se cere îndurare și eliberare de vinovăție, în timp ce **Rugăciunile de mulțumire** dau glas recunoștinței pentru binecuvântările și ajutorul primit de la Dumnezeu.

Cartea Psalmilor este un text esențial în tradițiile religioase iudaică și creștină, oferind un bogat repertoriu de rugăciuni și cântări, folosite de-a lungul mileniilor în diverse ritualuri și momente de devoțiune.

Atent documentată, autoarea vorbește apoi despre PSALMII ÎN LITERATURA ROMÂNĂ: „În literatura română, primul versificator al *Psalmilor* biblici a fost Mitropolitul Dosoftei, cel care s-a sincronizat cultural cu tradiția europeană, de sorginte calvină, a versificării *Psalmilor* și a creat, cu a sa *Psaltire* în versuri (1673), o capodoperă a limbii literare românești. Despre importanța acestei izbânzi poetice în literatura română, Mirela-Ioana Dorcescu notează: „«Monument al culturii române, *Psaltirea* dosofteiană a rămas reper și posibil model pentru poeții care, de-a lungul vremii, au simțit chemarea de a versifica, strunindu-și măiestria, mesajele religioase, filosofice, etice, estetice..., de venerabilă altitudine, înscrise în *Cartea Psalmilor*. Dosoftei le-a deschis scriitorilor români o cale de imens prestigiu

literar, întemeind poezia noastră pe cea mai însemnată carte poetică a *Bibliei*. În același timp, prin mijlocirea genului psaltic, a înălțat cuvântul poetic românesc către Dumnezeu. Și s-a plasat, astfel, în fruntea unei tradiții” (*Psalmul 1 în stihuirea interpretativă și artistică a lui Eugen Dorcescu. Analiză contrastivă*, în vol. *Eugen Dorcescu în „Timișoara”*, Editura Mirton 2021, p. 185)»” (p. 12).

Cartea Psalmilor a inspirat numeroase versificări de-a lungul timpului, poeții resimțind nevoia de a adapta textele sacre, în forme poetice accesibile și relevante, unor epoci și comunități diverse. Aceste versificări sporadice, dar interesante, ale *Cărții Psalmilor* demonstrează influența durabilă a textelor sacre și importanța lor în viața spirituală și culturală a comunităților religioase. Adaptările poetice ale *Psalmilor* au permis unor generații numeroase să se conecteze la învățăturile și rugăciunile biblice într-un mod propriu și semnificativ.

În continuare, autoarea analizează, pe un spațiu extins, volumul *Biblice* al poetului Eugen Dorcescu. Reținem, din „încercarea” sa asupra acestei componente sacre a operei lui Eugen Dorcescu, că poetul reușește să creeze o legătură profundă între textul biblic și propria sa creație poetică, aducând o nouă interpretare și adâncind dimensiunea spirituală a versurilor sale. Volumul reflectă o remarcabilă bogăție tematică și stilistică, oferind o lectură cultural-religioasă și introspectivă a textelor biblice, dar și a experiențelor spirituale personale ale autorului. *Biblicele* se prezintă ca operă unică, de prim rang, în peisajul literaturii religioase contemporane, combinând tradiția scripturistică cu viziunea poetică modernă.

Poezia mistică originală (*Aproapele. 111 Psalmi și alte poeme*, 2022, *Leviatanul. Poeme uitate*, 2022, *Miozotis. Poeme regăsite*, 2023) este abordată cu inteligență interpretativă, cu subtilitate analitică și cu temeinic profesionalism, Mariana Anghel evidențiind valoarea perenă a mesajului și originalitatea frapantă a expresiei. Iată un scurt

pasaj cu tentă axiologică, referitor la volumul *Miozotis*: „Poeziile incluse în volumul MIOZOTIS își așteaptă, în smerită limpezire, asemeni bobului de grâu îngropat în pământ, cititorii și interpreții. Vocația universalului și a transcendenței înscriu acest volum în antologia cărților esențiale ale liricii dorcesciene și ale literaturii contemporane” (p. 146).

În concluzie, reunind eseuri elocvente, autoarea reușește să ofere o imagine complexă și detaliată a operei recente a lui Eugen Dorcescu, evidențiind atât continuitatea, cât și inovația din scrierile sale din ultimii trei ani. Situată în continuarea volumului *Viață și operă. Dialog cu poetul Eugen Dorcescu*, această carte are aspectul și consistența unui ghid esențial pentru orice cititor care dorește să înțeleagă universul poetic și filosofic al unuia dintre cei mai importanți poeți contemporani din literatura română.

* * *

„TAINA ZÂMBETULUI”

Cartea Marioarei Rus, *Călători în ceață*, apărută la Editura Waldpress în anul 2024, încununează parcursul său literar, fiind al treilea volum de poezii, după *Simfonia luminii* (Editura Eubeea, Timișoara, 2002) și *Cioburi de stele* (Editura Eubeea, Timișoara, 2011).

Pe fundal alb, coperta cu nuferi prin ceață trimite cititorul spre meditație, emanând nuanțe simbolice și estetice care pot fi analizate diferit. Schițăm, pentru început, un traseu de interpretare a copertei: Nufărul alb este un simbol al frumuseții, purității și spiritualității. Cu toate că el crește în ape tulburi, înflorește la suprafață, sugerând ideea că frumusețea și puritatea pot răzbate chiar și din ape compromise de amestecul cu pământul.

În contextul poeziei, nufărul simbolizează căutarea sensului, a clarității în mijlocul haosului, în vălmășagul problemelor vieții.

Culoarea sa albă, ca și în cazul crinilor, evocă inocență, pace și înduhovnicire.

Ceața, un alt simbol, reprezintă misterul, necunoscutul, chiar incertitudinea. Este un element ce ascunde detalii și creează o atmosferă enigmatică. În asociere cu nuferii, ceața simbolizează încercarea de a găsi încântare și liniște interioară într-un context de confuzie și nesiguranță.

Imaginea nufierilor care plutesc în ceață sugerează fragilitatea și efemeritatea a ceea ce este frumos în fața necunoscutului. Nuferii, care cresc din mâl, dar rămân curați și atrăgători, reprezintă capacitatea ființei umane de a se păstra neatinsă, neîntinată într-un mediu ambiguu, așa cum este cel sugerat de ceață.

Titlul volumului, *Călători în ceață*, evocă ideea unei călătorii interioare, spirituale, plină de incertitudini și obstacole. Imaginea nufierilor albi este țintă și călăuză.

Coperta este, de fapt, o reprezentare vizuală, sintetică, a temelor poeziilor din volumul ce mărturisește o drumeție lăuntrică, în care se caută claritate și dragoste într-o lume marcată de imprevizibil și nesiguranță.

În confuzia generală, autoarea vrea să ajungă la adevăruri esențiale, perene, vitale. Feminină, definită de candoare, ea își păstrează frumusețea și puritatea vârstelor dintâi care, din lăuntru său ascuns, ies sugestiv în relief.

Volumul este dedicat părinților autoarei. *Motto-ul* atribuit lui Confucius – „Dacă iubești pe cineva, lasă-l liber. Dacă se va întoarce, îți aparține, iar dacă nu, înseamnă că nu ți-a aparținut niciodată” – reflectă o înțelegere profundă a libertății și a iubirii necondiționate. El exprimă un principiu existențial pentru poetă. Adevărata iubire nu trebuie să fie posesivă. Persoana iubită trebuie să aibă libertatea de a-și urma propriul drum, fără constrângeri sau obligații sufocante. *Motto-ul* propune deci o abordare a iubirii bazată pe lipsă de

constrângere și respect, evidențind că doar ceea ce ne este destinat va reveni în viața noastră.

Prefața volumului, intitulată *Tărâmul himerelor*, scrisă de Eugen Dorcescu, are un rol important în interpretarea și înțelegerea poeziilor din volum. Eugen Dorcescu identifică temele ce conturează sensul profund al trăirii lirice, într-un spațiu imaginar și nerealist, amăgitor: cel al himerelor. Himerele, din mitologie, sunt creaturi fantastice, adesea simboluri ale dorințelor imposibile sau ale iluziilor. Astfel, *Tărâmul himerelor* reprezintă un loc simbolic, unde se manifestă reverii, vise neîmplinite ori irealizabile și chiar fantezii ale omului nefericit cu ceea ce are. Eugen Dorcescu, cunoscut pentru perspectiva sa profundă asupra existenței și a vulnerabilității ființei umane, vede acest „tărâm” ca pe o metaforă pentru limitele ființei, covârșită de aspirații și proiecții ce nu se pot materializa. În termenii săi, himera este arhi-tema poeziei Mărioarei Rus.

Tărâmul himerelor nu este neapărat un loc de evadare din realitate, ci o arie de tranziție între lumea materială și cea spirituală, între ceea ce este real și ceea ce este visat. Cititorii pot reflecta asupra propriilor himere și asupra modului în care acestea le modelează percepțiile și viața interioară. Prefața lui Eugen Dorcescu poate fi o utilă cheie de lectură, subliniind impactul fantasmelor, al închipuirii, febrilitatea căutărilor și a confruntării cu sinele într-un univers imaginar.

Pornim interpretarea (decodarea alegorică, decriptarea simbolisticii, destructurarea gramaticii) acestui volum de la poezia:

Valurile mării

Motto:

„Marea timpului este doar un val pe marea veșniciei”.

(Jean Paul)

„Culoarea vinului,
Rana spinului,
Albastrul cerului,
Misterul universului.

Trecerea timpului,
Lacrima dorului,
Taina zâmbetului,
Confirmarea prezentului”.

(18 septembrie 2019)

„Valurile mării” trimit la mișcarea constantă a vieții, la schimbările inevitabile, dictate de forțele naturale ce ne influențează existența, sunt o metaforă pentru fluiditatea și caracterul ciclic al experiențelor umane.

Vinul este un mesager al bucuriei, al pasiunii și vitalității, dar și un memento al trecerii timpului, având legături strânse cu tradiția și cu transformarea. „Culoarea vinului” evocă intensitatea emoțiilor, a vieții trăite cu patimă.

„Rana spinului” sugerează durerea, suferința sau sacrificiul. Spinii, din cauza împunsăturii dureroase, sunt adesea asociați cu dificultățile sau obstacolele vieții. Aceasta poate fi o aluzie la vulnerabilitatea umană și la rănilor sufletești inevitabile.

„Albastrul cerului” simbolizează speranța, libertatea și deschiderea spre înalt, spre infinit. În contrast cu imaginea terestră a „ranei”, acest vers induce elan, visare și poate chiar ideal existențial.

„Misterul universului” se asociază imaginii precedente. Oriunde, la oricine, în spatele fiecărei experiențe, fie durere, fie bucurie, există întrebări fără răspuns.

În a doua parte a poeziei, accentul se mută pe trecerea timpului și pe emoțiile profunde. Versul „Trecerea timpului” evidențiază cutremurul ființei perisabile, efectele pe care destinul de „trecător” prin univers le are asupra noastră. Este o temă comună în literatură, tratată cu subtilitate și eleganță.

„Lacrima dorului” atinge tema unui sentiment adânc și puternic, asociat cu absența, cu pierderea. Metafora instaurează o legătură grea cu trecutul, cu o persoană importantă.

„Taina zâmbetului” se referă la emoții complexe, poate chiar la suferință ori bucurii neîmpărtășite. „Taina” trimite la existența unor realități mundane, pe care nu le putem vedea sau înțelege pe de-a-ntregul, chiar și atunci când par vizibile.

Versul final – „Confirmarea prezentului” – pare să trezească eul la realitate, evidențiind importanța trăirii momentului prezent, a acceptării a ceea ce este aici și acum, în contrast cu acaparatorul dor și cu tentația misterelor vieții.

Poezia creează o atmosferă introspectivă, mixând imagini naturale cu emoții umane adânci. În doar câteva versuri, Marioara Rus explorează teme străvechi și, totuși, mereu actuale: trecerea timpului, dorul, suferința și bucuria, toate conectând propria experiență la o comunitate de existențe umane.

Din punct de vedere gramatical și stilistic, se observă câteva trăsături interesante, care îi conferă poemului o formă, un anumit ritm interior și expresivitate. O caracteristică semnificativă este absența *inimii* propoziției, care ar fi fost de așteptat să pulseze în jurul construcțiilor genitivale, să le lege pe unele de altele: lipsește, așadar, elementul predicativ. Fiecare vers este format exclusiv din substantive la nominativ (temă), însoțite de un genitiv (remă), împreună formând o metaforă. Această lipsă a verbelor generează o atmosferă contemplativă, statică, în care imaginile sunt instantanee, consemnând direct emoțiile eului poetic, fără ancorare în timp și modalitate.

Predominanța relațiilor genitivale reprezintă o altă specificitate: *Rana spinului*, *Misterul universului*, *Taina zâmbetului*, în care fiecare element aparține unui întreg mai mare, ilustrând, cu mijloacele lirismului, raportul dintre hiponime și hipernime.

Poezia este alcătuită din construcții nominale simple, fiecare vers fiind vehicul al unei imagini, respectiv al unei emoții: *Valurile mării*,

Lacrima dorului. Absența propozițiilor dezvoltate face ca poemul să fie compact și simbolic, permițând cititorului să reflecteze liber asupra semnificațiilor fiecărui vers cu structură sintactică identică celorlalte.

De asemenea, lipsa adjectivelor contribuie la simplitatea stilului, dar și la caracterul sugestiv al imaginilor. În plus, eludarea punctuației corespunde unui flux de gânduri și impresii care descrie o ordine cosmică.

Pentru Marioara Rus poeziile sunt ca o busolă, îi arată pe ce drum să meargă.

Iată o altă poezie care surprinde:

„În lumina difuză a dimineții

Cu parfum de sărbătoare,

Când clopotele bat în depărtare,

În lumina credinței

Ascultam psalmii dragostei...

Fără să știu, fără să vreau,

Două priviri se întrezăreau

În piept, sub haina dragostei...

Acolo, a prins rădăcina

„Păcatul fără vină”.

(21 septembrie 2023, *Nădejde*)

Textul aduce în prim-plan un cadru spiritual și intim, conturat de lumina difuză a dimineții și de clopotele care bat în depărtare, cadru în care starea de așteptare este încărcată cu încredere și speranță.

Căutarea spirituală și iubirea, împreună, dezvoltă o anume tensiune, resimțită drept un păcat ce prinde rădăcini „fără vină”. Această idee a păcatului aparent fără vină indică un conflict moral, între ceea ce eul liric dorește și ceea ce normele religioase impun.

Atmosfera este, global, una de liniște, propice reflecției, descrisă prin elemente precum „lumina difuză a dimineții” și „clopotele”.

„Lumina dimineții” promite un nou început, aduce o nouă speranță, conștientizarea unei noi șanse.

Clopotele, mărturie puternică a chemării divinului, sunt o invitație la rugăciune și introspecție, mediază între pământ și cer.

Psalmii și dragostea construiesc o punte între religios și afectiv, acolo unde eul liric percepe iubirea ca pe un element sacru, învăluitor.

În centrul poeziei mocnește o acută neliniște, o nesigurantă, contrastantă cu calmul predominant. Acolo se află o întrebare nerostită, ascunsă „sub haina dragostei”. Privirile ce se întrezăresc anticipează un moment de conexiune profundă între două ființe, dar această conexiune pare a fi problematică, poate chiar interzisă, având în vedere că rădăcinile „păcatului” încolțesc. „Păcatul fără vină” aduce, totuși, în discuție ideea de vinovăție involuntară, inevitabilă, expresia îndeamnând la reflecție.

Poemul *Nădejde* nu urmează o structură riguroasă, o schemă de rimă sau ritm, ceea ce îi conferă un aer de lejeritate și fluiditate rostirii. Limbajul este simplu, dar plin de imagini izbutite artistic și de simboluri. Fragmentarea discursului poetic subliniază ezitarea eului liric, chiar și un sentiment de neîmplinire.

Nădejde se concentrează pe corelația dintre credință și iubire, speranța și dragostea fiind elemente esențiale ale vieții, strâns legate de credință.

Poezia Marioarei Rus se remarcă printr-un lirism de tip introspectiv, fiind adesea o meditație asupra existenței și a relațiilor interumane, intime, dar și asupra legăturilor omului cu divinitatea și universul. Eul liric își dezvăluie temperat, cu bun simț, trăirile interioare și căutările spirituale. Sentimentele sunt adesea exprimate cu multă sensibilitate, cu melancolie, în foarte puține cuvinte.

Un alt element definitoriu este simbolismul religios, prezent în multe dintre poeme. Marioara Rus recurge frecvent la termeni

consacrați, cum ar fi lumina, psalmii, rugăciunile, îngerii sau păcatul, înscriindu-și, astfel, discursul poetic în orizontul creștin de meditație și viețuire. Această dimensiune conferă poeziei sale un ton solemn și o tendință de a ieși din contingent.

În multe poeme, natura este un element important, deseori folosit ca fundal pentru stările sufletești. Lumina dimineții, clopotele, rădăcinile sau parfumul florilor sunt doar câteva dintre imaginile ce stabilesc traiectoria sufletului între peisajul exterior și cel lăuntric. (v. 7. *Grădina mea*; 13. *Trandafiri*; 104. *Să fie pace...*; 108. *Taina iubirii*; 109. *Albăstrele*; 2. *Doamne*).

Marioara Rus folosește un limbaj frust, dar foarte expresiv, lăsând loc, prin tăceri, sugestiilor. De multe ori, enunțul capătă un timbru elegiac, fiind o reflecție asupra pierderii, a trecerii timpului și a inevitabilității morții. În același timp, este vizibilă și speranța de dincolo de resemnare, aceasta fiind legată de credință și mântuire (v. 5. *Meditație*; 15. *Eternitate*; 16. *Timpul*; 35. *Înserare*; 75. *Un cer senin*; 110. *Zâna tinereții*; 14. *Bucuria învierii*; 83. *Seară de Crăciun*; 97. *Bine-ai venit, Iisuse!*).

Stilul Marioarei Rus atestă profunzimi de gândire și simțire. Expresia lirică, predominant parcimonioasă, mizează pe forța simbolurilor, pe comunicarea prin imagini naturale, pe trasarea unor noi coordonate pentru teme universale majore, precum iubirea, moartea și credința.

TRILOGIA OPTIMISTĂ

„Măreția este cel mai înalt grad al frumuseții și măreț poate fi numai ceea ce are unitate și armonie”. (Ioan Slavici)

În bibliotecă am câteva cărți dragi, de mare însemnătate personală și nu numai, adevărate comori, care mă cheamă din când în când să le redeschid, ca să mă învăluie cu lumina lor. Trei dintre ele, deși fiecare are statut autonom, impecabil scrise și având în palmares nenumărate comentarii apreciative, sunt în deplină armonie una cu cealaltă, încât ar putea constitui chiar o trilogie unică, prin subțila lor legătură vibrațională. Mereu împreună, ca un tot unitar, armonios și măreț.

Impulsul declanșator este dat de bijuteria lirică *Elegiile de la Carani*, Editura Mirton, Timișoara, 2017, în care poetul Eugen Dorcescu captează în versuri de o frumusețe copleșitoare o atmosferă de străluminare divină, exterioară și interioară totodată. O carte a bucuriei, a renașterii, a iubirii spiritualizate, a ieșirii din tragismul sfâșierii sinelui, a certitudinii că toate I se datorează lui Dumnezeu, pe care autorul Îl numește *Domnul* („Că ne vom revedea, că Domnu-i bun” – p. 8), *El Shaddai* („Tu, El Shaddai și amintirea Ei” – p.16), *Cel Veșnic* („legat de *Cel Veșnic*” – p. 19), *Cel Sfânt* („Și, peste tot,/ vegherea/ Celui Sfânt” – p. 31), *Împăratul* („Așa se pierde el, spre *Împăratul*” – p. 41). Poemele dorcesciene sunt întâlniri, evenimente, respirații ale timpului trăit într-un spațiu mirific, ce declanșează în conștiința cititorilor săi simțiri nebănuite, ajutându-i să descopere

spațiul, timpul, suflul și gândul în discontinuitatea și continuitatea lor, trăind virajele timpului mental, altfel viața ar fi doar un drum între două puncte bine știute. Poetul este continuu poet, precum aerul este continuu aer, chiar dacă sunt precipitații, ceață, furtuni. El simte nevoia stringentă de a da glas, de a ilumina, de a depăși, de a reinventa totul. Poezia dorcesciană se identifică cu renașterea omului, dobândind astfel rezonanță universală.

Acum acest miracol coincide, întâmplător sau nu, cu renașterea naturii, a culorilor vieții, a bucuriei. Totul induce o stare de spirit euforică eului poetic, în consonanță cu explozia de lumină a primăverii și mai ales cu apariția grațioasă a iubitei, ce pare ireală, cu o „aură spirituală” și „ochi luminători”, astfel că tenebrele sfâșietoare ale trecutului se risipesc:

„Lumea începe, se/ reîncepe,/ da, reînvie,/ vai, ce miracol!/
lângă rustica poartă, lângă/ chioșc, lângă scară,/ lumea începe,
se reîncepe,/ în abisul din suflet,/ în chiar marea amară/ unde
Moartea șezu./ Și iată,/ dinspre spânz și zambile,/ pe-o cărare
solară,/ auriu-azurie,/ pe cărarea de la Moarte la/ Viață,/ vii tu”
(p. 18).

Metaforele în cascadă, desăvârșirea artistică, bogăția de semnificații metafizice ale elementelor poetice, cultivarea esteticii sublimului cer în mod imperios o reluare a lecturii. Cuvintele simple, care curg lin, sunt încărcate de conotații și vibrează de sensibilitate și armonie, încât cititorul este captivat pe nesimțite. În sufletul lui se prelungesc și se dezvoltă emoțiile produse de poeme prin sentimente retrăite și încetul cu încetul se creează o unitate nedefinită, în care se întâlnesc poetul, textul și cititorul.

Eugen Dorcescu emite posibile indicii pentru a nu se greși cărarea spre înțelegerea mesajului poetic și unul dintre ele considerăm că ar fi jocul simbolisticii culorilor, cu atât mai mult cu cât majoritatea

poemelor sunt adevărate tablouri pictate parcă de un penel măiestru. Întâi este negrul:

„Absentă, dar mai vie ca oricând,/ Cu ochii tăi de *neagră* catifea,
Mai vie, mai prezentă, mai a mea,/ Decât mi-ai fost cândva, în trup
și-n gând,// Mai duh, mai vis decât ai fost cândva,/ Acceptă-mă,
nemernicul ce sunt!/ Tu, moarta mea! Tu, neuitata mea!” (p. 7).

Poetul se afundă în absență, în prezență, ca într-o singură și aceeași minune, nedezarmând în fața suferinței. De aceea, negrul nu reprezintă aici deznădejdea, tristețea, ci frumoșii ochi ai soției pierdute. În același timp, amintește și de „neagra moarte, de tăcerea ei” (p. 11), negrul fiind centrul ascuns, invizibil, dar și simbolul dăinuirii veșnice. Urmează griul, simbol al tristeții, al apăsării: „Priveam, printre crenele, câmpul *gri*” (p. 13), atmosfera fiind tulburată de „cerul mohorât,/ al cruntei înnoptări medievale”, care s-a răsfrânt ca o umbră asupra pământului. Culoarea gri estompează contururile, nefiind clar definit traseul cel mai bun de urmat. Jocul de însemne colorate continuă hotărât cu albastrul: „În sufletu-mi de-*azur*” (p. 16), iar „Drumul/ descrie/ *albastre* spirale/ în câmpul cu/ flori” (p. 17), între care se distinge divina miozotis, ca o „chemare” (p. 38), exprimând încredere, loialitate, îndemn la liniște și meditație. Primăvara se anunță cu „*verzi* și palizi fiori” (p. 17), prin:

„Copacii din jur, abia/ *înverziți*, ca și norii,/ destrămați,/ inegali,
ireali...” (p. 19).

Imaginile sunt văzute prin „ochii abisali” ai iubitei, astfel că pulsația de viață și speranță a verdelui este dublu accentuată cu acest procedeu stilistic. Rozul, culoare afectivă, simbol al iubirii în tăcere, definește iubita – „abisal juvaier” (p. 19):

„printre flori,/ printre nori,/ cobori,/ alergând,/ cu gura ta *roză*/ de
dor fremătând” (p. 27).

La fel și culoarea vișiniu, o culoare regală, elegantă, ce exprimă grandoare creativă, atitudine generoasă. Iubita este pentru poet:

„un lujer de/ spânz/ vișiniu,/ din a cărui corolă/ eu,/ călător într-un mistic/ pustiu,/ beau rouă în/ zori,/ beau, în amurg,/ însetat,/ desfătat,/ străveche ambrozie,/ vin auriu” (p. 32-33).

Alături de simbolistica culorii, iubita „lujer de spânz”, are puteri tămăduitoare, chiar magice, reverberând lumina reînvierii:

„Ce taină! Ce miracol! Ce chemare!/ E, oare, un mesaj din Paradis?” (p. 38).

Mai ales că înaintează „pe-o cărare solară,/ auriu-azurie” (p. 18). Auriul este culoarea perfecțiunii spirituale, a sfințeniei, este o culoare puternică, o culoare solară, a căldurii, a pasiunii. Cititorul este condus spre înalt, lumea cerească unindu-se cu cea telurică, fără a fi nevoie de cuvinte pentru a înțelege „esența esențelor”. Și, în sfârșit, nu putea lipsi dintre „astralele culori” accentul feminin – argintiul: „amiază de-argint” (p. 25), „solzi de-argint” (p. 36):

„Ziua/ se retrage, lin,/ ca o gazelă/ de-argint,/ în amurg” (p. 39).

Argintiul este simbol al purității sub orice formă, puritatea unui cristal, scânteierea unui diamant, puritatea apei sau reflexiile dintr-o oglindă; argintul este asociat noțiunilor de intuiție, contemplare, liniște, feminitate, noblețe. Lumina reflectată de lucirea aurie a Soarelui se împletește cu misterul argintat al Lunii. În istoria spirituală, aurul evocă iubirea, măreția lui Dumnezeu, iar argintul, înțelepciunea și tainele divine. De fapt, toate culorile conduc spre „abisalul juvaier”, ce strălucește, când delicat, când intens, în stihurile elegiilor, fiind permanent prezent. Pentru că întregul volum este o epistolă de dragoste destinată ființei iubite, ce inundă sufletul poetului. Acesta se reflectă în materia lirică, îi limpezește sensurile

și semnificațiile fără a-i răpi emoția, inefabilul. Poetul s-a angajat în explorarea propriei lumi, a celei lăuntrice și a celei exterioare, înscriind în versuri de o dezarmantă sinceritate toată respirația sa afectiv-meditativă, în spiritul moralei biblice.

Datorită profunde sale credințe, Poetul a fost răsplătit printr-o reîntoarcere la bucuria vieții, oferindu-i-se o nouă șansă de a-L slăvi pe Creator. Acest volum de poeme este o carte profund creștină, o carte a vieții și învierii, a vieții de dincolo de viață, constituind, în același timp, o dovadă de netăgăduit a existenței lui Dumnezeu, a iubirii Sale răsfrânte asupra Poetului, asupra oamenilor.

Poemul care încheie minunat *Elegiile de la Carani* este *Ioanitul*, o adevărată capodoperă, analizată cu argumente de netăgăduit de Mirela-Ioana Dorcescu în lucrarea sa *Hermeneia* (p. 55), apărută în anul 2019. În interpretarea poetului, un orator desăvârșit, cu adevărat înnăscut, asistența este de fiecare dată electrizată la recitarea acestui poem; bătrânul Cavaler „frumos și pur” își face apariția realmente din „vidul greu dintre pământ și cer”, dăruindu-și cu bucurie ultima suflare Celui pe care L-a slujit toată viața, lui Dumnezeu Împăratul. Recitarea transmite o puternică emoție, dovada acurateței, ritmului și melodiei interioare a acestei creații memorabile, cu reflexe clare înspre simbolismul european. În plus, impune un echilibru perfect volumului, atât ideatic, cât și stilistic.

Oricât s-ar încerca, o analiză atât de percutantă, de atotcuprinzătoare a *Elegiilor de la Carani* precum cea realizată de Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu în cartea *Primăvara elegiei*, Editura Mirton, Timișoara, 2017, este greu de egalat. Această magistrală lucrare hermeneutică sporește lumina lor, putând fi considerată o a doua parte a trilogiei *sui-generis*. Este o carte document, un real și bine-venit ghid, care pune în lumină frumusețea scânteietoare a tuturor valențelor stihurilor dorcesciene, încadrându-le în marea literatură. Este o carte

complexă, de sine stătătoare, care însă există datorită *Elegiilor de la Carani*, fiind deci legată de acestea. În urma cercetării aprofundate a textului, a fost determinată precis valoarea incontestabilă a lucrării prin comentarii dintre cele mai onorante.

Considerăm *Primăvara elegiei*, în ansamblu, drept o scrisoare de dragoste, un răspuns la epistola poetului. Aceiași actanți, momente succesive, diferite din existența lor și, chiar dacă autorul este altul, cărțile sunt atât de strâns legate, încât „comentariul integrează textul până la contopire”, cum observa un exeget. Afirmăția este întărită de remarca poetesei Maria, din romanul *Celesta*: „... din punct de vedere literar, voi doi formați un tot indestructibil” (p. 124).

*

Și iată că tocmai am numit cea de-a treia parte a trilogiei *sui-generis*, și anume romanul scriitoarei Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, intitulat *Celesta*, Editura Mirton, Timișoara, 2018, *cel mai frumos roman de dragoste al acestui început de mileniu*, iubirea dintre Teodoru și Arina fiind cu adevărat celestă, binecuvântată. Un element de paratext, epigraful, ne indică de la început legătura cu *Elegiile de la Carani*: „Căci, dincolo de-a lacrimii perdea,/O-mbrățișai. Și EA te-mbrățișă” (Eugen Dorcescu, *Triada*). Personajele principale sunt foarte apropiate de scriitoare. Scrisă la persoana I, cartea are valențe de roman autobiografic, memorialistic, psihologic. Autoarea se identifică cu naratoarea și cu personajul principal Arina. Ca urmare, scriitoarea are libertatea de a merge dincolo de evenimentele experienței sale și de a-și explora astfel virtualitățile eului. Subtilitățile de introspecție sunt mai ușor și mai clar permise într-un roman scris la persoana I. Lumea este văzută de o singură conștiință și nu dintr-o multitudine de perspective. Este o viziune a unui singur subiect, care poate chiar să reinventeze realitatea grație scriiturii sale. De fapt, o transfigurează, în limita în care literatura se inspiră din realitate și

poate să se confunde cu aceasta. Romanul este scris cu o sinceritate dezarmantă, planul sufletesc profund, precum și apropierea încetului cu încetul de cel pe care eroina îl iubește, dezvoltarea relației dintre protagoniști se desfășoară ca pe o scenă deschisă. Și cu această abordare sunt în general amândoi de acord, deși Teodoru o dojenește uneori pe Arina: „Am zis că tu pari a nu avea noțiunea intimității. A incomunicabilității acestei intimități. Ai asistat la un moment de mare intimitate a creației. Așa ceva nu se spune apoi, la cafea, cu toate detaliile adiacente!” (p. 65). Dar legământul „Nos amaremos. Hasta la muerte” pecetluiește nu numai acceptarea tuturor erorilor și anularea a tot ce îi tulbura, ci și unirea lor pe veci. Eroina Arina este copleșită: „Trăiam clipa. Lunga mea clipă de fericire. Istovitoare. Sclipitoare. Uitasem cu desăvârșire toate întrebările de până acum. În sufletul meu era pace. Mă odihneam, în sfârșit. În armonie. Trăiam dragostea fără nicio urmă de îndoială. Din copilărie, de când mă iubeam bunicii, n-am mai avut parte de o asemenea dragoste. Mi-am amintit, spontan, de bunicii mei de la Carani” (p. 72). Expriarea prin propoziții scurte este concordantă ritmului inegal al bătailor inimii ei, redând tulburarea și intensitatea bucuriei în fața iubirii adevărate.

Povestea de dragoste a celor doi devine un simbol, la fel cum Carani este un spațiu mai degrabă simbolic decât unul geografic. E prezent în toate cele trei cărți, un alt element care le unește. „Caraniul este temelia mea. Și, multă vreme, am crezut că mi-era de-ajuns să revin în acest loc, pentru a rezista la greu, pentru a redobândi putere, ca să pot merge mai departe” (p. 95). Arina are emoții înainte de a ajunge împreună cu poetul aici: „Dacă nu va fi destul de frumos pentru ochii lui de Poet? I-l prezentasem lui Teodoru în ceea ce avea el mai bun, ori de câte ori venea vorba, încât mi-ar fi părut rău să-l dezamăgesc. Și mai mult aș fi regretat dacă nu l-ar fi văzut” (p. 85).

E locul copilăriei ei fericite și locul unde bunicii se odihnesc în pace. Și la bunici îl duce mai întâi: „Inima îmi bătea din ce în ce mai tare, pe măsură ce mă apropiam, la brațul lui, de mormântul alor mei...” (p. 89). Apoi i-a arătat casa în care a crescut, mergând la braț prin sat și simțindu-se: „liberă... onorată...” Curând ei au înțeles că, de fapt, a fost o revedere, demult, în subconștient, s-au mai întâlnit, pe când îi „creșteau aceiași oameni... în aceeași căsuță de la țară” (p. 108). La fel, în *Elegia 4*, poetul mărturisește că el nu a venit în acest loc, ci a revenit și nu descoperă satul, ci îl redescoperă:

„În satu-acesta pașnic și-nsorit,/ Eu n-am venit acum. Am revenit./
Și nu descopăr lumea. Regăsesc/ Misterul ei sublim, donquijotesc”
(*Elegiile de la Carani*, p. 23).

S-ar putea spune că venirea la Carani înseamnă pentru Eugen Dorcescu revenirea la poezie, pentru că „sincopa existențială, dramatic motivată în *Nirvana*, este salutar depășită, ne-o spun poemele de-acum ale *Omului din oglindă*” (Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, în *Primăvara elegiei*, p. 152).

De asemenea, un loc însemnat pentru desăvârșirea poveștii de iubire dintre Arina și Teodoru este cel mai vestit și vestit sat din Banatul istoric – Uzdin (Serbia), care s-a afirmat prin bogăția și diversitatea acțiunilor sale pentru păstrarea identității naționale a românilor din Serbia. Aici sunt invitați oameni de seamă, români care activează în domeniul culturii și al științei. Și poetul este acum laureatul celebrului festival internațional de poezie „Drumuri de spice”, înscriindu-și numele între marile personalități care sunt omagiate în fiecare an. Rememorarea călătoriei este redată pitoresc, cu mult umor, reliefând talentul incontestabil al prozatoarei. Derularea cinematografică a scenelor încântă. Ca într-un scenariu bine scris și regizat. Aici dovezile de iubire curg. Întâi este discursul

lui Teodoru: „La Uzdin, în Serbia... Teodoru a preferat să lanseze o carte scrisă de mine despre poezia lui. O carte de exegeză, în care subliniam schimbarea de ton din elegiile sale, speculând nașterea fericirii în miezul durerii, poate și pentru a contrabalansa satisfacția eului liric de a-și învârti cuțitul în rană, de a conferi, prin plasament, superioritate durerii” (p. 183). Fără să fie numită, se subînțelege că este vorba de *Primăvara elegiei*, elementul de legătură dintre cărți păstrându-se nealterat. Apoi acolo s-a petrecut un moment decisiv pentru iubirea lor. Într-un decor romantic, pe înserate, fiind singuri, lângă statuia lui Eminescu, Teodoru a cerut-o în căsătorie pe Arina, care astfel a depășit îndoielile legate de trecut. „Probabil așa trebuia să se întâmple: să uit, să rup trecutul de prezentul nostru” (p. 185). Trăind pasiunea adevărată, frământările sufletești ale Arinei se sting, pentru a face loc bucuriei iubirii: „Avea dreptate Thai: iubirea e bucurie. Bucurie în toate. Și în durere. Oricât de mare ar fi durerea” (p. 190).

În contextul diegetic, cele trei personaje principale, triada, par să fie într-o armonie stabil-acceptată. Adevărul este că Teodoru și Arina suferă fiecare în felul său, dar, prin suferință, ei se apropie tot mai mult. Al treilea personaj al triadei nu are nume, este EA, o absență mai puternică decât orice prezență: „Absența era mult prea prezentă, supraconfirma mesajul poeziei lui Teodoru despre *Absență*, poezie adesea citată pentru detenta ei filosofică” (p. 29). Arina se autoanalizează, devenind pe parcursul narațiunii un personaj din ce în ce mai complex. Se ridică din toate punctele de vedere la înălțimea valorii omului pe care-l iubește. Încearcă „a-i cunoaște și accepta tenebrele, inerția, lumea” (p. 30) lui Teodoru, în care EA „a fost iubirea vieții lui”, o lume care îi era străină: „Pe EA n-o vedeam ca pe o rivală, dar nici ca pe o prietenă. Refuzam să mi-o reprezint în vreun fel. Nici nu mă căzneau să mi-o apropiu. Nu speram nici

să o îndepărtez cândva. Deși nu mai exista în mediul meu, luam act de... omniprezența spiritului EI cu nesfârșită tristețe. Fie!..." (p. 64). Își dă seama că nu va putea lupta cu absentă și admite, în consecință, puterea ei, mai ales că în ochii lui Teodoru între Arina și EA „nu există diferențe esențiale... Sunteți avatarele aceleiași Doamne..." (p. 108). Teodoru nu mai este totuși cel de altădată:

„În sufletu-mi de-azur, veghează trei:/ Tu, El Shaddai și amintirea EI" (*Triada*, din volumul *Elegiile de la Carani*, p. 16).

Iar replica dată de Arina, în *Celesta*, este o altă dovadă a legăturii indestructibile între aceste lucrări, ce se continuă una pe alta: „Și Triada e nobilă... Uneori însă, tare mi-ar plăcea să fim doar noi doi..." (p. 198). Dacă EA ar fi trăit, Arina nu ar fi intrat în viața lui Teodoru. Le-a fost sortit să se întâlnească și să-și continue viața împreună. Teodoru este convins că aceasta a fost „rodul lucrării Domnului" (p. 139). Și încordarea dispare, pentru că Teodoru este de acord să se elibereze de urmele unei realități trecute, iar declarația sa de dragoste pentru Arina atinge sublimul: „Tu crezi că m-aș fi căsătorit cu tine, dacă n-ai fi, pentru mine, prima ființă după Dumnezeu?" (p. 205). Ceremonia de înmormântare a urnei EI pune capăt apăsătoarei triade.

Poetul Teodoru, „bărbat matur, de mare succes profesional și artistic, cu lecturi vaste și profunde" (p. 16), „cu ochi uzi, chinuți, sub pleoape încrețite și învinețite, cu o lucire metalică stranie, cu o duritate de granit" (p. 38), o inițiază pe Arina în taina textelor biblice, dezvăluindu-i adâncimea lor: „mai mult decât orice, el îmi oferea, eu primeam legea spirituală... De credință începusem să am cea mai mare nevoie" (p. 200). Astfel, viața Arinei s-a schimbat, având drept călăuză spirituală pe Teodoru, pe care îl admiră și iubește fără rezerve: „Textele sfinte au ajuns la mine cu vocea lui" (p. 119);

„Trebuia să învăț. Creșteam. De la o zi la alta, sub ochii lui, în ochii lui, fericită că, fiind cu el, pot să mă apropii și de El” (p. 120). Acest demers în a-L cunoaște pe Dumnezeu presupune a-L descoperi, a ajunge la misterele care sunt ascunse unui ochi neavizat. Este un proces greu și îndelungat, făcut prin propriile convingeri, dar mai ușor și mai rapid sub îndrumarea unui cunoscător profund al *Bibliei*, care trăiește în spiritul ei. Așa cum matematica ordonează viața, așa și lectura *Scripturilor* ordonează cunoașterea în esențe. Iubirea este și ea o formă de cunoaștere, Arina și Teodoru începând „a comunica vital” (p. 128): „Nu te putea mulțumi mersul *terre à terre* al ateismului, al materialismului exclusivist” (p. 122), subliniază Teodoru. Prezența permanentă a Divinității pe parcursul scriiturii, interesul pentru aprofundarea învățăturilor divine, credința că Dumnezeu le-a unit destinele intensifică ideea legăturii dintre aceste cărți, unite în trilogie.

Romanul este, în ansamblu, și el, o declarație de dragoste, ca și celelalte două scrieri din trilogie. De-a dreptul fascinant de sinceră este mărturisirea Arinei: „Am încredere absolută în bunele tale intenții și în capacitatea ta de a-mi face bine” (p.121). Epitetul *absolut* accentuează abandonarea Arinei în fața ghidului său spiritual, care i-a modelat sufletul și conștiința, care i-a deschis un drum necunoscut până atunci spre o lume nevăzută, dar intens prezentă. Și într-adevăr, Teodoru a încurajat-o permanent pe Arina, este acum alături de ea în toate situațiile și evenimentele din viața sa. I-a mângâiat sufletul când a fost operată; apoi au intrat împreună în marea literatură, Arinei recunoscându-i-se meritele literare; de asemenea, colaborarea lor s-a fructificat în apariția unor cărți foarte bine primite de critica literară; dar, cel mai mult impresionează armonia și echilibrul sufletelor lor. Arina și-a găsit siguranța și stabilitatea. Iar Teodoru, Poetul, precum un vultur, a renăscut printr-un proces dureros de transformare,

secretul fiind eliberarea de trecut, de inerții ce împiedicau înălțarea, de amintiri ce îngreunau calea.

Am identificat și împletit, în prezentarea romanului *Celesta*, principalele elemente din cele trei lucrări, care le leagă și care creează o tramă dramatică – filon de continuitate, suport pentru o reală trilogie.

Cărțile din această „trilogie optimistă” vor suscita în continuare discuții interesante asupra legăturii intrinseci dintre ele, scrise fiind toate trei cu mare sinceritate. Iar existența unei corelații la nivel semiotic, ce nu poate fi negată, va deschide noi perspective asupra acestui subiect.

* * *

„CARTEA MARIANEI” – O CONFESIUNE DESPRE VIAȚĂ ȘI MOARTE

Între cititor și cartea în care acesta se cufundă, se stabilește, întotdeauna sau de cele mai multe ori, o relație, care înlătură barierele temporale și spațiale. Astfel, cititorul împărtășește cu autorul sentimente și idei, revelații și experiențe, precum și intuiția că lumea și cartea se oglindesc reciproc.

După două volume cu comentarii literare apreciate de critica de specialitate: *Realismul simbolic*, 2018, *Drumul spre sens*, 2020, Anișoara-Violeta Cîra publică romanul autobiografic *MEMENTO VIVERE. Cartea Marianeii*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2023, care se axează pe trei coordonate principale ale vieții: familie, prietenie și credință, dublate toate de iubire – „izvor mereu viu ce curge prin venele înnegrite de timp” (p. 12).

Cartea impresionează puternic, pagină după pagină, din ce în ce mai mult. După perdeaua de lacrimi, cititorul emoționat

constată că autenticitatea țâșnește nestingherită, pentru că totul este trăit, nu pentru că totul este adevărat. Cineva trebuie să fie foarte credincios la ceva din trecutul și prezentul său, din intimitatea lui, ca să fie autentic. Iar întreaga construcție a romanului, prezentarea evenimentelor într-un anumit mod, sub forma unui jurnal aproape zilnic, conduc la această idee. Subiectul este sfâșietor, dureros, despre agonia și moartea surorii dragi, și întrepătruns cu lupta pentru propria supraviețuire.

Autoarea, cea mai mică membră a familiei sale, sora fiind cu 11 ani mai mare, a fost alintată, poznașă, jucăușă, dar și foarte firavă. Toți o protejau, ea știind că se putea baza mai ales pe sora ei. Și declară sincer convingerea că sora sa, Mariana, i-a „dăruit tot ce se putea dăruir” (p. 87). Mai mult: „Poate că ea mă iubea mai mult decât o iubeam eu. Mă ocrotea” (p. 94), „Mariana a trecut prin toate de mână cu mine” (p. 101). Boala grea, operațiile suferite nu ar fi avut rezultat pozitiv fără sprijinul efectiv al Marianeii, care s-a dedicat însănătoșirii surorii sale, reușind să o salveze: „Toată lumea știe că eu trăiesc datorită ție. Soțul meu înțelege că eu trebuie să fiu aici, lângă tine” (p. 35). Și Mariana a continuat să o ajute, cu diferite terapii, pentru a ameliora starea de sănătate a surorii mai mici. Acum, la căpătâiul Marianeii, grav bolnavă, aceasta încearcă să îi aline, pe cât posibil, suferința. Altceva nu se mai poate, decât să o ajute să treacă cu demnitate în mâinile lui Dumnezeu. Cuprinsă de frisoane, de un teribil zbucium sufletesc în apropierea despărțirii de sora dragă, Anișoara caută să găsească sursa lor, pentru a le putea stăpâni. Descrie cu mare impact acest demers: „Vin din una dintre cele patru cămăruțe ale inimii mele. Cămăruțe strânse bine laolaltă. Fiecare cămăruță e alocată unui membru al familiei mele dintâi: Mariana, Mama, Tata și eu. Eu, care sunt singura supraviețuitoare. Cheia cămăruței mele le deschide pe celelalte. Sunt cămăruțele cu amintiri vii” (p. 97). Depănând

evenimente triste sau vesele din copilărie și adolescență, amintiri despre părinți, sfârșitul tragic al mamei, autoarea înțelege că Mariana a fost, mereu, un sprijin în toate. Acum ea este pe patul de suferință: „Număr zilele, nopțile, orele, clipele... Durerea Ei, a noastră nu mai pot fi descrise în cuvinte. E atât de cumplit ce se petrece, încât am senzația că nici nu există cuvinte pentru o asemenea încercare” (p. 25). Și natura suferă, împărtășind deznădejdea celor din familie, este în concordanță cu sufletul lor sfâșiat: „Rănile durerii încep să se deschidă. Sângele îngheață și el de atâta durere. Lacrimile albe ale cerului au acoperit azi întreaga grădină” (p. 45). Își aduce aminte cu nostalgie că Mariana a susținut-o și ajutat-o în tot ceea ce ea a întreprins, bucurându-se împreună de orice succes obținut. În plus: „Mariana a fost și a rămas singura persoană din familie care mi-a citit cărțile” (p. 86). Acum însă totul se năruie, iar Anișoara asistă neputincioasă la chinul surorii sale. Întrebării lăuntrice tânguitoare: „Cum ar putea fi viața fără Mariana, cea care a fost îngerul păzitor al tuturor?” (p. 54), nu îi găsește răspuns. „E sfâșietor, e tragic! Vorba Mirelei: se prăbușește o lume sub ochii noștri” (p. 29).

Buna ei prietenă, Mirela, este alături de autoare și vorbesc zilnic la telefon. Mirela a îndemnat-o să scrie, să se descarce: „Vede în scris o terapie pentru durerea mea și un omagiu pentru unica mea soră” (p. 20). De asemenea: „Notez câte ceva doar pentru mine. Despre Mariana. Vreau să păstrez cât mai multe clipe cu Ea” (p. 23). Susținerea Mirelei este neprețuită: „Să știi și să crezi, vorba lui Eugen, că ești acolo pentru Mariana și pentru tine” (p. 19). Elogiul adus prieteniei cu familia Mirela și Eugen Dorcescu este binemeritat. În aceste cumplite momente eroina-autoare are nevoie de încurajare ca de aer. Îi urmează sfaturile Mirelei cu încredere, bucurându-se de o prietenie rară, adevărată: „De la Dumnezeu îți vine puterea să treci peste orice suferință”, îi scrie un mesaj Mirela (p. 50). „Am reținut că

trebuie să-mi țin capul sus” este concluzia ei firească, dar teoretic este ușor, de aceea Mirela îi trimite în următoarea zi un alt mesaj: „Așa se cunoaște un creștin. Mai ales în asemenea momente. E optimist. Nu-și pierde nădejdea” (p. 55). Și Anișoara le este recunoscătoare Mirelei, lui Eugen, că au integrat-o în lumea lor: „Mi-au găsit un loc potrivit firii și aspirațiilor mele” (p. 115). Și, de la câteva însemnări zilnice, urmând sfatul Mirelei, s-a născut o carte dedicată Mariane: „Azi i-am spus Patriciei, fiica Mariane, despre proiectul meu: de a scrie o carte, la cald, pe care să i-o dedic Mariane. Ne-am strâns în brațe și am plâns împreună” (p. 29). Anișoara este continuu susținută moral de către prietenii săi și îndemnată să respecte tradițiile creștine, iar, dacă nu poate face aproape nimic pentru trupul surorii sale, măcar pentru sufletul ei se dovedește de folos. „Pentru Mariana e vital să creadă. Ea îl are pe Dumnezeu. Cei ce nu cred sunt complet singuri. Vai de ei într-un asemenea moment”, o încurajează Mirela (p. 50). Și, într-adevăr, sora Mariane constată că: „Mai presus de iubire e datoria! Datoria morală. Dar nu aș numi-o datorie. Ea e parte din sângele meu!” (p. 35).

În durerea sa, există o mângâiere importantă: „Sora mea s-a sfârșit demn, creștinește, cât se putea de ușor, de frumos, în situația dată. În mâinile mele. Cât mă impresionează că a fost așa, Bunule Dumnezeu!” (p. 56). Și Mirela, mereu alături de prietena sa, o consolează: „Important e ca omul să părăsească demn această lume. Așa ca Mariana!” (p. 136). Credința adâncă, împletită cu iubirea, dă sens vieții, ca și trecerii spre o altă lume: „Ce bine că sufletele sunt veșnice, că nu se pierde totul. Dacă nu aș crede ce spun, aș înnebuni” (p. 91). Anișoara știe că dragostea ei pentru sora sa va continua prin tot ce va face pentru pomenirea și odihna sufletului: „Sunt atât de împăcată că am fost lângă Mariana în această ultimă perioadă a vieții Ei! ..Rugăciunile, parastasele, pomenirile îi vor arăta că dragostea

mea pentru Ea e infinită. Mă voi da peste cap să păstrăm legătura. Să fim tot două surori bune, chiar în două lumi... Căci moartea, numai moartea ne-a despărțit. Așa a vrut Dumnezeu!" (p. 135). Acceptând, în cele din urmă, tot ce s-a întâmplat, Anișoara își exprimă o ultimă dorință: „Doamne Iisuse Hristoase!... Ce bine că ne-ai dăruit speranța! De m-aș revedea cu Mariana la Înviere! De mi-aș revedea bunii părinți!" (p. 103).

Precum „ciocârlia care continuă să cânte, chiar și când ramul pe care stă începe să se clatine, frângându-se, fiindcă știe că are aripi" (San Giovanni Bosco), tot așa Anișoara-Violeta Cîra, în pofida imensei suferințe îndurate, găsește puterea magică, alături de puternicii și devotații ei prieteni, de a se bucura în continuare de fiecare nouă dimineață, pentru că, după cum ea însăși afirmă: „Rugăciunea inimii m-a însoțit și mă însoțește pretutindeni și oricând”.

* * *

CONTRASTE DEFINITORII ÎN DISCURSUL POETIC AL MARIOAREI RUS

Cu a treia sa carte de poeme *Călători în ceață*, Ed. Waldpress, Timișoara, 2024, după *Simfonia luminii*, Ed. Eubeea, Timișoara, 2002 și *Cioburi de stele*, Ed. Eubeea, Timișoara, 2011, Marioara Rus se afirmă în poezie prin talent și originalitate. A colaborat la revista de cultură „Coloana Infinitului” încă din anul 1999, când a publicat câteva versuri apreciate de cititori, de colegiul de redacție și de fondatorul revistei, al asociației și, totodată, președintele cenaclului, poetul Nicolae Stanciu. Astfel, a continuat să scrie, să publice, ajungând acum la a treia carte de poezie.

Prefațată de maestrul Eugen Dorcescu, care oferă, printr-o cunoaștere desăvârșită a domeniului literar și o viziune filosofică

adâncă asupra literaturii, un însemn important pentru înțelegerea profundă a textului liric, cartea dezvăluie cititorului, ca un evantai, emoțiile și frământările poetei, în explorarea tematică: trecerea timpului, dorul, comuniunea sufletească cu natura și elementele ei, inevitabila trecere spre cealaltă lume, credința, zborul, iubirea etc. Aceasta din urmă este de departe principala temă abordată, fie eros, agape, storge, filia, este o iubire care dăruiește și primește, o iubire tămăduitoare, care înălță ființa umană, mai departe, spre drumul ei cosmic.

Am receptat poezia Marioarei Rus ca un demers liric al contrastelor:

- acceptare: „Floarea nu depășește,/ tiparul ei./ Albina și ea recunoaște/
talantul său,/ îl înmulțește, se străduiește,/ în scurta ei viață,/ să ne
dăruiască nouă tuturor,/ hrană, sănătate.../” (92. *Iubirea apropielui*,
p. 104) vs.
//renunțare: „Toate au un început/ Nu țin la nesfârșit/ Ce mult
ne-am iubit” (54. *Inima*, p. 65);
- dăruire: „Doar omul care iubește/ crede, tace și te ocrotește” (65. *Nu
știu*, p. 76) vs.
//primire: „Cât de îndrăgostit erai,/ când, cu drag, primeai,/
calde îmbrățișări,/ priviri dulci și zâmbete, de undeva din Rai”
(58. *Îmbrățișări*, p. 69);
- fericire: „Reușești să aprinzi,/ de fiecare dată,/ în juru-mi lumină”
(9. *Depărtare*, p. 19) vs.
//suferință, nefericire: „Mi-e frig și tremur toată/ Lângă foc fără
tine” (96. *Înfiniț*, p. 108);
- încredere: „Pune strajă gândurilor,/ Întărește-ne în dreaptă credință,/
Să nu alunecăm în fața ispitelor” (2. *Doamne*, p.12) vs.
//suspiciune, îndoială: „Dacă am putea/ să nu mai judecăm,/ și
mai mult, să iertăm” (72. *Copilărie*, p. 84);

- frumusețe: „Ceea ce ești pentru mine/...O grădină multicoloră,
Parfumată, de floare plină,/ Cu ghiocei, lăcrămioare, lalele,
Vioarele, narcise, zambile/ Și toate dorurile mele.../” (84. *Parfum de floare*, p.96) *vs.*
//sluțenie, urâciune: „Avem minte,/ să gândim,/ dar gândul/ ni-l
curmă adesea/ invidia, răutatea, lăcomia” (25. *Când?*, p. 25);
- bucurie // tristețe, sentimente, care se regăsesc unite în aceeași
poezie: „La început,/ mă iubeai atât de mult/ cât o noapte senină,
cu mii și mii de stele... Știi tu cum/ să ajungi la mine. Ți-ai făcut
cuib în gândurile mele./ Apoi te-ai retras, în singurătate,/ fără
nicio vorbă;/ de atunci până azi,/ noaptea e pustie,/ fără stele”
(113. *Prima zi*, p. 125);
- extaz: „Câtă pată de culoare/ ai semănat/ în fiecare firicel de floare,
cât parfum dulce/ și aromat...” (77. *În lumina divină*, p. 89) *vs.*
//deziluzie: „Dar, în Grădină, plouă-ntruna./ Mai toată Floarea s-a
zdrobit./ De-atât amar și ceasul s-a oprit/ Și n-are cin’ să-l „vadă”
(22. *Tic-Tac*, p. 32);
- speranță: „A răsărit/ ca o lumină în grădina mea,/ Copacul vieții”
(116. *Copacul vieții*, p. 128) *vs.*
//deznădejde: „Fiecare floare se pierde,/ petală cu petală,/ Precum
fiecare zi se trece/ în noaptea cea rece” (15. *Eternitate*, p. 25);
- tărie, putere: „Inimă, rămâi în iubire,/ În taină, în strălucire,/ Un
cer fără de nori,/ Un câmp de flori...” (86. *Dor nestins*, p. 98) *vs.* //
neputință: „Nu știu,/ nimic nu mai pot. Fără tine” (59. *Fără tine*,
p. 70).

Adâncimea și complexitatea sentimentelor, trăirile sufletești ale autoarei nu sunt mereu în concordanță cu expresia lirică, uneori intensitatea acestora se manifestă fără cuvinte, iar tăcerile lasă loc interpretărilor, îmbogățind prin nuanțe infinite textul de bază, recompunându-se în sufletul cititorului, ținta oricărui creator de frumos: „Rămâi fără cuvinte/Precum bibliotecile/ Atotcuprinzătoare” (8. *Uneori*, p. 18).

Între aceste balansări ale discursului poetic dăinuie constantă și neclintită iubirea pentru Divinitate, sprijin și recunoștință în tot și în toate: „Ce ne-am face fără Tine,/ În această lume...?/ Îți mulțumim, Doamne!” (29. *Ubicuitate*, p. 40). Numai la El omul găsește ocrotire, pentru că: „Domnul le rânduie pe toate,/ Oriunde, pe acest pământ:/ Stele , soare, lună și izvoare/ Și pe noi, pe toți” (27. *Taine*, p. 38). Poeta exprimă în versuri simple venerația pentru lucrarea divină: „Doamne,/ câte generații veghezi/ și ai vegheat,/ pe om ca să-l vezi/ cu sufletul scădat în lumină?/ În lumina divină...” (77. *În lumina divină*, p. 89).

Un alt subiect comparabil ca extindere în versurile Marioarei Rus, pe lângă iubirea și trecerea inexorabilă a timpului, este motivul zborului. Acesta nu este un simplu amănunt literar, cu lexeme iterativ-preferențiale, ca suport al semnificației, ci evocă un sentiment mult mai adânc, acela al dependenței de Cer: „Pasărea, când este pui,/ Își dorește cu ardoare/ Spre înalt să zboare/... Ea crede că în zborul său/ Îl va vedea pe Dumnezeu” (16. *Timpul*, p. 26). Visul de zbor, aici în manieră romantică, arată dorința de ascensiune: „De-aș avea aripi,/ M-aș duce departe,/ Unde mi-aș dori” (21. *Acasă*, p. 31). Iar în poezia *Pasărea Paradis* descoperim imaginea oferită de sus, ca urmare a efectuării zborului: „Odată,/ Mama m-a învățat să zbor,/ A fost cel mai frumos zbor.../ De acolo, de sus, am văzut munții/ Cu brazii veșnic tineri;/ Dealuri, cu struguri rubinii,/ Câmpii roditoare, cu adieri de maci roșii,/ Mă încântau –/ Seara mă trezeau greierii/ Și... mi-era teamă/ Să cobor./ Odată...” (45. *Pasărea Paradis*, p. 56).

Poezia Marioarei Rus atrage prin simplitate, care este doar aparentă, pentru că ascunde adevărate încercări de a descifra tainele lumii și ale cerului: „Dacă florile ar vorbi/ ne-ar spune multe” (30. *Taina florilor*, p. 41).

UN BASM: „CĂRAREA DIN INSULĂ” DE EUGEN DORCESCU

În ultima oră de opțional, am citit, împreună cu colegii mei și cu doamna profesoară Almăjan Gabriela, sfârșitul basmului *Cărarea din insulă* și am descoperit cum a fost salvat ținutul de vraciul Merlin.

În primul capitol al basmului, am aflat că cei șase prieteni: Dodoacă, Biciușcă, Veselaș, Barbă-Cot, Labă-de-Fier și șoricelul Pic – trăiau fericiți în pădurea celor trei râuri din ținutul Alzorint. Auzind de la Ups că pe deal se aflau mure dulci și înmiresmate, ei au hotărât ca Dodoacă și Biciușcă să meargă acolo la cules de mure, Barbă-Cot și Labă-de-Fier să plece pe insulă la pescuit de mreană, iar Pic și Veselaș să rămână acasă. În timp ce Dodoacă și Biciușcă admirau peisajul, au auzit niște păsări ce spuneau că dealul bogat, înmiresmat și frumos va fi strivit, sfârțecat și dezgolit. Barbă-Cot și Labă-de-Fier au observat că lipsește cascada, iar lângă albia secată a pârâului a apărut o cărare. Dar necazurile erau abia la început... Peste ceva vreme, într-o noapte, un cutremur puternic a nimicit râul din care luau apa necesară supraviețuirii. Iar apoi, același Ups, care a văzut totul dintr-o scorbură, le-a spus că trei uriași înspăimântători au aruncat copaci, stânci și au strivit totul în calea lor, la comanda vechiului lor dușman, vraciul Merlin. După o noapte de gândire, Barbă-Cot hotărăște ca el, împreună cu Dodoacă, să meargă din nou pe insulă și să vadă dacă

la capătul drumeagului se află locuința vraciului. Cei doi descoperă un conac părăsit, iar în el o cameră neîngrijită. În spatele draperiei, au găsit o ușă întredeschisă ce ducea într-un coridor care avea, de o parte și de alta, mai multe odăi, neîngrijite și ele. După ce mai verifică iar încăperile, descoperă în spatele altei draperii o micuță ușă ce ducea într-o odaie. Aceasta părea a fi aceeași de dinainte, dar îngrijită și mobilată cu obiecte noi. Au mai găsit și o scară, aidoma celei din prima încăpere. Când au încercat să urce, au auzit vocea lui Merlin, care le porunca uriașilor să îi prindă pe intruși. Din fericire, cei doi piticuți au reușit să scape printr-un tunel prea mic pentru uriașii ce-i fugăreau. Cum au ajuns la capătul tunelului, au fost înțepați de crizantemele ce creșteau acolo. Ca să scape de fioroasele creaturi, care nu se dădeau bătute, s-au scufundat în râu. După ce primejdia a trecut, au pornit către moara lui Gheorghe. Ajunși acasă, află că prietenii lor au auzit de la Ups, Șvupi și Dups că uriașii au nimicit și dealul. Cei trei pitici, ce le aduceau informații, se duc să îi ceară sfatul lui Ara și le spun că într-o săptămână se întorc ca să hotărască ce e de făcut. Când revin, aduc un balaur care era, de fapt, pârâul din insulă, preschimbat de Merlin. Pârâul, transformat în balaur, a aflat de la șerpișorul Socrate că cei trei uriași au luat lespezile din albia secată și au construit din ele o cărare ce ducea până la conac, iar vraciul se plimbă desculț pe acea cărare, în fiecare noapte, ca să își reînnoiască puterile. Cu ajutorul gnomilor, care au săpat un tunel, și al balaurului, care a redevenit râu, când vraja a expirat, eroii noștri i-au smuls cărarea de sub picioare vraciului, chiar în timp ce acesta se plimba pe drumeag. Astfel, Merlin a dispărut cine știe unde, purtat în spinare de râu. Odată cu plecarea vraciului Merlin, totul a revenit la normal, iar prietenii au rămas împăcați, bucurându-se de natură.

În *Cărarea din insulă* apar numeroase personaje, printre care: Veselaș, Dodoacă, Biciușcă, Labă-de-Fier, șoricelul Pic, Barbă-Cot, Ups, Șvupi și Dups, balaurul, șerpișorul Socrate, gnomii, cei trei

uriași, vraciul Merlin și Gheorghe. În acest basm l-am îndrăgit foarte mult pe Ups, deoarece a fost curajos, bun la suflet, harnic, descurcăreț și dornic să-i ajute pe mai vechii mei prieteni dragi, piticuții.

Cel mai mult mi-a plăcut că prietenii se ajutau între ei la nevoie, că au reușit din nou să îi învingă pe vraci și pe slugile sale, că erau înțelepți și se descurcau în cele mai grele momente, că descopereau mereu soluția potrivită și puteau învinge orice rău. M-au impresionat și momentele care mă țineau în suspans, atunci când piticuții mai aflau o informație sau luau parte la o câte o acțiune ce mă făcea să fiu și mai curioasă și să îmi doresc să citesc cu viteza luminii, numai să aflu mai repede ce se întâmplă.

Am fost surprinsă că pârâul a fost transformat, dintre toate creaturile posibile, tocmai în balaur, că vraciul își reînnoia puterile mergând desculț pe lepezile luate din albie, că personajele erau așa prietenoase, harnice, bune la suflet (sunt excluși uriașii și vraciul Merlin) și că gnomii au săpat un tunel, ca să ajute și ei la salvarea ținutului.

Așadar, mi-a plăcut la nebunie și *Cărarea din insulă*, la fel ca și primele două basme din cartea *Basme și povestiri feerice*, scrisă de domnul Eugen Dorcescu. Aștept cu nerăbdare să îl citesc pe următorul, pentru că sunt convinsă că voi fi încântată!

(Maria Costa-Bălan, elevă, clasa a VI-a,
Școala Gimnazială Ramna, județul Caraș-Severin)

Ianuarie 2022

* * *

O POVESTE DESPRE FERICIRE

De curând mi-am amintit povestirea *Căsuța fermecată*, scrisă de maestrul Eugen Dorcescu și publicată în volumul său *Basme și povestiri feerice*, apărut la Editura Eubeea, Timișoara, în 2003. Am citit-o cu

atât de mare drag anul trecut, la ora de opțional, încât m-am hotărât, dintr-odată, să o recitesc. În aceste seri, când magia Sărbătorilor de iarnă plutește în aer, căsuța din adâncul pădurii parcă și-a sporit misterul, farmecul și puterea de a fascina, de a hrăni închipuirea.

În basmele din acel volum, am fost cucerită, în primul rând, de acțiune și de schimbările de situație, dar, în această povestire feerică, am fost captivată de descrierea căsuței fermecate și a împrejurimilor ei. Dacă lași ființa și splendoarea căsuței să te cuprindă, poți vedea aieva soarele, „ciufulit și zâmbitor”, făcându-și apariția, în zori, peste vârfurile copacilor pădurii de la răsărit. În preajmă se află și un râu „neastâmpărat și guraliv”, care se vede mereu altfel, în funcție de momentul zilei. Vocea râului este mai mult veselă, dar, în „întunericul înstelat” al nopții, are „un timbru tânguitor și neliniștit”, chiar „înfricoșător”, câteodată. După ce ne prezintă minunățiile naturii, autorul ne face cunoștință și cu nenumăratele fapte care trăiesc în vecinătatea căsuței. Veverițele Clotilda și Nuni, care s-au aciuat în pătulul de sub nuci, stau de vorbă cu măgarul Antonie și cu rățușca Veta. Vulpoiul Codilă umblă toată ziua prin preajmă și are gânduri „nu tocmai curate”. Ariciul Anatol iese la plimbare pe întuneric și stă la taifas cu cleanul Pompiliu și cu crăietele Tudor. Mai apare, ca o umbră, lupul Dionis, dar sunt prezenți și șerpișorul Socrate și iepurele Vasile. Tot aici îl reîntâlnim pe vechiul nostru prieten, piticuțul Barbă-Cot, care cerne de zor nisip pe malul râului, pentru clepsidra cu care măsoară timpul de întoarcere a vraciului Merlin.

Ne este înfățișată apoi, cu lux de amănunte, căsuța, cu toate încăperile sale și cu bolta ei de vie, ne sunt descrise dependențele din curte și multe alte minunății. Cu o zi înainte de sosirea lui Andrei la bunicii săi, își face apariția și piticuțul Kum-Tricikum, care vine noaptea pe furiș să pregătească totul. După ce a trebăluit de seara până dimineața, pentru a reînnoi farmecul căsuței, el dispare, nu înainte de a-i reaminti șerpișorului Socrate să îl anunțe și când

trebuie să plece băiatul, ca să îi poată da de știre iepurelui Vasile, cel cu mașina violetă.

Tot din poveste aflăm și cum putem ajunge la căsuța fermecată. Trebuie să călătorim cu trenul destul de mult, până când obosim puțin, iar la coborâre, pe peronul însoțit, ne va întâmpina iepurele Vasile. El ne va conduce cu mașina sa violetă pe o șosea cocoșată, până la căsuța fermecată, unde ne așteaptă, neschimbați, bunicul și bunica.

În această poveste, am admirat hărnicia piticuțului Kum-Tricikum, care se îngrijește, cu multă responsabilitate, să fie totul pregătit pentru sosirea băiatului. Mi-a plăcut și șerpișorul Socrate cel înțelept, care, pe lângă strădania de a ține, și el, socoteala venirilor nedorite ale lui Merlin, se mai ocupă și să-l anunțe pe Kum-Tricikum de vizitele mult așteptate ale nepoțelului Andrei.

De asemenea, am fost impresionată de descrierea naturii din jurul căsuței: uimitorul răsărit de soare de după pădurea cea „cățărată pe dealuri”, râul ce șerpuiește „argintiu dimineața, clar și străveziu la amiază, întunecat și sângeriu în amurg” și altele asemenea. Autorul a reușit să ne zugrăvească un tablou de neuitat și ne-a făcut să dorim a vizita și noi căsuța fermecată și feericele ei împrejurimi.

M-a surprins că, în această povestire, li se alătură, într-un mod uluitor de firesc, personajelor fantastice și animalelor care locuiau în preajma căsuței și trei personaje umane obișnuite, bunicii și nepoțelul.

În concluzie, *Căsuța fermecată* este o lectură ce se parcurge cu plăcere, deoarece are puterea de a-l ajuta pe cititor să facă un voiaj imaginar nespus de frumos și de a-l lăsa cu năzuința de a petrece măcar câteva zile într-un astfel de cadru de basm. Îi mulțumesc lui Eugen Dorcescu pentru prilejul de a întreprinde această miraculoasă călătorie!

Căsuța fermecată este o poveste despre fericire.

(Maria-Costa Bălan, Elevă, Clasa a VII-a, Școala Gimnazială Ramna,
județul Caraș-Severin)

FARMECUL NEPIERITOR AL POVEȘTII

Acum câteva seri, un urlet îndepărtat de lup, ce se auzea de pe dealurile de la marginea satului, mi-a amintit povestirea *O întâmplare cu lupi*, publicată în volumul *Basme și povestiri feerice*, al maestrului Eugen Dorcescu (Editura Eubeea, Timișoara, 2003). O citisem acum doi ani, la ora de opțional, împreună cu doamna dirigintă, Almăjan Silvia-Gabriela, și cu colegii mei. Acum, fiind iarnă, farmecul acestui anotimp și al sărbătorilor din această perioadă ne înconjoară, așa că m-am gândit că este potrivit să o recitesc.

Zis și făcut. Am luat cartea și m-am așezat la lumina blândă a veiozei, lângă dogoarea tihnită a caloriferului.

La începutul narațiunii, un bunic își amintește o poveste veche, de fapt, o întâmplare adevărată, pe care a trăit-o bunicul său, Moș Cicuță. După multe rugăminți din partea nepoților săi, Andrei, Raluca, Alina, Roxana și Lizuca, Bunicul se lasă înduplecat și le-o istorisește.

Într-un plan paralel, este redată o imagine în care apare, „unde va pe malul râului”, personajul Barbă-Cot, ce întoarce clepsidra și „timpul se scurtă brusc, alergând îndărăt cu de două ori o viață de om”. Astfel, autorul își țese magia și ne ajută să călătorim în trecut, tocmai pe vremea lui Moș Cicuță.

În acele timpuri, spune povestitorul, Moș Cicuță „nu era moș, ci notar la Polovragi”. Într-o după-amiază de iarnă, se afla în modestul său birou, încheindu-și treburile zilei și ale săptămânii. Din secvența: „Focul se stinsese în sobă și frigul pătrundea tot mai aspru pe sub ușa ce dădea direct înspre stradă. Afară era iarnă grea: zăpada ajungea până în dreptul ferestrei”, îmi dau seama că iernile din

trecut erau mult mai aprige decât cele din zilele noastre. Nu era deloc un moment potrivit pentru o călătorie în natură și Moșu' Cicuță se gândea să plece devreme spre casă, deoarece avea de făcut un drum lung și dorea să ajungă la căminul lui cald și primitiv înainte de miezul nopții. Apare și un personaj episodic, Ion, despre care aflui doar că era un „ins scund și zgribulit” și lucra și el la oficiul notarial, ca îngrijitor. Moș Cicuță se înfățișa ca „un bărbat voinic, de statură mijlocie, cu mustață și început de chelie”, ce avea un baston de corn lustruit.

După o călătorie de câteva ceasuri cu sania, ajunge la târg. Își simțea picioarele înghețate, iar din mustăți îi atârnavu țurțuri, acestea fiind două consecințe ale voiajului pe vreme de ger.

Pentru a face față unui drum de cel puțin trei ore la pas, prin zăpadă, Moș Cicuță intră la hanul lui Sandu, unde își ia de mâncare: un rachie fierbinte și aromat și o porție de cârnați-trandafiri. Între timp, afară se întunecase și era momentul să își continue drumul spre casă. Mai întâi a traversat două poduri, după care începea pădurea, pe care o străbătu la lumina lunii. La un moment dat, pe când trecea prin a doua pădure, mai întunecată și mai întinsă, a auzit ecoul unui urlet de lup, dar s-a gândit că e de la oboșală sau e bătaia sângelui în tâmpă. Nu se gândise că, jos, la poalele dealului, se va întâlni cu o haită de lupi cenușii. Și iată, dintr-odată, ajuns pe culmea unde sfârșea codrul și se deschidea, larg, perspectiva văii spre sat, a văzut, pe toată întinderea, mulțimea nenumărată a sălbăticiunilor. S-a oprit o clipă. Apoi, neștiind ce să facă, iar cale de întoarcere nu prea avea, și-a continuat drumul, încet, ca în vis, printre lupi.

Acest moment de maximă tensiune, precum și umbletul printre lupi, în plină noapte, în plină iarnă și în deplină pustietate, sunt evocate cu multă artă de scriitor. La fel, firea, psihologia, mișcarea personajului sunt sugerate cu precizie și finețe.

Sosit cu bine acasă, Moș Cicuță, taciturn, a mâncat liniștit cu soția sa, Mama Sanda, și s-a culcat, dar, din nefericire, a făcut febră și a stat la pat timp de trei zile. Abia după ce s-a vindecat, a povestit aventura prin care a trecut, nevenindu-i nici lui să creadă cele întâmplate.

Revenind în prezent, nepoțelul Andrei, uimit, își întreabă Bunicul de ce nu l-au atacat lupii pe Moș Cicuță, deși era iarnă și ei erau flămânzi. Bunicul i-a spus că, oricât a reflectat, nu a descoperit motivul. Tot lui Andrei îi vine în minte o teorie: că lupii l-au recunoscut, Moșu' Cicuță fiind și el lup, iar atunci lupii s-au bucurat să-l revadă și l-au lăsat să treacă. Fetițele au râs de Andrei, dar Bunicul nu. El i-a spus că s-ar putea să existe mult adevăr în vorbele sale.

Aici, în cuvintele lui Andrei, se află o nouă întrezărire a tainei, extinsă numaidecât, fiindcă, întorcându-ne în planul paralel, „lupul Dionis trecu fulgerător” prin iarbă și „se pierdu în negura de sub coroanele nucilor”. Realul și fantasticul se întrepătrund.

În această povestire am admirat și în același timp am fost impresionată de curajul lui Moș Cicuță, de modul cum a reușit să treacă pe lângă lupi, deși „simți parcă trupul unuia atingându-i genunchii, ocoli câțiva, ce se opriseră chiar în mijlocul drumului, se strecură greu, aproape împingându-i, ca pe oi, printre cei ce barau, în haită compactă, calea spre pod”. Parcă aș fi fost acolo și am simțit emoțiile sale, inima ce „îi bătea rar și intens, asurzitor”. Moș Cicuță este un personaj cu o stăpânire de sine ieșită din comun.

Am fost surprinsă de reacția animalelor cenușii, în aceeași măsură ca Andrei și Lizuca, ce se minunau: „Cum de nu l-au atacat?”, „Tocmai lupii, care sunt așa de răi!”. Mi-a mai plăcut și faptul că în povestire apar și personaje mult iubite din basmele anterioare, Barbă-Cot și lupul Dionis, care iau și ele parte la evenimente într-un fel neașteptat.

O întâmplare cu lupi este un text literar care mi-a lăsat multe semne de întrebare și pe care îl voi reciti mereu cu drag, nădăjduind

că răspunsurile vor ieși la iveală, iar dacă nu, mă voi mulțumi să retrăiesc, împreună cu Moș Cicuță, întâmplarea ce plutește într-un nor de mister. Îi mulțumesc scriitorului Eugen Dorcescu, pentru că mi-a dat prilejul să pătrund în această aventură minunată și plină de enigme, atât de potrivită pentru serile de iarnă! Îi sunt recunoscătoare și doamnei profesoare Almăjan Silvia-Gabriela, care ne-a propus să citim la orele de opțional opere ce le vom purta întotdeauna în minte și în suflet!

(Școala Gimnazială Ramna, Caraș-Severin, Clasa a VIII-a)

UN PERIPLU HERMENEUTIC PRIN „ÎNGERUL ADÂNCULUI”

Deși poți avea, uneori, sentimentul că s-a spus totul despre o carte citită și răsцитă, a cărei receptare este voluminoasă, rămâne, totuși, întotdeauna, în cazul operelor proeminente, ceva încă nespus, ceva ce ai adăuga chiar tu. Și ești îndreptățit să o faci, fiindcă niciodată nu se epuizează un subiect, mai cu seamă un subiect de operă literară, la esența căruia nu se ajunge ușor. Se știe că „esențele tari se țin în recipiente discrete”. Exact așa se întâmplă cu mesajul unui text: ceea ce este important se ascunde în subsidiar, printre rânduri, dincolo de cuvântul scris. Descoperirea sensurilor implicite, subliminale, ascunse, este un exercițiu hermeneutic. De aceea, am și intitulat acest eseu „Periplu hermeneutic”: în intenția mea, el este un parcurs euristic prin *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)* de Eugen Dorcescu, adică printr-un discurs narativ, așezat în forma unui jurnal literar.

Un jurnal e mai mult decât o scriere literară propriu-zisă, este o „demascare”, o invitație în intimitate, în gânduri ce țin de un erotism al trăirilor. E agonia care se desfășoară în paralel cu lumea palpabilă. Aceasta este impresia pe care mi-a făcut-o volumul I al *Jurnalului* lui Eugen Dorcescu, pe care am avut onoarea și bucuria să îl primesc, din mâinile Domniei Sale, cu dedicație, în fața Bisericii din Piața Dacia, Timișoara, într-o după-amiază de iulie din 2020.

În această abordare, voi încerca să surprind ce înseamnă, în viziunea lui Eugen Dorcescu, A FIINȚA în lumea – lume și în lumea – eu.

Simțământul pe care mi l-a transmis *Jurnalul* dorcescian este acela că autorul vizează sensul cu care să-și umple un gol lăuntric chinuitor și face eforturi de a găsi acest sens în spirit, în comunicarea cu Dumnezeu. Chiar dacă pornește pe altă cale decât Arghezi, ardoarea căutării mă face să mă gândesc la acel: „vreau să te pipăi și să urlu: Este”. Dar Eugen Dorcescu este convins de existența lui Dumnezeu. El nu are nevoie de dovezi, ci imploră Dumnezeul treimic să dea înțeles vieții sale, în momente de mare cumpănă din perioada postrevoluționară (1991-1998).

Cu siguranță, zbaterele relevate sunt cele din lupta existențială, de pe dealul Golgotei, pe care îl urcăm fiecare dintre noi. În cele din urmă, acest *noi* se conturează în *Jurnal*. Reiese din teme, personaje, viziune. O viziune accentuat subiectivă, poate chiar cu un orgoliu al distanțării de semeni, de gloată. Proza-jurnal, de altfel, implică subiectivism. Perspectiva lui Eugen Dorcescu îmi amintește de Camil Petrescu: „... eu nu pot să descriu decât ceea ce văd, ceea ce simt, ceea ce înregistrează simțurile mele... Din mine însumi eu nu pot ieși”.

Stilul dorcescian rămâne însă inconfundabil: sinteză între senzualitate și idealitate, între căldură umană și luciditate rece, între ecouri rustice și atmosferă citadină, un mix de tot ceea ce se subsumează verbului A FI. În proză și în poezie deopotrivă: „... farmecul indicibil al liricii lui Eugen Dorcescu. Aliaj subtil, inextricabil între senzație și spirit, între trăire și reverie, între profan și sacru” (Adriana Iliescu).

Jurnalul se deschide, în spirit metafizic, cu secțiunea intitulată, în ebraică, **MOTH TAMUTH**, sintagmă care, tradusă, înseamnă „Murind, vei muri”, după cum este specificat în notă, spre

delectarea cititorului, care începe un adevărat traseu hermeneutic, în parcurgerea unei opere de mare valoare. MOTH TAMUTH poate indica eternitatea spirituală a celui care călătorește în sfera cunoașterii. Lectura, bogăția de sensuri ne transmit sentimentul că viața este „vie”, dar efemeră, sugerând, așa cum mărturisește Eugen Dorcescu, apartenența ființei la neant: „Căci nimic suntem și nimic e totul” (p. 24).

Simbolistica auctorială se face simțită încă din primele pagini. Poetul introduce *motivul și simbolul MĂRII*, care evidențiază încercările vieții, venind în valuri, și nesfârșitul, necunoscutul, ce se află mereu înaintea noastră. Primăvara se instituie, prin trăirile diaristului, ca un anotimp al disperării, subliniind și ideea reîntoarcerii în sine însuși, cu întrebarea „Cine sunt?”

Cotidianul cenușiu, pe care autorul îl analizează cu franchețe, este marcat de întrebări existențiale despre *condiția de scriitor*, cea de om, aflat în căutarea asiduă a lui Dumnezeu. La aproximativ cincizeci de ani, Eugen Dorcescu își definește și redefinește reperul existențial. Pentru Domnia Sa, a fi scriitor înseamnă a naviga în mări (ne)sigure: „Un scriitor nu e... nici mai bun, nici mai rău decât ceilalți oameni. Nici mai fericit, nici mai nefericit. E doar SCRITOR”.

De remarcat suita de exclamații retorice: „Ce nebulie! Ce ridicol! Câtă prostie! Câtă tristețe!”, care creionează un act artistic consacrat, cel de respingere a lumii. Totul pare a fi o scenă dintr-o piesă de teatru shakespeariană. Scriitorul își reafirmă, decisiv, misiunea identitară la vârsta de 49 de ani: „Cea mai mare parte din timp o voi consacra scrisului. Și voi continua să adâncesc marile teme” (p. 28). De altfel, are revelația versificării *Psalmilor* (cel puțin a „Psalmilor omului”). În jurul acestora se vor concentra eforturile sale artistice. În același timp, sesizează un ambient social cuprins de cangrenă și relatează absurdul unei existențe în care umanul se degradează,

devine animalic. Oamenii par lipsiți de conștiința empatiei. Autorul construiește o frescă în care surprinde tarele unei societăți aflate în declin. Se poate observa o tendință de destructurare a realului, iar omul-poet plonjează dincolo de timp și de spațiu, în el însuși. Unul dintre tablourile *Jurnalului* înfățișează viața socială „cariată” de oportunism, de lipsa principialității, de invazia oamenilor-„șobolan”, a oamenilor-parazit, care murdăresc/ afectează moral comunitatea. Paraziții ocupă „o lume fără idealuri”.

Jurnalul este o cronică lăuntrică – „o confesare în fața Celui Veșnic”, în care se consemnează o profundă suferință a intelectualului elevat. „Ascult de glasul conștiinței mele”, mărturisește autorul. Aceasta este opțiunea sa: cea de a trăi în mod superior, cum îi pretinde conștiința. În lupta cu sine însuși, păstrarea valorilor morale prevalează, în ciuda mizeriilor cotidiene, atât de multe și de diverse. Viața își dezvăluie sensul cu pași mici și propune încercări, deziluzii, căderi și reveniri. Diaristul nu ezită să accentueze reperele existențiale, precum și arhetipurile umane, pilonii existenței sale: casa părintească, orașul, părinții, revelația întru Cel Veșnic, criza religioasă, cea metafizică. Dar nu își trage obloanele, ci contemplă lumea, oricât de urâtă i s-ar părea. Bunăoară, este pus pe tapet grobianismul unui act artistic teatral, căruia Eugen Dorcescu îi condamnă, argumentat, absența profunzimii, trivialitatea, lipsa de considerație față de dramaturgul I. L. Caragiale. Remarcăm aici intensitatea revoltei intelectualului rafinat, delimitarea sa de incultură. Fin observator al psihologiei umane, diaristul sesizează atitudinea decrepită a unor falși intelectuali, care se abandonează unei societăți în derivă, imediat după comunism. Eugen Dorcescu exclamă la un moment dat: „Acesta e ridicolul: să-ți plasezi viitorul în trecut”, vorbind despre apelul disperat al unor postrevoluționari la timpuri care și-au pierdut valoarea, într-un prezent jalnic, căzut în derizoriu. Se întoarce,

adesea, evadează, mai bine zis, în trecutul copilăriei, **OÙ SONT LES NEIGES D'ANTAN?**, pentru a reface atmosfera Paradisului pierdut. Retrăiește trecutul prin evocarea viitorului, care îi aparține angelicului nepoțel Andrei. Se remarcă, în asemenea pasaje, un fel de lirism narativ, ca în poezia lui Charles Baudelaire: „Sunet-parfum-culoare se-ngână și-și răspund”. Sau, în altele, se comportă exact ca un Marcel Proust, a cărui madlenă devine casa de la Stroiești, vatra sa. Eugen Dorcescu se reîntoarce adesea, în vis, la vatra copilăriei sale. Poetul evocă „acel timp de poveste, un vis tragic și paradisiac”, unde ar putea găsi un respiro care să-i salveze ființa” (p. 157).

Din punct de vedere simbolic, imaginea orașului este cea mai importantă. Ni se prezintă un univers citadin, creionat sub aspect politic, în care un pseudo-intelectualism devorează până și „normalitatea din normal”; uneori, abjecția își întinde, ca o caracatiță, sau ca o hidră cu multe capete, tentaculele, toată decăderea ducând spre anarhie socială. Se impune alternanța cu care diaristul trece, episodic, de la entuziasmul scriitoricesc, de la patima creației, la sentimentul solitudinii, la capătul căreia, înălțător, suprem, este doar „Mon Dieu”: „Je veux faire Ta volonté, mon Dieu! Et Ta loi est au fond de mon cœur” (p. 50) – „Vreau să-Ți fac voia, Dumnezeuul meu! Legea Ta este în străfundul inimii mele” (trad. n. – C.-L. D.).

Setea de autentic îl determină pe autor să evoce figuri emblematice ale literaturii: Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi, generația al cărei talent „are un zbor mai înalt”, reflexiv-interogativ. Diaristul rămâne omul ideilor cu sens, se află în căutarea și definitivarea identității de scriitor, are certitudinea desprinderii de mediul degradant și construiește, treptat, relația sa cu Dumnezeu. Are curajul de a da un verdict solemn umanității care, pe alocuri, pare să se îndepărteze de civilizație, după căderea în desuetudine și snobism: „Oamenii nu se schimbă. Sunt aceiași de la începuturile lumii” (p. 57); împarte oamenii în două categorii: idealistii și ticăloșii.

Epicul este animat de fluiditatea trăirilor, de înlănțuirea momentelor memorabile, de trecerea de la vis la real; de tirania claustrofobiei, de senzația agresiunii unei ape ce provoacă disoluția, sentimentul neputinței; de imaginea simbolică a sângelui, asociat cu presentimentul morții iminente, al catastrofalului. Sunt enumerate întâlniri cu diverse personaje aflate în prag de colaps: boli, dureri, moartea unui copil.

Scriitura se îndreaptă, ca un ecou, spre un alter-ego, scriitorul adresându-se unui lector prezumtiv, după o poetică a semnificării: „Tu, care, eventual, citești aceste șiruri, ești sociabilitatea mea, antumă și postumă, deopotrivă” (p. 67). Autorul evocă, plin de șarm, Stroieștiul copilăriei sale: câinele Ursulică, pisica și doi pisoi mici... din dorința de a-și călăuzi eul, pentru a ieși din el însuși și a intra în starea de grație prin care „a scrie” să fie sinonim cu „a da naștere”, ca un Demiurg, unui alt univers. Lirismul narativ se distinge și printr-un umor hâtru, cu o nuanță de subțire ironie la adresa unor personaje: „Gheorghe Bălan, supranumit Parfum, fiindcă este mereu ferchezuit..., care pretinde că i-a scris lui Ceaușescu peste 400 de scrisori și telegrame”, este imaginea unui „erou al timpului nostru” (p. 74). Este un anti-erou, de fapt, care amuză, dar și întristează, în egală măsură. Un personaj caragialesc, în fața căruia încerci „râsu-plânsul” românesc.

Autorul face adesea apel la literatura franceză: între alții, la Gustave Flaubert sau, deloc întâmplător, la Sartre. Este stăpânit de aceeași „la nausée”, provocată de rătăcirea, alienarea, răutatea, dușmănia pe care le vede în jur (p. 88). „Nimic nu e aicea. Totu-i peste”, spune Eugen Dorcescu, gustând fericirea de a fi înțelept, de a trăi în acord cu harul său: „Voi scrie așa cum scrie apa în pietriș, voi «cânta» așa cum cântă vântul într-o poiană pustie. Și, cine este și va fi făcut să citească și să asculte, va citi și va asculta” (p. 90). Mărturisirile

diaristului sunt revelatoare: „singurul refugiu – spiritul, lectura și scrisul” demonstrează intelectualismul, dar și o sensibilitate exacerbată a unui scriitor, care viețuiește într-o societate în derivă și admite că salvarea vine din el însuși, într-o solitudine benefică: „Infinitul e mai perceptibil în izolare, în reclusiune” (p. 95).

Eugen Dorcescu ajunge progresiv la o stare de CATHARSIS, conferită fie de lectura *Bibliei*, fie de lectura literaturii mari, de pildă, la un moment dat, a romanului *Salammbô* de Gustave Flaubert. Și totuși, nu uită de lumea sa hâdă: „Mârlani cu bani și burtă – iată emblema acestei vremi... Lumea are deci o profunzime diabolică”, demonstrând că este preocupat de a analiza, de a găsi, poate, temeuri, motive, pentru degringolada estetică, socială, umană la care asistă (p. 99).

O temă fundamentală este *condiția poetului*, relevată cu un anumit vibrato, punându-se accent pe ideea că această „caracatiță” a decăderii morale a afectat până și forma estetică a gândirii; „poetașii”, dar și poeții, sunt cuprinși, deopotrivă, de prosternare, de fals intelectual, de blazare snoabă, devenind intelectuali de circumstanță. De aceea, autorul exclamă, edificator, prin aluzie la celebra afirmație a lui Iisus Hristos: „Împărăția mea nu este din lumea aceasta” (p. 104-105).

Referirile la statutul de scriitor sunt dublate de enunțuri în care se exprimă viziunea lucidă asupra propriilor scrieri. Întreg textul demonstrează fie preocupări literare profund intelectuale, fie legătura cu Divinitatea, care devine un punct de reper, singurul „stăvilar” autentic, puntea dintre cele două lumi: atunci-acum; sau puntea eu-lume, eu-text.

Diaristul se arată perfect ancorat în realitatea socială și politică, despre care vorbește ca un abil cunoscător: sesizează constante erori, ocurența tagmei patriotarilor, face diagnoza unei lumi aflate în declinul pe care și-l construiește singură: „...proba neroziei e peste

tot: în ziare, la TV, în agitația noilor activiști, mulți, virulenți, inepti, perfizi” (p. 113). Concomitent, se autoanalizează, cu exactitate, drept un cavaler, un „hidalgo”, un independent, care provoacă celorlalți oarecare jenă. Are și el o sfială, din cauza luptei acerbe dintre „carne și duh” (p. 128). *Tema iubirii* este magistral prezentată prin propria poveste de familie. Diaristul realizează un adevărat cult pentru soție, căreia i se dăruiește cu fidelitate, respect, în care vede jumătatea sufletească de o puritate ce îl împlinește. Boala soției îl devastează, dar îl determină să reanalizeze întreaga stare de fapt, în rugăciunea laitmotiv: „Doamne Dumnezeu meu, nădejdea mea, nu mă pedepsi! Trimite Cuvântul Tău și tămăduiește-o!” (p. 129), rugăciune ce demonstrează legătura vitală a omului-poet cu Divinitatea. Spiritul sacrificial este dus până la identificarea cu celălalt: scriitorul este nevoit să suporte suferința soției, mărturisește că nu poate trăi în absența ei. Conchide, lovit de imaginea sinistră a spitalului, a oamenilor bolnavi, a durerii: „Oamenii sunt conștientizarea intermitentă a disperării”, punând accent pe ideea că, aflați în fața nenorocirilor, semenii intră într-o stare de comuniune cu Dumnezeu, într-un fel de solidaritate cu ceilalți. Autorul are uneori convingerea că este pus la încercare. Rapiditatea cu care se derulează trecerea anotimpurilor și a etapelor existenței (în care se confruntă cu noi încercări) este însoțită de rugăciune și de prezența lui Dumnezeu în tot și în toate. Altfel: „Totul trece. Nimic nu există” (p. 154).

Pe fondul deziluziei provocate de ambianță, Eugen Dorcescu își enunță standardele în definiția persoanei umane, formulată în propriii termeni: „Persoana umană este acel exemplar uman marcat de excelență, care trăiește pentru un ideal, care își asumă nu doar sentimentul, ci și cultul valorii și care are necesități spirituale conștientizate” (p. 159).

A doua parte a *Jurnalului* dorcescian, numită, tot în ebraică, **ABADDON**, semnalează evenimente derulate la o distanță de un an de la sfârșitul primei părți, **MOTH TAMUTH**. Apare aici o altă dimensiune a ființei dorcesciene: lucrurile par a intra pe făgașul normal, setea de viață, de ceilalți înlocuiește zbuciumul interior, care-l măcinase îndelung (p. 167).

Titlul **ABADDON** („Îngerul Adâncului”, cf. *Apocalipsa* 9, 11, Îngerul nimicitor, *Exterminans*) reiterează ideea unei atmosfere citadine, surprinsă în vâltoarea decăderii morale, după evenimentele politice ce au succedat revoluției. Orașul este populat de oameni cuprinși de vicii inexplicabile, caricaturi dezastruoase, găzduiește o „lume halucinatorie, falsă, stresantă” (p. 172). Poetul se dedică, o vreme, în totalitate, stihuirii *Psalmlilor*, consemnând intrarea într-o altă etapă a existenței sale, cea a dobândirii unui suport duhovnicesc, în care scrisul se restrânge la contextul legăturii directe cu **YAH ELOHIM**. Poetul mărturisește, totuși, adesea, că recade în plasa melancoliei de altădată: „Bucuria de a trăi, firavă oricând, a dispărut cu totul” (p. 184). Sintagma „deces social” este amenințătoare. Ea stimulează lupta pentru supraviețuire. Nu a omului simplu, ci a artistului sensibil, care caută educația morală, care demonstrează o „intelligență melancolică” (p. 186). Autorul se simte apăsător de trecerea inexorabilă a timpului: „... angoasa și simțământul timpului – iată două dintre dimensiunile lăuntrice ale insului care sunt”, confesiune ce-i stârnește vechea amărăciune, dar și o detașare la nivel metafizic (p. 195).

În altă parte, diaristul discută felul cum înțeleg cei apropiați vocația/ profesia de **SCRIITOR**, vocație/ profesie de prestigiu social mare și mic, în egală măsură: „... nu-i înțeles, e adulat, invidiat, venerat câteodată, dar și disprețuit”. Percepția celorlalți este incorectă și îl dezamăgește (p. 209). Împlinirile scriitoricești îl îndepărtează de semeni, chiar și de mulți dintre cei apropiați, de scriitori și de familie

(cu excepția soției Oli și a fiicei Dana). Duplicitatea, prezența non-valorilor într-un sistem corupt, fetid, îl agasează și-i mențin o stare de distanțare și de rezistență intelectuală (p. 222-228).

Perioada scrierii *Psalmilor în versuri* și a *Cronicii*, perioadă atât de tulburătoare, petrecută între Paradisul și Infernul sufletului său, alternează cu dezamăgiri și disperare, din cauza bolii soției, cu grija pentru soția fragilă, pe fondul căderii în haos a lumii pestrițe din preajmă. Deasupra tuturor planează spiritul pur intelectual al autorului, care cade, recade și-și reia sensul viețuirii, cu ajutorul lui LE DIEU, L'ÉTERNEL. Am remarcat ocurența unor pasaje întregi notate în limba franceză, aparținând *Psalmilor* biblici (p. 238-245). Autorul declară, inspirat, că, în această lume dezordonată, singurul sens îi este dat de scris, iubire și credință, pe care adesea le numește cu diferite sintagme, fie laice, fie religioase, sub forma unor rugăciuni scurte: „se vădește dorința mea adâncă de a mă fixa în nădejde, credință și iubire. Împărăția mea nu e din lumea aceasta” (p. 251).

„Eu sunt poeta genuinus și poeta doctus, prea puțin poeta artifex, ... nu sunt poet religios”, afirmă Eugen Dorcescu, din dorința de a sublinia ideea că, pentru Domnia Sa, este vitală o lume în și pentru care se resimte prezența lui Dumnezeu. Descinde adesea din zarea „Împărăției” cu mărturisiri precum: „eu sunt poet, acesta mi-e harul și se cuvine să-mi accept soarta”, prin care se insinuează ideea de conștientizare a condiției sale: de iubitor al poeziei în stare pură, poezie pe care o identifică spiritul său creator în majoritatea etapelor sale existențiale (p. 261). În secțiunea secundă, Eugen Dorcescu revine și asupra interogării interioare legate de scrierea *Jurnalului*, a cărui importanță o ia în considerare și o dezvăluie: „Mare mângâiere acest jurnal! Îmi face bine!” Spovedania continuă sugerează, poate, ideea că acest monolog, susținut constant, nu este altceva decât dialogul cu „eul stihial”, pe calea spre Dumnezeu. Menționează, la un moment

dat, sintagma *Îngerul nimicitor, Îngerul Adâncului*, în contextul rememorării unei lumi vechi, punând accent pe „insanitatea mediului uman”, pe ceea ce va rămâne după ce nu vom mai fi, pe ceea ce va dispărea în neantul uitării (p. 290-291).

Eugen Dorcescu nu ezită să-și exprime atașamentul față de orașul care l-a format, în care a trăit multe decenii: „Timișoara mea frumoasă, Timișoara mea minunată, Timișoara mea, atât de veche, atât de nouă, atât de fără seamăn”, încercând acut sentimentul apartenenței, care contribuie la conturarea identității sale de scriitor timișorean (p. 292).

Etapele de încercări chinuitoare și febrile sunt urmate de momente de uzură, sau de zile situate sub semnul certitudinilor, descrise de simple constatări: „Am scris o poezie azi. Am fost la cumpărături. Am citit. Am trăit”. Și acestea contribuie la întregirea imaginii unui om care, dincolo de a fi literat, este un trăitor fervent, care gustă și-și umple sufletul de viață, o viață pe care o acceptă cu splendoarea și deziluzia ei (p. 296).

Jurnalul surprinde, la anumite intervale, imaginea părinților, pe care autorul îi numește simplu, afectuos, „mama” și „tata”, iar, când îi amintește, mărginește întreg orizontul său emoțional la cele două ființe în preajma cărora găsește bucurie, mândrie, pace. Imaginea părinților este inseparabilă de cea a Stroieștiului. Dorul de satul copilăriei este dorul de el însuși, dar și de matrice, de „spațiul ocrotitor” (p. 305).

De nenumărate ori, diaristul are sentimentul că toată suferința, neîmplinirile creatoare se explică prin „greșelile” pe care le plătește, succesiv, în fața Divinității: „necazuri venite, probabil, pentru a-mi pedepsi greșelile”. Acceptarea pedepsei demonstrează credința unui scriitor smerit, sfios, drept, rațional, care știe să deosebească nu doar binele de rău, ci și minciuna de adevăr sau păcatul de fapta creștinească.

Se rețin, în această secțiune, și amplele dezbateri de idei, concluziile simple la care ajunge autorul. Simbolurile predominante, cel al zborului și cel al mării, subliniază aspirațiile spirituale ale poetului (p. 316).

Jurnalul lui Eugen Dorcescu este o terapie pentru trup și suflet. Prin intermediul său, poetul intră în legătură cu el însuși, dar și cu Dumnezeu. Este locul unde se găsește adevărul subiectiv al existenței unui mare scriitor român contemporan. Încercările, disperarea, lupta pentru căutarea sensului, iubirea, suferința, dezamăgirea sunt consemnate constant, într-un exercițiu de sinceritate necondiționată, întru descoperirea sinelui, dar și întru oferirea imaginii unui traseu existențial original:

„Consemnez. Vorbesc cu mine însumi. Rememorez. Fixez timpul, cum ai încerca să fixezi în ierbar o plantă de aer” (p. 336).

Construiește abil portrete ale prietenilor, puțini din categoria celor adevărați, intelectuali veritabili, „frați”; ale colegilor editori și scriitori, de majoritatea cărora s-a distanțat din principiu. Viața ne învață că nu există prietenie dezinteresată, decât arareori, mare parte a relațiilor cu semenii fiind condiționată de bani, putere, snobisme, elemente care autorului sensibil îi repugnă, pe care le repudiază fără echivoc (p. 340).

Eugen Dorcescu imprimă textului un intens suflu, un puternic lirism melancolic, de vigoarea celui eminescian, îndrăznim a spune. Nu întâmplător, metafora „voluptatea singurătății” exprimă dorința eului narator de a se regăsi, pasional, în el însuși, în intimitatea legăturii cu Dumnezeu. Singurătatea este interpretată drept mijloc de a-și descoperi glasul interior, elanul creator, unic, moral și religios: „Mă încred în Dumnezeu. N-am teamă de nimic. Ce-mi poate face OMUL?” (p. 350).

În iubire, poetul excelează. În relația cu soția sa Oli („soția mea îmi e, deopotrivă, soție și copil...” – p. 372), găsește puterea de a înfrunta și accepta vicisitudinile vieții, care uneori par a fi insuportabile, cel puțin pentru cei ce le citesc în relatarea lui Eugen Dorcescu.

Întâlnim, de câteva ori, pe parcursul *Jurnalului*, cuvântul **DATORIE**, de obicei în propoziția recurentă „Îmi fac datoria”, care evidențiază modul cum omul Eugen Dorcescu s-a angajat în lupta existențială, în servirea unor cauze nobile și, în special, în slujirea lui Dumnezeu. Aserțiunile sale au solemnitate: „Scriu, fiindcă, scriind, am sentimentul că exist, în locul și timpul în care trebuie să exist” (p. 385). Astfel, Eugen Dorcescu își împlinește destinul. Cel al unui scriitor veritabil.

În plus, autorul realizează succint și o analiză a evoluției poeziei românești, încercând să-și conștientizeze propriul loc în edificiul acesteia, în panoplia scriitorilor pe care îi admiră și de care se diferențiază prin originalitate și viziune: „Știu, simt, că felul meu de a gândi și de a scrie diferă de al celorlalți. Eu nu scriu pentru a plăcea, eu scriu spre a da glas adevărului pe care-l simt înlăuntrul ființei mele” (p. 386). Cât adevăr, câtă sinceritate, câtă conștiință de sine! Cu siguranță lăuntrică, diaristul numește clar tema operei sale: „tema mea este ființa, nu literatura”, mărturisind că este preocupat de viață și moarte, lume și Dumnezeu (p. 387). Amintește, extatic, de propriul „ochi lăuntric”, se caracterizează drept o „natură hipersensibilă” și „hiperlucidă”, rătăcitoare între „Cuvânt și cuvinte” (p. 401).

Partea a treia a *Jurnalului*, intitulată **HAVEL HAVALIM** (ebr. – „Deșertăciunea deșertăciunilor”), debutează prin consemnarea evenimentelor din 1995, în care diaristul se simte înstrăinat de propriul *Jurnal* și este ancorat în realitatea cetății, în vâltoarea zilnică a supraviețuirii (p. 403). Sub aspect semiotic, predomină aici „apa”,

cu particularizări asociate, precum râul, podul, simboluri care, împreună, pot sugera trecerea de la o etapă a existenței la alta, de la negare la acceptare, pot proiecta o realitate convertită în vis. În visul nocturn, care îl urmărește adeseori, și în viețuirea diurnă (p. 405).

O constantă a *Jurnalului* o reprezintă mărturisirea revelației unei legături sacre cu Divinitatea. Lectura cotidiană a *Scripturii* vine ca un dat al firii. Astfel, poetul își astâmpără setea de liniște, de calm, de singurătate, simte veghea Celui Veșnic (p. 413).

Eugen Dorcescu, foarte bun cunoscător de literatură, intuiește valoarea propriei opere și, testamentar, pune la punct detalii legate de posteritatea ei.

La vârsta deplinei maturități, își afirmă un ideal existențial, nu doar literar: „...doresc să fac loc liber în mine și în jurul meu, să mă umplu de trecut și de prezentul etern al Celui care este” (p. 418). Visul său este ilimitarea, eternitatea ființei în fața Ființei.

Eugen Dorcescu se simte sfâșiat, obosit de toată degringolada de după revoluție, are sentimentul acut al senectuții, al bolii soției, al părinților neputincioși din Stroești, se află constant sub tirul propriilor incertitudini: „Și iată că mă aflu mereu sub tortură” (p. 427).

Jurnalul este și o radiografie a izbânzilor literar-artistice ale poetului. Activitatea sa literară este marcată, în răstimpul când apar însemnările din partea a treia, de apariția *Ecclesiastului în versuri*, care a primit numeroase recenzii pozitive, admirat fiind, pentru profunzimea versului și „stilul înalt”, de scriitori precum Maria Pongrác, Aurel Turcuș, Lucian Bureriu (p. 459), de iluștri teologi, precum Preotul Profesor dr. Nicolae Neaga; dar și de publicarea *Pildelor în versuri* (p. 470). Autorul încearcă să se apropie de Divinitate nu numai prin scris, se arată preocupat de iubirea aproapelui: „Și iubește-l pe aproapele tău ca pe tine însuși” (p. 477). Se imaginează schivnic, își preschimbă, mental, locuința într-o „chilie”, unde își trăiește singurătatea spirituală (p. 490).

Cu o profundă tristețe, care se deduce din text, reclamă detașarea de ai săi, după ce constată o oarecare înstrăinare în raporturile familiale, pe care le consideră pur formale și ale căror însemne îi adâncesc sentimentul singurătății (p. 505). Îl bulversează trecerea timpului, îl citează pe Mircea Eliade: „Zilele trec. Călătorim deodată în spațiu și în timp”, sugerând ideea că, pentru el, viața a constituit o dramă, a văzut-o ca pe o pedeapsă, dar a „gustat-o” din plin, în resemnare (p. 506).

În finalul apoteotic, având conștiința propriului eu, poetul este calm, pătruns de lecțiile hristice, modelat într-o împăcare: „Cum vorbești tu, s-a mai vorbit; cum zugrăvești tu, s-a mai zugrăvit; cum scrii tu, s-a mai scris; cum trăiești tu, s-a mai trăit...” (p. 518).

Se devoalează, încă o dată, drept un om măcinat de incertitudini, dar luminat de trudnice certitudini duhovnicești, de o sensibilitate pură, un om care, bun în esența lui, ajunge, după cum se confesează, indezirabil. Prin afirmația: „Iubesc toți oamenii. Și mă țin departe de toți oamenii” se apropie de mărturisirea lui George Bacovia, care spunea că îi plăcea compania oamenilor, dar de la geamul ferestrei sale, considerând că prezența sa melancolică îi indispuce (p. 522).

Finalul *Jurnalului* ne îndeamnă, indirect, să perseverăm în cunoaștere. Să continuăm căutarea unor răspunsuri la multiplele întrebări existențiale pe care fiecare dintre noi și le pune (Cine ești? Încotro te îndrepti? etc.). Fericit este Eugen Dorcescu, fiindcă, după atâtea frământări, și-a așezat în ordine sentimentele, cu o liniște derivată din legătura sa concretă cu Dumnezeu, alături de care descoperă calea spre lumină.

Magistralul *Jurnal* dorcescian ne învață că frumusețea interioară este dată de o educație spirituală de durată, datorită căreia ajungi să conștientizezi că nu există singurătate pentru omul aflat în relație cu Dumnezeu: o relație întemeiată pe **IUBIRE**.

EUGEN DORCESCU ȘI HARUL STIHUIRII TEXTELEOR SACRE

Noua ediție, revizuită și adăugită, a volumului BIBLICE al scriitorului Eugen Dorcescu, apărută la Editura Eurostampa, Timișoara, 2021, cu un amplu, exhaustiv *Cuvânt-înainte*, al Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, reprezintă un florilegiu tematic de elevată ținută intelectuală și artistică. În noua sa formă, volumul BIBLICE assemblează, definitiv, în ordinea apariției, toate textele sacre veterotestamentare, asupra cărora Eugen Dorcescu s-a oprit, călăuzit de Duhul, spre a le stihui, respectiv: *Psalmii în versuri*, *Ecclesiastul în versuri*, *Pildele în versuri*, precum și *Rugăciunea regelui Manase*. Celor 70 de Psalmi și poemelor originale *Prolog* și *Epilog*, publicate în ediția anterioară (Editura Marineasa, Timișoara, 2003), li se adaugă, acum, *Psalmul 41/42*, precum și un grupaj de *Poeme originale*, volumul încheindu-se cu *Mărturia stihuitorului*, o extinsă și profesionistă dare de seamă, menită să ajute cititorul, avizat sau nu, să înțeleagă, deopotrivă, riscurile și responsabilitățile majore, pe care cel angajat într-un astfel de demers trebuie să și le asume ori, categoric, să renunțe. Nu poate și nu trebuie oricine și oricum să se apropie de astfel de texte, cu un astfel de scop, decât așa cum am văzut că rezultă din analiza Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, precum și din recenziile preoților-doctori în teologie: Ionel Popescu și Ioan Bude, dar mai ales din recomandarea Mitropolitului și omului de mare cultură Bartolomeu (Valeriu) Anania și culminând,

desigur, cu excepționala *Mărturie a stihuitorului*. Voi selecta câteva pasaje concludente despre conținutul volumului *BIBLICE*, din textele-recenzii ale profesioniștilor (filologi sau teologi) amintiți.

În *Cuvânt-înainte*, scriitoarea Mirela-Ioana Dorcescu afirmă, printre altele, următoarele: „În esență, *BIBLICELE*, în configurația pe care am stabilit-o în colaborare cu Eugen Dorcescu, reafirmă atașamentul autorului față de *MAREA CARTE* (unica, în accepțiunea ce i-o acordă poetul, mai cu seamă în anii din urmă), constituind un act liric de slujire a lui Dumnezeu, «în cele trei ipostasuri»: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, de către un cavaler (ioanit, templier, scrib), «rob al unui singur Stăpân», cum se autodeclară fericit”. De asemenea: „Non-imanența, metafizica, transcendența, abisalitatea depun mărturie despre un univers dorcescian ocupat în integralitate de Dumnezeu. Relația eului cu Atotputernicul (a ființei cu Ființa) ocazionează epifanii, proiecții simbolice, meditații, care îmbogățesc, consolidează și conferă adâncime lirismului poetului timișorean, accentuându-le, deopotrivă, creației și autorului, emoția și rațiunea, feroarea și sobrietatea, anvergura națională și internațională a mesajelor”. Cu alte cuvinte, pentru autorul volumului antologic *BIBLICE*, *MAREA CARTE* (*Biblia*) este cartea de căpătâi. Conținutul volumului este un „act liric de slujire a lui Dumnezeu”, autorul fiind „rob al unui singur Stăpân” și, drept urmare, universul său fiind „ocupat în integralitate de Dumnezeu”. La rându-i, Părintele vicar dr. Ionel Popescu, adresându-se autorului, salută apariția volumului: „Vă sunt profund recunoscător pentru această splendidă stihuire și pentru că sunt primul care se adapă, cu emoție și cu bucurie, din fântâna dorului după Dumnezeu. Citesc și recitesc cuvintele semănate în versurile care te înalță către Dumnezeu și am convingerea că de la El a venit inspirația, care a picurat în sufletul Domniei Voastre lumina, frumusețea și darul tălmăcirii cu har a mângâietorilor și

inegalabililor psalmi biblici". În emoționanta sa apreciere, Părintele vicar aseamănă conținutul volumului cu o fântână a „dorului după Dumnezeu”, menită să te înalțe spre El, exprimându-și „convingerea că de la El a venit inspirația [...] și darul tălmăcirii cu har...” În aceeași gamă, în calitatea sa de doctor în teologia *Vechiului Testament*, Preotul dr. Ioan Bude salută și apreciază performanța literară și spirituală a lui Eugen Dorcescu, care a „tălmăcit” în limba română texte sacre, grație harismelor primite, filologică și muzicală; remarcă faptul că această strădanie îl alătură mitropolitului Dosoftei, iar literatura română a sporit astfel substanțial: „Maestrul EUGEN DORCESCU a primit harisma (darul) «tălmăcirii limbilor», prin versificarea anumitor texte sacre din *Vechiul Testament* [...]. Maestrul a primit această specială harismă filologică, dimpreună cu o altă harismă, a muzicalității interioare, atât de necesară, spre a «tălmăci» la perfecție imnologia biblică, în general, și pe cea psalmică, în special, dintr-o limbă extrem de săracă în cuvinte – și mai ales în vocale –, într-o limbă europeană, extrem de vocalizată și de muzicală și cu un foarte bogat fond lexical, ca limba română. De la versificarea *Psaltirii* de către mitropolitul Dosoftei și până în prezent [...], nimeni nu a reușit o asemenea performanță [...]. Așa se face că literatura română s-a îmbogățit, în mod real și substanțial, cu prețiosul volum antologic în versuri, cunoscut, de acum, sub denumirea de BIBLICELE lui EUGEN DORCESCU” (cf. Preot dr. Ioan Bude, *Credință, onoare și misiune – scurt extras din spovedania unui Templier*, în „*Timișoara*”, 24 iulie 2020, p. 6).

De asemenea, Mitropolitul Bartolomeu (Valeriu) Anania, referindu-se la volumul BIBLICE, aprecia, deopotrivă, talentul autentic, harul și meșteșugul de stihuitor și de re-creator al *Psalmilor* în limba română contemporană, subliniind evlavia autorului față de *Biblie*, al cărei conținut, citând din *Cântarea Cântărilor*, „îi stă ca o pecete pe

inimă". Iată: „Poetul Eugen Dorcescu este un scriitor familiarizat cu *Sfânta Scriptură* și, implicit, cu poezia ei. Dacă multor condeieri ai literaturii noastre *Biblia* le-a fost doar o sursă de inspirație sau le-a oferit teme lirice, autorului de față îi stă ca o pecete pe inimă – ca să-l citez pe Solomon –, ceea ce-i conferă, pe lângă prestigiul literar, și o aură de noblețe spirituală [...]. Am deschis cartea, am citit primele pagini și de îndată mi-am dat seama că autorul – un mare meșteșugar al stihului învățat să zboare cu aripile larg deschise – nu se mulțumește să versifice textele biblice, ci le re-crează la măsura limbii române contemporane și la dimensiunile talentului autentic al unui scriitor modern [...]. Iată, acum, ni le oferă pe toate la un loc, în cartea de față, pe care le-o recomand cititorilor cu bucurie și încântare” (text coperta a IV-a, edițiile 2003, 2021).

Dar textul care încheie conținutul volumului antologic *BIBLICE* este chiar *Mărturia stihuitorului*, unde autorul însuși se simte într-un fel responsabil să ne împărtășească lucruri demne de știut și de luat în seamă, privind felul în care s-a născut această capodoperă literară. Evident, Eugen Dorcescu s-a apropiat de textul sacru al *MARII CĂRȚI*, al *Sfintei Scripturi – Biblia* – într-un context anume, despre care ne povestește, cu onestitate, ca într-o spovedanie terapeutică, din punct de vedere spiritual, în paginile primului volum de *Jurnal*, intitulat *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*. Dar iată ce ne dezvăluie, confesiv, autorul: *Stihuirea Psalmilor*, a *Ecclesiastului*, a *Pildelor* și a *Rugăciunii regelui Manase* a durat șapte-opt ani. Pentru autor, stihuirea a însemnat o experiență profesională și o analiză critică a scrierilor proprii. Totodată, o autocontemplare și obiectivare, el fiind doar scriitor, iar textul sacru fiind Cuvântul lui Dumnezeu. Deopotrivă, și o experiență intelectuală (culturală), care „implică știința limbii, psihologia creației, fenomenologia esteticului”, armonizând relația dintre: „înțelegere, imaginație, emoție, suflet și duh”. De asemenea,

„tălmăcirea în stihuri a *Scripturii* obligă la asumarea duhului Ei și, deopotrivă, să fii asumat de Ea”. Stihuitorul (căci așa se consideră pe sine autorul), conștient de pericolele care-l pândesc, trufia și falsa smerenie, prudent, le evită. Pentru stihuirea celor trei cărți poetico-sapientiale: *Psalmii (Tehillim)*, *Ecclesiastul (Qoheleth)*, *Pildele (Mishle)*, autorul a avut la îndemână numeroase versiuni ale *Bibliei* (englezești, franțuzești, germane și românești), mai ales *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1975). Așa cum mărturisește, a urmărit două obiective majore: „Pe temeiul unei permanente comparații între diferitele enunțuri și lecțiuni, am purces la stihuirea propriu-zisă, ghidat fiind de două obiective: a) respectarea, în spirit, a textului sacru (imperativ duhovnicesc); b) organizarea lui imagistico-prozodică (imperativ estetic). Punerea de acord a acestor obiective s-a realizat prin: a) asimilarea, pe cât ne-a fost posibil, a sensului; b) prelucrarea stilistică, în întreaga ei complexitate”.

„Prelucrarea stilistică” a atras după sine cunoașterea și asumarea următoarelor „sectoare ale structurii”, respectiv, nivelurile: prozodic, lexical și sintactic. Prin toate acestea, autorul a urmărit și a reușit să obțină o captare cât mai expresivă a mesajului, sensibilizarea cititorului, construind o stare de spirit propice receptării, precum și „realizarea de sine a stihuitorului, dorința sa de împlinire în duh”. Sintetizând, autorul adaugă: „Am năzuit, tot timpul, să ofer oricui proba că limba română literară modernă și ființa veșnic tânără a enunțului sacru sunt perfect compatibile [...], să facilitez, atât cât harul mi-a îngăduit, fuziunea dintre efemer și eternitate”.

Textelor sacre stihuite li se alătură în volum și o serie de *Poeme originale* de inspirație biblică de o rară frumusețe, dintre care nu pot să nu amintesc: *Prolog*, *Epilog*, *Istoria unei nevroze*, *Barbarii*, prin care, pe de o parte, autorul împărtășește sublimul unei comuniuni

personale cu Însuși Dumnezeu, contemplarea și dialogul tăcerii reverberând abisal în duhu-i (*Prolog, Epilog*), iar, pe de altă parte, în poemele *Istoria unei nevroze* și *Barbarii* amendează formele concrete, grave, ale decăderii morale a societății contemporane, exprimându-și, clar, curajos și responsabil, poziționarea sa pe latura sănătoasă a baricadei, revendicându-și alegerea de a fi fost, de a fi și de a rămâne rob, slujind sub un stăpân, căci „stăpănu-acela-i Dumnezeu”.

Aș dori, totuși, din punct de vedere teologic, să mai adaug câteva gânduri, care mi se par importante, referitor la volumul BIBLICE. În percepția mea, confirmată și de opiniile exprimate de recenzenți avizați și competenți (profesioniști), atât literar, cât și teologic, volumul BIBLICE reprezintă un *Summum bonum* (o sumă a lucrurilor celor mai bune) din toată creația scriitorului Eugen Dorcescu. Prin educație riguroasă, de calitate, precum și printr-o experiență îndelungată, bine asumată, dobândim un discernământ sănătos, responsabil și matur, pe baza căruia cernem și discernem clar și corect între Bine și Rău, alegând Binele. Dar, în zona Binelui, trebuie să țintim mai sus, spre Mai Bine. Căci Binele poate deveni, la rându-i, Rău, dacă ne împiedică să avansăm spre Mai Bine. Iar de la Mai Bine, e de dorit să năzuim la Foarte Bine. Și de la Foarte Bine, la Superlativul Absolut, spre performanțe maxime. Altfel spus, spre Binele Cel Mai Înalt sau Binele Suprem. La acest nivel, desigur, nu se ajunge imediat, ci în timp, prin perseverență. Este un proces, care presupune ardere. Efort și timp. Vorba lui La Rochefoucauld: „Omul tinde mereu spre incompetența lui maximă”. Și îi dau/dăm dreptate. Un proverb spune: „Nimeni nu s-a născut învățat”. Da, „dar totul e să nu rămânem nou-născuți”, adăuga graficiana Tia Peltz. Trebuie să creștem, trebuie să țintim sus, cât mai sus. Atunci când cineva vrea să devină alpinist, deși visează să ajungă pe Everest, totuși, până să urce pe Everest, va trebui să se antreneze foarte mult, să se pregătească

riguros pe toate planurile, care țin de performanță în alpinism. Va urca pe toate dealurile din jur, apoi va escalada munții cu înălțimi accesibile capacităților sale din acel moment. Apoi, va ajunge la alții, din ce în ce mai înalți: Mont Blanc, Ararat, Kilimanjaro și, în final, temerar, experimentat și echipat corespunzător, va lua cu asalt și... Everestul! Și, probabil, va reuși. În orice domeniu, pornim de jos, tinzând cât mai sus.

Revin la volumul BIBLICE. Prin educația sa filologică riguroasă, dublată de o experiență de cercetător la Academia Română, Filiala Timișoara, precum și de cea de scriitor profesionist, de editor, Eugen Dorcescu a ajuns la cota de unde, literar și cultural vorbind, a urcat pe Everestul propriei sale creații literare. Aceasta îmi confirmă mie BIBLICELE. Și nu numai mie. Și încă ceva. Ceva care dezvăluie secretul unei astfel de performanțe, mai ales când vrei să te apropii și să abordezi un atare demers, extrem de temerar, dar și de dificil, care, omenește vorbind, este aproape inaccesibil. Mai e ceva. Harul divin, darul nemeritat. Acesta implică, precum la Moise, pe lângă cultura Egiptului, chemarea suverană din partea Celui care i s-a revelat, spunând: *Eu sunt Cel ce sunt*. Dar chiar și această chemare, spre înalta performanță, nu exclude efortul perseverent al celui chemat.

Ceea ce voi spune în continuare este foarte important, din punct de vedere teologic. Eugen Dorcescu, precum rezultă din *Mărturia stihuitorului*, a dovedit că știe și că și-a asumat aceasta. Toate traducerile sau versiunile *Bibliei* pot fi clasificate în trei categorii majore, respectiv: traduceri textuale, în care traducătorul încearcă să se apropie cât poate de mult de forma textului original, în detrimentul înțelesului original; traduceri parafrazate, în care traducătorul încearcă să se apropie cât poate de mult de înțelesul textului original, în detrimentul formei acestuia; și traduceri echivalent-dinamice, în care traducătorul încearcă să se apropie, cât poate de mult, atât de

forma, cât și de înțelesul textului original/originar al *Bibliei*. Acestea din urmă sunt cele mai eficiente și recomandate traduceri (sau versiuni), pentru analiza exegetică a textului. *Biblia* este Cuvântul lui Dumnezeu, revelat în scrierile canonice ale *Vechiului și Noului Testament*. Acest Cuvânt este Adevărul cu majusculă, divin, sfințitor. Dar, din punct de vedere exegetic, acest Adevăr poate fi clasificat în două tipuri de adevăr: relativ și absolut. Adevărul biblic relativ este acel adevăr biblic valabil numai pentru destinatarul originar, nu și pentru cel actual, decât ca simplă informație (el a fost valabil atunci, acolo, atât. Exemple: dărâmarea zidurilor Ierihonului, prin cântarea fanfarei. Ori despicarea Mării Roșii sau a râului Iordan). Adevărul biblic absolut este acel adevăr biblic universal valabil, atât pentru destinatarul originar, cât și pentru cel actual. Exemplu: Cele Zece Porunci: „Să nu ucizi” (precum în *Vechiul Testament*, tot așa și în *Noul Testament*). De ce este important să știm acest lucru? Întrucât *Biblia* conține atât adevăruri relative, cât și adevăruri absolute, iar atunci când citim un text oarecare din *Biblie*, este bine să distingem adevărurile relative de cele absolute. Să nu le amestecăm. Dacă percepem un adevăr biblic relativ ca fiind un adevăr biblic absolut, rezultă un legalism teologic (nu e corect, teologic, să fac doctrină dintr-o experiență personală, unică). Dar și invers. Dacă percepem un adevăr biblic absolut ca fiind un adevăr biblic relativ, rezultă un liberalism teologic (transformând regula într-o excepție, ceea ce este total incorect; minciuna a fost păcat atunci și este păcat și acum). De asemenea, ca să înțeleg adecvat mesajul unui anumit text biblic, trebuie să cunosc cele trei procese ale interpretării și comunicării *Bibliei* și relația dintre ele, respectiv: Exegeza, procesul prin care destinatarul de azi face o călătorie imaginară înapoi în timp, pentru a deveni contemporan cu destinatarul originar, ca să înțeleagă corect mesajul pe care expeditorul originar al acelui text i l-a transmis. Apoi,

lăsând adevărurile relative din text (valabile doar pentru destinatarul original), luăm doar adevărurile absolute (valabile pentru cei de demult, dar și pentru noi) și ne întoarcem, imaginar, în vremea noastră. Acest proces teologic îl numim Hermeneutică. Adevărul absolut din acel text biblic este mesajul expeditorului original (Moise, David, Solomon, profetul Isaia, evanghelistul Matei, apostolul Pavel sau oricare altul) și către destinatarul actual. Acest mesaj trebuie să-l punem apoi într-o formă de comunicare potrivită, pentru a-l transmite clar și convingător ascultătorilor (predică, în biserică/ lecție în clasă ori amfiteatru, de la catedră). Acest proces se numește în teologie Homiletică. Deci, ordinea corectă, obligatorie, aceasta este: textul biblic, apoi Exegeza pe text, urmată de Hermeneutică și, în final, Homiletica. Nu vom începe direct cu Homiletica (Vom spune lucruri interesante, dar biblic incorecte). Orice teolog avizat trebuie să știe și să adopte această metodă, din respect față de Dumnezeu și de Cuvântul *Sfintei Scripturi*, apoi față de ascultătorii săi și, nu în ultimul rând, față de sine și demnitatea sa.

Un ultim element: Textele canonice ale *Bibliei* au fost scrise de-a lungul a circa o mie cinci sute de ani, între 1400 î.Hr. și 100 d.Hr. Din acest punct de vedere, *Biblia* este o carte de istorie veche (atât *Vechiul Testament*, cât și *Noul Testament*). Cu toate acestea, *Biblia*, prin mesajele ei absolute, este „Pâinea cea de toate zilele” pentru sufletul credinciosului, flămând și însetat după Dumnezeu, precum „cerbul după izvoarele de apă” (*Psalmul 41/42*). De aceea, credinciosul autentic are deprinderea lecturii devoționale a *Bibliei*. Adică, cuvintele Psalmului 22/23 sau 41/42 au fost, atunci, demult, pentru cei care le-au rostit ori scris, o laudă sau o rugăciune. Dar, prin prospețimea Duhului, care le-a inspirat atunci, ele sunt valabile și pentru noi, acum. Cei care sunt familiarizați cu acest mod de lectură a *Bibliei*, citind atent volumul *BIBLICE*, vor constata, cu certitudine și bucurie, faptul

că Eugen Dorcescu a citit, mereu și mereu, zilnic, *Biblia*, aplicându-i această lectură devoțională și fiind copleșit, astfel, din abundență, de harul și inspirația Duhului. Deopotrivă, a abordat fiecare text sacru, înainte de a-l stihui, exegetic și hermeneutic, pentru a afla înțelesul mesajului, oferindu-i apoi, și din punct de vedere stilistic, o formă estetică, fapt care i-a reușit prin excelență.

Mă simt îndatorat să Îi mulțumesc Domnului, la unison cu Doamna Mirela-Ioana, îngrijitoarea acestei ediții BIBLICE, cu Părintele vicar dr. Ionel Popescu, precum și cu teologi de înaltă clasă și performanță culturală și spirituală, Preot dr. Ioan Bude și Mitropolit Bartolomeu (Valeriu) Anania, pentru Marea CARTE și rolul Ei de a ni-L revela pe Dumnezeuul Triunic, de a ne convinge de metanoia, precum și de a ne călăuzi în fascinanta aventură culturală și spirituală a urmării lui Hristos. De asemenea, alături de mulți alții, inclusiv de scriitorul Prof. univ. dr. Livius Petru Bercea.

În mod special, mă simt dator să îl felicit, colegial, frățeste, amical, dar, mai ales, ca un discipol, pe Maestrul Eugen Dorcescu și, deopotrivă, să-i mulțumesc pentru acest volum antologic, BIBLICE, o altă carte de căpătâi, tezaur de valori spirituale de cea mai aleasă ținută. Frumusețea spirituală nu se cultivă în fața oglinzii, ci în fața oglinzilor unor cărți frumoase. Și, mai ales, în oglinda... CĂRȚII CĂRȚILOR.

* * *

STATUTUL LEONIN AL EXEGEZEI

I

Monumentalul volum de exegeze al scriitorului Eugen Dorcescu, intitulat HIC SUNT LEONES, publicat la Editura Waldpress, Timișoara, 2023, încununează o operă literară amplă și diversă

(poezie, proză, jurnal, critică, traducere), deopotrivă, inspirată, erudită și măiestrit construită. Dincolo de copertă, a cărei grafică invită la fermitate și temeritate, dincolo de o necesară *Predoslovie*, descoperim un conținut bogat și captivant, structurat pe trei secțiuni: *Exordiu*, *Comentarii* și *Eseuri*. De pe coperta interioară, ne întâmpină portretul color al autorului, reprezentativ pentru opera și venerabila sa vârstă de maratonist literar octogenar. Privirea și expresia facială, destinse și distinse, confirmă ceea ce, asumat, a fost, este și va fi Eugen Dorcescu: scriitor de factură spirituală, trubadur, cavaler ioanit, scrib. Iată-l revenind, precum un brav templier, cu trecut și viitor: „Cu trup cicatrizat în bătălii,/ Mă îndreptam, la trap, spre-o mănăstire./ Pe drum, eu, brav oștean al lui Hristos,/ Eu, lângă Crucea Domnului, străjer,/ Am fost trecut prin sabie și fier/... / Amurgul, cheag de sânge vinețiu,/ Și soarele de spuză și de scrum/ Au preluat destinul meu postum./ Și iată, peste vremi, sunt iarăși viu” (*Templierul*).

Din *Predoslovie*, aflăm că exegezele cuprinse în această antologie întregesc „sumarul volumului (...) de eseistică, teorie literară și stilistică *Poetica non-imanenței*” (Editura Palimpsest, București, 2009). Autorul dedică prezentul volum Școlii de Literatură „Eugen Dorcescu – 80” (amintindu-i, alfabetic, pe cursanți).

În prima secțiune, intitulată *Exordiu*, Eugen Dorcescu ne relatează, pentru început, o întâlnire cu trei scriitori spanioli: Rosa Lentini (din Tarragona), Jesus Hilario Tundidor (din Madrid) și Coriolano González Montañez (din Tenerife), în seara zilei de 27 noiembrie 2007, la librăria „Joc secund” (Timișoara). Atmosfera cordială a favorizat un fructuos schimb de idei literare, specifice celor două culturi (română și spaniolă), precum și inițierea „unor pilduitoare amicitii literar-spirituale”, soldate, în timp, cu traducerea reciprocă a unor creații literare.

Despre impactul acelei întâlniri, Eugen Dorcescu avea să consemneze laconic: „A fost o seară providențială”. Acea experiență

marcantă și, pornind de la ea, apariția, de-a lungul anilor, în orizontul său artistic și existențial, a unor importante personalități hispanice (Spania, Argentina) l-au determinat să dea acestui tom de exegeze titlul HIC SUNT LEONES. Aflăm, din *Exordiu*, că, în 2010, Coriolano González Montañez (profesor și reprezentant de seamă al literaturii spaniole din Insulele Canare) a tradus în castiliană cartea de poezie a lui Eugen Dorcescu *drumul spre tenerife/ el camino hacia tenerife*, care i-a captat atenția lui Andrés Sánchez Robayna (reputat poet, eseist și profesor la Universitatea din La Laguna, Tenerife). Acesta va prefața volumul *Poemas del Viejo/ Poemele Bătrânului*, tradus în spaniolă de Rosa Lentini, în 2012, și primit „foarte favorabil în Spania”. Jaime Siles (strălucit poet, eseist și profesor la Universitatea din Valencia) l-a comentat elogios. Învățând românește, Coriolano González Montañez a tălmăcit și prefațat *Elegiile de la Bad Hofgastein/ Elegías de Bad Hofgastein*. În fine, ca un corolar, în 2020, din inițiativa Editurii Arscesis din Zaragoza, a apărut antologia Eugen Dorcescu, *Elegías Rumanas*, iar în 2023 volumul *Cánticos de viaje/ Cântece de călătorie*, Ediciones Hespérides, La Plata, Argentina (traducere: Coriolano González Montañez; ediție îngrijită: Guillermo Eduardo Pilía).

La rândul său, Eugen Dorcescu, a tradus în română o seamă de „ilustru scriitori și dascăli de expresie spaniolă”. Astfel, din Andrés Sánchez Robayna, *La sombra y la apariencia/ Umbra și aparența*; din Coriolano González Montañez, *Călătoria*; din Rosa Lentini, *Tsunami și alte poeme*; din Jaime Siles, *Meránides el frigio/ Meránides frigianul*; din scriitorul și profesorul universitar, academician Guillermo Eduardo Pilía, *Como hierba en la sombra/ Ca iarba la umbră*, precum și, împreună cu Mirela-Ioana Dorcescu, *Călătorie în Țara Hesperidelor și alte povestiri*. Așa se face că, în data de 21 martie 2023, la propunerea lui Jaime Siles, Academia Hispanoamericană de „Buenas Letras” din Madrid i-a acordat scriitorului român Eugen Dorcescu titlul de Membru Corespondent (Académico Correspondiente).

Analizând, acum, în amintitul *Exordiu*, personalitatea artistică a patru dintre acești poeți (Coriolano González Montañez, Andrés Sánchez Robayna, Jaime Siles, Guillermo Eduardo Pilía), Eugen Dorcescu subliniază asemănările și deosebiriile dintre ei, potrivit fascinantei dinamici a structurilor psihologice și artistice profunde: „Cei patru poeți se grupează câte doi, rămânând, esențialmente, toți patru în armonie”. Astfel, deși „sunt individualități puternice, accentuate”, luați câte doi, „sunt corelativi și complementari”. Pe de o parte, Andrés Sánchez Robayna și Coriolano González Montañez „sunt nocturni, romantici. Sunt insulari (Tenerife)”, având în jur „o nemărginire instabilă (oceanul)”. Ceilalți, Jaime Siles și Guillermo Eduardo Pilía „sunt diurni, clasici, continentali” (Spania, Argentina), având în jur „o nemărginire statornică (continentul)”. Altfel spus: „Cei dintâi sunt precumpănitor acvatici. Ceilalți sunt precumpănitor telurici”. Numitorul comun al celor patru este „perspectiva necondiționat spirituală asupra existenței”, având ca „arhitemă corelația viață-moarte/ moarte-viață”. Primii doi „își orientează emoția, închipuirea și gândul dinspre moarte spre viață”, în timp ce ultimii doi, invers: „dinspre viață spre moarte”.

Memorabil concluzionează Eugen Dorcescu: „*Teritoriul explorat de cei patru poeți este ființa umană în căutarea Ființei*”. În *Elegiile de la Bad Hofgastein*, el însuși definește ființa astfel: „Ființa este sinteza de nepătruns dintre viață și moarte”, adevăr ilustrat „magistral de cei patru poeți spanioli”. Așadar, fraza finală din *Exordiu* este următoarea: „Valoarea unei opere de artă stă în cantitatea de ființă pe care acea operă o conține”. Iar prietenia sa cu cei „patru uriași” continuă „în poezie, în duh și adevăr”.

Am stărut asupra *Exordiului*, fiindcă viziunea, concepția, doctrina, anvergura și metoda hermeneuticii dorcesciene se află, în bună măsură, aici. Vom găsi mai departe, în completare, alte

componente ale acesteia: tipologia creatorului de poezie, perspectiva spirituală asupra sociologiei literare, suferința, destinul artistului etc. *Exordiul*, însă, ni se pare a fi nucleul și inima vie a impozantului tom.

II

Secțiunea *Comentarii* conține un număr considerabil de exegeze, de profiluri, luând în obiectiv creațiile literare ale unor scriitori, poeți, prozatori, sau teologi: Cezarina Adamescu, Claudiu T. Arieșan, Veronica Balaj, Mirela-Ioana Borchin, Părintele Protopop Dr. Ioan Bude, Nina Ceranu, Iulian Chivu, Zoia Elena Deju, Șerban Foarță, Ion Jurca Rovina, Ana Pop Sîrbu, Părintele Vicar Mitropolitan Dr. Ionel Popescu, Florin-Corneliu Popovici, Alexandru Ruja, Nicolae Silade, Gheorghe A. Stroia, Constantin Stancu, Petru Vasile Tomoiagă, Marcel Turcu, Aurel Turcuș, Adriana Weimar ș. a.

În fiecare caz, autorul apreciază (ceea ce definea anterior în *Exordiu*), „cantitatea de ființă”, menită să dea valoare artistică oricărei opere. De asemenea, identifică filosofia existențială, stilul de viață al eroilor unei anume cărți (implicit al scriitorului analizat), observându-le felul în care, într-un context dat, trecând prin „valea plângerii” sau prin „valea umbrei morții”, acceptă, docili sau revoltați, să fie modelați de destin. Aceasta confirmă ceea ce s-a petrecut în istoria umanității din cauza căderii omului, factor declanșator a ceea ce scriitoarea americană Ellen White numește *Tragedia veacurilor*. Neprihănitul Iov spunea, la vremea sa: „Omul se naște ca să sufere, după cum scânteia se naște ca să zboare” (5:7). Moise, unul dintre marii legiuitori ai lumii, în ruga sa (*Ps.90:10*), confirma: „Anii vieții noastre (...) lucrul cu care se mândrește omul în timpul lor nu este decât durere și trudă...”. Regele Solomon, prin înțelepciune divină, îndeamnă: „Scoate zgura din argint și argintarul va face din el un

vas ales” (*Prov. 25:4*). Prin urmare, în versuri, în proză, conștient sau inconștient, eroii cărților admit această realitate dură, revelându-li-se astfel noblețea suferinței întru desăvârșire, care transformă omul interior într-o perlă, așezată vremelnice în cochilia omului exterior, pe care Sf. Ap. Pavel o numește metaforic „cortul acesta”.

Dintr-o asemenea perspectivă meditativ-metafizică, sunt de reținut câteva profiluri proeminente de poeți, de prozatori sau de artiști plastici și dascăli universitari. Reținem, între altele, pentru exemplaritatea lor ideatică, analizele dedicate lui Șerban Foarță, Nicolae Silade, Marcel Turcu, Ninei Ceranu, Zoiei Elena Deju, Veronicăi Balaj, Anei Pop Sîrbu, lui Aurel Gheorghe Ardeleanu, G. I. Tohăneanu, sau Alexandru Ruja (cu a sa *Istorie a literaturii române contemporane din Vest*) etc. Iată, spre exemplu, un fragment din cuvântul lui Eugen Dorcescu, rostit la evenimentul lansării celei de a doua ediții a *Istoriei...* : „... Nu mă sfiesc a spune că este o lucrare grandioasă, providențială, vindecătoare pentru minte și suflet, dătătoare de nădejde și curaj, întrucât, într-o vreme a superficialității arogante și gălăgioase, a vedetismului ieftin, a unui materialism deseori trivial, a lipsei de gust și de talent, ea, promovând nu doar simțământul, ci și cultul valorilor, impune lecția profesionalismului, a seriozității erudite, a devotamentului față de truditarii condeiului, față de literatura română și de slujitorii ei. Nu mă sfiesc a spune că autorul acestui tom impunător (1130 de pagini), Profesorul și Scriitorul Alexandru Ruja, s-a nemurit scriindu-l și oferindu-ni-l, prin mijlocirea Editurii David Press Print, Timișoara. Iubite confrate Alexandru Ruja, îngăduie-mi o parafrază după spusa unui ilustru poet din Vechime (adaptez persoana verbului la situația de comunicare): «... exegisti monumentum aere perennius». EUGEN DORCESCU (2 februarie 2024, Filiala Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România)”.

Într-o exegeză emblematică pentru filosofia interpretativă a autorului, *Inițierea în suferință*, consacrată romanului *Punctul interior* (Editura Excelsior Art, Timișoara, 2010) al doamnei Mirela-Ioana Borchin, Eugen Dorcescu apreciază: „Întreaga desfășurare a evenimentelor este determinată și dominată de trei entități, de trei forțe tutelare, care țin implacabil, în chingile lor, destinele eroilor: Arhi-tema (Cunoașterea de sine) și două arhi-personaje (Iubirea și Moartea – Eros și Thanatos). De pe acest palier, ca de la o amelițitoare înălțime, ochiul atent al cititorului deslușește, pe întinsul platou, confuz și frământat, al Samsarei, zbuciumul personajelor strivite de suferință (...). Astfel, eroii, aidoma unor diamante brute, sunt șlefuiți, cu necruțare, de cei doi iscușiți meșteri (Fericirea și Suferința), ajungând, eventual, să priceapă, cât de cât, în cele din urmă, ce li se întâmplă (și de ce li se întâmplă)”. În următoarea exegeză, intitulată *Reminiscența Paradisului pierdut*, referindu-se la scrierile în proză ale doamnei Mirela-Ioana Borchin, mai cu seamă la *Apa* (Editura Mirton, Timișoara, 2016), Eugen Dorcescu afirmă că arhi-tema acestora este „Paradisul pierdut (...) cu tot ce implică o asemenea teribilă dramă”. „Un Paradis nedefinit (...), o stare de Idealitate, o Aspirație, o Proiecție a eului, o sete, o dorință de Perfecțiune și de Eternitate, în efemeritatea grosieră, funciar imperfectă, a lumii”.

Poeții și poezia îi oferă, la rândul-le, argumente proprii, specifice, acestui demers interpretativ, preocupat de „fundamente”. Spre exemplu, Zoia Elena Deju, autoare a unor texte intens spirituale, beneficiază de două extinse comentarii (*Poezia vocației antropocosmice și Poezia extatică*) și de o elocventă caracterizare sintetică: „Poezia doamnei Zoia Elena Deju (în general, dar, cu deosebire, cea din noua sa carte, apărută la Editura Eurostampa din Timișoara și intitulată, pe cât de misterios, pe atât de definitoriu, *Rotitor*) are drept sursă, resursă și substanță existențial-reflexivă extazul, în înțelesul rafinat și elevat

al termenului. Avem a face, așadar, în *Rotitor*, cu un lirism extatic, rar întâlnit oricând și oriunde, cu atât mai original și mai prețios, deci, în orice cultură evoluată, sensibilă la bogăția și diversitatea orizonturilor spiritual-estetice” (p. 125). În comentariul ce vizează poezia lui Șerban Foarță, pe care îl consideră a fi „unul dintre cei mai importanți poeți din literatura română contemporană”, Eugen Dorcescu afirmă că „există, nu doar ipotetic, ci și în realitate, trei tipuri de poeți – *poeta genuinus*, *poeta doctus* și *poeta artifex*”, definindu-i pe fiecare astfel: „Cel dintâi este născut poet, el ar fi inventat poezia, dacă ea nu ar fi existat înainte de ivirea lui în lume. Ceilalți doi scriu poezie numai fiindcă ea i-a precedat”. Adaugă: „*Poeta genuinus* scrie despre lume și despre sine. Decisiv, în ce-l privește, este impulsul, talentul creator. *Poeta doctus* scrie despre universul culturii și al poeziei. *Poeta artifex* are drept temă și obiect al trudei sale limbajul. Decisivă, în ce-i privește pe aceștia doi, este conștiința artistică”. Tipologia este reluată în finalul capitolului *Poemele irealității imediate și ale realității absolute*, unde este analizat volumul de poeme în proză al poetului și jurnalistului Nicolae Silade, *Everest* (Editura Brumar, Timișoara, 2020): „Cartea m-a impresionat, prin forța lirismului său și prin consistența sa ideatică (...) Poezia lui Nicolae Silade se întemeiază pe sesizarea irealității imediate, în contrast cu intuirea realității de fond a celor ce sunt. Referentul, deci, este senzorial și suprasenzorial, în egală măsură, întrucât lucrurile lumii țin, în optica sa, de transcendență, nu de imanență (...) Un *poeta genuinus*, *doctus* și *artifex*. Nicolae Silade. Și cartea sa de poeme *Everest*, o carte cu o puternică personalitate spiritual-estetică, în peisajul părăginit, fără idei, fără emoție, fără har, al poeziei române actuale”. Atrage atenția și comentariul la volumul *Rai cu fluturi*, Editura Armonii culturale, Adjud, 2020, al poetului Gheorghe A. Stroia, volum în a cărui structură de profunzime Eugen Dorcescu identifică cele patru întruchipări ale simțământului de

dragoste, așa cum le ipostaziază limba greacă: *storghe, filia, eros și agape*, suverană fiind *iubirea-agape* (Gheorghe A. Stroia – poet al iubirii *desăvârșite*).

*

În secțiunea *Eseuri*, Eugen Dorcescu face referire la alte câteva personalități, predominant artiști plastici (pictori, sculptori): Aurel Gheorghe Ardeleanu, Emil Florin Grama, Mihaela Leahu, Tiberiu Cercel etc., dar și profesori și scriitori: Gheorghe I. Tohăneanu, Simion Dănilă, încheind cu *Codul biblic al familiei*. În eseu *Un sculptor al persoanei umane*, Eugen Dorcescu evocă personalitatea și creația excepțională a sculptorului Aurel Gheorghe Ardeleanu, care, centrat pe proiectul său plastic de căpătâi, de după 1990, intitulat *PORTRETUL – O LUME*, a îmbogățit patrimoniul artistic și cultural cu busturile unor personalități de referință din diverse domenii: scriitori, slujitori ai Bisericii, muzicieni, actori, plasticieni, medici, profesori, juriști, publiciști.

Iată cum ni-l prezintă Eugen Dorcescu pe maestrul Aurel Gheorghe Ardeleanu: „Aurel Gheorghe Ardeleanu smulge din nepăsare, din uitare, din anonim exemplare umane purtătoare de excelență și le oferă prezentului și viitorimii. Acesta ni se pare a fi meritul de căpetenie al creației sale: încercarea de a salva *Persoana umană*, prin artă, prin impuls și conștiință estetică, pe temeiul unui umanism de factură spirituală”. În privința busturilor, „...pot fi identificate, în cazul tuturor, trei niveluri structurale (...), de la elemente de ordin iconic (...), la cele de ordin moral, intelectual, chiar metafizic: *ASEMĂNAREA* (altfel spus, aparența, omul social). Evocarea asemănării cere talent și meșteșug; *CHIPUL* (omul lăuntric, deseori disimulat, non-confesiv). Surprinderea lui îi pretinde sculptorului intuiție precisă și adâncă; *FIINȚA* (omul esențial, ideea de om, sădită în orice faptură cugetătoare, condiția umană

particularizată)". În continuare, Eugen Dorcescu ilustrează toate acestea pe bustul dascălului la Filologia timișoreană (mutat la cele veșnice), Profesorul Gheorghe I. Tohăneanu și conchide: „Rămânând, din fericire, un clasic, sculptorul este mai mult decât modern, este original și inovator. Într-o vreme a negativismelor și nimicniciilor, opera sa restaurează, cu mijloacele desăvârșirii artistice, încrederea în persoana umană și în perenitatea ei”.

În stratul de adâncime al discursului hermeneutic se află, alături de celelalte componente ale suportului teoretico-reflexiv, o definiție originală, de ținut minte, a persoanei umane, concept axiologic, în contrast cu individ (concept statistic): „Persoana umană este acel individ uman, purtător de excelență, care trăiește pentru un ideal, care este animat nu doar de sentimentul, ci și de cultul valorilor și care are necesități spirituale conștientizate” (p. 318). Această definiție, vastă în substanță și exactă în formă, apare de mai multe ori în paginile cărții, asociată creatorilor proeminenți. Noi o atașăm, fără ezitare, autorului acestei cărți unice, poetul, prozatorul, eseistul, traducătorul Eugen Dorcescu. O carte pe măsura autorului ei. *Ex ungue leonem!*

* * *

POEZIA LUI ERNEST FRANCISC DUMELE

Poetul Ernest Francisc Dumele a descins în lumea noastră la Timișoara în anul 1943 și a plecat discret în anul 2022. A absolvit Facultatea de Chimie Industrială din cadrul Institutului Politehnic București. Pasionat și dedicat profesiei alese, a condus vreme de patru decenii Laboratorul chimic al Întreprinderii Electrobanat din Timișoara. A fost înzestrat cu har și în alte domenii, alături de pasiunea pentru drumeții montane împreună cu familia, aflându-se muzica și poezia. Printre poeții săi favoriți s-au numărat: Mihai

Eminescu, Lucian Blaga și, mai ales, George Topârceanu. Poeziile, scrise de-a lungul anilor, au așteptat în sertar momentul favorabil publicării. Și acesta a sosit, grație doamnei Victoria Bobescu, fostă colegă de liceu și jurnalistă la Radio, care i-a descoperit și apreciat talentul. Lecturându-i poeziile, l-a încurajat să le publice, angajându-se în îngrijirea volumelor. Așa se face că poeziile poetului E. F. Dumele au văzut într-un târziu lumina tiparului, în două plachete sub același titlul *Frunzare printre stele* (cea de-a doua fiind o adăugire la prima), apărute la Editura David Press Print, Timișoara, în 2018, respectiv, în 2020. Volumele beneficiază și de o grafică excepțională, realizată de artista plastică Lucia Cristea, grafică pe care poetul o apreciază ca atare prin versurile unui catren, dedicat distinsei artiste, intitulat *Pentru Luci: „Versurilor le-am dat lustrul/ Să devin poet ilustru/ Și-ntr-un fel am rezolvat/ Sunt ilustru... ilustrat!”* Parcurgând atent, așadar, poemele celor două plachete, mai sus amintite, remarcăm câteva dintre temele predilecte ale poetului, precum: iubirea față de natură, cu garderoba ei cromatică, asortată anotimpurilor și etalată pe pajiști cu ierburi și flori, precum și în frunzarele pădurii. Populate și însuflețite, prin zumzet și cântec, de gingașe vietăți (albine, păsări); toate acestea și tot acest spectacol, zi de zi, sub cupola imensă a cerului albastru, senin, ziua, precum și indigo, înstelat și fascinant, contemplat de poet în nopți albe. Două universuri: unul mărunț, divers și finit, în preajmă, iar altul infinit, divers și întins între nadir și zenit, pe spații cosmice incomensurabile; jos, sub tălpile sale, milioane de fire de iarbă și de flori multicolore, mirifice și plăpânde, aidoma unei palete de pictor, iar deasupra, constelații și roiuri de stele. În plimbările sale, pe cele de jos, poetul le măsoară cu pasul; pe cele de sus, cu gândul și imaginația sa poetică. Cele două universuri nu pot fi ignorate, ele atrăgându-l irezistibil, captându-l și dând expresie poetică pastelurilor sale

literare. Apoi, iubirea, exprimată delicat și tandru, pentru ființa-i pereche, iubita sa. Fire exuberantă, inocentă, prin versurile sale, poetul E. F. Dumele împărtășește celor dragi din preajmă frumusețea acestui paradis efemer, din anotimpurile propriului destin, de asemenea, efemer, răscolit însă de întrebări existențiale, referitoare la cele ce s-ar putea afla dincolo de... dincolo! Aș dori să confirm cele de mai sus prin câteva fragmente din poemele-i pasteluri. În primul poem, ca-n loc de prolog, poetul exprimă sintetic titlul *Frunzare printre stele*: „Frunzare povestea pierdută de-o deapănă,/ Le apăr amurgul cu umbra mea țeapănă./ Când timpul se curmă-n troienele agile,/ În noapte doar fojgăi prin frunzele fragile,/ Iar stelele de scapără în marile sfeșnice,/ Prin beznă foșnesc în coroanele veșnice”. Ca un adolescent exuberant, poetul dialoghează matinal cu soarele, în mijlocul naturii renăscute primăvara: „Bună dimineața, Soare!/ Te-ai trezit? Îmi pare bine!/ Împrejur e o splendoare,/ Toți se bucură de tine,/ Îți zâmbesc copacii-n floare,/ Ție-ți zumzăie albine,/ Astăzi este sărbătoare,/ Nestemate-n rouă, fine,/ în culori strălucitoare!” (*Sărbătoare*). Așijderea, castanul: „E-o tihnă dusă-n zări, solară,/ Frunzișuri şușotesc,/ Prin ziua-naltă fluturi zboară,/ Hulubii gânguresc/... / Îmi susură-n urechi/ Chemare-n depărtări, hoinară/... / De-i dat castanului s-anine/ În soare lumânări/ Prin frunze răsărind senine/ Ca de aniversări” (*Castanul*). De asemenea, iubirea romantică și plină de tandrețe, visul de-a fi împreună cu iubita în pădurea plină de candoare și prospețime: „Miroase a reavăn, pădure și soare/ A muguri cu sevă străfurnicătoare/ Și-a vagă aromă adusă de-o boare/ De parcă ar fi viorele/.../ Prin vechea pădure ce-n soare-și revine,/ În foșnet de frunze uscate virgine/ Mă șuieră vântul în drum către tine/ Și-n poartă-ți anin viorele./ Odată te-oi duce-n pădurea cu soare/ Cu muguri și seve străfurnicătoare,/ Să strângem cumiți viorele”

(*După viorele*). La fel, în poemele *Ani de păpădie*, *Petale albe*. Dar, mai ales, poemele cu dedicație Für Susana, în care viața lui/ a lor, e ca o ninsoare, în anotimpul în care „minunații fulgi” valsau distins, iar poetul îndrăgostit, plin de gesturi tandre: „Și eu, ca fulg, obrazul l-aș pupa,/... / Și-apoi direct la inimă aș vrea”/... / eu pluteam ușor, de vânt împins,/ Pândind să merg/ De tine prins/... / Veneai cu chipul drag și-o/ coroniță/ Privire vie,/ Ca de domniță./ Pe față fulgii n-au prea dus-o bine/ Căci s-au topit,/ Exact ca mine”// (*Ninsoare visătoare A și B*). Este posibil ca, plimbându-se visător și singur, scrutând constelațiile, fascinat de misterul de dincolo de nemărginirea lor, poetul să fi dorit ca, de dincolo de creație, Creatorul Însuși, Marele Anonim, să-și facă simțită prezența alături de el, precum patriarhului Avraam în vechime, lucru care pare a nu se fi împlinit. Pronumele personal la persoana a doua singular, Tu, este scris cu majusculă (specific textelor sacre): „Nu pot să uit un gând/ De albe nopți senine/ Când mă plimbam visând/ Că Tu ești lângă mine./ Luceau ținătate-n cer/ Din neștiute spații/ Cu zâmbet efemer/ Speranțe-n constelații/... / Mă tot plimbam visând/ Că Tu ești lângă mine,/ Dar n-ai venit nicicând/ În albe nopți senine” (*Albe nopți*). În felul cum simte și se exprimă, apar accente eminesciene și blagiene. Iată: „Visul lunii/ Tainic poartă/ bezna lumii/ într-o toartă/... / bezna toată/ fără maluri.../... / Vorbe rele,/ zaț de noapte,/ smălț de stele,/ zvon de șoapte.../ Fără urmă/ totul pierde/ și se curmă în tăcere.../ Și rămâne numai haos” (*Magie cosmică*). Alteori, scrisul său seamănă cu un joc perspicace de adolescent, fermecat de legile logice, perfecte și imuabile ale științelor exacte (*Strofe, Geometrică*). Uneori, poetul preferă poemul concis, concentrat, de tip haiku, plin de un umor discret, bine dozat: „Vântul suflă-n noi/ Ridicând vâlvoi/ Fuste și umbrele! Ioi!!!”; „Păpădie puf/ Fragil pământuf/ Grijă!... ai suflat-o... Uf!!!” (*Haiku-uri*). Odată cu trecerea anilor și trecerea lui

însuși de amiaza vieții, poetul conștientizează acut și obsesiv (precum Blaga) marea trecere, sentimentul eclesiastic al deșertăciunii, al vanității și-al destrămării lumii de sub soare. Poetul, adunat în sine, delectându-se cu albumul doldora de amintiri, revăzând anii tineri de-altădată, exclamă nostalgic: „Iubito, iar tineri, să ardem un dans formidabil,/ Oprească-se lume și stele în chip memorabil,/ Refacem cărări ascendente cu jnepeni și brazi,/ Ne umplem plămâni cu aer de creastă, de azi,/ Și strânși laolaltă cu vântul, stând mână în mână,/ Dorim ca splendorile-n suflet, pe veci să rămână” (*Holotemp*). Și tot din amintirile primăverilor de ieri, adaugă: „Mai ții minte-n crâng, liliacul?/ Oh, lume, ce mult te-am iubit,/ Că-n jar lumina liliacul/ Și-n flăcări ardeam fericit!/ Și-acum, peste ani, liliacul/ Mai dăinuie-n părul albit – ” (*Liliacul*). De asemenea: „... tot ce a fost/ E fără de rost./... / Doar beznă, zăceri,/ Vântori și tăceri,/ Doar neguri, eter/ Și golul din cer” (*Nod de timp*); „În jocul/ De-a goana după/ Vreo nălucă./... / Și vor zbura albine/ Fără mine!./... / Cu focul/ În care sorocit/ lăsa-voi totul:/ Goana cu nălucile,/ Norocul,/ Cărăbușii,/ Tainele,/ Și focul./ Voi lăsa și jocul./ Jocul./ Totul” (*Locul*). În momente de singurătate absolută, conștientizată și asumată ca o necesitate curativă, doar el și Domnul, exclamă frisonat: „...ce-a mai trecut și timpul, Doamne!” (*Bună oară, bunăoară*). Solilocvii filosofice: „O viață se adună din clipe, nimicuri./... / Dar viața rămâne în cute bizare,/... / Și cum mai îndrepti o trăire boțită?” (*Șifonabila viață*). La fel, poemele: *Rezumatul rezumatului*, *Vis vegetal*, *12 fără cinci...* De la exuberanța-i juvenilă, prin amiaza toridă a vieții, înspre senectutea reflexivă, spre linia de sosire, privind mai mult în oglinda retrovizoare, creația literară a poetului Ernest Francisc Dumele, cu accente filosofice blagiene și eminesciene, se încheie prin versul său proverbial: „Viața-i doar atâta numa’/ Cât un epitaf” (*Epitafuri*). Ea ne îngăduie și, deopotrivă,

ne cere să-l prețuim testamentar, cu aura discretă, inconfundabilă a spiritului său jucăuș, delicat, viu. Foarte puțin cunoscut în timpul vieții, dar revelându-ni-se acum, păstrând proporțiile, putem rezuma cu două versuri eminesciene: „Era pe când nu s-a zărit,/ Azi o (îl) vedem și nu e” (*La steaua*).

EUGEN DORCESCU ȘI „BIBLICELE” SALE

Întâlnirea cu poetul și, implicit, cu poezia dorcesciană a avut loc în primăvara anului 2021, a doua primăvară pandemică. În acel moment, am intrat în posesia volumului intitulat *Biblice*, aflat la a doua ediție. Cum nu există coincidențe și fiecare întâlnire are un anumit rost, iată că întâlnirea cu Eugen Dorcescu a avut drept consecință (re) apropierea mea de vers și de tainele versificației.

Eugen Dorcescu formulează o nouă definiție a lirismului, are o nouă viziune asupra acestuia. Poezia mare se construiește numai cu ajutorul duhului/Duhului. Arta este, în esență, o creație spirituală, nu a teluricului. Pe acest principiu mizează creația lui Eugen Dorcescu.

Astfel, poezia dorcesciană împlinește un deziderat fundamental, de mult recunoscut, al artei: *catharsisul*. Îmbinarea religiei – legătura dintre om și Divinitate – cu literatura are un efect terapeutic asupra cititorului.

Volumul *Biblice* propune o *ars poetica*. Lirismul *Biblicelor* este o invitație către cititori de a descoperi legătura indispensabilă dintre om și Dumnezeu. Poezia și, în genere, arta se manifestă deplin, elevat, doar în orizontul Spiritului. Așa cum însuși a declarat cu diferite prilejuri și cum au observat comentatori de autoritate (Virgil Nemoianu, Ion Pop), Eugen Dorcescu nu este neapărat un poet religios. Ci un poet ce trăiește și scrie „într-o lume în care și pentru care Dumnezeu există” (am reprodus propriile sale cuvinte). Acesta

este unul dintre mesajele forte pe care eul poetic îl transmite în paginile *Biblicelor*.

Volumul ne oferă oportunitatea de a reflecta și de a conștientiza faptul că tăcerea, inevitabilă în comunicarea noastră cu Providența, capătă sens și este, după cum afirmă Eugen Dorcescu în *Prolog*, chiar calea către El: „Tăcerea s-a umplut de sens și țel,/Tăcerea era drumul către El”.

Relația poetului cu textul sacru, sursa prezentului volum, este veche și strânsă. Primele sale stihuri după Sfânta Scriptură datează din anii '90.

În cele ce urmează, vom încerca o analiză a unor texte cuprinse în primele două părți ale cărții: *Stihuri din Sfintele Scripturi și Poeme originale*. Cea dintâi secțiune cuprinde: *Psalmii, Pildele, Ecclesiastul și Rugăciunea regelui Manase*. Eugen Dorcescu nu doar mânuiește cu iscusință condeiul, ci reușește să păstreze mesajul sacru al cărților biblice pe care le prelucrează. Vom invoca, drept exemplu, *Psalmul 1. Al lui David*, atât originalul:

- „1. Fericit bărbatul care n-a umblat în
sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor
nu a stat și pe scaunul hulitorilor n-a șezut;
2. Ci în legea Domnului e voia lui și la
legea Lui va cugeta ziua și noaptea.
3. Și va fi ca un pom răsădit lângă
izvoarele apelor, care rodul său va da la
vremea sa și frunza lui nu va cădea și
toate câte va face vor spori.
4. Nu sunt așa necredincioșii, nu sunt
așa! Ci ca praful ce-l spulberă vântul de
pe fața pământului.
5. De aceea nu se vor ridica necredincioșii

la judecată, nici păcătoșii în sfatul dreptilor.
6. Că știe Domnul calea dreptilor, iar
calea necredincioșilor va pieri”;

cât și versiunea stihuită:

„1. PREAFERICIT BĂRBATU-nțelept ce nu se
duce
La sfatul celor care fac răul. Nu se-oprește
Pe calea celui care păcatul făptuiește
Și nici nu clevește batjocuri la răscruce.
2. Ci-și află desfătarea doar în divina Lege.
La ea, și zi, și noapte, gândește și se-adapă.
3. Asemeni e cu pomul ce crește lângă apă
Și care n-are roade și frunzele betege.
4. Or, nu-i așa cu-aceia ce au la suflet răul!
Ei nu pot sta-n picioare la dreapta judecată.
5. Cu cei cinstiți nu-i afli alături niciodată,
Ci, ca pe-o biată pleavă, îi risipește hăul.
6. Căci Domnul știe bine cărarea orișicui –
Pe drept îl ocrotește; cel rău era și nu-i”.

Eugen Dorcescu adaugă, acolo unde socotește necesar, câteva note de subsol, elemente paratextuale, menite să ofere indicații și explicații suplimentare cu privire la anumiți termeni din limba ebraică. De exemplu, substantivul (plural) „psalmi” are echivalent în ebraică lexemul *Tehillim*, grafiat תְּהִלִּים, cu semnificația „cântări de laudă”. În limba greacă, psalmul este desemnat de termenul *psalmoi*, care înseamnă „cântăriacompaniate de harpă”.

Cele două texte invocate îl ghidează pe cititor spre împlinirea Legii. Omul, muritorul, teluricul, dacă ne referim la origine, este și trebuie să fie dependent de Legea divină. Mesajul celor două texte,

care, de fapt, sunt unul și același, în aceasta constă: respectarea Cuvântului sacru. În întreaga sa călătorie pe pământ, de la naștere și până la moarte, omul trebuie să trăiască în Legea Domnului. Primele versete ale celor două texte îl introduc pe lector în atmosfera spirituală, conformă Legii: „1. Fericit bărbatul care n-a umblat în/sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor/nu a stat și pe scaunul hulitorilor n-a șezut;/ 2. Ci în legea Domnului e voia lui și la/legea Lui va cugeta ziua și noaptea” sau: „1. PREAMERICIT BĂRBATU-nțelept ce nu se duce/La sfatul celor care fac răul. Nu se-oprește/Pe calea celui care păcatul făptuiește/Și nici nu clevețește batjocuri la răscruce./ 2. Ci-și află desfătarea doar în divina Lege./La ea, și zi, și noapte, gândește și se-adapă”.

Autorul *Biblicelor*, al volumului de versuri *Pax magna* (debut, 1972), al *Nirvanei. Cea mai frumoasă poezie* (ediție *ne-varietur*, 2015), al volumului de poeme *Sub cerul Genezei* (antologie tematică, 2017) etc. se așază alături de poeți precum Alexandru Macedonski și Tudor Arghezi. Aceștia, ambii exponenți ai paradigmei moderne, se situează pe linia lirismului cultivat de Eugen Dorcescu. Macedonski a realizat volumul compus din unsprezece psalmi, numit *Psalmi moderni*. Atât Macedonski, cât și Arghezi au avut reală tangență cu poezia spirituală, iar Eugen Dorcescu se situează, credem noi, în această triadă, mai aproape de Arghezi, din punctul de vedere al ideii și al mesajului transmis. Universul liric religios arghezian cuprinde, printre altele, psalmi stihuiți din *Psaltirea* în versuri a lui Dosoftei. În creația dorcesciană predomină simțirea profundă, precum în creația argheziană. Eul poetic percepe existența lui Dumnezeu în interiorul său. De fapt, dialogul om – Divinitate constă în ceea ce este specific interiorității.

Un text care reliefează oarecare similitudine cu Macedonski este poemul *Adam*, prezent în secțiunea a doua, *Poeme originale*, din *Biblice*.

Correspondentul acestuia este *Țărână*, poezie publicată în revista „Literatorul”, în anul 1893:

„Țărână – suntem toți țărână,
E de prisos orice trufie...
Ce-a fost... în veci are să fie...
Din noi nimic n-o să rămână.
Zadarnic falnice palate
Sunt în pământ rădăcinate:
Nicio piele nu s-amână.

Despoți, cu frunți încoronate,
Poeti, cu harpe coronate,
Filosofi, oameni de știință,
Păgâni, vestiți prin necredință...
Nicio piele nu s-amână...

Țărână, suntem toți țărână”.

În textul macedonskian se identifică o tonalitate sobră, realistă. Nimeni nu este scutit de piele și de tentații. În fond, *Țărână* pune în lumină nimicnicia umană și ideea conform căreia viața materială este una pur trecătoare. Poemul lui Macedonski este bazat pe cuvintele rostite de *Ecclesiast*, fiul lui David: „[...] deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciune!”

Ambele poeme fac trimitere la ceea ce este, de fapt, omul în ipostaza trupească, perisabilă: pământ sau, enunțând sintagma din ebraică, utilizată de Eugen Dorcescu, *ha'adham* („omul de lut”). În textul dorcescian sunt rezumate, în esență, sub formă de versuri, primele cinci capitole din *Facerea*. Primele două stihuri din *Adam* ilustrează stadiul în care se află ultima creație a lui Dumnezeu:

„Dezic și mă dezic de tot ce am./ În fapt, ce vrea să-nsemne a avea?” Insistența asupra verbului din al doilea vers, o interogație retorică, evidențiază subordonarea creației față de Creator. Mesajul textului este transmis gradual, de la statutul de cădere în păcat, la mântuire și la comuniunea cu Tatăl. Ultimul vers este sugestiv în evidențierea statutului final al omului: cel de creație în interdependență cu Creatorul.

Ecclesiastul, în versificarea lui Eugen Dorcescu, dezvăluie cititorului, în primă instanță, cunoștințele pe care eul poetic dorcescian le are despre o limbă din familia lingvistică a limbilor semitice, respectiv din ramura nordică a acestora: limba ebraică, limba originară a textului sacru. Anumite pasaje și cuvinte ebraice întâlnite în text denotă apropierea versificării de original:

„1. Așa grăit-a vechiul *Qoheleth*,

Fiul lui David, regele poet,

El însuși rege în Ierusalim.

2. Așa grăit-a: *Havel havalim!*”

Ecclesiastul este o meditație gravă, lipsită de orice iluzii, asupra lumii situate „sub soare”. Fiul regelui mărturisește prin vocea lirică incapacitatea de a atinge absolutul. Sugestivă este metafora „Amărăciunea neputinței tale”, figură care compune un vers și care este o adresare către cititor, pentru a fi atenționat asupra condiției sale de muritor. De asemenea, versurile din capitolul al doilea al *Ecclesiastului* dorcescian: „4. Făcut-am lucruri strălucite: Case,/ Sădit-am vii întinse, tămâioase,/ Grădini, dumbrăvi. Și am plantat în ele/ Pomi roditori, cu fructe mari și grele./[...] Dar vechiul gând mi-a încolțit în minte:/ Deșertăciune-i truda. Și vânare/ De vânt. Și fără niciun rost sub soare” redau tema în jurul căreia gravitează întreaga creație a lui Eugen Dorcescu: căutarea mântuirii și a armoniei cu

Dumnezeu. În fapt, este prezentată antinomia material – imaterial. Munca omului pe pământ și apropierea sa afectivă de materie sunt vremelnice. Prin versificarea *Ecclesiastului*, poetul invită la aprecierea, la valorizarea veșniciei, în pofida bogățiilor lumești și a onorurilor sociale. Material este trupul, iar imaterial este spiritul. Eugen Dorcescu înclină balanța spre imaterial, spre duh. Dumnezeu, în denumirea ebraică Yah Elohim, a sădit în om ideea de eternitate, iar omul care se bucură de truda muncii sale trăiește în Legea și după voia Providenței.

Literatura română douămiistă se află încă în stadiul de formare. Mai mult, scrierile literare, indiferent de structura lor discursivă, de la începutul anilor două mii, experimentează diferite strategii și apelează la modalități precum intertextualitatea, de pildă, pentru a contura un nou tip de scriere.

Eugen Dorcescu este, în mod cert, unul dintre scriitorii care aduc un nou suflu poeziei românești de la sfârșitul anilor nouăzeci și începutul anilor două mii. Creația sa, implicit *Biblicele*, reactualizează și pune în lumină un fapt transcendental: binomul om – Divinitate. Ce intenționează Eugen Dorcescu să evidențieze prin intermediul cărților sale? Frumosul sub forma sa autentică. Ce înseamnă frumosul în formă autentică? Ceea ce a creat și creează Atotputernicul, căruia îi sunt adresate imnuri și laude.

Criticul literar Cornel Ungureanu, în amplul său studiu *Literatura Banatului. Istorie, personalități, contexte*, îl situează pe Eugen Dorcescu în secțiunea *Modernii și postmodernii Europei Centrale*, alături de Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, George Suru, Șerban Foarță, Marcel Tolcea. Exegetul îi atribuie lui Eugen Dorcescu apelativul de *homo religiosus*, datorită liricii inspirate nemijlocit din *Biblie*, surprinzând ființa umană cu anxietățile, dar și cu bucuriile sale, toate acestea fiind parte a legăturii cu Dumnezeu.

Elemente preluate din *Biblie* se găsesc și în *Jurnalul* poetului, volumul I, intitulat *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*. Din paginile diaristice, cititorul află începuturile *Biblicelor*: ziua de miercuri, 20 martie 1991. Cu două zile înainte, Eugen Dorcescu împlinise patruzeci și nouă de ani. Ideea întocmirii unui volum cu *Psalmii* stihuiți era în stadiul de „șantier”:

„Miercuri, 20 martie 1991

Astăzi m-am gândit, subit, și la un alt proiect (pe lângă volumul *Cronică*, la care lucrez), un proiect, aș îndrăzni să cred, măreț. Ce-ar fi să versific *Psalmii*? Chiar dacă nu toți, măcar 30-40 dintre ei. Iată o întreprindere temeinică, de câțiva ani, o muncă pasionantă, extraordinară. Nădăjduiesc s-o pot face, dacă Dumnezeu îmi va dărui har și tărie”.

Anumite însemnări din *Îngerul Adâncului* conțin versete psalmice, fapt care, în esență, pregătea terenul pentru apariția originalelor stihui. Tot în *Jurnal*, Eugen Dorcescu enunță principiul după care se ghidează în scrierile sale. Lectura, scrisul, existența însăși trebuie să vizeze binele spiritual, de care să ne bucurăm noi înșine și prin care, eventual, să-i bucurăm pe cei din jur. Aceasta constituie încă o miză a scriiturii dorcesciene și, implicit, a volumului *Biblice*.

INTUIȚIA ORIGINALITĂȚII ȘI VOCAȚIA ANALIZEI

În primăvara anului 2022, la Editura Eurostampa, din Timișoara, a apărut o carte remarcabilă, cu un titlu original, pe măsura talentului și originalității scriitorului despre care se face vorbire între copertele sale: Silvia-Gabriela Almăjan, *Eugen Dorcescu – un écrivain pas comme les autres*, carte care, alături de volumul omagial *Eugen Dorcescu în „Timișoara”* și de „Ediția specială dedicată lui Eugen Dorcescu” a revistei de cultură „Coloana Infinitului”, editată de Asociația culturală „Constantin Brâncuși” din Timișoara, a făcut deliciul evenimentului dedicat împlinirii vârstei de 80 de ani de către Eugen Dorcescu, „un clasic în viață”. Este vorba de Sărbătorirea scriitorului, în incinta Bisericii Ortodoxe din Piața Dacia, Timișoara, la 18 martie 2022.

Volumul se deschide, după o frumoasă dedicație, pe care autoarea o adresează celor care i-au călăuzit pașii în lumea literară, cu un cuvânt-înainte, intitulat *Maturitatea unui debut editorial* și semnat de Livius Petru Bercea, din care citez: „Am citit aici comentarii exemplare, am citit opinii personale, am întâlnit interpretări de finețe, la care mărturisesc că nu m-am gândit, când am parcurs și eu textele poetului”.

Cuprinsul cărții este alcătuit din cinci părți: *Preliminarii, Poezia, Proza memorialistică: Jurnalul, Despre Eugen Dorcescu și opera sa, Bibliografie*. În *Preliminarii* sunt trecute în revistă titlurile volumelor

ce compun Opera literară a scriitorului, așa cum apar ele în *Volumul omagial 80*, intitulat *Eugen Dorcescu în „Timișoara”*, coordonat de Mirela-Ioana Dorcescu și publicat, la sfârșitul anului 2021, la Editura Mirton din Timișoara. Aflăm, din această primă secțiune, că Eugen Dorcescu a debutat în 1970, în revista „Luceafărul” din București, cu poezie, la recomandarea lui Alexandru Philippide, iar doi ani mai târziu a debutat și editorial, vegheat de Mircea Ciobanu, Marin Preda și Mihai Gafița, tot cu poezie: volumul *Pax magna*, Editura Cartea Românească, București.

Sunt apoi enumerate cărțile tipărite în limba română, cele traduse în limba spaniolă (ediții bilingve), cărțile apărute la edituri online, traduceri din limbile franceză și spaniolă, precum și titlurile scrierilor cu care a participat la volume colective și antologii. Și au fost multe! Acestea scot în evidență munca uriașă depusă de Eugen Dorcescu de-a lungul vremii și dau dovadă de perseverență, minuțiozitate, rigoare, pasiune și talent. Apreciat pentru truda sa pe tărâm literar, autorul cărților amintite a obținut mai multe premii naționale și internaționale, inclusiv *Opera omnia* (2012). Opera lui Eugen Dorcescu suscită interesul unor largi categorii de comentatori și cititori, care, odată ce prind în mână o carte a poetului, cu greu se dezlipesc de ea.

Această secvență este urmată de un foarte interesant interviu, realizat de autoarea cu scriitorul. Silvia-Gabriela Almăjan își amintește și ne povestește cum l-a cunoscut pe Eugen Dorcescu. Suntem astfel martorii unei întâlniri memorabile între masteranzi, la cursul de Analiza Discursului, și Poet. Acesta, invitat de Doamna Profesoară, le-a vorbit tinerilor, „pe un ton calm și blând”, despre metaforă. Și autoarea cărții, și colegii ei au fost profund impresionați de teoria Domniei Sale, de claritatea exprimării, de tactul său pedagogic, de argumentele cu care și-a susținut ideile. În paranteză fiind spus, de

aceleași calități ale discursului său, pe marginea diverselor teme, abordate la întâlnirile noastre, ale celor din Școala de literatură „Eugen Dorcescu - 80”, ne bucurăm, în fiecare lună, de o vreme încoace. Interviuul a cuprins zece întrebări, autoarea intenționând să-l realizeze altfel decât cele pe care poetul le acordase până la acel moment. Date fiind condițiile (pandemia, starea de alertă), Silvia-Gabriela Almăjan inițiază un interviu la distanță. Urmărind această conversație epistolară, cititorul constată atât claritatea întrebărilor, cât și răspunsurile la obiect, pline de har și bunăvoință. Astfel, chestionat dacă elegia, ca gen literar, îl reprezintă, poetul mărturisește despre poezia sa, privită în general: „Ca urmare, poezia mea, elegiacă sau nu, este gravă, nu și pesimistă. Fiindcă eu sunt convins că există salvare pentru suflet”. I se cere apoi să ofere o succintă descriere a antologiei sale, *Elegías Rumanas*, apărută în Spania. Scriitorul interviuat o face, pe scurt, dar „cu mare bucurie”, amintindu-și cu plăcere de poeții-prieteni spanioli.

Dintre cărțile publicate, Eugen Dorcescu consideră că *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie, Elegiile de la Carani, Biblicele*, dar și *Îngerul Adâncului* sunt cărțile identității sale adevărate, profunde.

Întrebat dacă privește cu optimism viitorul sau asupra lui planează o viziune pesimistă, Eugen Dorcescu dă un răspuns elevat, un răspuns de ținut minte: „Optimismul și pesimismul sunt două atitudini naive, imature spiritual. Sunt generate de infantilele iluzii omenești, nu de relațiile adânci, vitale, misterioase, ale ființei cu Ființa. În opinia mea, singura atitudine justificată ontologic (și psihologic) este Încredințarea. Eu sunt convins că omul este ființă întru mântuire, nicidecum ființă întru moarte. Ca urmare, privesc viitorul (indiferent ce ne va aduce), cu credință, nădejde și dragoste”.

În partea a doua a cărții, intitulată *Poezia*, Silvia-Gabriela Almăjan analizează câteva dintre cărțile dragi, atât ei, cât și autorului. Este

vorba de *Elegiile de la Carani* (2017), *Agonia caniculei* (2019), *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015), *Biblice* (2021), *Synaisthesis* (2021) și încheie cu câteva considerații despre *Textul poetic dorcescian – un tréstor inestimabile*. În aceste pertinente analize pe text, autoarea introduce citate lămuritoare din afirmațiile poetului legate de o creație sau alta. De exemplu, despre *Biblice*, în *Mărturia stihitorului*: „Spre a tălmăci în stihuri *Scriptura*, este obligatoriu nu doar să-ți asumi duhul ei, ci – mai cu seamă – să fii asumat de acesta. Iar apoi, dacă te simți îndemnat să dai glas stării mistice, vei recurge la poezie. Chiar de ar fi să exprimi, prin intermediul ei, „rugăciunea sau tăcerea – căi privilegiate de comunicare cu sacrul”. Întâlnim, și în această secvență a volumului, într-un citat din poemul *El Caballero*, unul dintre motivele centrale ale creației dorcesciene. În cel de-al doilea catren al poemului amintit mai sus, se prefigurează nimicnicia, zădărnicia, acel „vanitas vanitatum”, des întâlnit în literatură:

„Sătul de subterfugii cronofage,
De viața fără țel și înțeles,
Sătul de mine însumi, mai ales...”

(*El Caballero*)

„Călătoria” în lumea medievală se creionează în textele *Avatar I* și *Avatar II*. Sentimentul plener al regăsirii, bucuria și speranța sunt redade magistral în versurile:

„Așa ne-am regăsit: Cu ochii grei,
Plini de păduri, de ziduri și de lupte.
Și-am reluat cuvintele-nterupte
De neagra moarte, de tăcerea ei.
Întoarce-ți iarăși chipul către mine,
Frumoaso! Fascinantul meu abis!”

(*Avatar I*)

Silvia-Gabriela Almăjan știe să aleagă, în demersul ei critic, în analiza sa pe text, cele mai reprezentative versuri, dintr-un poem sau altul, pentru a-și susține afirmațiile. Dar cartea sa este atât de densă, încât ar mai trebui să scriu eu însămi o carte despre ea!

Partea a treia cuprinde referiri la proza memorialistică, autoarea emițând păreri personale și pertinente despre *Îngerul Adâncului* (2020) și *Adam* (2020). În finalul acestei părți, autoarea motivează titlul cărții sale: (...) „Foarte simplu: Eugen Dorcescu a fost, este și rămâne un scriitor de excepție. Nu îmi aparține această remarcă, o spun mari voci din lumea literară. Este tipul de scriitor ce nu absolutizează nimic, ce se lasă călăuzit și inspirat de adevăr, de Creator. (...) Necazurile îl purifică și scot la iveală un om de o superioară calitate și un scriitor unic, admirabil, inimitabil”.

Ultima parte a cărții, dedicată Omului și Poetului Eugen Dorcescu, în raport cu opera sa, este intitulată *Despre Eugen Dorcescu și opera sa* și se încheie cu un cuvânt lămuritor despre Școala de literatură „EUGEN DORCESCU - 80”. Cel puțin una dintre afirmațiile autoarei trebuie evidențiată, spre finalul modestei mele recenzii, despre o carte care merită foarte multă atenție din partea cititorilor: „În ciuda situației incomode, sfidând parcă toate condițiile pandemice, scriitorul Eugen Dorcescu rămâne foarte activ în plan literar: reușește nu doar să scrie și să publice, ci, mai mult, să adune în jurul Domniei Sale o întreagă colectivitate. Este foarte bine receptat într-o perioadă când, știm cu toții, mulți scriitori valoroși au fost dați uitării, din simplul motiv că nu are cine interpreta opera lor”.

Bibliografia bogată, folosită de Silvia-Gabriela Almăjan, în alcătuirea acestei importante cărți, demonstrează seriozitate și competență. Este o lucrare la care autoarea, critic de vocație, a muncit serios, îndrumată fiind și de oameni cu nume mari din cultura și literatura română, amintiți în dedicația cu care se deschide volumul.

O așteptăm cu noi apariții editoriale, de aceeași calitate, pentru că dispune de toate atuurile necesare pentru a face carieră în critica și eseistica literară. Subliniez faptul că acest valoros volum a fost bine primit de exegeți prestigioși, precum Zenovie Cârlușea, Livius Petru Bercea sau Marius Terchilă. Iată un fragment din prefața lui Livius Petru Bercea: „Textul care o reprezintă perfect pe Doamna Silvia-Gabriela Almăjan este cel dedicat în exclusivitate comentariului critic asupra unor volume (direcții artistice) din opera poetului. Cu acribie, simț receptiv și capacitate critică, autoarea comentează concret *Elegiile de la Carani*, într-o manieră în care, sincer, mi-a făcut plăcere să mă regăsesc (...) Procedul comentariului aplicat, nedivagant, realist și având susținere în textul poetic al lui Eugen Dorcescu devine, de altfel, dominantă întregului volum critico-stilistic”.

* * *

O CERTITUDINE A CRITICII TINERE

Cu volumul de debut, intitulat *EUGEN DORCESCU – Un écrivain pas comme les autres*, Silvia-Gabriela Almăjan a atras atenția unui critic literar timișorean de anvergură, Livius Petru Bercea, care, în prefață, mărturisește că textul este remarcabil încă din titlul său, care „spune destul despre conținutul cărții și despre intențiile evaluative ale autoarei”. Și cunoscutul scriitor, om de mare cultură Zenovie Cârlușea, referindu-se la cartea amintită, afirmă că a fost un debut editorial „remarcabil”. Prima carte s-a bucurat de mare succes, dovadă cronicile, eseurile, notele care s-au scris despre ea.

Iată acum, la începutul noului an, pe Silvia-Gabriela Almăjan, completându-și bibliografia cu cel de-al doilea volum, *EPISTOLELE DE LA RAMNA. Schițe de portret* (Timișoara, Ed. Eurostampa, 2023), în care adună câteva impresii despre cărțile unui număr considerabil

de autori, mai mult sau mai puțin cunoscuți. Referindu-se la autoarea acestuia, Zenovie Carlugea face o afirmație tranșantă și întemeiată: Silvia-Gabriela Almăjan „este unul dintre cei mai înzestrați cursanți” ai Școlii de literatură „Eugen Dorcescu - 80”.

Cartea cuprinde cincisprezece „schite de portret”, dedicate unor autori, unii de notorietate, precum Mirela-Ioana Dorcescu, Eugen Dorcescu, Livius Petru Bercea, Iulian Chivu, Veronica Balaj, Petru Vasile Tomoioagă, Zoia Elena Deju, Monica M. Condan, Gheorghe Stroia, Iulian Chivu, ceilalți, colegi din școală: Anișoara-Violeta Cira, Marian-Cătălin Ciobanu și subsemnata. Autoarea încheie cartea cu o schiță de autoportret, unde a adunat câteva note, din care cititorul află despre studiile sale, despre colaborări la reviste, despre operă, premii obținute și descoperă și câteva opinii critice autorizate, referitoare la volumul său de debut. Sunt onorată să mă număr și eu printre cei care au notat impresiile lor despre prima carte.

Primit în dar de la autoare, acest al doilea volum pe mine m-a fermecat, prin noblețea gestului de a recomanda, prin cronici și eseuri, opere literare citite cu mare interes și analizate cu la fel de mare pricepere.

Aș începe cu Mirela-Ioana Dorcescu, o personalitate în lumea universitară timișoreană, care a semnat numeroase studii de specialitate, dar care are o operă literară de valoare. Autoarea cărții în discuție se oprește asupra volumului de debut al Mirelei-Ioana Dorcescu, cel intitulat *Punctul interior*, publicat la Editura Excelsior Art, în 2010. Cronica la acest roman, intitulată FEMEIA – O ENIGMĂ, pune în evidență atât autenticitatea scrierii, cât și buna pregătire a Silviei-Gabriela Almăjan, dobândită la cursurile Facultății de Litere din UVT, unde autoarea textului analizat i-a fost profesoară. Romanul Mirelei-Ioana Dorcescu este structurat pe cinci capitole și „captează cititorul precum un vârtej, prin povestea tulburătoare a

Corinei, eroina-semiotician”. Este remarcat faptul că romanul are o construcție pe cât de clasică, pe atât de modernă. Corina este un personaj de ținut minte. Și eu l-am reținut și îl voi ține bine minte, întrucât aceasta este cartea pe care am citit-o „cu sufletul la gură” și am considerat-o de excepție, făcând o afirmație care nu s-a dovedit deloc hazardată, pe o rețea de socializare: „am descoperit un nume nou în elita beletristicii românești”. Roman de dragoste și moarte, *Punctul interior* tulbură cititorul, îl face părtaș la trăirile complexe ale eroinei și are un final fantastic de interesant, după cum autoarea cronicii ne atenționează: „Finalul, realizat cu multă artă, lasă loc interpretărilor: e dorința de autocunoaștere, e fericirea regăsită, e moartea ca eliberare, e un nou început?” Concluzia: „*Punctul interior* – un roman pe care nu-l poți lăsa din mână!” Așa este: nici eu nu l-am putut lăsa din mână, în noiembrie, 2013!

Silvia-Gabriela Almăjan s-a impus ca exegetă a lui Eugen Dorcescu. Acestuia îi consacră o cronică amplă, intitulată CE VIU ȘI CE CONCRET E DUMNEZEU, în care se referă la volumele *APROAPELE. 111 Psalmi și alte poeme*, apărut la Editura Eurostampa din Timișoara, în anul 2022, și dedicat Părintelui Mitropolit Bartolomeu Valeriu Anania. In memoriam; și la volumul *LEVIATANUL* publicat la aceeași editură, în același an. Ca în multe alte cărți ale lui Eugen Dorcescu, și în volumele menționate, subliniază autoarea, sunt inserate creații dorcesciene inedite, vechi de decenii, rămase, până acum, în manuscrisele poetului. Din acestea, s-au mai ivit trei volume, publicate la Editura Mirton din Timișoara: *Agonia caniculei* (2019) și *Jurnalul dorcescian*, în două volume (2020).

De reținut din *Notă asupra ediției* motivarea titlului cărții: „Aproapele, un adverb substantivizat, își dezvăluie plurivalența semantică, «el desemnând nu numai semenul, ci pe Însuși Dumnezeu,

Aproapele Poetului»". Mai aflăm din carte că Mirela-Ioana Dorcescu, cerând permisiunea autorului *Biblicelor*, de a intra în lumea manuscriselor, descoperă adevărate nestemate și îi sugerează poetului să-și revadă manuscrisele și, după o atentă selecție, să le publice. „Comunicarea dintre eul liric și Divinitate este redată prin utilizarea numărului 111 – de trei ori cifra 1, omul în picioare, *axis mundi*, aspirând spre Cel de Sus, unic și treimic”, reține din *Cuvântul* înainte autoarea *Epistelor de la Ramna*, dovedindu-se ea însăși o bună cunoscătoare a *Cărții Sfinte*. Tot din *Notă asupra ediției*, Silvia-Gabriela Almăjan preia informația că „toți Psalmii sunt ai lui Eugen Dorcescu” și ideea că „strigătul său către Dumnezeu este rugăciunea cu care se identifică Poetul”:

„Rugăciunea mea sunt eu însumi”

(*Psalmul 103*, 19.10.1999).

Autoarea cărții își continuă „explorarea mirabilei lumi a poeziei lui Eugen Dorcescu” printr-o analiză pertinentă, „a unei noi cărți de poeme, publicată, recent, la aceeași editură și intitulată misterios și incitant: *LEVIATANUL. Poeme uitate*. Începând cu copertele, trecând la cuprinsul cărții și oprindu-ne o clipă pe dedicația olografă, pe care o face autorul, „cursanților” Școlii de literatură „Eugen Dorcescu - 80”, asistăm încântați nu doar la o izbândă literară, ci și la „o probă de moralitate și fraternitate în duh și adevăr, oferită, public, de Eugen Dorcescu, acestei *Isla de los Afortunados*, cum însuși numește amintita Școală”.

Silvia-Gabriela Almăjan observă „echilibrul clasic în structurarea acestui volum: un poem prolog – *Diacul* – este urmat de CAMELOT, secțiune ce cuprinde șaisprezece poezii, NUNC FLUENS, cu douăzeci și cinci de poeme, NUNC STANS, cu patruzeci și unu,

DE SENECTUTE, cu cincisprezece, Epilog 1 - *Leviatanul*, Epilog 2 - *Pavilionul* și o fișă bibliografică.

LEVIATANUL, cuvântul ce dă titlul cărții, denumește un monstru marin, o fiară de temut, încolăcită, răsucită, renumită pentru tăria, ferocitatea și dimensiunile sale. Descris în *Vechiul Testament*, Leviatanul nu poate fi legat sau îmblânzit, nu poate fi închis în cușcă. „Pe pământ nimic nu-i este stăpân, este făcut să nu se teamă de nimic”.

Poeemele din acest volum sunt pline de vitalitate, au prestanță, sugerează putere și, afirmă autoarea, „îndrumă spre abordarea abisal-existențială a textelor”. Mă voi opri, pentru exemplificare, asupra câtorva versuri din *Leviatanul* (Epilog1):

„Pluriform, neguros, asumându-și, întreagă,
Omenimea din jur, agresivă, beteagă,
Îl presimt peste tot și nu-l aflu niciunde,
Fiindcă nici nu se-arată și nici nu se-ascunde.
Nu-i poți măsura puterea, hotarul,
Îți înfige în trup și în suflet brăzdarul.
Nevăzuții lui colți, nevăzutele-i gheare
Te despică adânc, scoțând sânge și sare.
Pe cât este-mprejur, tot atât e în tine.
E prezent, când nu e, e prezent, când revine.”

Zoia Elena Deju este un alt nume cunoscut în literatura de astăzi. Comentatoarea se oprește la volumul *ROTTOR*, publicat la Editura Eurostampa, în anul 2022. Titlul cărții, citit de la stânga la dreapta și de la dreapta spre stânga „are aceeași rostire și aceeași semnificație”, observă Silvia-Gabriela Almăjan. Pornind de la cuvântul „rotitor”, un derivat adjectival, foarte sugestiv, exegeta consideră că poeta Zoia Elena Deju „preferă echilibrul, e împăcată cu mersul firesc al lucrurilor, al Universului: sfârșitul-început și începutul-sfârșit”.

Citează apoi un fragment din prefața semnată de Eugen Dorcescu: „Eul creator atinge și își apropiază beatitudinea calmă, desăvârșită a unei vaste perspective, deopotrivă exterioare și lăuntrice, a unei foarte personale perspective antropocosmice asupra existenței, perspectivă potrivit căreia om și lume tind a-și egaliza dimensiunile și durata”.

Versurile Zoiei Elena Deju impresionează prin candoare, propețime, dar și prin profunzime. Le-am apreciat, la rândul meu, într-o cronică, publicată în „Acolada”, o revistă print, și nu mă pot opri să reproduc o seamă dintre ele:

„Voiam eu bine să fac
vase de Cină – și-mi ieșeau
fie prea strâmbe, fie ceva
asemănător cu ceramica
din târg zisă «de Cucuteni»

.....
Cu mâinile bătucite,
am intrat iar la roată
și deodată lutul începu
să cânte blând, frumos, fascinant,
înălțându-se
în urcioare și amfore”

(*Orizonturi*, 4)

Un alt nume de rezonanță este cel al poetului GHEORGHE A. STROIA. În câteva pagini, Silvia-Gabriela Almăjan ni-l face cunoscut. Volumele supuse analizei sunt *RAI CU FLUTURI* și *PĂSĂRILE INIMII*. Primul, apărut în 2020, la Editura Armonii culturale, impresionează, ni se spune, prin formă: o poezie însoțită de imagini, picturi realizate acrilic pe pânză, de același autor. Cartea

este structurată în trei secțiuni: *Rai cu fluturi, Pictați-vă, fluturi!* și *Să nu uitați, fluturi!* Cele mai multe dintre poeziile sale sunt dedicate soției și sunt pline de duioșie, melancolie, modestie, pioșenie. Cea de-a doua carte comentată, *PĂSĂRILE INIMII*, a fost publicată în 2021, autorul ocupându-se de editare, copertă, tehnoredactare și corectură. Motivul literar al „păsării” este predominant, așa cum reiese, de altfel, chiar din titlu. „Păsările inimii” sunt sentimentele, pe care poetul le trăiește intens și sincer. La Gheorghe A. Stroia, pasărea devine cuvânt polisemantic, simbol al ascensiunii, al libertății și al purității. Zborul, înălțarea, libertatea, evadarea, plutirea conturează mesajul original al liricii sale.

Interesantă este și cronică la romanul *INDEZIRABIL* al lui IULIAN CHIVU, apărut la Editura Sitech, din Craiova, în anul 2022. În cele optsprezece capitole, prozatorul prezintă drama unui profesor acuzat temporar, dintr-o eroare judiciară, și obligat să trăiască mai departe cu povara unei false vinovății. Protagonistul – Iacob – este înfățișat, încă din primul capitol, ca victimă a brutalității unui gardian. Prăbușit la podea „era vizibil speriat și asta nu putea să o ascundă, oricât se străduia el de tare”. Silvia-Gabriela Almăjan narează succint întâmplări, scene dureroase din viața eroului cărții (și a apropiaților săi), devenit indezirabil, nu prin fapte și atitudine, ci prin prisma răutății celor din jur, oameni capabili să calce pe răni greu de vindecat.

PETRU VASILE TOMOIOAGĂ, jurnalist, poet și prozator, beneficiază de câteva articole interesante: „Poezia mistico-religioasă (I)”; „ Poezia mistico-religioasă (II)”; „Un poet al toamnei”; „Viață, moarte, renaștere”; „Între pământ și cer”; „ Originalitatea prozei lui Petru Vasile Tomoioagă”. Sunt reproduse câteva dintre versurile poetului, urmând unei Precuvântări a Mitropolitului Nicolae al Banatului:

„Miroase a sânge de iarbă în preajmă
și coasa o simt cum foșnește prin suflet,
mi-e cerul cu îngerii scumpă catapeteasmă
și pe Domnul îl știu după taină și umblet”.

MONICA M. CONDAN, colega noastră de la Școala de literatură „Eugen Dorcescu - 80”, este și ea prezentă într-o admirabilă cronică literară. Faptul că Monica M. Condan coordonează, voluntar, de 17 ani, revista de cultură „Coloana Infinitului” stârnește admirația tuturor. Cartea Monicăi M. Condan, asupra căreia se oprește Silvia-Gabriela Almăjan, este intitulată *ÎN ORIZONTUL APORIEI – SENS TRĂIT – SENS RECEPTAT*. Și aceasta are privilegiul de a fi prefațată de Eugen Dorcescu. Titlul, afirmă Silvia-Gabriela Almăjan, „anticipează conținutul. O carte nu poate trăi decât prin cititorii săi. Ea prinde viață când este îndelung citită, apreciată, recomandată, interpretată.” Autoarea susține că „paginile numeroase ce compun tomul reflectă pasiune, bucuria lecturii, a înțelegerii, a descifrării misterelor ascunse în filele cărților”. Aflăm despre volumul Monicăi M. Condan că are două secțiuni: *Lecturi elective* și *Lecturi selective*, pe întinderea cărora, cu naturalețe și bunăvoință, se apleacă asupra textelor abordate, le decodifică, se emoționează la vorbele de duh, subliniază farmecul și ineditul lor, emite interpretări ce dovedesc competență, siguranță. Un spațiu extins și o foarte fină analiză disociativă, observă Silvia-Gabriela Almăjan, sunt dedicate, în capitolul *Trilogia optimistă*, unor scrieri ale lui Eugen Dorcescu ale Mirelei-Ioana Dorcescu, scrieri ce comunică adânc, nu doar estetic, ci și existențial. Trei sunt cărțile la care se referă atât de pertinenta afirmație de mai sus: *Elegiile de la Carani*, a lui Eugen Dorcescu, *Primăvara elegiei* și *Celesta*, ale Mirelei-Ioana Dorcescu.

Studii critice obiective pun în valoare și creațiile altor doi colegi din Școala de literatură – „Eugen Dorcescu-80”: Anișoara-Violeta Cîra și Marian-Cătălin Ciobanu. Autoarea zăbovește asupra a trei

cărți: *Realismul simbolic și Drumul spre sens* (de Anișoara-Violeta Cîra) și *Et în Arcadia ego* (de Marian-Cătălin Ciobanu).

Veronica Balaj (cu *Solilocvii*), Carla Florentina Cioca (cu *Un romantic întârziat*), Constantin Stancu (cu *Judecător sau judecata timpului*) sunt alți autori asupra cărora Silvia-Gabriela Almăjan se oprește în acest volum și face drepte și meritate aprecieri la adresa lor. Îi mulțumesc pentru cele trei cronici la cărțile mele: *De-a poezia*, *Primul țipăt* și *Lectio profana*.

Subscriu la îndreptățitele, lapidarele și exemplarele judecăți de valoare, formulate de Zenovie Carlugea într-o profesionistă și savuroasă cronică literară (UZPR, 8 martie 2023). Reproducerea lor este finalul optim pentru aceste însemnări pe marginea volumului:

„Cartea de cronici pe care ne-o propune azi prof. Silvia-Gabriela Almăjan, *Epistolele de la Ramna* (din domiciliara Ramna caraș-severineană), cu subtitlul *Schițe de portret*, constituie un pas categoric înainte, destinul critic al d-sale meritând a fi deopotrivă apreciat ca atare și urmărit cu deplină încredere”.

* * *

UN DEBUT MAI MULT DECÂT MERITORIU

Când cumpăr sau primesc în dar o carte, am obiceiul de a o cerceta, înainte de a o deschide, pentru a afla câteva informații necesare despre autor (coperta a IV-a), despre editura unde a fost publicată și, mărturisesc, îi privesc copertele, care, de multe ori, spun câte ceva despre conținutul cărții și chiar câte ceva despre autorul ei.

Am primit, cu dedicație, volumul *ET IN ARCADIA EGO*, de la autorul acestuia, în primăvara anului 2022. Am început „cercetarea”, admirându-i copertele și astfel am aflat că a fost tipărită la Editura Eurostampa, din Timișoara, și că autorul ei este tânărul, de doar 26 de ani, Marian-Cătălin Ciobanu, absolvent al Facultății de Litere, Istorie și Teologie, care și-a desăvârșit studiile universitare (de

licență și masterat), cu lucrări științifice promițătoare, în anii 2019 și 2020. Tot de pe coperta a IV-a a volumului, am avut satisfacția de a citi despre autorul cărții câteva cuvinte de apreciere, semnate de cunoscutul critic literar Livius Petru Bercea și nu mă pot opri a le reproduce întocmai, pentru că ele pun în lumină calitățile unui comentator, care, deși aflat la început de drum, și-a câștigat adepți de talia omului de cultură amintit: „Comentariile tânărului critic se remarcă printr-o maturitate pe care i-o invidiez, pentru că, la cei douăzeci și ceva de ani, are un limbaj hermeneutic bine conturat, deplin echilibru lingvistic (frază, în general, fără formulări entuziast gratuite, nejustificate sau nebuloase), judecăți de valoare clare și cu bază reală în textul comentat... ET IN ARCADIA EGO este nu numai o carte de debut, ci și o carte de vizită a unui critic în formare, cu multiple posibilități de afirmare într-un domeniu care trebuie să rămână sensibil la receptarea reală a valorilor”.

După ce am citit cele de mai sus, am deschis cartea cu certitudinea că voi avea parte de o lectură interesantă. Firește că am parcurs în întregime prefața, din care am spicuit frazele de mai sus, știind că numele lui Livius Petru Bercea nu este unul de trecut cu vederea, ci, dimpotrivă, atrage atenția, ori de câte ori semnează critică sau eseistică literară. Și semnează des, și numai despre autori ale căror cărți îi spun ceva.

ET IN ARCADIA EGO este un volum structurat în două secțiuni distincte. Prima, intitulată OPERA TOTALĂ, este dedicată lui Eugen Dorcescu, autorul referindu-se la câteva cărți importante ale acestuia. Pagina întâi din secvența amintită poartă la subsolul ei o notă, în care Marian-Cătălin Ciobanu ne mărturisește că a elaborat și desăvârșit prezenta carte în ambianța profesionistă, de generoasă emulație și frățietate literară, ce stăpânește în Școala de literatură „EUGEN DORCESCU - 80”, o școală fără note și fără catalog, așa adăuga eu, în calitate de „elevă” a acesteia.

Marian-Cătălin Ciobanu evocă, încă de la început, un eveniment cultural de mare amplitudine, care a avut loc la data de 23 octombrie 2015, în Aula Magna a Universității de Vest din Timișoara. S-a lansat, atunci, ne informează criticul, „o masivă antologie ne-varietur de poeme, atent selectate și însoțite de un eseu hermeneutic de 150 de pagini, intitulat *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, eseu semnat de profesoara mea” (Mirela-Ioana Borchin). Este vorba de antologia *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* a lui Eugen Dorcescu. Tânărul exeget precizează că s-a simțit „prins în vraja universului dorcescian, văzând și intuind aura de cavalier loial a Poetului Eugen Dorcescu”, aură care m-a impresionat puternic și pe mine, prezentă fiind și eu în Aulă, la acel act de cultură. Cred că nimeni, dintre cei aflați în sală, nu a ieșit câteva minute de sub vraja poemului NIRVANA, pe care Doamna Mirela-Ioana Borchin l-a recitat „dintr-o suflare” :

„Vom sta alături, ușă
lângă ușă.
În două urne
gemene-n mormânt.
Cu mâna ta firavă, de
cenușă,
vei bate-ncet, mă
vei chema, plângând,
și-ți voi răspunde
că acolo sunt,
dar că nu pot
deschide sumbra ușă
a morții, că sunt mort,
că nu mai sunt
acela care-am fost...”

M-au cutremurat aceste versuri și continuă să mă prindă într-o fascinație dureroasă, ori de câte ori le recitesc.

În următoarele pagini ale volumului său, Marian-Cătălin Ciobanu face juste referințe la *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, amintind și alte cărți semnate de Eugen Dorcescu. De reținut o afirmație inteligentă de la pagina 33: „Eugen Dorcescu este un *poeta genuinus, poeta doctus și poeta vates*”, enunț ce reia, parafrazând parțial, tipologia formulată, adesea, de însuși Eugen Dorcescu („Poeta genuinus, poeta doctus, poeta artifex”).

A doua secțiune, MISCELLANEA, cuprinde analize aplicate unor scrieri ale Anișoarei-Violeta Cîra (*Un debut matur, Cartea care consacră*), ale Mirelei-Ioana Dorcescu (comentarii la *Celesta, Hermeneia* etc.) și se încheie cu succinte notații despre unul dintre volumele mele (*Primul țipăt*). Bine realizate, cronicile autorului, indiferent dacă este vorba despre cărțile colegii sale de facultate, ale profesoarei sale sau ale unei „poeta genuinus”, cum am fost și, probabil, mai sunt percepută și astăzi (Mariana Pășlea). Am reținut afirmația care m-a încântat prin adevărul curat despre ce și cum scriu: „Poezia Marianeii Pășlea comportă acea fidelitate față de iubirea familială (storghe), jocul de-a poezia (ludicul) și autoironia”. Iată și concluzia sa cu privire la *Hermeneia* Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu: „*Hermeneia* este o carte excelentă, o mărturie, o speranță, un vis devenit realitate...”.

În întregul ei, cartea lui Marian-Cătălin Ciobanu convinge prin substanță și alcătuire, tânărul critic făcând dovada unei fericite conlucrări între intuiția sa critică, informația sa literar-culturală, talentul său interpretativ și adecvarea limbajului la sinuozitățile exegezei.

Un debut mai mult decât meritoriu, așadar, precum am anticipat prin însuși titlul acestor puține pagini.

COMPLEXITATEA UNUI JURNAL LITERAR

Tot ce a scris Maestrul Eugen Dorcescu este aida unui vas plin de har. *Jurnalul* său, scris, timp de 23 de ani, zi de zi, se aseamăna unui astfel de vas ce se umple picătură cu picătură.

Îngerul *Adâncului*. *Pagini de jurnal (1991-1998)* este denumirea unei opere diaristice, cuprinzând consemnări de evenimente și reflecții, inspirate de acestea, sau analize ale sinelui, ale creației literare (propriii sau a unor confrăți), ale tabloului socio-politic și profesional al vremii, realizate de Eugen Dorcescu între anii 1991 și 1998. Cartea, publicată la Editura Mirton din Timișoara, la începutul anului 2020, reprezintă o impresionantă apariție editorială – atât ca design, ca aspect, cât și, mai ales, prin valoarea sa literară. Epitetul *Adâncului* din titlul volumului anticipează nota dominantă a acestei scrieri, care este profunzimea. Textul dorcescian este compact, dens, abisal, captivant prin sinceritate, inteligență și vitalitate. Îndrăgostit de limba română și foarte bun cunoscător al acesteia, Eugen Dorcescu își sfințește opera prin cuvinte scoase dintr-un „fagure de miere”, indiferent de temă, de sentimente sau de atitudini, permanente ori trecătoare. La profunzimea fundamentală se adaugă eleganța formală, standardele rostirii, elocința, în sens retoric, de la care scriitorul nu face rabat.

Din punct de vedere istoric, *Jurnalul* reflectă perioada de imediat după Revoluție, când politicului i se dădea mare atenție, fiindcă se aștepta o schimbare radicală și rapidă în bine. În această așteptare se

află sursa atâtor dezamăgiri, generate de discrepanța dintre promisiunile politice și modestele sau chiar catastrofalele puneri în practică ale proiectelor politicianilor români, incapabili să își onoreze cuvântul public. Dar, dincolo de lectura istorică, Îngerul Adâncului permite numeroase alte abordări, dintre care vom preciza câteva posibile direcții de receptare.

Jurnalul a văzut lumina tiparului grație Mirelei-Ioana Dorcescu, dumneaei insistând pentru publicarea acestei capodopere, deoarece a conștientizat, cu spiritul său incisiv, cu intuiția sa fără greș, că, asemenea celorlalte scrieri dorcesciene, *Jurnalul* se situează la mare înălțime spirituală și estetică, fiind rodul trăirilor mistice și al credinței Maestrului, care afirmă tranșant că „face parte dintr-o lume în care și pentru care Dumnezeu există”. Munca de editor a Mirelei-Ioana Dorcescu nu a fost deloc ușoară. Din anexe se poate observa că Eugen Dorcescu are un scris mărunț, ordonat, de ținută intelectuală, dar care, dacă s-ar putea exprima în plan sonor, ar străpunge pagina printr-un țipăt îndelung. Poate și de aceea Mirela-Ioana Dorcescu a recunoscut, la un moment dat, că *Jurnalul* a fost „o licoare tare” pentru dânsa. A avut însă încredere în trăsăturile ideologice și literare ale acestui *Jurnal* unic, care va incita cititorul la lectură și analiză, scoțându-l din comoditățile sale.

Mirelei-Ioana Dorcescu i-a revenit îngrijirea ediției, selecția de texte (realizată împreună cu autorul și sub veghea permanentă a acestuia), prefața și notele. Dar truda i-a fost răsplătită nu doar de ecoul imediat, de succesul răsunător al lucrării diaristice editate, ci și de faptul că această carte i-a fost, cu atâta căldură și cu atât de frumoase cuvinte, dedicată: „Preaiubitei mele soții, Îngerului meu de lumină, MIRELA-IOANA”.

Din *Prefață*, aflăm multe aspecte ale activității de editare, dar reținem și câteva interesante mărturisiri: faptul că Mirela-Ioana

Dorcescu a fost primul cititor al manuscriselor (exceptându-l, firește, pe autorul lor), că lectura a fost cea a unui scriitor, nu a unei soții: „Mi-au plăcut întotdeauna proza realistă, memorialistica, jurnalele, scrisorile – pentru autenticitate, sinceritate. Dar aici era mai mult decât atât. Autorul ieșea din tiparele speciei. Aș zice că și din cele ale genului. Era când poet, când prozator, când cronicar al evenimentelor, când psihanalist al propriului abis. Întotdeauna extraordinar de realist. De clasic. De romantic. Tăia în carne vie. Rănea cu briciul. Atât cât să trezească. *Deșteaptă-te, române!* pare a fi, în toate sferele existenței colective, mesajul propulsor al *Jurnalului*”.

Acest prim volum se deschide cu poezia scrisă de Eugen Dorcescu în 5 februarie 2020, intitulată *Templierul*. Urmează trei secțiuni generoase: MOTH TAMUTH; ABADDON; HAVEL HAVALIM. Pentru transparență, în final, sunt incluse câteva pagini din manuscrise. Aceste *Anexe* oferă un plus de intimitate, cititorii pot vedea particularitățile scrisului de mână dorcescian, pot resimți ceva din emoția și decizia cu care au fost întocmite, inițial, „paginile de jurnal”.

Poemul *Templierul* poate fi considerat un autoportret al lui Eugen Dorcescu. Eul liric vorbește convingător celor care îl cunosc pe poet și îi apreciază puterea credinței, alegerea de a merge pe calea cea dreaptă și îngustă a acelor „happy few” (la care se referă adesea), pentru a-L sluji cu onoare, până la sacrificiu, pe Dumnezeu: „Pe drum, eu, brav oștean al lui Hristos,/ Eu, lângă Crucea Domnului străjer”. Această poezie anticipează destinul plin de încercări, greutate și răni sufletești („Am fost trecut prin sabie și fier”) al autorului, dar și forța sa de a răzbi, încrederea că Dumnezeu este Cel care l-a salvat mereu și l-a menținut în viață, datorită fidelității slujirii sale („Au preluat destinul meu postum./ Și iată, peste vremi, sunt iarăși viu”). Aceste ultime versuri se referă, implicit, și la posteritatea ce o poate oferi scrisul,

exprimând speranța dăinuirii operei, prin care un scriitor adevărat își asigură eternitatea.

Cele trei părți ale jurnalului poartă titluri în limba ebraică și au referințe biblice, fiind explicate în note de Mirela-Ioana Dorcescu: MOTH TAMUTH „Murind vei muri” (p. 23); ABADDON „Îngerul Adâncului” (p. 167); HAVEL HAVALIM „Deșertăciunea deșertăciunilor” (p. 403).

Partea întâi începe în 1 februarie 1991 și se încheie în 16 iulie 1992, a doua parte conține intervalul 26 iulie 1993-7 februarie 1995, iar cea de-a treia cuprinde perioada 10 septembrie 1995-14 noiembrie 1998.

Mulți comentatori au scris (și vor mai scrie) despre această carte, amploarea receptării constituind un argument extrinsec al valorii sale. Printre cei care au izbutit să o reflecte, din diferite unghiuri, îi menționăm pe Marius Terchilă (*Eugen Dorcescu și tradiția sublimului*), Ana Pop Sîrbu (*Încercând să descifrăm melancolia*), Pr. Dr. Ioan Bude (*Credință, onoare și misiune – extras din scrisoarea unui Templier*), Mariana Pășlea (*Un om, o viață, o lume*), Pr. Dr. Ionel Popescu (*Locul meu este în căușul de azur al palmei lui Dumnezeu*), Veronica Balaj (*Jurnalul între realismul crud și metafizica sublimă; Jurnalul celor 7.000 de zile sau jurnalul ca o provocare a vieții*), Elisabeta Bogățan (*Jurnalul ca poiesis la Eugen Dorcescu*), Zenovie Cărlugea (*Un jurnal „verde-n față”, fabulos, zguduitor*), Livius Petru Bercea (*ÎNGERUL ADÂNCULUI: Persoana umană și Istoria oamenilor*), Silvia-Gabriela Almăjan (*„NE REVEDEM DUPĂ APOCALIPSĂ?”*), Mircea Lăzărescu (*ÎNGERUL DIN ADÂNCURI. Sau tulburătorul Paște al anului 2020*), Marian-Cătălin Ciobanu (*Timp, societate și duh în Îngerul Adâncului*), Florin-Corneliu Popovici (*Și eu am fost în Abaddon*), Anișoara-Violeta Cîra (*Eugen Dorcescu, Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal – 1991-1998*), Lucian Bureriu (*Eugen Dorcescu și Jurnalul ca eveniment al scrisului*) etc.

Preotul prof. dr. Ioan Bude consideră *Jurnalul* „o autentică și impresionantă spovedanie”. Nu putea să găsească o comparație mai frumoasă și mai adevărată. Indubitabil, un jurnal este asemenea unei spovedanii, în care îți eliberezi sufletul. Dar, pentru Eugen Dorcescu, e mai mult decât atât: cunoaștere și autocunoaștere, filosofie, pentru Domnia Sa unul dintre scopurile *Jurnalului* este „să-ți probeze inexistența existenței. Altfel spus: atotputernicia paradoxului”. Asemenea însemnări ne arată că *Jurnalul* dorcescian nu este conceput doar pentru sine, este tranzitiv, o „carte de învățătură”, așa cum observase și Mirela-Ioana Dorcescu în *Prefață*. Într-o sinteză inspirată, Anișoara-Violeta Cîra reușește să redea multiplele valențe ale acestei opere: „*Îngerul Adâncului* este o lucrare vie despre distincția dintre ființa lumească și cea duhovnicească, o veritabilă profeție, la propriu și la figurat, despre iluzoriul înfăptuirilor omenești și veșnicia celor dumnezeiești, despre moarte, nimicire și zădărnicie, dar și despre nădejde, într-o lume aflată sub semnul «demenței universale». Ea poate fi privită, deopotrivă, ca document istoric răscolitor, ca fișă psihologică extrem de complexă, ca o carte de înțelepciune și de învățătură, dar și ca text literar de mare valoare”.

Marian-Cătălin Ciobanu ne-a surprins prin farmecul cu care a scris despre *Jurnal*, raportându-l la opera lirică și descoperind punțile de legătură cu aceasta. Concluzia sa trebuie reținută:

„*Îngerul Adâncului* are, la fel ca și poezia dorcesciană, gravitate, poartă pecetea profunzimii și afirmă posibilitatea mântuirii prin Cel ce este. Fapt care anulează pesimismul și aduce în prim-plan orizontul salvării. Nenumăratele lecțiuni biblice îi confirmă autorului tăria credinței, convingerea că omul este o ființă destinată nu morții, ci mântuirii... O carte unică, adăugăm noi, o carte nobilă, salubră și temerară, o cronică (în sfârșit!) sinceră, neșablonardă, lucidă, inteligentă a epocii postdecembriste, o carte de mare literatură, cu

un teribil suflu ideatic, spiritual și stilistic, în peisajul confuz, adesea trivial și «mălăieț», al literelor române actuale”.

Îndrăznesc, la rândul-mi, să reproduc fragmente din *Jurnal*, pentru a-i proba și calitatea de *ars poetica*: „Eu sunt poeta genuinus și poeta doctus, prea puțin artifex” (p. 253). Întâlnind acest enunț, emblematic pentru viziunea artistică, mi-am amintit de un curs al lui Eugen Dorcescu, care, în 13 mai 2018, a clasificat poeții, la Universitatea de Vest din Timișoara, în trei categorii: *poeta genuinus*, *poeta doctus* și *poeta artifex*. Iată că aici se autocaracterizează, încadrându-se tipologic, aderând la un anumit mod de a crea poezie – cu talent și cultură.

Prin tot ceea ce oferă în structurile sale de adâncime: preocuparea de a găsi și de a da expresie sensului vieții unui poet, care trebuie să aducă în creația sa lumină divină, să scrie pe placul lui Dumnezeu, despre relația dintre scriitorul care este și Creator, Cel ce este, *Îngerul Adâncului* este o artă poetică originală și inflexibilă, vibrantă, de largi dimensiuni și de mare rafinament, pe cât de intimă, pe atât de deschisă spre un public elevat. Eugen Dorcescu nu se mândrește cu realizările sale literare. Smerit, el recunoaște că harul i s-a dat, că s-a străduit să își valorifice talantul, dar că opera sa, „așa cum este și atât cât este”, nu-i aparține, s-a desprins de ființa lui, pentru a dovedi semenilor că Dumnezeu se poate slăvi și prin literatură. Cuvântul lui Dumnezeu e sfânt și veșnic. Cuvântul omului nu are atribute divine. Însă poate și trebuie să fie plăcut lui Dumnezeu, dacă emițătorul lui este, cu adevărat, creștin. Am avut curiozitatea să-l întreb pe Eugen Dorcescu, într-un interviu, pe care l-am intitulat *Cartea vieții mele* și l-am publicat în „Timișoara”, 7 august 2020, p. 6, ce anume reprezintă pentru Domnia Sa *Jurnalul*. Consider că acest răspuns este cel mai indicat final pentru cronică: „*Jurnalul* a fost, este și va fi cartea vieții mele. Alături de, și împreună cu *Nirvana*. *Cea mai frumoasă poezie*. Am scris 23 de ani acest *Jurnal*. A fost confidentul meu, interlocutorul

meu, martorul meu, uneori duhovnicul meu. Nu m-am gândit, însă, nicio clipă, în timp ce îl scriam, la importanța pe care o va dobândi cândva, la importanța pe care o avea chiar în clipele elaborării sale. Declar, fără emfază și fără orgoliu: *Jurnalul* meu este important fiindcă e genuin, în toate înțelesurile posibile. Este vital, nu convențional, nu factice. Nu slujește nimănu, doar lui Dumnezeu. Nu slăvește pe nimeni, doar pe Dumnezeu. Nu menajează pe nimeni (nici pe mine însumi), nu se teme de nimeni (doar de Dumnezeu). Iată ce notam, chiar în *Jurnal*, la data de 1 iunie 2005, ora 8 (text, încă, inedit): «Orice jurnal este un fel de testament. Orice jurnal încearcă să prelungească biografia în post-biografie».

* * *

CARTEA ANILOR ȘI CARTEA ANULUI 2020

Adam. Pagini de jurnal (2000-2010), cel de al doilea volum din *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu, frapează, și el, prin dimensiune și profunzime. În primul tom, *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, sălășluiesc gândurile, trăirile, sentimentele, ideile unui mare om de cultură de la sfârșit de veac. În cel de-al doilea volum al deja renumitului *Jurnal*, ce reflectă evenimente din primul deceniu al secolului al XXI-lea, un secol cu adevărat religios pentru Eugen Dorcescu, toate aceste componente se regăsesc, se adâncesc și se îmbogățesc prin adaosuri esențiale: cercul familial, călătoria și relația cu Dumnezeu conturează un parcurs filosofic și literar cu totul excepțional. Cititorii celor două volume au șansa de a descoperi viața unei personalități a literaturii actuale, a unui important și foarte original scriitor, în jurul căruia pare a se fi urzit și sedimentat un complot al tăcerii, pentru a i se oculta imaginea publică binemeritată. Nu orice jurnal este literatură. Acest *Jurnal* este literatură! Poetul are

știința și harul de a crea o operă literară și din acest *Jurnal*, depășind, cu măiestria sa, convențiile speciei.

Ambele volume ale *Jurnalului* s-au publicat la Editura Mirton din Timișoara, în anul 2020, un an de succes editorial pentru Eugen Dorcescu. La începutul anului, au apărut în Spania minunatele *Elegías Rumanas*, apoi, în România, la Timișoara, uimitorul *Înger al Adâncului*, iar acum, tot aici, *Adam*, care încheie, apoteotic, etapa aceasta a editării textelor dorcesciene.

Din punct de vedere structural, cele două volume de *Jurnal* sunt asemănătoare: amândouă se deschid cu o poezie, fiind urmate de trei părți. Primul tom cuprinde *Templierul*, *MOTH TAMUTH*; *ABADDON*; *HAVEL HAVALIM*, în timp ce al doilea, în oglindă, se deschide cu poemul *Adam*, urmat tot de trei părți – *ABBA*, *PATER*; *GENITRIX*; *ADAM*.

Titlurile celor două volume sunt grele de sens. De fapt, simbolice, misterioase. Strâns legate de litera și spiritul *Bibliei*. *Îngerul Adâncului* trimite la Apocalipsă, iar *Adam*, „omul de pământ” (în ebr. *ădăm* înseamnă „om; făcut din lut”), la *Geneza*, la prima făptură asupra căreia Dumnezeu a suflat „suflare de viață”, căreia i-a încredințat numirea tuturor vietăților create de El, Adam, pe care l-a așezat alături de femeia sa în Paradis... și-apoi l-a alungat și l-a pedepsit, pentru păcatul sfidării interdicției divine, pentru marele păcat al trufiei. Prezența simbolului adamic conturează importante universuri discursive: relația cer-pământ, relația Dumnezeu-om, dar și raportul om-Dumnezeu și, în particular, raportul poet/artist-Dumnezeu.

Adam este titlul volumului, al poemului cu care se deschide acesta și titlul ultimului capitol al *Jurnalului*. Plasat de trei ori în poziții-cheie, el funcționează ca simbol fatidic. Eugen Dorcescu îi valorifică multiplele valențe semnificative, considerându-l simbolul condiției umane. Ivan Evseev, în *Dicționar de simboluri și arhetipuri*

culturale (p. 12), precizează că Adam „în V. T. e primul om creat de Dumnezeu din lut, după chipul și asemănarea sa, în ziua a șasea a creației și responsabil pentru toate liniile ce descind din el. Adam simbolizează păcatul originar, abuzul absurd al libertății. Izgonirea din Rai este semnul pedepsei pentru cei ce îndrăznesc să se identifice cu Dumnezeu. E, în același timp, prototipul lui Iisus – Adam cel Nou (1 Cor, 15.22)”.

În linii mari, în opera dorcesciană, întâiul Adam este prototipul „ființei întru moarte”, iar „Adam cel Nou” îi conferă omului șansa de a fi, în filosofia lui Eugen Dorcescu, o „ființă întru mântuire”.

Primele versuri ale poemului *Adam* – cel care este fereastră spre text – pot fi privite ca expresia unui crez antimaterialist: „Dezic, și mă dezic de tot ce am./ În fapt, ce vrea să-nsemne a avea?/ Sunt singur. Sunt căzut. Sunt ha’adham”.

Poetul se autoportretează, își relevă puritatea lăuntrică. Primul vers vorbește despre lepădarea de iluzii, despre accesarea eului spre cele sufletești, în detrimentul celor lumești. Acesta a ajuns la cunoaștere profundă. Enunțul-concluzie „Sunt ha’adham” evocă realitatea inițială și finală a existenței umane. Suntem țărână și în țărână ne vom întoarce. Dar ființa omenească uită că niciodată nu e singură, că Dumnezeu nu lasă ființa creată în tina cea multă.

În *Nota editorului*, Mirela-Ioana Dorcescu punctează asemănările dintre cele două cărți, prezentând elemente de continuitate, dar remarcă și deosebirile dintre acestea. Diferențele, care asigură autonomia lui *Adam*, rezidă în apariția altor nuclee semantice; a unor personaje foarte interesant construite; a unor călătorii în toposuri exotice, cu acea relevanță majoră a regăsirii Paradisului, pe calea spre Dumnezeu; dar și în dezvoltarea analizelor psihologice și hermeneutice; în citarea din limbi clasice și moderne; în introducerea de noi expresii cu un rol propulsor; în indicațiile orare etc. Totuși, în

opinia editoarei critice, „Îngerul Adâncului și Adam se citesc ca o operă unitară, cu un formidabil suflu, care duce cu sine secvențialitate epică, personaje inubliabile, pasaje lirice, descripții, reflecții, introspecții, epifanii etc. În originalitatea lor absolută, sintetizând, spontan, specia jurnalieră cu cea a romanului, cele două volume, fiecare în felul său și, cu deosebire, împreună, propun o formulă de proză dramatică, răvășitoare, modernă”.

Prima parte, ABBA, PATER, începe în 2 ianuarie 2000 cu o notă reflexivă, prilejuită de trecerea în noul secol – ce aduce incertitudini („... nu știu, de pildă, dacă voi izbuti să vizitez locurile sfinte, dacă voi revedea Italia, dacă voi ajunge în Tibet ș.a.m.d. Cum să-ți găsești un punct de sprijin în imensa derivă? În uriașa frustrare? De câte ori îmi voi mai vedea părinții? Fratele?”), dar și certitudini, cum ar fi moartea și imposibila întoarcere pe pământ („Acesta e veacul în care voi muri. Iată a doua certitudine, după aceea că sunt muritor”). În 3 ianuarie 2000, în a doua inserție diaristică, se expune un model de artă poetică axată pe relația tainică dintre Dumnezeu și om. O asemenea viziune reflectă vocația metafizică a scriitorului, originalitatea gândirii sale. Opțiunea sa este motivată prin aceea că un mare poet nu scrie despre oameni, pentru că sunt prea mici, dar nici despre Dumnezeu, care este de necuprins. Așadar, un poet adevărat trebuie să scrie despre relația dintre Dumnezeu și om. Așa cum reușește să facă Maestrul Eugen Dorcescu.

Vocea narativă este dramatică. Singurătatea, frământările, sentimentul zădărniceii, al nimicniciei, dorința de a se sustrage mediului, nevoia de libertate și de civilizație – niciodată satisfăcută, trecerea în goană a zilelor și captivitatea sa perpetuă etc. sunt prezentate cu sinceritate și bărbăție: „Să plec, să uit, să nu mai văd calicia străzii, să nu mai aud zbierete și înjurături, să nu mai citesc porcării care-și zic literatură. Dar, se pare că alta ne e soarta și că trebuie să ne împăcăm cu ea”.

Naratorul își exprimă deseori nemulțumirile, dezamăgirea față de sistemul politic demolator: „Suntem pe cale de a deveni o țară de hoți, de neghiobi, de tâlhari și de «investitori strategici». O populație! Noi, unul dintre cele mai vechi popoare din Europa! «Grădina Maicii Domnului» a ajuns o ruină, degradare de care nu sunt vinovați numai comuniștii, ci și urmașii lor firești, cei educați de ei, cei care conduc azi, înși fără rușine și fără frică de Dumnezeu. Dar, să nădăjduim... până-ntr-o zi!”

O sursă de permanentă neliniște este familia. Părinții tot mai bătrâni solicită tot mai multă asistență, soția firavă necesită mereu grija și ocrotirea sa, fiicele sunt distante, fizic și sufletește, fratele s-a schimbat, între ei legăturile firești au devenit convenționale. O forță centrifugă a dispersat membrii familiei. Cu toate acestea, naratorul se implică în problemele familiale și păstrează relații civilizate cu toate rudele sale. Din dragoste și din datorie. Sunt covârșitoare, de neuitat, portretele părinților, dascăli de țară, dedicați profesiei, educatori de excepție pentru propriii fii, părăsiți, la vârsta senectuții, de puterile de altădată, dar nicidecum de onoare, de noblețe, de demnitate.

Mare consumatoare de energie este și viața scriitoricească. Autorul este rugat de confrăți să le lanseze cărțile, să țină discursuri, să scrie articole, să editeze cărți, să dea interviuri, să juriizeze etc. Oricât s-ar simți de împovărat de toate acestea, nu-i poate refuza. Nu din obligație, ci din dragoste colegială. Și din datorie.

Evenimentele majore din acest capitol sunt: îmbolnăvirea soției (Oli), îmbolnăvirea tatălui, măcinarea continuă a naratorului, plin de compasiune pentru cei apropiați, care trec prin grele suferințe și, în cele din urmă, moartea tatălui său. O bornă existențială. Tot Stroeștiul dispăre din conștiința naratorului odată cu tatăl. Pe care începe să-l iubească mai mult, să-l venereze chiar, după moarte. Căruia îi dedică o carte de elegii, „o cântare a treptelor”, intitulată

Moartea tatălui – carte lansată la un simpozion din Herculane, dar și la Filiala din Timișoara a Uniunii Scriitorilor. Poetul suferă cumplit, dar Dumnezeu nu-l lasă să se prăbușească: „Răsfoiesc *Moartea tatălui*. Și, iată, pe negândite, o mare prăbușire lăuntrică. Și o mare înălțare. Cuvintele noastre, mici, mărunte, nenorocite, în fața imensității, a zborului infinit, a Prezenței... Lacrima, suferința deschid calea spre comunicare, spre înțelegere. *Iubi-Te-voi, Doamne!*”

GENITRIX, a doua parte a *Jurnalului*, începe în 2 octombrie 2005. Activitățile zilnice se derulează pe fundalul unei profunde îngrijorări, generată de grija pentru starea de sănătate a lui Oli și de dezorientarea, deprimarea și frica de moarte a mamei. Mama se infiltrează în existența cotidiană ca o „uriașă forță telurică”, după cum observă Oli, soția de-atunci a poetului. Ea îi răpește acestuia, în fel și chip, atât liniștea, cât și timpul de citit, de contemplat, de reflecție și de scris.

Viața culturală nu se estompează, indiferent de încercările la care este supus eul narativ. Întâlnirile de la sediul Orizont, drumurile la edituri, participarea la lansările de carte continuă în același ritm. Și el li se dedică, fiind foarte apreciat pentru discursurile sale publice.

Reflecțiile despre marile probleme existențiale abundă și în această secțiune, constituindu-se în veritabile cărți deschise. Oricine străbate textele *Jurnalului* poate învăța direct sau indirect, meditănd la ceea ce află. Iată un exemplu, în care iubirea este prezentată drept cauză a durerii suscitată de moarte: „Mă gândeam azi-noapte că este o cruzime fără margini, imposibil de înțeles, să-i dai omului capacitatea de a iubi, conștient, pe cineva (părinți, copii, soție, prieteni) și apoi să-l desparți dur, prin moarte, de obiectul iubirii sale. Ce semnificație are acest mesaj? Ce ni se transmite prin el? Trebuie să îți urăști viața? Să accepți că lumea aceasta e doar un vis, o iluzie? Suferind, îți depășești condiția, te apropii de sfințenie?” Întrebările autorului devin ale noastre. Căci „toți suntem o durere, un strigăt...”

Partea a doua a *Jurnalului* este dominată de portrete feminine: cel al mamei, al soției, al cumnatei Ani, al fiicei Dana. Niciunul nu seamănă cu celălalt. Toate sunt impresionante, ca realizări literare. Mama, tiranică, chinuită de angoasă, are pretenția să fie îngrijită mereu, are întotdeauna câte ceva de reclamat, de reproșat fiilor, pe care îi cheamă insistent, frecvent, la Stroești. Poetul o aduce peste iarnă la Timișoara și devine un maestru în gestionarea conviețuirii cu aceasta, deși nu îi este deloc ușor să mențină un echilibru umoral în familie: „Uneori, trebuie să recunosc, e foarte greu – grija pentru Oli, singurătatea sumbră a mamei, inhibiția ei, incapacitatea ei de a se comporta și de a comunica normal. Aparițiile ei teatrale. Acum, din câte observ, mama e geloasă pe Oli, construiește, tacit, tenace, strategii de ocupare a unui loc central în atenția generală”.

Mama nu abdică de la caracteristica-i teroare: „... de fapt, și-a atins ținta: a pus încă o verigă la străvechiul și eficientul lanț. Nu trebuie să treacă nicio zi fără acest memento: «Sunt aici, și tu (și voi) trebuie să te dedici (să vă dedicați) îngrijirii mele. Eu decid câtă e și cum e libertatea voastră»”. Toate împotrivițiile și înscenările mamei dispar atunci când Oli se internează în spital, pentru o intervenție chirurgicală pe inimă. Speriată, plină de compasiune, mama amuțește. Se retrage în lecturi de cărți celebre, în audiții de muzică clasică și devine o companie rezonabilă, în ciuda vârstei foarte înaintate: „Sărmana mama! Face, probabil, eforturi inimaginabile pentru a fi altfel decât este. E bunăvoința însăși. Nu contrazice, nu se vaită, nu pretinde, nu culpabilizează, nu are crize. Mă încercă un sentiment ciudat, de irealitate. Parcă n-ar fi ea. Sunt sigur că fratele meu, temându-se că o expediez la București sau la Stroești, îi atrage, cu severitate, atenția să fie rezonabilă. Și trebuie să admit că este. Dar, pe de altă parte, era mai credibilă și mai originală înainte. Și mai greu de suportat, evident”.

Talentul de portretist al lui Eugen Dorcescu se remarcă îndeosebi atunci când descrierea tip tablou este abandonată în favoarea narațiunii, în care se strecoară analize psihologice ale personajului: „Să mă ierte Dumnezeu dacă greșesc, dar încep să bănuiesc un lucru foarte amuzant: anume, decenii în șir, am trăit o imensă înscenare, cu mama actor principal, jucând rolul celui firav, bolnav, obligat de vulnerabilitatea-i trupească să fie servit și «menajat», neîntrerupt, de către ceilalți. Poate că mediul complet diferit de cel natal, mediul ostil în care a intrat, prin căsătorie, a determinat-o, inițial, să se retragă în această «boală» teoretică, în acest spațiu morbid, care a devenit, cu timpul, o a doua natură. A folosit un complicat arsenal de tortură pentru conștiințele din jur (exceptându-ne, cât am fost copii, pe noi; exceptându-l, parțial, și pe tata). Nu mânca mai nimic, cel puțin la vedere, nu putea face niciun efort, era debilitatea însăși când trebuia să facă, dar forța însăși, când era momentul să pretindă sau să reproșeze. E drept, pretenția se formula, de cele mai multe ori, cu blândețe, în schimb, culpabilizarea putea deveni, într-o clipă, vehementă, biciuitoare. Un uriaș bizantinism, care i-a asigurat o protecție cvasi-perfectă. Nu știi, tot ce scriu aici e, poate, rodul închipuirii mele, e portretul unui personaj. Ceva îmi spune, însă, că prototipul personajului acestuia este – vai! – mama”. Și exemplele se pot înmulți.

În plus, pamfletele, în special cele politice, dau măsura unui talent portretistic ieșit din comun: „Băsescu – președintele produselor subumane ale tranziției. Al deșeurilor – inși stricați, despiritualizați, fără caracter și fără educație. Generația dezorientată, lacomă, nenorocită, primejdioasă, rea, dintre două lumi. Cu asemenea oameni nu trebuie să ai niciun amestec”.

Cel mai teribil eveniment al perioadei este moartea cumnatei Ani, sora lui Oli. Imaginea defunctei amintește de o mască mortuară: „Ceea ce m-a frapat la Ani, privind-o în sicriu, este frumusețea ei.

Distincția, noblețea, frumusețea chipului. Niciodată n-am văzut-o atât de frumoasă. Vie fiind, avea chipul fie crispat, fie răsător, mereu în mișcare, încât liniile cvasi-perfecte ale feței erau ascunse. Acum – e statuară (fin statuară), marmoreană”.

Ultima parte a jurnalului este intitulată *Adam* și are prima consemnare în 2 octombrie 2007. Aici, ca și în celelalte capitole, se regăsesc mărturisiri și reflecții asupra credinței: „Ce infinit, în jur și în suflet! Faptul că omul credincios e mai liniștit și mai fericit decât cel necredincios rămâne cea mai clară și mai convingătoare probă că existența, în și prin credință, este cea normală, cea firească, cea potrivită cu taina, alcătuirea, menirea, destinul ființei umane”.

Călătoriile se multiplică, devin din ce în ce mai spectaculoase și mai pline de sens. O călătorie cu consecințe scriitoricești însemnate este cea la Tenerife, care a inspirat volumul de poezii de succes internațional, intitulat *Drumul spre Tenerife*. Pitoreasca insulă umple de culoare sufletul poetului și îi însuflă un vis de emigrare.

Trebuie apreciat că, în permanență, naratorul, indiferent de provocări, își păstrează stilul de viață decent, cel al unui cărturar creștin. Personajele în jurul cărora gravitează epicul sunt: naratorul-personaj, mama, tatăl, fratele autorului, Oli, Alina, Dana, Ani, Mina, Gabi, Andrei și unele personaje episodice (scriitori, medici, preoți, consăteni).

După lectura volumului, cititorul rămâne cu amintiri ale unor mărturii despre o existență foarte interesantă și despre o operă de valoare, ce redă adâncimi sufletești impregnate de mister: „O mărturie – aceasta sunt, cred, cărțile mele și scrierile mele, în general. O mărturie sinceră, nepărtinitoare, îndurerată adesea. O mărturie cinstită. Poate, cândva, peste ani, vor fi privite ca atare, mai mult decât sunt privite acum”; sau: „Scrierile mele sunt amare și «realiste», sunt crude, necruțătoare, dar (cel puțin așa cred) adevărate. Arhitectura lor: întrezărirea Apocalipsei. Anecdotică: abjecția, agonia,

suferința, exasperarea, SINGURĂTATEA” ; ori: „Sufletul meu e un vaier. Sufletul meu e aidoma vântului ce bântuie, gemând, în jurul casei, pe cărările nevăzute ale văzduhului”.

Un personaj-obiect, ce se construiește pe parcurs, este chiar *Jurnalul*. Citatele extrase vorbesc de la sine: „Să mai continui, oare, jurnalul? *Pourquoi pas?* E un fel de interlocutor nezugomotos, un prieten din cuvinte și hârtie, care (scris de mine fiind) mă ascultă, răbdător, ori de câte ori am ceva să-i comunic”; sau: „Acele note zilnice continuă a-mi fi necesare. Un catharsis *sui-generis*”; sau: „Mă întreb dacă nu cumva jurnalul intim este scrierea cea mai puțin dezinteresată (în raport cu posteritatea) dintre toate cele date la iveală de un autor. Poate că autorul e sincer, dar, de fapt, cât de nepăsător față de lectorul ipotetic, situat undeva, în viitor, reușește să fie? Poate că tocmai în acest aparent paradox stă specificul jurnalului: el are menirea de a-i oferi scriitorului un spațiu de refugiu din fața obtuzității contemporanilor săi, spațiu care, tocmai fiindcă a fost protector și generos cu un spirit mai mult sau mai puțin ultragiatic de ai săi, va fi recuperat și îi va asigura scriitorului defunct puțința de a socializa intens în viitorime (prin mesajul elaborat și conservat în coordonatele jurnalului). De fapt, se știe: unii scriitori (nu mulți) se adresează viitorimii, ei anticipează gândurile, simțămintele, graiul celor ce vor fi... Jurnalul este o epistolă explicită către aceștia (așa cum opera artistică este o epistolă încifrată, implicită)...”

Cele două volume, *ÎNGERUL ADÂNCULUI* (537 pagini) și *ADAM* (550 pagini), scrise de Eugen Dorcescu timp de 23 de ani, fiind rafinate ediții critice, sub semnătura Mirelei-Ioana Dorcescu, au fost realizate tipografic cu mare artă. Iar calitatea lor literară, stilistică, retorică reclamă o cercetare amănunțită și variată. Însă, oricâte comentarii vor apărea, nu vor epuiza posibilitățile de abordare a *Jurnalului* – complex și fascinant – al lui Eugen Dorcescu. Timpul,

judcător înțelept, nepărtinitor, Timpul, „bătrân și viclean” (după spusa poetului), care a dejucat, deseori, ca să nu zicem întotdeauna, ierarhiile valorice emise de oameni, TIMPUL, da, avem o deplină convingere, va așeza cele două volume ale *Jurnalului* lui Eugen Dorcescu (*Îngerul Adâncului și Adam*) pe treapta cea mai de sus a cărților emblemă ale anului 2020.

ȘCOALA DE LITERATURĂ „EUGEN DORCESCU - 80”. BIBLIOGRAFIE (2020/2021 - 2024)*

I. VOLUME COLECTIVE:

1. Mirela-Ioana Dorcescu (Coordonator și autor), *DESPRE OPERA LUI EUGEN DORCESCU. Interviuuri. Crestomație critică (2014-2020)*, Editura Mirton, Timișoara, 2021, 668 p.;
2. Mirela-Ioana Dorcescu (coordonator și autor), *EUGEN DORCESCU ÎN „TIMIȘOARA”. Volum omagial 80*, Editura Mirton, Timișoara, 2021, 438 p.

II. VOLUME DE AUTOR:

- SILVIA-GABRIELA ALMĂJAN, *Eugen Dorcescu – un écrivain pas comme les autres*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2022; *Epistolele de la Ramna*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2023;
- MARIANA ANGHEL, *Viață și operă. Dialog cu poetul Eugen Dorcescu*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2022; *Încercare asupra operei lui Eugen Dorcescu (și alte eseuri)*, Editura Waldpress, Timișoara, 2024;
- MARIAN-CĂTĂLIN CIOBANU, *Et in Arcadia ego. Eseuri de critică literară*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2022;
- ANIȘOARA-VIOLETA CÎRA, *Drumul spre sens. Eseuri hermeneutice*, Editura Mirton, Timișoara, 2020; *Memeno vivere. Cartea Marianeii*, roman, Editura Eurostampa, Timișoara, 2023;
- MONICA M. CONDAN, *Albastru vital*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2020; *Trăistuța de poveste*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021; *În orizontul aporiei. Sens trăit - sens receptat*, Editura Castrum de Thymes, Timișoara, 2022;

- MIRELA-IOANA DORCESCU, *Semiotica metaforei. Inducția metaforică în poezia românească*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2022; *Bucuria textului*, Editura Waldpress, Timișoara, 2024; Coriolano González Montañez, *Tatăl/ Padre*, poezie, ediție bilingvă română – spaniolă, traducere, prefață, aparat critic de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021; Rosario Valcárcel, *Mai presus de pasiuni/ Mas allá de las pasiones*, ediție bilingvă română - spaniolă, traducere, prefață, aparat critic de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Eurostampa, Timișoara, 2022; Guillermo Eduardo Pilía, *Călătorie în Țara Hesperidelor și alte povestiri*, Ediție critică, prefață, note, biobibliografie de Mirela-Ioana Dorcescu; Traducere de Eugen Dorcescu și Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Waldpress, Timișoara, 2023;
- EUGEN DORCESCU, *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020; *Adam. Pagini de jurnal (2000-2010)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020; *Biblice*, volum antologic, ediția a II-a, revăzută și adăugită, îngrijită de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021; Recuperare a manuscriselor (poezie) în volumele: *Aproapele. 111 Psalmi și alte poeme*, Ediție critică de Mirela-Ioana Dorcescu. Postfață de Florin-Corneliu Popovici, Editura Eurostampa, Timișoara, 2022; *Leviatanul. Poeme uitate*, Ediție critică de Mirela-Ioana Dorcescu. Postfață de Mariana Anghel, Editura Eurostampa, Timișoara, 2022; Eugen Dorcescu *Poeme*. Ioan Iovan, *Desene*, Editura Waldpress, Timișoara, 2023; *Miozotis. Poeme regăsite*, Ediție critică de Mirela-Ioana Dorcescu. Postfață de Livius Petru Bercea, Editura Eurostampa, Timișoara, 2023; *Hic sunt leones. Exegeze*, Editura Waldpress, Timișoara, 2023; *Montségur*, poezie, Editura Waldpress, Timișoara, 2024; Jaime Siles, *Meránides el frigio/ Meránides frigianul. Poemas - Poeme*, edición bilingüe español-rumano, traducción y presentación: Eugen Dorcescu, Editura Eurostampa, Timișoara, 2023; Guillermo Eduardo Pilía, *Como hierba en la sombra/ Ca iarba la umbră*, Treinta poemas/ Treizeci de poeme (1990 – 2021), edición bilingüe español-rumano, traducción y presentación: Eugen Dorcescu, Editura Eurostampa, Timișoara, 2023;
- TICU LEONTESCU, *Poeme în clarobscur*, Editura Mirton, Timișoara, 2021;
- MARIANA PÂȘLEA, *Cioburi de viață*, Editura Pim, Iași, 2020; *De-a poezia*, Editura Hoffman, Caracal, 2021; *Lectio profana. Confesiuni critice*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2022; *Recurs la copilărie*, Clubul Mitteleuropa, Oravița/Viena, 2024;
- MARIOARA RUS, *Călători în ceață*, poezie, Editura Waldpress, Timișoara, 2024.

*

Majoritatea textelor critice adunate în volume au apărut anterior în reviste online și print din țară și din străinătate, cu deosebire în trei dintre acestea, vegheate de trei scriitori și jurnaliști de gust și de talent, înzestrați cu un superior instinct al valorii: Zenovie Cârlușea („Portal Măiastra”), Gheorghe A. Stroia („Armonii culturale”) și Petru Vasile Tomoiagă („Timișoara”).

Școala de literatură „Eugen Dorceșcu - 80” a fost, de asemenea, promovată de personalități timișorene de notorietate, prestigiu și autoritate, scriitori, jurnaliști și profesori, precum: Veronica Balaj, Livius Petru Bercea și Tiberiu Ciobanu.

Tuturor, profunda noastră recunoștință.

CUPRINS

ARGUMENT / 5

ZENOVIE CÂRLUGEA

Efigii de azi: EUGEN DORCESCU
ȘCOALA DE LITERATURĂ DE LA TIMIȘOARA
(Confrerie de spirite alese) / 7

MIRELA-IOANA DORCESCU

MIRAJUL COPILĂRIEI / 11

***

CIOBURI DIN PAHARUL VIEȚII / 15

***

MELIORISMUL CA ATITUDINE ESTETICĂ / 23

***

ADEVĂRUL POEZIEI LUI TICU LEONTESCU / 29

EUGEN DORCESCU

HIC SUNT LEONES / 37

***

POEZIA VOCAȚIEI ANTROPOCOSMICE / 53

***

POEZIE ȘI PREDICĂ. PREDICĂ ȘI POEZIE / 61

***

NUNC FLUENS/ NUNC STANS / 67

***

POEZIA AGNOZEI / 69

SILVIA-GABRIELA ALMĂJAN

O CARTE FUNDAMENTALĂ,
UN REPER TEORETIC ȘI APLICATIV / 77

***

CRITICA LITERARĂ – O ARTĂ COMPLEXĂ / 87

***

ESEUL AȘTEPTAT / 95

***

ÎN ORIZONTUL APORIEI: SENS TRĂIT
– SENS RECEPTAT / 101

MARIANA ANGHEL

TEORIA ȘI PRACTICA METAFOREI VII / 107

***

„MEMENTO VIVERE”. LECȚIA DEMNITĂȚII / 114

***

MONTSÉGUR – SAU DESPRE IUBIREA CARE DĂINUIE / 117

***

„M-ASCUND ÎN TINE/ CA-NTR-UN SCHIT//
CA-NTR-O... CETATE DE SCĂPARE” / 130

MARIAN-CĂTĂLIN CIOBANU

JURNALUL SUFERINȚEI, JURNALUL FERICIRII / 137

***

TALENT ȘI ERUDIȚIE / 145

***

„PRIMUL ȚIPĂT” / 149

ANIȘOARA-VIOLETA CÎRA

SEMIOTICA METAFOREI – O ÎNSEMNATĂ
CONTRIBUȚIE EXEGETICĂ / 155

***

DESPRE „BUCURIA TEXTULUI” / 163

***

MARIANA ANGHEL ȘI POEZIA SPIRITUALĂ
A LUI EUGEN DORCESCU / 182

***

„TAINA ZÂMBETULUI” / 187

MONICA M. CONDAN

TRILOGIA OPTIMISTĂ / 195

***

„CARTEA MARIANEI” – O CONFESIUNE
DESPRE VIAȚĂ ȘI MOARTE / 206

***

CONTRASTE DEFINITORII ÎN DISCURSUL
POETIC AL MARIOAREI RUS / 210

MARIA-COSTA BĂLAN

UN BASM: „CĂRAREA DIN INSULĂ”
DE EUGEN DORCESCU / 215

***

O POVESTE DESPRE FERICIRE / 217

***

FARMECUL NEPIERITOR AL POVEȘTII / 220

CRISTINA-LILIANA DIACONIȚA

UN PERIPLU HERMENEUTIC PRIN
„ÎNGERUL ADÂNCULUI” / 225

TICU LEONTESCU

EUGEN DORCESCU ȘI HARUL STIHUIRII
TEXTELE SACRE / 241

***

STATUTUL LEONIN AL EXEGEZEI / 250

***

POEZIA LUI ERNEST FRANCISC DUMELE / 259

DRAGOȘ MICACIU

EUGEN DORCESCU ȘI „BIBLICELE” SALE / 265

MARIANA PÂȘLEA

INTUIȚIA ORIGINALITĂȚII ȘI VOCAȚIA ANALIZEI / 273

***

O CERTITUDINE A CRITICII TINERE / 278

***

UN DEBUT MAI MULT DECÂT MERITORIU / 286

ANA-MARIA RADU

COMPLEXITATEA UNUI JURNAL LITERAR / 291

***

CARTEA ANILOR ȘI CARTEA ANULUI 2020 / 297

**ȘCOALA DE LITERATURĂ „EUGEN DORCESCU - 80”.
BIBLIOGRAFIE (2020/2021 - 2024) / 309**

